

หลักการและเหตุผล

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นแหล่งรวบรวมผลงานทางวิชาการ และองค์ความรู้ที่สำคัญ เนื่องจากเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนความเคลื่อนไหวในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ ของมหาวิทยาลัย

ในการนี้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

หมายเหตุ

1. บทความทุกบทความได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากภายนอกมหาวิทยาลัย และบทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน
2. บทความ ข้อความภาพประกอบ และตารางใดๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
3. บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่าการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

การจัดพิมพ์ ปีละ 3 ครั้ง ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)
ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

ชื่อ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
(Nakhon Lampang Buddhist College's Journal)
ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2562 – ธันวาคม 2562)
Volume 8 No.3 (September 2019 – December 2019)
ISSN 2350-9953 (Print)
ISSN 2672-9830 (Online)

ที่ปรึกษา

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.	อธิการบดี	พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการ
พระเทพพรหมเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร		ต่างประเทศ
พระสุวรณ์เมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
พระเมธีธรรมจารย์, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน และพัฒนา	พระราชเขมากร,รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่าย ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่	พระราชธรรมมาลังการ	ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง

บรรณาธิการ พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี, ผศ.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ อาจารย์ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

กองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง
ผศ.เกศรา สว่างวงศ์
ดร.จีระศักดิ์ บันล้า
ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
ดร.ภัทรเดช บัญญาธานาดุล

หน่วยงานภายนอก

รศ.วิภาวรรณ บุญจรรย์
รศ.อุมาภรณ์ คงอุไร
ผศ.ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร
ผศ.ดร.วีระ เลิศสมพร
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด
ผศ.ธนากร สังเขป
ผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธ์ุ
ผศ.ดร.รักษ์ศรี เกียรติบุตร
ผศ.ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา
ดร.กฤษณพันธ์ุ เฟิงศรี
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยเนชั่น
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ออกแบบปก พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.

นิติกร อาจารย์พรณรงค์ บวรชัยธรรม อาจารย์พาคินทร์ พิทยะลีพงษ์

เว็บไซต์: journal.mculampang.com; อีเมล: journal_mcu_lp@hotmail.com

สำนักงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

เลขที่ 662 หมู่ 2 ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130

โทรศัพท์/โทรสาร 0 5420 9454

จำนวนที่พิมพ์: 500 เล่ม

ที่พิมพ์: บอຍการพิมพ์ 33 ถนนสนามบิน ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดปาง โทร. 08 1026 1140

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ
วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

1. พระชยานันทมุนี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
2. พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่
3. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
5. พระมหานันทวิทย์ ชีรภาโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. รศ.ดร.อภิรักษ์ จันตะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ชนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเพียร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รศ.ดร.วันชัย พลเมืองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา
14. รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
15. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช่วง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
16. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
20. ผศ.ดร.ฐิติวุฒิ มั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผศ.ดร.อนุวัติ กระจังษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่
23. ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผศ.ดร.สมควร นียมวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

26. ผศ.ดร.กมลาส ภูวนาธิฎ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ดร.ลำพอง กลมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ดร.สุวัฒน์ รักขันโท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ดร.ภารดี พูลประภาเอี่ยมเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
30. ดร.พงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

1. พระครูอุทัยธรรมภาวิวัฒน์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระครูปลัดสุราวุฒิจนฺทมโม, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
3. พระศรีวินญาณารณ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ศ.เกียรติคุณ ดร.สุมานพ ศิวารัตน์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. รศ.ดร.สุวิญ รัตตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. รศ.วิภาวรรณ ปัญจรัตน์	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
7. รศ.อุมาภรณ์ คงอุไร	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
8. รศ.ดร.บุญทวารณ วังวอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
9. รศ.ดร.นัยทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
10. รศ.ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
11. ผศ.ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
12. ผศ.จริยา วิไลวรรณ	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
13. ผศ.ดร.ชัชวาล แอ่มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
14. ผศ.ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
15. ผศ.ดร.ธนกร สิริสุคันธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
16. ผศ.ดร.สาทร ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
17. ผศ.ดร.รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
18. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
19. ผศ.ดร.สุริยา สัมจันทร์	มหาวิทยาลัยพะเยา
20. ผศ.ดร.กีรวัฒน์ นนทะโชติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
21. ผศ.ดร.ชูวงศ์ อุบาลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
22. ผศ.ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
23. ผศ.ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
24. ผศ.ดร.รักษ์ศรี เกียรติบุตร	มหาวิทยาลัยพะเยา
25. ผศ.ทรงวุฒิ ศรีวิล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

26. ผศ.ธนากร สังเขป	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
27. ดร.ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์	มหาวิทยาลัยบูรพา
28. ผศ.ดร.วีรวิทย์ ปิยนนทศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
29. ผศ.ดร.ฐานิดา บุญวรรณ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
30. ดร.พัฒนา นาคทอง	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
31. ดร.ประชัน ชะชิกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
32. ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
33. ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
34. ดร.จิระพงศ์ เรืองกุน	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
35. ดร.ประสงค์ พรหมศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน
36. ดร.สุวัจ्ฐ์ แลสันกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
37. ดร.ธีรรัตน์ บุญกณะ	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
38. ดร.ชัยณรงค์ เครือนวน	มหาวิทยาลัยบูรพา
39. ดร.นิชภา โมราถบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
40. ดร.กฤษณพันธ์ เฟื่องศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
41. ดร.อนุกุล ศิริพันธ์	วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง
42. อาจารย์วัชรภรณ์ ลวดลาย	สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
43. อาจารย์รัชชชัย ทำทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
44. อาจารย์ฐาปกรณ์ เครือระยา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อนุโมทนาภคา

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2562) เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนานำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคม การนำเสนอผลงานทางด้านวิชาการ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในด้านเผยแพร่ ความรู้ ความสามารถ ทางด้านการบริการวิชาการแก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ในโลกยุคปัจจุบัน เป็นโลกยุคของการแข่งขัน แสวงหาเฉพาะประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ดังนั้นการส่งเสริมให้มีการนำหลักการและวิธีการของพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งในการช่วยลดความขัดแย้ง ความเห็นต่างทางด้านความคิด ซึ่งมักจะมองแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักการส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการเรียนการสอน อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ การศึกษา และการบริหารองค์กรภาครัฐ จึงเป็นการเหมาะสมและสมควรอย่างยิ่ง ซึ่งตรงกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม”

วารสารฉบับนี้เป็นวารสารที่เปิดโอกาสให้คณาจารย์ นิสิต และผู้ที่สนใจได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และองค์ความรู้ทางวิชาการ รวมไปถึงประสบการณ์ในการศึกษาวิจัย ในประเด็นหัวข้อการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จด้านวิชาการ และการสืบทอดพระพุทธศาสนา ให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป

ในนามของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขออนุโมทนาขอบคุณ คณะผู้จัดทำวารสาร และนักวิชาการทุกรูปทุกท่านที่ได้เขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

พระมหาภาณววัฒน์ ปฏิภาณเมธี, ผศ.
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทบรรณาธิการ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางฉบับนี้ ได้จัดพิมพ์เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2562) อย่างต่อเนื่องกัน โดยมีผู้ให้ความสนใจและสอบถามถึงความคืบหน้าของบทความเป็นจำนวนมาก โดยวารสารฉบับนี้ได้รับเกียรติจากคณาจารย์ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งภายในและภายนอก นำเสนอบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งทางกองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขอขอบพระคุณทั้งผู้ที่สนใจเข้ามาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานและผู้อ่านที่สนใจวารสารฉบับนี้ มา ณ โอกาสนี้

สำหรับวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มีบทความประจำฉบับนี้ นำเสนอทั้งสิ้น 22 บทความ ประกอบด้วย

บทความที่หนึ่ง บทความของ พระราชปฏิญาณโกศล และกฤตสุขชิน พลเสน เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เป็นบทความที่กล่าวถึง หลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ของนักศึกษาโดยใช้พุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการพัฒนาในด้านกายใจ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิต โดยการใช้หลักวัชรธรรม สุจริตธรรม กัลยาณมิตตธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และหลักความพอเพียง แยกตามหลักธรรมทั้ง 4 คือ 1. หลักอุฏฐานสัมปทา 2. หลักอารักขสัมปทา 3. หลักกัลยาณมิตตตา และ 4. หลักสมชีวิตา

บทความที่สอง บทความของ ไพรัช พันชมพู่, จุรี สายจันเจียม และเนาวรัตน์ ผดุงกิจ เรื่อง “การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข” เป็นบทความที่กล่าวถึง การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) รองลงมาคือ ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) และ ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economical Dimension) ส่วนปัญหา สาเหตุ การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน ได้แก่ 1) ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) 2) ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economical Dimension) และ 3) ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension)

บทความที่สาม บทความของ อนันต์ อุปสอด และศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ เรื่อง “คัมภีร์โบราณนครลำปาง: หลักปฏิบัติและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม” เป็นบทความที่กล่าวถึง คัมภีร์โบราณล้านนา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นด้วยภาษาล้านนา ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับหลักคำสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและความเป็นไปของบ้านเมือง จากการศึกษาคัมภีร์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ค้นพบคัมภีร์คำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 เรื่อง ปมาชธรรม (พระทศิล) เป็นเรื่องที่กล่าวถึงผู้ประพฤติกว้างละเมียดพุทธบัญญัติมีธรรมอันลามก หลอกหลวงชาวบ้าน มีความประพฤติสกปรก นำรังเกียจ และบุคคลผู้ทศิลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุกติ วินินาต นรก แต่ถ้าใครเป็นผู้รักษาศีลที่ดี ก็จะได้รับอานิสงส์ของศีล เรื่องที่ 2 สามบั้งสามกิว เป็นเรื่องที่กล่าวถึง ปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1) สนุกสนาน 2) เมียวนอนย่ายื่น 3) โอเฝ้าหื้อเห็น 4) เหม็นหื้อรู้ 5) นอนสูงหื้อนอนต่ำ 6) นอนต่ำหื้อนอนหงาย และเรื่องที่ 3 ธรรมดาสอนโลก เป็นเรื่องที่ต้องการสื่อสารการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

บทความที่สี่ บทความของ พระพิเชษฐพล สุวณฺเณรูป, พระมหากิริติ วรกิตติ และพระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ เรื่อง “กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง” เป็นบทความที่กล่าวถึง กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ในงานวิจัยนี้ กำหนดเอาคัมภีร์ 3 ฉบับ ได้แก่ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปั้ง สามแก้ว และเรื่องธรรมดาสอนโลก และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ ฟังบรรยาย ถาม-ตอบ ปัญญากรรม คำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

บทความที่ห้า บทความของ ประเวศ วัฒแก้ว, กฤตสุขชิน พลเสน และสิริพร ครองชีพ เรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย” เป็นบทความที่กล่าวถึง ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร หลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ได้เสนอปัญหา คือ เนื้อหารายวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ยากมาก และมีเนื้อหาบางรายวิชาไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

บทความที่หก บทความของ เตชภณ ทองเต็ม และจิรพันธ์ แก้วมา เรื่อง “ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” เป็นบทความที่กล่าวถึง ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ด้านการบริโภคอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 9.82$ จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน, S.D. = 1.91) เมื่อจำแนกตามระดับคะแนนความรู้ด้านการบริโภคอาหาร พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ในระดับไม่ต่ำ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.02 รองลงมา มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.48 และมีความรู้ในระดับดี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.50 ตามลำดับ จากผลการศึกษา ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติในด้านการบริโภคอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา

บทความที่เจ็ด บทความของ ฐาปนกรณ อ่วมสถิตย์ และพรทิพย์ ช่วยเพล เรื่อง “ปัญหาสังฆทานสำเร็จรูป” เป็นบทความที่กล่าวถึง พระสงฆ์ฉันเครื่องดื่มในสังฆทานสำเร็จรูปไม่ได้ ปริมาณเครื่องดื่มชนิดผงพร้อมชงไม่ได้มาตรฐาน ยารักษาโรคหมดอายุ ไฟฉายไร้คุณภาพ ผ้าไตรจีวร ผ้าอาบน้ำฝน มีขนาดไม่ได้มาตรฐาน การถวายพระพุทธรูปองค์เล็กที่ไม่เหมาะสม รูปและเทียนมีมากเกินความจำเป็นและไม่ได้มาตรฐาน กระดาษหิซชูคุณภาพต่ำ ขาดแคลนอุปกรณ์ทำความสะอาด ขาดแคลนอาหารสัตว์ ต้องการรองเท้า

ที่มีคุณภาพ และต้องการสายงานที่ได้มาตรฐาน ฉะนั้นการถวายสังฆทานสำเร็จรูปควรคำนึงถึงปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของพระสงฆ์หรือทางวัดเป็นสำคัญ เพื่อที่พระสงฆ์จะนำเครื่องสังฆทานดังกล่าวไปใช้งานได้จริงในยุคปัจจุบัน

บทความที่แปด บทความของ พระใบฎีกาเอกวัฒน์ ธรรมานนโท (เป็งปลุก) และจรัสศักดิ์ บันลำ เรื่อง “การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง” เป็นบทความที่กล่าวถึง การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีการนำหลักสมัชชีวิตมาเป็นฐานดำเนินการ โดยการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมีการรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายพอประมาณ มีความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมีการนำหลักสัจจะมาเป็นฐานดำเนินการ โดยผู้จัดการศูนย์ประพุดิตตนเป็นคนมีสัจจะ เพื่อให้ประชาชนมีความไว้วางใจในการทำงานและบริหารงบประมาณในศูนย์ มีการนำหลักอรรถจริยามาเป็นฐานดำเนินการ โดยคณะกรรมการศูนย์ มีการจัดฐานการเรียนรู้ มีกิจกรรม และมีสื่อประกอบการเรียนรู้ไว้ประจำฐาน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ เสริมทักษะชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำหลักพาหุสัจจะมาเป็นฐานดำเนินการ โดยผู้นำมีความรู้ความสามารถ และมีภาวะผู้นำ สามารถจัดคนเข้าทำงานในศูนย์ฯ ได้เหมาะสมกับงานในแต่ละตำแหน่ง

บทความที่เก้า บทความของ รัชศรี เกียรติบุตร เรื่อง “การพัฒนาพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่สุ่มเสี่ยงตำบลแม่กาจังหวัดพะเยา” เป็นบทความที่กล่าวถึง ปัญหาของเกษตรกรด้านการเผาทำลายวัชพืชและวัสดุทางการเกษตร ตลอดจนผลของการนำนโยบายของรัฐบาลด้านการแก้ปัญหาหมอกควันและไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตร และพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ในการสร้างพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่สุ่มเสี่ยงตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 57.2 ใช้วิธีการเผาตอซังพืชเพื่อกำจัดวัสดุทางการเกษตรที่ไม่ต้องการ เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ร้อยละ 44.5 เห็นความสำคัญของการทำปุ๋ยหมักจากวัสดุทางการเกษตรเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ และร้อยละ 31 ต้องการให้ภาครัฐจัดอบรมการผลิตปุ๋ยและอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุน สำหรับค่าเฉลี่ยการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติด้านการแก้ปัญหาหมอกควันและไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรในภาพอยู่ในระดับมาก ซึ่งเกษตรกรเห็นด้วยกับมาตรการงดเผา 60 วันในระดับมากที่สุด

บทความที่สิบ บทความของ ชานิกา ฉัตรสูงเนิน และคณะ เรื่อง “การศึกษาเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ (เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน)” เป็นบทความที่กล่าวถึง การสร้างการรับรู้ ข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชนและให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มของชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตวัฒนธรรมและความคิด สร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ตลอดจน ชุมชนได้เกิดการส่งเสริม การจัดการด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในเส้นทาง “Northalgia” เรื่องราวของชุมชนว่าด้วยวิถีชีวิต ภูมิปัญญา การส่งต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว

บทความที่สิบเอ็ด บทความของ พระชลญาณมุนี เรื่อง “วิถีชีวิตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูของแรงงานไทย” เป็นบทความที่กล่าวถึง แรงงานไทยในบรูไนมีความต้องการไปทำงานหารายได้สาเหตุที่ทำให้แรงงานไทยไปทำงานในประเทศบรูไน แรงผลักดันที่สำคัญมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประเทศ

บรูไนก็เป็นหนึ่งในประเทศที่กลุ่มแรงงานไทยต้องการที่จะเข้าไปขายแรงงาน เนื่องจากมีเศรษฐกิจที่ดี และค่าตอบแทนสูงกว่าประเทศไทย การดำรงชีวิตอยู่ในประเทศบรูไนมีกฎระเบียบรวมถึงข้อห้ามที่เคร่งครัด ศาสนาอิสลามมีบทบาทมากในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม บ้านเมืองจะอยู่ในความสงบสุขเป็นระเบียบ การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงาน สามารถแบ่งได้ ดังนี้ ระยะเวลาเริ่มต้นของการย้ายถิ่น ผู้ใช้แรงงานตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศด้วยแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยความหวังว่าจะได้รับโอกาสทางการเงินที่มากกว่าการทำงานในประเทศไทย โดยผู้ใช้แรงงานมีความรู้สึกวิตกกังวลถึงความไม่อยู่ในต่างประเทศ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น จึงทำให้ระยะนี้เกิดภาวะที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล ระยะที่ 2 การปรับตัวเข้ากับประเทศปลายทาง ผู้ใช้แรงงานข้ามผ่านการตื่นตาตื่นใจ (Honeymoon Stage) เนื่องจากแรงงานไทยย้ายถิ่นเดินทางมายังต่างประเทศด้วยความจำเป็นและความกดดันทางเศรษฐกิจ และเมื่อเดินทางมาถึงประเทศปลายทางแล้ว แรงงานไม่มีโอกาสได้ประสพกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในประเทศปลายทางมากนัก

บทความที่สิบสอง บทความของ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม เรื่อง **“การพัฒนาเมืองโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิให้น่าอยู่”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมชนบทไปสู่สังคมเมืองเนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งของสถานศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีการอพยพของประชากรต่างถิ่นมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะนักศึกษา มีความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น จากแต่เดิมที่เป็นเพียงสังคมชนบททำการเกษตร การขยายตัวของชุมชนเป็นชุมชนเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วแต่ขาดการวางแผนการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานให้ความสนใจและใส่ใจในปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเป็นการวางผังเมือง ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาถนนชำรุด ไม่มีท่อระบายน้ำเสีย ปัญหากระแสไฟฟ้าดับบ่อยและอีกหลาย ๆ ปัญหาที่ขาดการแก้ไขและนับวันปัญหาจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านยาเสพติด อาชญากรรมในชุมชนโดยรอบด้วย ถ้าหากมีการวางแผนการพัฒนาเมืองและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

บทความที่สิบสาม บทความของ ชีระวัฒน์ แก้วลังกา เรื่อง **“ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ล้วนส่งผลทางบวกต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น รัฐบาลควรกำหนดให้สถาบันการศึกษามุ่งเน้นการเรียนการสอนในด้านความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเป็นวิชาหลักในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สามรถพูดคุยสนทนาในประเด็นทางการเมืองทั้งในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในเวทีหรือสถานที่ต่างๆ และต้องสร้างกิจกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มีความสม่ำเสมอและเป็นอิสระโดยไม่ปิดกั้น จะทำให้การพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศเป็นไปอย่างมีระบบ ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

บทความที่สิบสี่ บทความของ เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ เรื่อง **“การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยวิธีเสริมต่อการ**

เรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา เป็นบทความที่กล่าวถึง หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมและแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

บทความที่สืบหา บทความของ จิรนนท์ บุญลอม และศานิตย์ ศรีคุณ เรื่อง **“การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน”** เป็นบทความที่กล่าวถึง แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพโดยรวม E_1/E_2 เท่ากับ 76.97/77.45 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 73.03 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

บทความที่สืบหา บทความของ นิถุมล ทานาค และ ศักดิ์ชัย นาคนก เรื่อง **“ปัจจัยการวิเคราะห์สินเชื่อของธนาคารส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่ง”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อเคหะ พบว่า ความสามารถในการชำระหนี้ หลักประกัน และระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อบุคคล พบว่า หลักประกัน การชำระคืน และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อตามโครงการนโยบายรัฐ พบว่า หลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคาร มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทความที่สืบหา บทความของ รัชณี วิเศษประสิทธิ์ เรื่อง **“สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร: ศึกษากรณีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นนำไปสู่ประเด็นปัญหาด้านการบริหารงานบุคคลทั้งด้านการวางแผนอัตรากำลัง การบรรจุแต่งตั้ง การกำกับปฏิบัติงาน และการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากร ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลและ

ผลกระทบด้านอื่นๆ โดยข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ควรนำบทลงโทษมาบังคับใช้อย่างจริงจัง กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายงานภายใต้มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง ทบทวนระเบียบหลักเกณฑ์เพื่อลดทอนอำนาจในแทรกแซงกระบวนการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารท้องถิ่น

บทความที่สืบแปด บทความของ พระสิทธิศักดิ์ พรหมสิทธิ์ และคณะ เรื่อง **“แนวทางการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในบริบทของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21”** เป็นบทความที่กล่าวถึง การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการศึกษา แต่เดิมวัดเป็นแหล่งที่มาของการศึกษา พระเป็นครูสอนให้การศึกษาในด้านต่างๆ วัดจึงเป็นแหล่งพัฒนาการศึกษาของไทยมาตั้งแต่อดีตกาล และมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอย่างสงบสุข สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยนำเอาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้สัมพันธ์กลมกลืนไปกับวิชาต่างๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ

บทความที่สืบเก้า บทความของ สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหากิริติ วรจิตติ และ ปาณิสรา เทพรักษ์ เรื่อง **“เป้าหมายและชีวิตตามช่วงวัยตามแบบสุภาษิตล้านนา”** เป็นบทความที่กล่าวถึง ชีวิตตามวัฒนธรรมช่วงวัยตามแบบสุภาษิตล้านนาจากการขุดเกลากทางสังคมและเป็นวิถีชีวิตที่บ่งบอกถึงเป้าหมายกิจกรรมและการปฏิบัติตามช่วงวัยสามารถแบ่งเป้าหมายชีวิตได้ 3 ช่วงวัย คือ ปฐมวัย วัยแรกเริ่มแห่งมนุษย์ที่มุ่งเน้นความสุข ความสนุกสนาน ตระหนักความสุขจากตนเองมากกว่าคนอื่น ช่วงมัชฌิมวัย เป็นช่วงชีวิตที่ต้องการความมั่นคง ตั้งตนชอบ แสวงหาความสุขที่เป็นทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ชยันหมั่นเพียรที่จะแสวงหาทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สุข และช่วงปัจฉิมวัย เป็นช่วงวัยที่จะต้องเข้าใจสังขารตามหลักสามัญลักษณ์ะ คือ อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ตั้งตนและแสวงหาความสุขในเบื้องต้นด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาในการพัฒนาตนเองให้เข้าใจถึงแก่นแท้แห่งชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา มุ่งหวังความสุขในสัมปรายภพเบื้องต้นอันมีสวรรค์และปรมาตถะภพคือการสิ้นสุดแห่งอาสวะกิเลสเพื่อนำตนเข้าสู่บรมสุขอันเป็นดินแดนแห่งพระนิพพานต่อไป

บทความที่สืบสิบ บทความของ ชลธิดา ณ ลำพูน และบุญณัฐ บัวราช เรื่อง **“การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21”** เป็นบทความที่กล่าวถึง นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและการสื่อสาร ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาทุกระดับที่ต้องปรับกระบวนการบริหารจัดการและกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การพัฒนามนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดให้มีคุณภาพจะเป็นการปูรากฐานที่สำคัญของการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การบูรณาการและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ต้องปรับระบบ กระบวนการ วิธีการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การผลิตสื่อและนวัตกรรม ให้ทันต่อสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ของเด็กในยุคนี้ การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ต้องมีความรู้และความเข้าใจต่อการพัฒนาทักษะและการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีความพร้อมต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และมีทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น

บทความที่ยี่สิบเอ็ด บทความของ พระครูปลัดตู่ทัย รตนปญโญ และคณะ เรื่อง “การตระหนักรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจและวิถีชีวิตจากกระบวนการเรียนรู้แบบ **Active Learning** ในศตวรรษที่ 21” เป็นบทความที่กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21 โดยการเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อตระหนักรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ปฏิรูปในรูปแบบระบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นการสอนแบบบรรยาย เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแบบเชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนสามารถศึกษา ค้นคว้า ค้นหาคำตอบด้วยตนเองโดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการจัดกิจกรรม ดังนั้นกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากผู้สอนที่ต้องตระหนักและตื่นตัวกับการถ่ายทอดที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ร่วมกันกับผู้เรียน การใช้หลักของกระบวนการแสดงความคิดเห็น การสื่อสาร การหาข้อโต้แย้งเพื่อค้นหาคำตอบ นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำทลายและสร้างระบบคิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่ สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจากกระบวนการคิด การหาคำตอบที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และหาจุดลงตัวของการเรียนรู้ให้เกิดความเหมาะสม สามารถยืดหยุ่นระบบการทำงานได้อยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล นับได้ว่าเป็นการศึกษาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างที่สามารถส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ได้ในอนาคต กับการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21

บทความที่ยี่สิบสอง บทความของ ศิวาพัชญา บำรุงเศรษฐพงษ์, สวพร บุญญผลานันท์ และเกรียงไกร สัจจะเหตุทัย เรื่อง “การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามแนว **OBJECTIVES & KEY RESULTS (OKRs)**” เป็นบทความที่กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา หากนำ OKRs มาใช้ในการบริหารงานด้านวิชาการจะช่วยให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีมากยิ่งขึ้นเพราะ OKRs เป็นการตั้งวัตถุประสงค์ตามที่คุณภาพที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู รวมถึงการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนในแต่ละด้าน โดยหาวิธีการพัฒนา แก้ไขให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ หากทำสำเร็จย่อมจะสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยจะส่งผลดีโดยตรงต่อตัวผู้เรียนที่จะได้พัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้น รวมถึงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู และสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนอีกด้วย

กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจุดประกายมิติการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ต่อนิสิตบรรพชิต/คฤหัสถ์ และผู้สนใจทั่วไป หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะหรือติชมประการใด กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี, ผศ.
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

อนุโมทนาภาดา

คณะกรรมการกัลป์กรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย:

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของนักศึกษา ระดับ บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	1
(พระราชปฎิภาณโกศล และกฤตสุชิน พลเสน)	
2. การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัด ร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก	9
(ไพรัช พันชมพู่, จุรี สายจันเจียม และเนาวรัตน์ ผดุงกิจ)	
3. คัมภีร์โบราณนครลำปาง: หลักปฏิบัติและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม.....	19
(อนันต์ อุปสอด และศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์)	
4. กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณ นครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง	35
(พระพิฆณุพล สุวณฺเณรูป, พระมหาเกียรติ วรกิตติ และพระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ)	
5. ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ใน รายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย.....	47
(ประเวช วัฒนาแก้ว, กฤตสุชิน พลเสน และสิริพร ครองชีพ)	
6. ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	58
(เตชภณ ทองเต็ม และจිරันท์ แก้วมา)	
7. ปัญหาสังคมทาสสำเร็จรูป	75
(ฐาปนกรณ์ อ่วมสถิตย์ และพรทิพย์ ช่วยเพล)	
8. การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง.....	86
(พระใบฎีกาเอกวัฒน์ ธมฺมานนฺโท (เป็งปลุก) และจිරศักดิ์ ปันลำ)	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทความวิจัย (ต่อ):	
9. การพัฒนาพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่เสี่ยงตำบลแม่กาจังหวัดพะเยา..... (รักษศรี เกียรติบุตร)	96
10. การศึกษาเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ (เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน)..... (ชานิกา ฉัตรสูงเนิน และคณะ)	110
11. วิถีชีวิตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูของแรงงานไทย (พระชลฎาณมณี)	124
12. การพัฒนาเมืองโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิให้น่าอยู่..... (ณัฐดนัย แก้วโพนงาม)	135
13. ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ธีระวัฒน์ แก้วลังกา)	142
14. การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับ ประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา (เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ)	154
15. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน..... (จิรนนท์ บุญลวง และศานิตย์ ศรีคุณ)	167
16. ปัจจัยการวิเคราะห์หีสินเชื่อของธนาคารส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารแห่งหนึ่ง..... (นิถุมล ทานาค และศักดิ์ชาย นาคนก)	179
17. สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร: ศึกษากรณี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์..... (รัชนี้ วิเศษประสิทธิ์)	186

สารบัญญ (ต่อ)

	หน้า
บทความวิชาการ:	
18. แนวทางการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในบริบทของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 (พระสิทธิศักดิ์ พรหมสิทธิ์ และคณะ)	203
19. เป้าหมายและชีวิตตามช่วงวัยตามแบบสุภาสิตล้านนา..... (สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาเกียรติ วรกิตติ และปานิสรา เทพรักษ์)	220
20. การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 (ชลธิดา ณ ลำพูน และบุญยณัฐ บัวราช)	235
21. การตระหนักรู้เท่าทันการเปลี่ยนสังคม เศรษฐกิจและวิถีชีวิตจากกระบวนการเรียนรู้ แบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21 (พระครูปลัดอุทัย รตนปัญญา และคณะ)	248
22. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามแนว OBJECTIVES & KEY RESULTS (OKRs)..... (ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์, สวพร บุญญผลานันท์ และเกรียงไกร สัจจะเหตุทัย)	258
ภาคผนวก	
ผู้เขียน.....	274
แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง.....	277
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	280
คำแนะนำสำหรับผู้ตีพิมพ์บทความ	281
ใบสมัครสมาชิก	288

**การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ของนักศึกษา
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**

**THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE ACCORDING TO PRINCIPLES
OF DITTHADHAMMIKATTHA OF STUDENTS IN GRADUATE SCHOOL OF
BUDDHISM AND PHILOSOPHY MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY**

พระราชปฏิญาณโกศล *

Phrarak patibhankosol

กฤตสุขชิน พลเสน **

Kitsuchin Ponsen

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2. เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ปริญญาโท ชั้นปีที่ 1 ภาคปกติ 12 รูป/คน ชั้นปีที่ 2 ภาคปกติ 10 รูป/คน ชั้นปีที่ 1 ภาคนอกเวลาราชการ 8 รูป/คน ชั้นปีที่ 2 ภาคนอกเวลาราชการ 5 รูป/คน ระดับปริญญาเอก 19 รูป/คน รวมทั้งหมด 54 รูป/คน และมีความรู้ด้านพุทธศาสนาและหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล ที่ผ่านการตรวจคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาได้ใช้หลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ประโยชน์ 4 ในพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาในด้านกายใจ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิต โดยการใช้หลักวัตรธรรม สุจริตธรรม กัลยาณมิตรธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และหลักความพอเพียง แยกตามหลักธรรมทั้ง 4 คือ

* อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1. หลักอภิวรรณสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น เป็นหลักธรรมในการนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการศึกษา การพัฒนาปรับปรุงสถานที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตของตนได้

2. หลักอารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นหลักธรรมในการบริหารทรัพย์ที่หามาได้ด้วยธรรม ด้วยการแบ่งให้ผู้มีพระคุณพ่อแม่ บำรุงครอบครัว ทำบุญ และเก็บไว้ในคราวจำเป็น อย่างพอเพียง

3. หลักกัลยาณมิตรตตา คือ ความถึงพร้อมด้วยการมีมิตรดี เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการคบมีสหาย ว่ามิตรคนไหนดี มิตรคนไหนไม่ดี มิตรแนะนำประโยชน์ไม่ใช้ประโยชน์ มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

4. หลักสมชีวิตา คือ ความถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ดี เป็นหลักธรรมที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย กฎหมาย ตลอดถึงการรักษาศีล เจริญสมาธิ ปัญญา เพื่อสันติสุขแก่ตนและสังคม

คำสำคัญ: การแก้ปัญหา, ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์, หลักธรรมทางพุทธศาสนา

ABSTRACT

The research is aimed 1) to study principles Buddhist for development living quality of Graduate students in Buddhism and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, 2) to study about Principles of Ditthadhammikatta of Students in Graduate School of Buddhism and Philosophy Mahamakut Buddhist University, 3) to suggest some solutions according to the development of life quality according to Principles of Ditthadhammikatta of Students in Graduate School of Buddhism and Philosophy Mahamakut Buddhist University.

The population consists of some graduate students in Buddhism and Philosophy namely, 12 first-year graduate students studying in weekday course, 10 second-year graduate students studying in weekday course, 8 first-year graduate students studying in weekend course, 5 second-year graduate students studying in weekend course and 19 doctoral students. The whole amount of the research population is 54. All of the populations have knowledge on Buddhism and 4 principles of Ditthadhammikatta. 4) The research instruments individual in-depth interview that has been inspected by experts and the information has been verified for accuracy to analyze content.

The research findings reveal that the students utilize Buddhist principles in their quality of life development by adapting 4 principles of Ditthadhammikatta in Buddhism by mental development in order to be successful and grateful in their lives by utilizing conviction, honest, merciness, compassionate, kindness, sympathetic joy, detachment, and sufficiency which are divided into 4 categories of Dhamma namely, by using the principles of Viriya Dharma, Honest Dharma, Kalayanamittham, Metta Mercy, Muthitaka Upha-Akkha and Sufficiency Principles Classified according to the 4 principles which are:

1. Utthana Sampada Category refers to 'being endowed with energy', the Buddhist principles for study development, residence renovation as well as a tool to be successful in life.

2. Arakkhasampada Category refers to 'being endowed watchfulness', the Buddhist principles for income management by offering to parents, supporting families, making merits, and saving when necessary and sufficiently.

3. Kalyanamittata Category refers to 'having good company', the Buddhist principles for association with right people in order to select good persons, supporting persons, or determining the ones with righteous recommendations, those who are regular honest.

4. Samajivita Category refers to 'being fulfilled with good living, the Buddhist principles for working or living according to Buddhist teachings, laws, including pertaining precepts, practicing meditation and wisdom for their own peace and society.

Keywords: Problem-Solving, Principles of Dittadhammikatha, Buddhist Doctrine

บทนำ

ประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งที่ยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน กล่าวคือ วิกฤติการเมือง วิกฤติด้านเศรษฐกิจ วิกฤติด้านสังคม และวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนการที่คนใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทยต่อไป วิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้นหมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย เช่น บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ เพราะเป็นผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมือง บุคคลในสังคมหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น ประชาชนอดอยากมากขึ้น จึงเป็นภาวะวิกฤติทางสังคมเมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวมากขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีคนเอาใจใส่ดูแลจนเกิดเป็นภาวะวิกฤติทางสิ่งแวดล้อม ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำกระบวนการที่คนใหม่ทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางพระพุทธศาสนา ที่บริการทางการศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งนักศึกษาในสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา เป็นอีกสาขาวิชาหนึ่งที่สอนให้เกิดจิตสำนึกที่ดีงามและพัฒนาตามหลักไตรสิกขา โดยบูรณาการหลักธรรมให้เข้าใจและเข้าถึงประชาชนทุกคน ทุกระดับของความรับผิดชอบ และเข้าถึงหลักธรรมชาติ บริโภคปัจจัย 4 ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความสมดุลของโลกและประเทศชาติ โดยเฉพาะสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในปัจจุบัน แตกต่างจากอดีตอย่าง

สิ้นเชิงเห็นได้ชัดเจนจากการที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศชาติทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ ทำให้คนในสังคมแสวงหาแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตแบบวิถีไทย วิถีพุทธก็ลดน้อยลงไป ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามถูกมองข้ามละเลยไป ประโยชน์ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเอง ก็ถูกลดความสำคัญลงไป พยายามสร้างนวัตกรรมใหม่ที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ การลงทุน และการท่องเที่ยว สิ่งที่มาคือจิตสำนึกความรับผิดชอบตามกรอบของศีลธรรมมีน้อย มีการทุจริตเกิดขึ้น

เพราะเหตุดังกล่าว นักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ในระดับบัณฑิตศึกษา มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบอย่างไร สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการจะนำเอาหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวของสังคมในยุคต่อไป ได้อย่างไร โดยสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อการแก้ปัญหาเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมทางด้านจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ดูแล ทะนุถนอม ปกครองดูแลอย่างถูกต้องแล้วก็จะสามารถให้ลูกหลานเยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้อย่างแน่นอน อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสุข เพราะเยาวชนในวันนี้ก็คือผู้นำและพัฒนาสังคมประเทศชาติในวันข้างหน้า

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีมิกัดตประโยชน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อนำไปเป็นแนวทางใช้ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในสังคมไทย ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ข้อที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม และยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน¹ ดังนั้นหลักธรรมดังกล่าวจะเป็นยาวิเศษขนานหนึ่งในการเยียวยาภาวะวิกฤตปัญหาดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีมิกัดตประโยชน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อเสนอแนะแนวการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีมิกัดตประโยชน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอขอบเขตการวิจัย ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

¹ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี บทความวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” หลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์คือประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่างประกอบด้วย

1.1 อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นในการประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิตที่ดีในการศึกษาเล่าเรียนที่ดี ในการทำธุระหน้าที่ของตนที่ดี

1.2 อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วย ความหมั่นไม่ให้เป็นอันตรายที่ดี รักษาการงานของตน ไม่ให้เสื่อมเสียไปก็ดี

1.3 กัลยาณมิตรตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีไม่คบคนชั่ว

1.4 สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก

2. ขอบเขตประชากร

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 54 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา นครปฐม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้เวลา 1 ปี เริ่มตั้งแต่ ตุลาคม 2560 - กันยายน 2561

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นข้อค้นพบ (Fact finding) ได้ว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ปริญญาโทชั้นปีที่ 1 ภาคปกติ 12 รูป/คน ชั้นปีที่ 2 ภาคปกติ 10 รูป/คน ชั้นปีที่ 1 ภาคนอกเวลาราชการ 8 รูป/คน ชั้นปีที่ 2 ภาคนอกเวลาราชการ 5 รูป/คน ระดับปริญญาเอก 19 รูป/คน รวมทั้งหมด 54 รูป/คน ได้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะคำถามในการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ 4 ในพุทธศาสนาเป็นอย่างไรบ้าง

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ 4 ในพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาในด้านกายใจ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิตโดยการใช้หลักจริยธรรม สุจริตธรรม กัลยาณมิตรธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และหลักความพอเพียง

2. ท่านใช้หลักอุภูฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น) อย่างไรบ้าง

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า หลักอภิวรรณสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น เป็นหลักธรรมในการนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการศึกษา การพัฒนาปรับปรุงสถานที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตของตนได้

3. ท่านใช้หลักอารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา) อย่างไรบ้าง

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า หลักอารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นหลักธรรมในการบริหารทรัพย์ที่หามาได้ด้วยธรรม ด้วยการแบ่งให้ผู้มีพระคุณพ่อแม่ บำรุงครอบครัว ทำบุญ และเก็บไว้ในคราวจำเป็น อย่างพอเพียง

4. ท่านใช้หลักกัลยาณมิตตตา (ความถึงพร้อมด้วยการมีมิตรดี) อย่างไรบ้าง

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า หลักกัลยาณมิตตตา คือ ความถึงพร้อมด้วยการมีมิตรดี เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการคบมีสหาย ว่ามิตรคนไหนดี มิตรคนไหนไม่ดี มิตรแนะนำประโยชน์ไม่ไช่ประโยชน์ มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

5. ท่านใช้หลักสมชีวิตา (ความถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ดี) อย่างไรบ้าง

สรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า หลักสมชีวิตา คือ ความถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ดี เป็นหลักธรรมที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย กฎหมาย ตลอดจนถึงการรักษาศีล เจริญสมาธิ ปัญญา เพื่อสันติสุขแก่ตน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบ (Fact finding) ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป จึงนำมาอภิปรายผลโดยใช้หลักตรรกวิทยาในการให้เหตุผล เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 ในพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาในด้านกายใจ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิตโดยใช้หลักจริยธรรม สุจริตธรรม กัลยาณมิตตธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และหลักความพอเพียง หลักอภิวรรณสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น เป็นหลักธรรมในการนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการศึกษา การพัฒนาปรับปรุงสถานที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตของตนได้ หลักอารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นหลักธรรมในการบริหารทรัพย์ที่หามาได้ด้วยธรรม ด้วยการแบ่งให้ผู้มีพระคุณพ่อแม่ บำรุงครอบครัว ทำบุญ และเก็บไว้ในคราวจำเป็น อย่างพอเพียง หลักกัลยาณมิตตตา คือ ความถึงพร้อมด้วยการมีมิตรดี เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานในการคบมีสหาย ว่ามิตรคนไหนดี มิตรคนไหนไม่ดี มิตรแนะนำประโยชน์ไม่ไช่ประโยชน์ มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง หลักสมชีวิตา คือ ความถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ดี เป็นหลักธรรมที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตามหลักธรรมวินัย กฎหมาย ตลอดจนถึงการรักษาศีล เจริญสมาธิ ปัญญา เพื่อสันติสุขแก่ตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูจันทสารสุตกิจ (สำราญ ดวงเจริญ)² ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดกิจกรรมการส่งเสริม

² พระครูจันทสารสุตกิจ (สำราญ ดวงเจริญ), การจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559, บทคัดย่อ.

คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 2” ได้ผลสรุปว่า ด้านอุฏฐานสัมปทา (ขยันหมั่นเพียร) ผู้บริหารและครูกล่าวยกย่องนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติดีที่ได้ทราบเพื่อเป็นแบบอย่าง ด้านอารักขสัมปทา (การรักษา) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประหยัดรักษาทรัพย์ ด้านกัลยาณมิตตตา (คบคนดี) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนเลือกคบมิตรแท้มาคบมิตรเทียม ด้านสมชีวิตา (เป็นอยู่เหมาะสม) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยเคารพกฎของโรงเรียน รู้จักหน้าที่ของตน เคารพสิทธิของบุคคลอื่น และมีความจริงใจต่อกัน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ควรปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีทุกครั้ง 2) อารักขสัมปทา ควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมทรัพย์และฝึกการใช้รายได้เกิดประโยชน์ 3) กัลยาณมิตตตา ควรส่งเสริมแนะนำให้นักเรียนเลือกคบมิตรดี 4) สมชีวิตา ควรส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักประมาณตนและไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำอากาศโทสุธา ทองบุตร³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย” ได้ผลสรุปว่า คนในสังคมไทยขาดความเพียรและถ้าปัจจัยที่แวดล้อมอยู่รอบตัวไม่ได้สร้างความมั่นใจเพียงพอก็จะเกิดความรู้สึกอยากประวิงเวลาที่จะลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้นานออกไปและหากการทากิจกรรมใดเป็นการเหลือวิสัยเราจะหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งเหล่านั้น หรือผลดีวันประกันพรุ่งเพียงเพื่อยื้อระยะเวลาแห่งความสุขให้ยาวออกไป จนติดเป็นนิสัยของความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นการขาดความเพียรในการดำเนินกิจต่างๆ ในชีวิตตน การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ในสังคมไทยมีผลมาจากคนในสังคมเสพติดในวัตถุนิยมจึงใช้จ่ายทรัพย์สิ้น เงินทองนั้นให้สูญเปล่าไปอันมาจากการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์นั้น นับว่าเป็นสิ่งที่ประมาทยิ่งเกิดปัญหาใช้จ่ายเกินรายได้หาเงินไม่พอใช้จ่ายเกิดปัญหา คอร์ปชั่น คดโกง ปล้นจี้ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อคนที่อยู่ร่วมในสังคมตามมา ปัญหาการคบคนพาลไม่รู้จักการคบคนดีเป็นมิตรไม่รู้จักเลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะสามารถเกื้อหนุนชีวิตไปในทางที่ดีชักชวนเราไปทำเรื่องที่ไม่ดีไม่สมควรจึงทำให้เสียประโยชน์ในชีวิตทำให้พบกับความเสื่อมเสียของชีวิตไม่มีความพร้อม คือการดำเนินชีวิตและการพัฒนาที่เป็นไปโดยไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกิดฐานะเป็นผู้ดำเนินชีวิตไม่สมควรดำเนินชีวิตไม่เหมาะสม ไม่สมควรแก่ฐานะไม่ว่าจะมีทรัพย์สินเงินทองมากหรือน้อย คือใช้จ่ายเกินตัวสุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สินไม่รู้จักประมาณตนในการใช้จ่ายทรัพย์ อีกทั้งไม่รู้จักกาหนดรายได้และรายจ่ายให้พอดี สมรายได้เพื่อประโยชน์ไว้สำหรับบั้นปลายของชีวิตตน

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย มีทั้งหมด 4 ข้อ คือ (1) การนำหลักอุฏฐานสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการขาดความเพียร เมื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความเกียจคร้านนานาประการ ที่เป็นหนทางนาพาให้ชีวิตมีความเสื่อมลง (2) การนำหลักอารักขสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้เงินตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพการตั้งตนไว้อย่างเหมาะสมกับการรู้จักหาทรัพย์และรู้จักรักษาทรัพย์นั้น (3) การนำหลักกัลยาณมิตตตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการคบคน รู้จักเลือกเสวนาบุคคลผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะ

³ จำอากาศโทสุธา ทองบุตร, การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) ศูนย์บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา, 2558, บทคัดย่อ.

ช่วยสนับสนุน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี และ (4) การนำหลักสมชี่วิตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิต การใช้จ่ายทรัพย์เกินฐาน พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควร

เอกสารอ้างอิง

จำอากาศโทสุธา ทองบุตร. การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย.

วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) ศูนย์บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา. 2558.

พระครูจันทสารสุตถิก (สำราญ ดวงเจริญ). การจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สมุทรปราการ เขต 2. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2559.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)

การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

BRINGING THE NOBLE NOBLE 7 USE TO CREATE RECONCILIATION AMONG ROI-ED PEOPLE FOR THE HAPPY CO-EXISTENCE

ไพรัช พันชมภู*

Phairat Phuenchomphoo

จुरี สายจันเจียม**

Juree Saijanjam

เนาวรัตน์ ผดุงกิจ***

Naowarat Phadungkit

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก 3) เพื่อสร้างรูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก 4) เพื่อพัฒนารูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยใน 5 อำเภอ ของจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้เลือกไว้ จำนวน 400 คน โดยคำนวณตามสูตรขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ มัธยฐาน (Median)

ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) รองลงมาคือ ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) และ ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economical Dimension) ส่วนปัญหา สาเหตุ การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน ได้แก่ 1) ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) พบว่า ความเชื่อมั่นศรัทธา

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

*** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

ร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของความปรองดอง ซึ่งแนวทางแก้ไขจะต้องใช้ปัญญาวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองอย่างชัดเจนและปราศจากอคติจะก่อให้เกิดความปรองดองได้

2) ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economical Dimension) พบว่า ความเชื่อในระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมิใช่สาเหตุสำคัญของความแตกแยกของประชาชน ซึ่งแนวทางแก้ไขจะต้องใช้หลักจากจะต้องมีการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรของชาติอย่างเป็นธรรม และ 3) ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) พบว่า สถานการณ์รุนแรงที่เกิดมากขึ้นในปัจจุบัน เพราะภาวะไร้การสละความโลภ ความโกรธและความหลงออกจากใจ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็คือทุกปัญหาความขัดแย้ง สามารถแก้ไขให้กลับสู่ความปรองดองได้ด้วยปัญญา สำหรับรูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน พบว่า 1) ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) ได้แก่ ความเชื่อมั่นร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่ง ความเคารพกฎกติกาของบ้านเมือง และความรู้สึกละอายที่จะทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมเป็นปัจจัยบวกของการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก 2) ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economical Dimension) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการหมู่บ้านศีล 5 จะทำให้ความปรองดองเกิดขึ้นและเศรษฐกิจดีขึ้นได้ 3) ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) ได้แก่ แม้จะมีความเชื่อในลัทธิและศาสนาที่ต่างกันก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกด้วยความมีระเบียบวินัยของสมาชิกในสังคม และการพัฒนารูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน ทุกองค์ประกอบและทุกตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยมีค่า มัชยฐาน ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัย ระหว่าง คออร์โทลไม่เกิน 1.50

คำสำคัญ: หลักอริยทรัพย์ 7, ความปรองดองของประชาชน, การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to bring the noble truth 7, use to create reconciliation among Roi-ed people for the happy coexistence 2) to analyze problems, causes and solutions to the problem bringing the noble truth 7, use to create reconciliation among Roi-ed people for the happy coexistence 3) to create the pattern bringing the noble truth 7, use to create reconciliation among people of Roi ed for the happy coexistence 4) To develop the format bringing the noble truth 7, use to create reconciliation among Roi-ed people for the happy coexistence. The sample group used in this study was people living in 5 districts of Roi ed Province selected by 400 people, calculated by the sample size formula of Taro Yamane. The research instruments were a 5 level rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and median.

The research found that using the 7 Noble Truths principles to create reconciliation among Roi-ed people for the happy coexistence. In general overall image, the average is at a high level, the aspect with the highest average value was the political dimension. Next is social dimension and the economic dimensions for problems, causes bringing the noble truth7 use to create reconciliation

among Roi-ed people for the happy coexistence. 1) Political Dimension found that mutual faith in one political system is one factor of reconciliation. The solution must use intelligence to analyze the causes of political conflicts clearly: namely 1) Political dimension found that mutual faith in one political system is a factor of reconciliation the solution must use intelligence to analyze the causes of political conflicts clearly and without prejudice to cause reconciliation. 2) Economic dimension found that beliefs in different economic systems are not the main cause of people's disunity which the solution must use the fairness principles, there must be allocation and sharing of national resources fairly. And 3) Social dimension found that the more severe situations present because absence of greed anger and delusion which the solution in every conflict problem can be resolved to return reconciliation with intelligence. The pattern of applying 7 Noble Principles in the reconciliation of the people found that 1) the political dimension is the mutual confidence in any political system respect the rules of the country, and feeling ashamed of breaking laws or morals in positive factor of coexistence. 2) The economic dimension, such as confidence in the Sufficiency Economy Philosophy and the 5 Precepts Village Project, will help reconcile and improve the economy. 3) The social dimension viz even with different beliefs in creeds and religions, one can live happily with the discipline of society members. And the development of the form of applying the 7 Noble Principles in the reconciliation of Roi-ed people In order to live together happily, found that the experts agree model for applying Noble 7 principles to reconcile of the people every element and every indicator is appropriate and possible with median of 3.50 up and the quartile range does not exceed 1.50.

Keywords: noble treasures, Reconciliation of people, happy Co-existence

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของประเทศไทยได้เกิดมีปัญหามากมายทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่สุดที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเป็นอันดับแรกก็คือปัญหาความแตกแยกทางความคิดของคนในชาติที่มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกวัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการที่คณะนายทหารที่เรียกชื่อว่าคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ชื่อย่อ คมช. (Council of National Security - CNS) เป็นคณะบุคคลที่แปรสภาพมาจากคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศไทยสำเร็จเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549¹ นับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมาได้ก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกทางความคิดในสังคมไทยอย่างรุนแรงที่ไม่เคยปรากฏมีมาก่อนและนับวันแต่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ได้พัฒนามาเป็นความขัดแย้งระหว่าง “เสื้อเหลือง” กับ “เสื้อแดง” อยู่จนถึงทุกวันนี้ ไม่มีใครรู้ว่าจะจบลงอย่างไร แต่ผลกระทบของมันมีความรุนแรงมากหลายด้าน ดังนี้ 1) ความขัดแย้งดังกล่าวถูกกระพือให้เป็นความขัดแย้งร้ายลึกระหว่างประชาชน ลูกกลมไปทุกที่ ไม่ว่าในครอบครัว ในบรรดาเพื่อนฝูงที่ทำงาน จนแม้ระหว่างคนในภูมิภาค

¹ สถานการณ์ประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://th.wikipedia.org/wiki/>

ต่าง ๆ โดยเฉพาะคนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับคนภาคใต้ ถึงขั้นที่มีการตั้งคำถามถึงเอกภาพและบูรณาภาพของความเป็นชาติไทยเลยก็ว่าได้ หากไม่สามารถระงับความรู้สึกแตกแยกรุนแรงนี้ให้ยุติลงได้ในอนาคตอันใกล้ ก็ไม่แน่ว่าอุดมการณ์ความเป็นชาติไทยหนึ่งเดียวจะสั่นคลอนเพียงใด 2) ไม่มีความขัดแย้งครั้งใดที่เกือบทุกสถาบันหลักของประเทศ ถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรม และบทบาทมากที่สุด อย่างในเวลานี้ รัฐบาลพลังประชาชนประชาชนของอดีตนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ก็ถูกคนเสื้อเหลืองประท้วงยึดเยื่อ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะก็ถูกคนเสื้อแดงประท้วงไม่เลิก รัฐสภาก็ถูกตั้งฉายาที่แสดงให้เห็นการไม่ยอมรับ องค์การอิสระก็ถูกทำลายและไม่ยอมรับ ศาลซึ่งไม่เคยถูกวิพากษ์วิจารณ์ ก็ถูกวิพากษ์อย่างเปิดเผย สถาบันองคมนตรีซึ่งควรอยู่เหนือความขัดแย้งทางการเมือง ก็เป็นเป้าการโจมตีของคนบางกลุ่ม วิฤติความเป็นธรรมนี้บั่นทอนความเชื่อมั่น (Trust) ในสถาบันทั้งหลาย และอาจนำมาซึ่งความล่มสลายของประชาธิปไตยได้หากปล่อยให้ยึดเยื่อ 3) หลักนิติธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายในบ้านเมืองถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรงโดยรัฐเองและประชาชน² การทุจริตที่ปรากฏเป็นข่าวมากมายในฝ่ายการเมืองและข้าราชการแสดงให้เห็นความไม่แยแสต่อกฎหมายของผู้มีอำนาจ ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการที่ฝูงชนทั้งเสื้อเหลือง เสื้อแดงสามารถกระทำการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายได้โดยมิได้มีอะไร เกิดขึ้น ทำให้มีการตั้งคำถามกันว่า ประเทศไทยเป็นรัฐที่ล้มเหลว (Failed State) ที่ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงในประเทศได้หรือไม่? ยิ่งถ้าดูเทียบกับดัชนีวัดหลักนิติธรรมของสถาบันธนาคารโลก (World Bank Institute) แล้ว ก็จะพบว่าในปี 2550 สถานะของหลักนิติธรรมในอาเซียนนั้น เราดีกว่าเพียงพม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม และฟิลิปปินส์เท่านั้น 4) การลุกลามของความขัดแย้งในประเทศเป็นปัญหาระหว่างประเทศของไทยกับเพื่อนบ้าน คือกัมพูชา ซึ่งถ้าไม่จัดการให้ดีก็จะกระทบกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งอาจลุกลามไปสู่ภูมิภาคก็เป็นได้ และ 5) ผลกระทบทางเศรษฐกิจนั้น ยังไม่มีสถาบันใดทำตัวเลขให้เห็นชัดสำหรับความสูญเสียดังกล่าวของประเทศไทย แต่ถ้าเทียบกับประเทศเกาหลีใต้ที่ความรุนแรงของความขัดแย้งของสังคมน้อยกว่าไทยมาก ก็เห็นความน่ากลัว จากรายงานของสถาบันพัฒนาเกาหลี (Korean Development Institute) ในปี 2549 ซึ่งระบุว่ามีการเดินขบวน 11,036 ครั้ง ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจถึง 5.6-9.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ประเทศไทยมีความรุนแรงกว่ามาก แต่ยังไม่มีการทำตัวเลขออกมา ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นผลที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ถ้าดูผลที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่จะเกิดขึ้นในระยะต่อไปก็คือ ความเชื่อมั่นของสังคมโลกต่อประเทศไทย ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม คงถูกกระทบอย่างรุนแรงอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์³

ปัญหาความแตกแยกของคนในสังคมไทยได้แพร่หลายครอบคลุมไปทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งประกอบด้วย 20 อำเภอ พื้นที่ที่ทำการวิจัยได้ประสบกับปัญหาความแตกแยกทางความคิดเช่นเดียวกัน ซึ่งประชาชนได้ถูกปลุกปั่นให้แบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายขาดความรักสามัคคีในชุมชนสังคม⁴

จากสภาพปัญหาและผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองเพื่อความสมานฉันท์และการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ของ

² สภาองค์กรวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ภาคประชาชน (สอทช), บอกล่าเก้าสิบ (บทความ), 2544, มติชนรายวัน, ฉบับวันที่ 7 กันยายน 2554, หน้า 2

³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ฝ่ายทางด้านวิกฤติประเทศไทย, 2544, ไทยรัฐออนไลน์, วันอาทิตย์ที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2553.

⁴ ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการประเมิน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

ประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ดพื้นที่ที่ทำการวิจัยซึ่งประกอบด้วย 20 อำเภอและได้ประสบกับปัญหาความแตกแยกทางความคิดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความแตกแยกและเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก
3. เพื่อสร้างรูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก
4. เพื่อพัฒนารูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่วิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยใน 20 อำเภอ ของจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งในขณะดำเนินการวิจัยข้อมูลจากสถิติทะเบียนราษฎรในจังหวัดร้อยเอ็ด ปีงบประมาณ 2557 มีจำนวนประชากร 1,308,318 คน⁵ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง 5 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอธวัชบุรี มีจำนวนประชากร 68,084 2) อำเภอศรีสมเด็จ มีจำนวนประชากร 36,652 3) อำเภอจตุรพักตรพิมาน มีจำนวนประชากร 80,399 คน 4) อำเภอเชียงขวัญ มีจำนวนประชากร 27,621 5) อำเภอเมืองสรวง มีจำนวนประชากร 23,103 ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมกันได้จำนวน 235,859 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน⁶ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวกหรือแบบบังเอิญ (Convenience หรือ Accidental Sampling) โดยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้จนครบตามจำนวน 400 คน⁷

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เกี่ยวกับการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด และ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) สอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

⁵ ข้อมูลจากสถิติทะเบียนราษฎรในจังหวัดร้อยเอ็ด ปีงบประมาณ 2557, สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดร้อยเอ็ด>

⁶ บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น. 2545), หน้า 43

⁷ ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการประเมิน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552).

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.88 เพศชาย ร้อยละ 48.12 ช่วงอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 27.57 ช่วงอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 26.57 ช่วงอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 24.56 และน้อยที่สุด ช่วงอายุ 20-30 ปี ร้อยละ 21.30 ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า มากที่สุด ร้อยละ 28.82 อนุปริญญา ร้อยละ 26.07 มัธยมศึกษา ร้อยละ 24.06 และ น้อยที่สุด ประถมศึกษา ร้อยละ 21.05

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมิติทางการเมือง ($\bar{X} = 3.67$, S.D.=0.49) รองลงมาคือ ด้านมิติทางสังคม ($\bar{X} = 3.64$, S.D.= 0.49) และด้านมิติทางเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.63$, S.D.= 0.42)

3. ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ด้านมิติทางการเมือง พบว่า ความเชื่อมั่นศรัทธาร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของความปรองดองซึ่งกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งและยุติความรุนแรงโดยการเกิดข้อตกลงร่วมกันนั้นยังไม่เพียงพอต่อการสร้างความสมานฉันท์ปรองดองในสังคม ดังนั้นควรมีหิริโอตตปละ ความรู้สึกละเอียดอ่อนที่จะทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมคือคุณสมบัติอย่างหนึ่งของพลเมืองดีสังคมที่รู้จักแบ่งปันมักเป็นสังคมที่ปราศจากความวุ่นวายทางการเมืองและต้องใช้ปัญญาวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองอย่างชัดเจนและปราศจากอคติจะก่อให้เกิดความปรองดองได้ ด้านมิติทางเศรษฐกิจ พบว่า ความเชื่อในระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมิใช่สาเหตุสำคัญของความแตกแยกของประชาชน ดังนั้น ควรมีหลักพาหุสัจจะ ประเทศที่ประชากรมีการศึกษาสูงมักมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจหลักเศรษฐศาสตร์ ก็คือหลักจาคะ จะต้องมีการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรของชาติอย่างเป็นธรรม ด้านมิติทางสังคม พบว่า ความศรัทธาที่เชื่อมั่นมนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก แม้จะมีความเชื่อในลัทธิและศาสนาที่ต่างกัน การใช้ปัญญาและมีสัญชาตญาณในการตอบสนองต่อสถานการณ์ จะช่วยกระพือปัญหาความแตกแยกให้รุนแรงมากขึ้น ทุกปัญหาความขัดแย้งตั้งแต่ระดับปัจเจก จนถึงระดับสากล จะสามารถจะแก้ไขให้กลับสู่ความปรองดองได้ด้วยปัญญา

4. ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกทุกองค์ประกอบและทุกตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.50

อภิปรายผลการวิจัย

1. การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

1) ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D.= 0.49) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความศรัทธาของประชาชนซึ่งศรัทธาในพระพุทธศาสนานี้มีลักษณะ

เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะต้องมีปัญญารวมอยู่ด้วย เพราะหลักธรรมทุกหมวดที่มี ศรัทธาเป็นข้อต้น จะต้องมีปัญญารวมอยู่ด้วยเสมอซึ่งในหลักอริยทรัพย์ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์นั้นก็มียัญญารวมอยู่ด้วยเช่นกัน ดังนั้นศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงเป็นศรัทธาที่ต้องประกอบด้วยปัญญาสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)⁸ กล่าวไว้ว่า ศรัทธาเป็นขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญา และกล่าวได้ว่าเป็นขั้นต้นที่สุดศรัทธาที่ประสงค์ต้องเป็นความเชื่อความซาบซึ้งที่เนื่องด้วยเหตุผล คือมีปัญญารองรับและเป็นทางสืบต่อแก่ปัญญาได้ เป็นต้น

2) ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economical Dimension) โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.42) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ปัญญา โดยการเรียนรู้ความจริงของสรรพสิ่งว่า มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัญญาที่เป็นอริยทรัพย์เป็นทรัพย์อันประเสริฐที่บุคคลพึงปลูกฝังและสั่งสมขึ้นมาในจิตใจของตน เพราะคุณธรรมทั้ง 7 ประการคือ ความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันและกัน การรู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รู้จักถอยและเกรงกลัวต่อความชั่วหรือบาปอกุศล รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้น รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนรู้จักปลดปล่อยหรือบรรเทาอารมณ์ที่ไม่ดีหรือพฤติกรรมด้านลบให้ออกไปจากใจตน และรู้จักดำเนินชีวิตด้วยปัญญา คือใช้สติปัญญา หรือเหตุผล (Intelligence) มากกว่าใช้สัญชาตญาณ (Instinct) ย่อมสามารถที่จะสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในประชาคมได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)⁹ ที่กล่าวว่า ปัญญาความหมายตามพระบาลีว่า การที่บุคคลประกอบด้วยปัญญาที่กำหนดความเกิดและความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยรอบส่วน มีหลายประการ คือความรู้ทั่ว ปรึกษาขังรู้เหตุผลความรู้เข้าใจชัดเจนความรู้เข้าใจขังแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น

3) ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.46) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ จาคะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่บุคคลเป็นผู้มีใจอันปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยลงแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในทานและการจำแนกทาน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)¹⁰ ที่กล่าวว่า ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่า “จาคะ คือ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว”

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกโดยสรุปปัญหา สาเหตุ การนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน ได้แก่ 1) ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) พบว่า ความเชื่อมั่นศรัทธาร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของความ

⁸ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538).

⁹ อ่างอิงแล้ว. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538).

¹⁰ เรื่องเดียวกัน

ปรองดองซึ่งแนวทางแก้ไขจะต้องใช้ปัญญาวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองอย่างชัดเจนและปราศจากอคติที่จะก่อให้เกิดความปรองดองได้ 2) ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension) พบว่า ความเชื่อในระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมีสาเหตุสำคัญของความแตกแยกของประชาชนซึ่งแนวทางแก้ไขจะต้องใช้หลักจากจะ จะต้องมีการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรของชาติอย่างเป็นธรรม และ 3) ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) พบว่า สถานการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะภาวะไร้การสละความโลภ ความโกรธและความหลงออกจากใจซึ่งแนวทางแก้ไขก็คือทุกปัญหาความขัดแย้ง สามารถแก้ไขให้กลับสู่ความปรองดองได้ด้วยปัญญา ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นในการเมืองระบบเดียวกัน แต่ถ้าเชื่อมั่นในการเมืองต่างระบบ ก็จะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน ในเรื่องเศรษฐกิจก็เช่นกัน จะต้องให้เกียรติคนอื่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยหรือต่างกันและต้องใช้หลักจากจะ จะต้องมีการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรของชาติอย่างเป็นธรรม ในส่วนมิติทางสังคมก็เช่นกัน ทุกคนที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันจะต้องสละความโลภ ความโกรธและความหลงออกจากใจมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะสามารถแก้ไขให้กลับสู่ความปรองดองได้ด้วยปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมการศาสนา ที่ขอความร่วมมือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลงพื้นที่ประชุมชี้แจงกับคณะสงฆ์/ชุมชน ในการประชาสัมพันธ์ให้คณะสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ร่วมเป็นเจ้าภาพดำเนินงานโครงการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์/กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดการดำเนินงานสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ ในมิติศาสนานั้นกระบวนการดำเนินงานก็เหมือนกับการดำเนินงานสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามปกติของหน่วยงานทั่วไป แต่ข้อแตกต่างคือ กระบวนการในมิติศาสนาอาจเป็นเรื่องละเอียดอ่อน อาจต้องมีกระบวนการมากขึ้นทั้งด้านวิถีแห่งศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมทางศาสนาแต่ละศาสนา คือ พุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู และซิกข์ ดังนั้นในสังคมไทยนั้นจึงเป็นพหุสังคม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา รวมถึงชาติพันธุ์ ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์ยังมีวัฒนธรรมย่อยของตนเอง ซึ่งชนเหล่านั้นต่างเป็นเจ้าของวัฒนธรรมพระบรมราชาบาทที่ว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นคำสอนที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางศาสนา จึงเป็นเรื่องอ่อนไหว และพึงน้อมนำพระบรมราชาบาทข้างต้นมาเป็นหลักชัยในการดำเนินงานสร้างความปรองดอง สมานฉันท์สำหรับ ผู้นำนโยบายไป ปฏิบัติพึง ต้องใช้สติปัญญาความใคร่ครวญ ระมัดระวัง ความรอบครอบ และความวิริยะอุสาหะอย่างสูงที่จะขับเคลื่อนได้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีผลสัมฤทธิ์เพื่อเป้าประสงค์ดังกล่าว จึงได้นำเสนอรูปแบบการแนวทางการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ของคนในชาติด้วยมิติศาสนา¹¹

3. ผลการวิจัยพบว่า โดยสรุป รูปแบบการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน 1) ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) ได้แก่ ความเชื่อมั่นร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่งความเคารพกฎกติกาของบ้านเมือง และความรู้สึกละอายที่จะทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมเป็นปัจจัยบวกของการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก 2) ด้านมิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการหมู่บ้านศีล 5 จะทำให้ความปรองดองเกิดขึ้นและเศรษฐกิจดีขึ้นได้ 3) ด้านมิติทางสังคม (Social Dimension) ได้แก่ แม้จะมีความเชื่อในลัทธิและศาสนาที่ต่างกันก็สามารถ

¹¹ วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 9. (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2535).

อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขด้วยความมีระเบียบวินัยของสมาชิกในสังคม ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ประชาชนทุกคนในสังคมหรือชุมชนนั้นๆจะต้องมีความเชื่อมั่นร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่ง ความเคารพกฎกติกาของบ้านเมืองและความรู้สึกละเอียดอ่อนที่จะทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม มีความเชื่อมั่นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโครงการหมู่บ้านศีล 5 แม้จะมีความเชื่อในลัทธิและศาสนาที่ต่างกันก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขด้วยความมีระเบียบวินัยของสมาชิกในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของของ พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล)¹² ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศีลภาวนาเพื่อเรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวความคิดและคุณลักษณะเรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ความหมายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และความหมายโดยอรรถ ในพระวินัยปิฎก ได้กล่าวถึงลักษณะของความสามัคคีใน 3 ลักษณะ คือ สังฆราชา (ความริ้วฉานของหมู่คณะ) สังฆเภท และสังฆสามัคคีในพระสูตรตันตปิฎกได้ให้ความหมายสามัคคีว่า หมายถึงการตั้งกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในมิตรสหายและคนทั้งหลายในสังคม โดยไม่ถือว่าตนเป็นใหญ่กว่าคนอื่น ให้เกียรติให้ความสำคัญต่อผู้อื่นด้วยจึงจะถือว่าได้บำเพ็ญสามัคคีธรรม¹³ ในพระอภิธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงความสามัคคีในลักษณะเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของอันตรายที่เกิดจากไฟทั้ง 3 อย่างคือ รากะ โทสะ โมหะ ซึ่งสามสิ่งนี้เป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกของความสามัคคีในชุมชน ส่วนความหมายโดยอรรถ สรุปได้ว่า ความสามัคคีเป็นการแสดงออกซึ่งการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามัคคีต้องอาศัยความอดทน เสียสละ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตระหนักในปัญหาร่วมกัน โดยจะต้องมีการทำงานร่วมกันบ่อยๆ ความสามัคคีจะก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันและก็สามารถปฏิบัติงานทุกอย่างได้สำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ควรจะได้รับการในสิ่งที่ดีนี้ไว้และหาทางสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนได้ยึดมั่นในหลักปฏิบัติโดยกระตุ้นเตือนประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้ประชาชนได้สนใจการเมืองและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นให้ถึงระดับมากที่สุดเพื่อที่ประชาชนจะได้ดำรงชีพอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

¹² พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล), ศีลภาวนาเพื่อเรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554

¹³ พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, พุทธิปัญญากับการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2538).

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการนำหลักอริยทรัพย์ 7 ไปใช้ในการสร้างความปรองดองของประชาชน จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ด้านมิติทางการเมือง (Political Dimension) โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.49) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดกว่าทุกข้อคำถามของด้านนี้และคำถามทั้งหมดของทุกด้านคือ ข้อที่ว่า ศรัทธาความเชื่อมั่นร่วมกันในระบบการเมืองใดระบบหนึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของความปรองดอง ($\bar{X}=3.95$, S.D. =0.81) ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมควรจะได้รักษาในสิ่งที่ดีนี้ไว้และหาทางสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนได้ยึดมั่นในหลักปฏิบัติของศรัทธาความเชื่อมั่นร่วมกันในระบบการเมืองโดยกระตุ้นเตือนประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้ประชาชนได้สนใจการเมืองในระบบเดียวกันอย่างเชื่อมั่นโดยไม่สร้างความแตกแยกและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นให้ถึงระดับมากที่สุดเพื่อที่ประชาชนจะได้ดำรงชีพอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลจากสถิติทะเบียนราษฎรในจังหวัดร้อยเอ็ด ปีงบประมาณ 2557. สืบค้นจากเว็บไซต์

<https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดร้อยเอ็ด>

บรรดักดิ์ อูวรรณโณ. ฝ่าทางตันวิกฤติประเทศไทย. 2544, ไทยรัฐออนไลน์, วันอาทิตย์ที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2553.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น. 2545

พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล). ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 8.

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. พุทธปัญญากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2538.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก. พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2535

ศิริชัย กาญจนवासี. ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552

สถานการณประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562, จากเว็บไซต์ [https://th.wikipedia.org/wiki/](https://th.wikipedia.org/wiki/สภาองค์กรวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ภาคประชาชน)

สภาองค์กรวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ภาคประชาชน (สอทช). บอกเล่าเก้าสิบ (บทความ), 2544, มติชนรายวัน, ฉบับวันที่ 7 กันยายน 2554, หน้า 2

คัมภีร์โบราณนครลำปาง: หลักปฏิบัติและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม

ANCIENT SCRIPTURES LAMPANG: THE PRACTICE AND THE CULTURAL REFINING PROCESS

อนันต์ อุปสอด *

Anan Upasod

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์**

Silawat Chaiwong

บทคัดย่อ

คัมภีร์โบราณล้านนา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นด้วยภาษาล้านนา ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับหลักคำสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและความเป็นไปของบ้านเมือง จากการศึกษาคัมภีร์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ค้นพบคัมภีร์คำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 เรื่อง ปมาธรรม (พระพุทฺธิล) เป็นเรื่องที่กำลังพูดถึงผู้ประพาสดีสงฆ์ละเมียดพุทธบัญญัติมีธรรมอันลามก หลอกหลวงชาวบ้าน มีความประพฤติสกปรก น่ารังเกียจ และบุคคลผู้ทูลสัจนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทูคติ วินินาต นรก แต่ถ้าใครเป็นผู้รักษาศีลที่ดี ก็จะได้รับอานิสงส์ของศีล เรื่องที่ 2 สามปิงสามกิว เป็นเรื่องที่กำลังพูดถึง ปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1) สนุกอย่านอน 2) เมียวนอนอย่ายืน 3) โอนเฝ้าหื้อเห็น 4) เหม็นหื้อรู้ 5) นอนสูงหื้อนอนต่ำ 6) นอนต่ำหื้อนอนหงาย และเรื่องที่ 3 ธรรมดาสอนโลก เป็นเรื่องที่ต้องการสื่อสารการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน

จากนั้นได้สรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสวด 2) ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม 3) สรุปข้อคิด โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่องนั้น จัดเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาล้านนาเป็นการสื่อสารที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตนและเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม

คำสำคัญ: คัมภีร์โบราณ, กระบวนการขัดเกลา

* อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ABSTRACT

Ancient Lanna scriptures are scriptures written in Lanna language. Most of the stories are recorded about Buddhism teachings and history of the country. From the study of the aforementioned scriptures, the researcher discovered 3 important Buddhist teachings namely: The first one the story of Pamatham (Phra, priest say untruth) is the story about a person who violates Buddhism, has obscene morality, deceiving the villagers whose behavior is dirty, abominable, and those who are foolish, when he dies, he gets access to the infertility of Vininat Hell. But if anyone be good preacher he will receive the merit of precepts. The second one is the story that reminds you to be careful at all times: Sam pong Samkiew's story in Lanna language is mention 6 doctrines of dharma the subject of mention Dharma doctrine 6, item: 1) Have fun, do not sleep 2) Wife want to request, do not submit 3) Know rotten 4) Knowing the bad smell 5) Sleep high, lie on the stomach 6) Sleep low, lie face upward. And the third story about ordinary teaching of the world is a matter that requires communication of daily life, friendly relationships, building houses and ways to live in normal society by pointing out that if they do not behave accordingly, they will cause trouble.

Then summarize the main content of each story, analyze and connect with Buddhist principles various doctrines, gather as a set of knowledge to spread to educational institutions in Lamphang, to have learning through activities include: 1) Prayer activities 2) Question-Answer to Dharma problems 3) Summary of comment by participants .

The knowledge gained from these three ancient texts is process of socialization both directly and indirectly in cultural transfer from one generation to another with Lanna language. It is an important communication used for conveying and also a process of developing one's personality to have characteristics that society needs by absorbing social norms and values into oneself then learn to act in accordance with social roles and obligations.

Keywords: Ancient Scriptures, Refining Process

บทนำ

คัมภีร์โบราณจึงเปรียบเสมือนเอกสารหนังสือที่บอกถึงเรื่องราวต่างๆ ในอดีตเขียนลงใบลานด้วย “อักษรธรรม” หรือ “ตัวเมือง” ได้แพร่หลายไปยังดินแดนต่างๆ ได้แก่ เชียงตุง ไนรัฐขาน ประเทศเมียนมา, เมืองเชียงรุ่ง ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน, เมืองหลวง พระบางและกรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) ดินแดนเหล่านี้ล้วนนับถือ พระพุทธศาสนาและใช้อักษรธรรมในการบอกถึงเรื่องราวต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ดินแดนที่ใช้อักษรธรรมร่วมกันเป็น “ดินแดนอักษรธรรม”¹ มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล คัมภีร์โบราณจึงมีจำนวนมากนับไม่ถ้วน ไม่ว่าจะเป็นรูปของพับสา (คัมภีร์ที่เขียนบท

¹ประเสริฐ ผนนคร, ตัวอักษรไทยในลานนาอีสานและลายสือไทย, (สารนิพนธ์ ประเสริฐ ผน นคร, กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2541), หน้า 47.

กระดาษสา) และโบราณในเขตจังหวัดต่าง ๆ โดยใช้ ตัวธรรม เป็นอักษรจารึกไว้เพื่อใช้ในการสอนพระภิกษุ สามเณรและเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทหน้าที่เป็นครูอบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชนตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงเมือง พระสงฆ์จัดการศึกษาในวัดอย่างมีระบบ ในฐานะที่ วัดเป็นสถานศึกษาให้แก่คนในหมู่บ้าน พระสงฆ์ และนักปราชญ์ในชุมชนจึงได้สร้างคัมภีร์ (ตำรา) เอกสาร ประกอบการสอนหลายประเภทและหลายระดับตามระดับชั้นของพระสงฆ์และสามเณร ส่วนใหญ่เป็นแบบสอง ภาษา คือ ภาษาบาลีกับภาษาล้านนาและยังพบว่ามีภาษาถิ่นอื่นๆ ด้วย (แต่ส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลีกับภาษา ถิ่น) เช่น ภาษาไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยเขิน ลาว พม่า และภาษาไทย ในคัมภีร์โบราณสองภาษา ภาษาท้องถิ่น สามารถให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความเข้าใจหรือการตีความภาษาบาลีของคนท้องถิ่น จึงได้มีการคัดลอกขึ้น ใหม่อีกอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่คัมภีร์จะ ลบเลือนไปตามกาลเวลา

รวมถึงบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา นับเป็นดินแดนอีก แห่งหนึ่งที่มีมนต์เสน่ห์ดึงดูดใจให้คนอยากไปเยือนอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอันโดดเด่นได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างไปจากภูมิภาคอื่นๆ จากประวัติศาสตร์ในอดีตล้านนาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งทางภาคเหนือตอนบน มีความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมไป จนต่อมาตกอยู่ภายใต้การปกครองของ พม่าและสยามนั้น อาณาจักรล้านนาก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชน ภายใต้ระบบ ความเชื่อแบบผสมผสานทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และการนับถือผี โดยสะท้อนให้เห็นจากมรดก วัฒนธรรม อาทิ ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเอกสารโบราณต่างๆ เช่น คัมภีร์โบราณ ปับสา สมุดไทย และจารึกล้านนาที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นมีภาษาพูดและภาษา เขียนเป็นของตนเอง อักษรที่นิยมใช้เขียนวรรณคดีทางโลก คือ อักษรฝักขาม ส่วนอักษรที่นิยมใช้บันทึก หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ อักษรธรรม จึงเรียกอักษรธรรมที่ใช้ในอาณาจักรล้านนาว่า “อักษร ธรรมล้านนา”² ที่มีการมุ่งเน้นในเรื่องวิถีชีวิตด้านกิจกรรมทางศาสนาของสังคมอาณาจักรอันได้แก่ กษัตริย์ เจ้าเมือง และชาวบ้าน และสังคมพุทธจักรที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์เช่นเดียวกับจังหวัดลำปาง ซึ่งถือว่าเป็น จังหวัดที่ยังมีการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ และยังเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์จนถูกกล่าวขานว่า เป็น เมืองไม่หมุนตามกาลเวลา เป็นเมืองที่มีความเก่าแก่นับพันปี พร้อมทั้งด้วยปูชนียสถาน โบราณวัตถุซึ่งควรแก่ การศึกษา มีโบราณที่อยู่ในสภาพดีและสมบูรณ์ จนเป็นที่น่าสนใจควรค่าแก่การอนุรักษ์ผ่านกระบวนการขัด เกลาทางวัฒนธรรมความเชื่อล้านนาที่ปรากฏในจารึกคัมภีร์ดังกล่าว สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและ ความศรัทธาที่สืบเนื่องมาจากอดีตว่าเป็นเช่นไร จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น ความ เชื่อในคำสอนของศาสนาพุทธ ความเชื่อในกฎแห่งกรรม รวมถึงเชื่อว่าการทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน การ ทำบุญทำนุบำรุงพุทธศาสนา ก็จะทำให้ผู้ทำบุญพบแต่สิ่งที่ดีงาม คิดสิ่งใดก็สมปรารถนา เชื่อในเรื่องนิพพาน เชื่อว่าหากตนได้บรรลุนิพพานก็จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้น จึงมุ่งทำบุญให้ตนเองหลุดพ้น จากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความเชื่อในเรื่องการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ชาวล้านนาเชื่อว่าผลบุญที่ทำจะ สามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่ล่วงลับไปแล้วได้ และยังสามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่มีชีวิตอยู่ให้มีความสุข ความ สมหวังได้ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายที่ปรากฏในจารึกที่ต่างๆ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิง วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์นครลำปางและกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์

² สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, (เชียงใหม่: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539), หน้า 29.

โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางตลอดจนการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการดังก่อนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1) พระสงฆ์ในวัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 2) พระสงฆ์ในวัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 3) พระสงฆ์ในวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 4) ผู้นำชุมชนบ้านปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 3-5 รูป
- 5) ผู้นำชุมชนบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง 3 ท่าน
- 6) ผู้นำชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 3 ท่าน
- 7) นักวิชาการเชี่ยวชาญชาวจังหวัดลำปางและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การดำเนินการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) ตลอดจนการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่มีความรู้เรื่องคัมภีร์โบราณ และผู้เชี่ยวชาญภาษาล้านนา มาตั้งพูดคุยกันในเรื่องของหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ โดยประเด็นที่สนทนากันได้มากจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์โบราณ และข้อคำถามในการสนทนาอาจจะเกิดขึ้นระหว่างการสนทนากันในขณะนั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนผ่านหลักคำสอนคัมภีร์โบราณ

2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ตามเรื่องการนำหลักคำสอนไปเผยแพร่สู่วัดและชุมชน เกิดการพัฒนาในด้านใดบ้าง มีผลต่อการอยู่ร่วมกันของวัดและชุมชนอย่างไร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาสำรวจและรวบรวมคัมภีร์ที่วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยทำการ รวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่คัมภีร์โบราณ คัดเลือกคัมภีร์โบราณที่มีความสำคัญและปริวรรต ศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม ศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ลงพื้นที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในภาคสนาม เก็บจากแบบสอบถามจำนวน 385 ชุด เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณในพื้นที่ที่ศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ภาพกว้างของข้อมูลที่อ้างอิงไปยังภาพรวมของประชากรในชุมชนมากขึ้น รวมถึงการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้เพื่อขยายผลการพัฒนาและการวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางกับการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักคำสอนเพื่อให้ได้ข้อมูลเจาะลึกมากขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คัมภีร์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมองค์ความรู้ด้านหลักคำสอนคตินิยม ความเชื่อ จารีต ประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณครั้งนี้ ได้จัดข้อมูลเป็นระบบแล้วแยกแยะจัดกลุ่มประเภทของข้อมูล นำมาประมวลผลการศึกษาโดยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาโดยใช้สถิติคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์พรรณนาโดยนำทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็น องค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พอสรุปผลการศึกษาได้ว่า วรรณกรรมที่สำคัญ ที่ปรากฏในงานวิจัย มีดังนี้ คือ วรรณกรรมประเภทคำสอน วรรณกรรมคำสอนที่ต่างเป็นร้อยแล้ว มักจะต่างใช้เทศน์เช่นเดียวกันวรรณกรรมประเภทชาดก มีการยกภาษาบาลีขึ้นตั้งแล้วอธิบายขยายความเป็นร้อยแล้วหรือมีการแต่งเป็นร้อยกรอง คำสอนต่างๆ คือ จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมล้านนาแต่โบราณ ตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาชธรรม เรื่อง สามป้งสามกั้ว และเรื่อง ธรรมดาสอนโลก วรรณกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ปริวรรตออกเผยแพร่และต้นฉบับที่เป็นสมุดข่อยหรือในลานยังคงกระจัดกระจายอยู่ตามวัดต่างๆ ทั่วภาคเหนือ ประกอบกับวรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ เป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาในอดีต การบอกเล่าหรือการเล่าเรื่องด้วยคำสั้นๆ บางครั้ง

สามารถสื่อความหมายแห่งชุดความรู้นั้นได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมประเภทสุภาษิตสอนใจหรือคำให้พรในโอกาสต่างๆ สามารถสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้กับหมู่คณะ และสามารถเป็นคตินำทางให้ผู้อื่นได้ประพฤติปฏิบัติตามได้

ปมาธรรม (พระพุทฺธิ) เป็นเรื่องทีกล่าวถึงผู้ประพดิล่วงละเมิดพุทฐบัญญัติมีธรรมอันลามก หลอกลวงชาวบ้าน มีความประพดิสกปรก นารังเกียจ และบุคคลผู้พุทฐิลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบายทุกติ วินินาต นรก แต่ถ้าใครเป็นผู้รักษาศีลทีดี ก็จะได้รับอานิสงส์ของศีล 5 ประการ นี้ 1. ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ 2. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความประพดติ อันติงามของคนมีศีล คนมีศีลจึงเป็นที่รัก 3. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าไปสู่บริษัทใด ผู้มีศีลยอมเป็นผู้บริสุทฐิ มีความภาคภูมิใจ ในความดีของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตน เพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดี คนมีศีลใครๆ ก็ชอบ ก็จะเข้าไปสู่ที่ชุมนุมใดก็ตาม ย่อมมีความอาจหาญเข้าไป 4. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาละ คนมีศีลยอมมีสติสมบุรณ์อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องคอยระมัดระวังไม่ให้ผิดศีล ครั้นเมื่อถึงคราวทีหมดบุญ หมดอายุชั้ย ก่อนทีจะลาจากโลกนี้ไป ย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบุรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้ว ทั้งยังเห็นการกระทำอันติงามจากการรักษาศีลของตน ย่อมปลื้มปีติใจ 5. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

สามป้งสามกิว เป็นเรื่องทีกล่าวถึง ปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1. สนุกอย่านอน 2. เมียวนอนอย่ายื่น 3. โฉเนาหื้อเห็น 4. เหม็นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนค้ำ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย กล่าวคือ

1. สนุกอย่านอน เมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาทเข้าด้วยหลักธรรมว่าด้วยเรื่องประมาท 1) สติ ความระลึกรู้ตัว 2) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว 2. เมียวนอนอย่ายื่น ภรรยาทีออกอันเอาใจ หรือยกยอสรรเสริญไม่ควรเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมทีไม่น่าไว้วางใจ 3. โฉเนาหื้อเห็น เมื่อได้กลิ่นเหม็นเนา ควรหาสาเหตุว่า มันกลิ่นซากอะไร เพื่อจะกำจัด หรือมีสิ่งอะไรทีผิดปกติ เช่น อาจนจะเป็นคนทีถูกฆาตกรรมก็ ต้องสมมติฐานหลายๆ หลักความจริงให้ปรากฏ 4. เหม็นหื้อรู้ การได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตามควรหาเหตุผลควรรวิเคราะห์ดูว่าใช่หรือไม่อย่าง อย่าฟังเชื่อเสียทีเดียว 5. นอนสูงหื้อนอนค้ำ การนอนทีสูงควรนอนมองลงมาข้างล่างเพื่อดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมามีร้ายเราหรือไม่ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย หากนอนในทีต่ำควรมองข้างบน ว่ามีอะไรผิดปกติ หรือไม่ มีอะไรทีจะตกใส่เราหรือไม่ เปรียบเทียบหลักการทำงานของ ลูกจ้าง หรือลูกน้อง

เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นเรื่องทีต้องการสื่อสารการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน เนื้อหาสาระ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประการ คือ

1. เหตุนำมาซึ่งอุบาทว์ อัปรีัย, จัญไร, ไม่เป็นมงคล 2. เหตุให้ท่านดูแคลน ไม่ฉลาด หาสาระไม่ได้ มักอวดอ้างตน มักกินอาหารอันเนาอันเหม็น มักนุ่งเสื้อผ้าเก่าๆ 3. เหตุให้ท่านช้ง มักโยงให้เขาทะเลาะกัน มักบ่นจนเกิดการเคยชิน เอาความผิดไปสูท่านเป็นนิจ ไม่ทำการทำงาน อวดรู้ และชอบขอขางของเครื่องใช้ของผู้อื่น 4. เหตุให้กินแหนด ทำงานหรือทำสิ่งไหนไม่คิดให้รอบคอบแล้วมาเสียใจทีหลัง เจ็บป่วยไม่รับรักษา คนอื่นบอกว่าไม่ตีแต่เรากลับบอว่าสิ่งนั้นดี จะไปหยิบยืมของใช้ของคนอื่นต้องดูให้ถี่ถ้วนต้องตรวจสอบความเรียบร้อย ดูความสมบุรณ์ของสิ่งของทียืมมา 5. เหตุให้ภรรยาเกลียดเสีย ชายเป็นคนไม่มีศีล อยู่ครองเรือนร่วมกัน เมื่อชายแต่งงานไปอยู่ด้วยกันภรรยาโดยไม่มีสมบัติติดตัวไปจะถูกดิฉินนินทาได้ และมักเป็นโรคไม่สบาย 6. เหตุให้ท่านชอบใจ ได้ของมาแบ่งปันญาติ ช่วยเหลือธุระของท่านด้วยดี คำขุมิตรสหาย

จากข้อความข้างต้นที่ได้วิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามปิงสามกัว และเรื่อง ธรรมดาสนโลก ล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาสาระที่แฝงไปด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิตให้อยู่ในครรลองคลองธรรม โดยการกระทำความดี ละเว้นความชั่วเป็นพื้นฐาน ได้แก่ศีล 5 ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่กล่าวมุสา และไม่เสพสิ่งเสพติดมีนเมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ประมาท การพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ การเสียสละ หรือการสงเคราะห์ โดยการแบ่งปันสิ่งของต่างๆ แก่คนที่ควรให้ ความอดทนและความพยายาม มีความเพียร อดทน และมีความพยายามอันจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ พร้อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความรักความเมตตา เพราะการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้นั้น ความรัก ความเมตตาเป็นสิ่งสำคัญ และการมีคุณธรรม อดทน อดกลั้น การยกย่องเคารพ การไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ การไม่ข่มขู่ด้วยอาบายมุข

ประเด็น กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

จากวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้านที่สำคัญ ดังนี้

ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมาหลงใหลในอบายมุข การรักษาศีล การมีวิริยะหรือความเพียรในการทำงาน การดำเนินชีวิตตามหลักมรรค 8 และหลักฆราวาสธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการคบมิตร การสร้างบ้านเรือน การพิจารณาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ พิจารณาโดยใช้เหตุและผลตามหลักอริยสัจ 4 การใช้สติปัญญาพิจารณาและใช้วิจารณญาณประกอบการเชื่อสิ่งต่างๆ การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ

ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ได้แก่ การปฏิบัติต่อกันตามหลักทศทัณฑ์ 6 การมีน้ำใจต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 ความมีเมตตาจิต ปราบปรามให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักพรหมวิหารธรรม 4 การมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะและความจริงใจต่อกัน ไม่นินทาว่าร้าย หรือพุดยุยง ส่อเสียดให้เกิดการแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ซึ่งล้วนแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องศาสนาของชาวล้านนาในอดีตที่ยึดมั่นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของบุญ – บาป, ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น โดยเชื่อว่าหากประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตมีความสุข สงบสุข เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งแก่ตน ครอบครัวและสังคมส่วนรวม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจ คัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาธรรม, เรื่องสามปิงสามกัวและเรื่องธรรมดาสนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสวด 2) ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม 3) สรุปข้อคิดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ประเด็น การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัด ลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบประเมินประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง สำหรับด้านจิตใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกภาคภูมิใจที่อยู่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้คุณหลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม และหลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีความคิดและมุมมองในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ซึ่งความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่คนเรียนรู้การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคม โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตนและเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือเรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกิวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรม เทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความเข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ความรู้หลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่แต่งโดยชาวล้านนา ด้วยประเพณีนิยมและความเชื่อในเรื่องอานิสงส์ในการเขียนธรรม สร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด และพุทธศาสนาดังกล่าว จึงทำให้มีผู้สร้างและเขียนคัมภีร์ต่างๆ ไว้เป็นอันมาก ซึ่งความเชื่อและ ค่านิยมในผลานิสงส์ดังกล่าว ก็ให้เกิดการยอมรับและการคิดแห่งประสงฆ์และชาวพุทธล้านนา จะต้องจัดสร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด ด้วยเหตุเพื่อความยั่งยืนของพระสัทธรรมและ

อานิสงส์ต่อผู้ที่จะได้รับผลทั้งในปัจจุบัน คือ ความมีสติปัญญาและผลในอนาคต คือ สวรรค์สมบัติ
อย่างไรก็ตาม วรรณกรรม/คัมภีร์ล้านนาในสมัยต่อมานั้น ก็มีข้อที่น่าสังเกตว่า ส่วนใหญ่จะไม่ค่อย
ระบุนามผู้แต่ง และวันเดือนปีที่สร้าง ซึ่งนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ในวรรณกรรมล้านนา ให้เห็นว่า คัมภีร์ที่
คัดลอกต่อกันมา และที่หลงเหลืออยู่นั้น ส่วนหนึ่งเป็นภูมิความรู้ของพระ มหาเถระ นักปราชญ์ในยุคทองของ
วรรณกรรมล้านนา การที่มีผู้นำไปคัดลอกต่อกัน อาจเป็นลูกศิษย์จึงไม่กล้าที่จะออกนามว่าเป็นของตน
ถึงแม้ว่าบางเรื่องบางคัมภีร์อาจบอกว่า ตนเองเป็นผู้จารต่อมาพระเถระเหล่านั้น และบางฉบับอาจจะไม่ได้ต้นฉบับ
มาจากไหนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่³ ได้ศึกษาสำรวจวรรณกรรม
คัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ พบว่า มีวรรณกรรมประเภทต่างๆ ถึง 410,775 ผูก/ฉบับ
โดยในจังหวัดลำปางมีวัดที่สำรวจ 69 วัด จำนวนคัมภีร์ที่สำรวจ 60,654 ผูก/ฉบับ คัมภีร์ที่ถ่ายไว้ 2,958 ผูก/
ฉบับ แบ่งประเภทของคัมภีร์ที่ปรับปรุงใหม่ออกเป็น 28 หมวด คือ หมวดพุทธศาสนา พุทธตำนาน มหาชาติ
ชาดก ทศชาติชาดก ชาดกทั่วไป พระสูตร พระอภิธรรม พระวินัย ธรรมะทั่วไป อานิสงส์ต่างๆ วรรณคดี
เกี่ยวกับจักรวาล ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ตำนานปฐนียวัตถุ พระสาวกที่มีชื่อเสียง พยากรณ์เหตุการณ์
อนาคต บทสวดมนต์ พิธีกรรมสงฆ์ และเทพนิยาย หมวดนิทานพื้นบ้าน หมวดกฎหมายโบราณ หมวดจริย
ศาสตร์ หมวดประวัติศาสตร์ หมวดโหราศาสตร์ หมวดโคลงกลอน หมวดยาสมุนไพร หมวดลัทธิพิธีกรรม
หมวดไสยศาสตร์ หมวดปกิณกะ และหมวดปกรณวิเสส และยังสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่⁴ ทำการสำรวจทำการอนุรักษ์และทำสำเนาฐานข้อมูลไมโครฟิล์มเอกสารล้านนาออก
เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต พบข้อมูลของจังหวัดลำปางจำนวน 207 เรื่องจากทั้งหมด 1,057 เรื่อง วัดที่ได้
ทำการศึกษาได้แก่ วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จำนวน 92 เรื่อง, วัดไหลหิน อำเภอเกาะคา จำนวน 46 เรื่อง,
วัดบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จำนวน 22 เรื่อง, วัดพระธาตุลำปางหลวง จำนวน 20 เรื่อง, วัดนาคตหลวง อำเภอ
แม่ทะ จำนวน 8 เรื่อง, วัดนาเดา อำเภอเสริมงาม จำนวน 6 เรื่อง, วัดเวียง อำเภอเถิน จำนวน 5 เรื่อง, วัดห้าง
ฉัตร อำเภอห้างฉัตร จำนวน 4 เรื่อง, และคัมภีร์ที่ไม่ระบุวัดที่สำรวจพบ จำนวน 4 เรื่อง ตลอดจนสอดคล้องกับ
พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์⁵ กล่าวถึงการจัดทำโครงการวิจัย สำรวจรวบรวม และจัดทาระบบสารสนเทศ สำเนา
ภาพถ่ายพระธรรมคัมภีร์โบราณว่า ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา คณะนักวิชาการและนักวิจัยได้สนใจและรื้อฟื้นทำ
การสำรวจ อนุรักษ์ ลงทะเบียน และทำสำเนาคัมภีร์โบราณและเอกสารโบราณพื้นถิ่นขึ้นมาใหม่ ในการสำรวจ
อนุรักษ์นี้เป็นการลงมือสำรวจอย่างละเอียด จัดระบบเอกสารให้เป็นฐานข้อมูลเพื่อการอ้างอิงและเป็นแหล่ง
เรียนรู้ของท้องถิ่นขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อสืบสานต่อยอดลมหายใจ สร้างกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยปราชญ์
ล้านนาในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ลงมือทำการสำรวจและอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดน่าน
นอกจากนี้ยังมีกลุ่มล้านนาชาติจากสถาบันวิจัยสังคมก็ได้ทำการสำรวจอนุรักษ์ด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกัน เป็น
การให้ความร่วมมือส่งเสริมกันและกัน

ลักษณะวรรณกรรมที่ปรากฏในงานวิจัยเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน โดยมีคำสอนต่างๆ คือ
จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมล้านนามาแต่โบราณ ตัวอย่างใน

³ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, วัดน้ำบ่อหลวง สมบัติวัด ศรีท้าววัด, หนังสือที่ระลึกงานทอดผ้า กฐินพระราชทาน
ประจำปีพุทธศักราช 2556, สรวดี – สมโชติ อ่องสกุล บรรณาธิการ, (เชียงใหม่: หจก.วันดีการพิมพ์, 2556).

⁴ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่
ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2538).

⁵ พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์ และคณะ. รายงานวิจัย กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาโดยปราชญ์ท้องถิ่น.
(เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นพบุรีการพิมพ์เชียงใหม่, 2556).

งานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามปิ้งสามกัว และเรื่อง ธรรมดาสอนโลก จากข้อค้นพบ ทั้ง 3 เรื่อง จะแฝงด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 ประการ นี้ 1. ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ 2. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความประพฤติ อันดีงามของคนมีศีล คนมีศีลจึงเป็นที่รัก 3. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าไปสู่บริษัทใด ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธ์ มีความภาคภูมิใจ ในความดีของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตน เพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดี คนมีศีลใครๆ ก็ชอบ ก็จะไปสู่ที่ชุมชนใดก็ตาม ย่อมมีความอาจหาญเข้าไป 4. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาลละ คนมีศีลย่อมมีสติสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องคอยระมัดระวังไม่ให้ผิดศีล ครั้งเมื่อถึงคราวที่หมดบุญ หมดอายุขัย ก่อนที่จะลาจากโลกนี้ไป ย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้ว ทั้งยังเห็นการกระทำอันดีงามจากการรักษาศีลของตน ย่อมปลื้มปิติใจ 5. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่ง สุบิน⁶ กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามปกติของคนเรา ด้วยการรักษา ภาว วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่คิดพูดทำในสิ่งที่ชั่ว สร้างความดี และทำใจให้ผ่องใส เป็นไปตามหลักศีล สมาธิ และ ปัญญา และงดเว้นด้วยการไม่ประพฤติผิดทางกายและวาจา⁷ และมีปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1. สนุกสนาน เมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท 2. เมียวนอนอย่าเียน ภรรยาที่ออกอ้อนเอาใจ หรือยกยอสรรเสริญไม่ควรเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ 3. โธ่เนาหื้อเห็น เมื่อได้กลิ่นเหม็นเนา ควรหาสาเหตุว่า มันกลิ่นซากอะไร เพื่อจะกำจัด หรือมีสิ่งอะไรที่ผิดปกติ เช่น อาจจะเป็นคนที่ถูกฆาตกรรมก็ ต้องสมมติฐานหลายๆ หลักความจริงให้ปรากฏ 4. เหม็นหื้อรู้ การได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตามควรหาเหตุผลควรวีเคราะห์ดูว่าใช่หรือไม่อย่าง อย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว 5. นอนสูงหื้อนอนต่ำ การนอนที่สูงควรนอนมองลงมาข้างล่างเพื่อดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย หากนอนในที่ต่ำควรมองข้างบน ว่ามีอะไรผิดปกติ หรือไม่ มีอะไรที่จะตกใส่เราหรือไม่ เปรียบเทียบหลักการทำงานของ ลูกจ้ำง หรือลูกน้อง⁸

ตลอดจนหลักการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน เนื้อหาสาระ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประการ คือ 1. เหตุนำมาซึ่งอุบาทว์ อับริย์, จัญไร, ไม่เป็นมงคล 2. เหตุให้ท่านดูแคลน ไม่ฉลาดหาสาระไม่ได้ มักอวดอ้างตน มักกินอาหารอันเน่าอันเหม็น มักนุ่งเสื้อผ้าเก่าอยู่เนื่องๆ 3. เหตุให้ท่านข้ง มักขุโยงให้เขาทะเลาะกัน มักบ่นจนเกิดการเคยชิน เอาความผิดไปสู่อันเป็นนิจ ไม่ทำการทำงาน อวดรู้ และชอบขอข้างของเครื่องใช้ของผู้อื่น 4. เหตุให้กินแหว่ง ทำงานหรือทำสิ่งไหนไม่คิดให้รอบคอบแล้วมาเสียใจทีหลัง เจ็บป่วยไม่รีบรักษา คนอื่นบอกว่าไม่ดีแต่เรากลบบอกว่าสิ่งนั้นดี จะไปหยิบยืมของใช้ของคนอื่นต้องดูให้ถี่ถ้วนต้องตรวจสอบความเรียบร้อย ดูความสมบูรณ์ของสิ่งของที่ยืมมา 5. เหตุให้ภรรยาเกลียดเสีย ชายเป็นคนไม่มีศีลอยู่ครองเรือนร่วมกัน เมื่อชายแต่งงานไปอยู่ด้วยกันภรรยาโดยไม่มีสมบัติติดตัวไปจะถูกดิฉินนินทาได้ และมักเป็นโรคไม่สบาย 6. เหตุให้ท่านชอบใจ ได้ของมาแบ่งปันญาติ ช่วยเหลืออุระของท่านด้วยดี คำชুমิตรสหาย

⁶ รุ่ง สุบิน, พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2550), หน้า 6-10

⁷ วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 92

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรม, 2558), หน้า 561

ประเด็น กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ทั้ง 3 ฉบับ คือ 1) เรื่อง ปมาทธรรม (พระพุทฺธ) 2) เรื่อง สามป้งสามกัว 3) เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาที่สามารถสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปางวรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทัศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่สร้างค่านิยมที่ดั่งามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญาและจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมิชอบ ละเมิดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสุขสงบ ความดั่งาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและอธิบายให้เห็นถึงอันสงฆ์ของการเป็นคนรักษาศีล ที่ทำให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามป้งสามกัว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน 6 ประการ ได้แก่ 1. สนุกสนานอน 2. เมียวอนอย่ายื่น 3. โอนเฝ้าหื้อเห็น 4. เหม็นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนค่า 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิใช่หรือไม่มีโทษแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนและสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็น

หลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ⁹

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษา ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามบึงสามกัวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษาได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม

ประเด็น การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกภาคภูมิใจที่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้คุณนุ้หลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม และหลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีความคิดและมุมมองในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต ด้านสติปัญญาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า สามารถนำหลักธรรมในคัมภีร์โบราณไปอบรมสั่งสอนคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนสามารถเป็นสื่อกลางในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเมื่อมาขอให้ท่านอธิบายหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์โบราณ ด้านพฤติกรรมการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า หลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ยึดถือและสามารถบอกได้ว่า แต่ละสถานการณ์ควรปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชน และนิยายหรือวรรณกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณท่านคิดว่าสอดคล้องกับบทบาททางสังคมของแต่ละคนในปัจจุบัน

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปางวรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ฝังงามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่สร้างค่านิยมที่ฝังงามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลัง ได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบทอดกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญาและจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพะ

⁹ งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543), หน้า 30-32.

วัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความสำคัญควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมิชอบ ละเมิดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสุขสงบ ความดีงาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และอธิบายให้เห็นถึงอานิสงส์ของการเป็นคนรักษาศีล ที่ทำให้นุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามปิงสามกัว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน 6 ประการ ได้แก่ 1. สนุกสนาน 2. เมียวนอนอย่าเย็น 3. โอนเฝ้าหื้อเห็น 4. เหม็นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนค่า 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิโทษหรือไม่มีโทษแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ซึ่งความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือเรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกัวและเรื่องธรรมดาสนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรม เทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความเข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้นุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคมประกอบด้วย หลักศาสนา ความเชื่อหรือค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของชาวบ้านในสังคมโดยรวม แต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ พิพัฒน (2559)¹⁰ ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง พบว่าความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมี

¹⁰ นิภาพรณ พิพัฒน, แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง: กรณีศึกษาแขวงเมืองราย จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549

การเข้าใจ รักสามัคคีกันโดยรวมกลุ่มกันเป็นองค์กร ชุมชนมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชน จะมีการเรียนรู้ภายใต้กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่ก่อตัวตามพื้นฐานธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหา ก็ จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาเกิดขึ้น และงานวิจัยของศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช (2552)¹¹ ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ พบว่า ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถ และเมื่อมีปัญหาชุมชนก็มีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อัน เป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนและสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอา หลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชน ให้มี สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้การอยู่ ร่วมกันของคนในสังคม ชุมชนเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนใน สังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็น ทางการ¹²

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

1. นักเรียน หรือเยาวชน ในสถาบันการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องส่งเสริมเรื่องการขัด กลางทางสังคมโดยเฉพาะผ่านมิติทางวัฒนธรรม
2. สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียน หรือเยาวชน ได้เรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวรรณกรรมล้านนา
3. สถาบันการศึกษามีการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมและการพัฒนาการขัดกลาง เชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น
4. ควรตระหนักถึง ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส ในชุมชน เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มี บทบาทสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการขัดกลางเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
5. ผู้คนในชุมชนควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกเหนือจากที่คนใน ครอบครัวได้อบรมสั่งสอนจากหลักธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
6. การพัฒนาการขัดกลางเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนร่วมมือกับภาคีเครือข่ายกับ ชุมชนต่างๆ และขยายชุมชนต้นแบบให้มากขึ้น
7. ชุมชนในภาคเหนือหรือท้องถิ่นต่างๆ ควรมีโอกาสกรรมการวัดต่างๆ จัดการสำรวจ ซ่อมแซมคัมภีร์โบราณที่มีการชำรุด แยกหมวดหมู่คัมภีร์ และจัดกิจกรรมอนุรักษ์ โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนองค์กรอิสระ เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมและปริวรรตคัมภีร์นำหลักธรรมที่อยู่ในคัมภีร์โบราณ

¹¹ ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช, กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่: กรณีศึกษาบ้านสบยาบ อำเภอยางแสน จังหวัดเชียงราย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552, หน้า 80-85

¹² งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543), หน้า 30-32.

มาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต โดยการทำออกมาในรูปแบบของสื่อต่างๆ หนังสือการ์ตูน หนังสืออ่านเล่น และหนังสือทางวิชาการ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการถอดบทเรียนจากคัมภีร์โบราณที่ปรากฏในท้องถิ่นเพื่อนำมาถ่ายทอดสู่สถาบันการศึกษาให้มากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอักขระภาษาในคัมภีร์โบราณสมัยต่างๆ เพื่อเป็นการถอดองค์ความรู้มาเป็นบทเรียน
3. ควรวิจัยและพัฒนาการขุดเกลาเชิงวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ ไม่เพียงแค่วัด และชุมชน ควรจะนำกระบวนการพัฒนาการขุดเกลาเชิงวัฒนธรรมเข้าไปสู่หน่วยงานองค์กรในพื้นที่และขยายเป็นวงกว้างในแต่ละบริบทและวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่
4. ควรทำการวิเคราะห์เชิงลึกในหมวดต่างๆ เช่น หมวดพระวินัย หมวดสุตตันตปิฎก หมวดพระอภิธรรม คัมภีร์บาลี หมวดชาดก หมวดนิกายพื้นเมือง หมวดตำนานทางพระพุทธศาสนา ตำนานเมือง/ราชวงศ์ หมวดกฎหมายโบราณ ตำราโหราศาสตร์ กวีนิพนธ์ ร้อยกรอง ตำรายาพื้นบ้าน ซึ่งจะพบองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543.
- นิภาพรรณ พิพัฒน์. **แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง: กรณีศึกษาแขวงเมืองราย**. จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- ประเสริฐ ญ.นคร. **ตัวอักษรไทยในลานหาฮีสานและลายสือไทย**. สารนิพนธ์ ประเสริฐ ญ.นคร. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2541.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, 2558.
- พิสิษฐ โคตรสุโพธิ์ และคณะ. **รายงานวิจัย กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาโดยปราชญ์ท้องถิ่น**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นพบุรีการพิมพ์เชียงใหม่, 2556.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **วัดน้ำบ่อหลวง สมบัติวัด ศรีท้าววัด, หนังสือที่ระลึกงานทอดผ้า กฐินพระราชทาน ประจำปีพุทธศักราช 2556**. สรัสวดี – สมโชติ อ่องสกุล บรรณาธิการ. เชียงใหม่: หจก.วนิดาการพิมพ์, 2556.
- รุ่ง สุบิน. **พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2550.
- วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2541.
- ศักรินทร์ มงคลอิทธิเวช. **กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนนำอยู่: กรณีศึกษาบ้านสบยาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เมือง, 2538.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. เชียงใหม่: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.

กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
สู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

LEARNING PROCESS AND CULTURAL REFINING
IN ANCIENT SCRIPTURE OF LAMPANG
TO EDUCATIONAL INSTITUTION IN LAMPANG

พระพิษณุพล สุวรรณรุโป *

Phrapissanupol Suwanarupo

พระมหาเกียรติ วรกิตติ **

Phramaha Keerati Vorakitti

พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ ***

Phrakrupalad Uthai Rattanapunyo

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง 2) เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง 3) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action research)

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ในงานวิจัยนี้ กำหนดเอาคัมภีร์ 3 ฉบับ ได้แก่ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิง สามกวี และเรื่องธรรมดาสอนโลก และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ ฟังบรรยาย ถวาย-ตอบ ปัญหาธรรม คำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาใน

* อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

จังหวัดลำปาง ผลจากการทดลองใช้ชุดความรู้ดังกล่าว พบว่า นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ในคัมภีร์โบราณ และสามารถนำเอาหลักคำสอนในคัมภีร์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังเป็นการต่อยอดในการเรียนรู้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้นโดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้นำหลักคำสอน และคติ ความเชื่อไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ในระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาให้อยู่ในคุณธรรมจริยธรรม

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, การขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม, คัมภีร์โบราณ

ABSTRACT

The research report of Learning process and cultural refinement in the ancient scriptures of Lampang to educational institutions in Lampang Province aims to: 1) study the learning process according to the doctrines that appear in the ancient scriptures of Lampang, 2) study the process of cultural refinement that appear in the ancient scriptures of Lampang, 3) promote the learning process and cultural refinement in the ancient scriptures of Lampang to educational institutions in Lampang Province. This research is an action research that uses qualitative and quantitative method together for greater perfection.

The research results found that Cultural refinement process according to the doctrine in ancient scriptures of Lampang was determined by 3 books; Wat Laihin's Scripture and Wat Ban Look's scripture which are the practice principles for cultural refinement that appear in Pamadhaddhamma's story, Sam pong Samkiew's story, and the common story that used to teach the world. The essence of each content was connected to Buddhism principles and collected as a set of knowledge to promote learning and cultural refinement in ancient scriptures of Lampang to educational institutions in Lampang Province through activities such as praying, meditation, listening to lectures, asking-answering the three Dhamma issues, and summarizing ideas by participants.

Keywords: Learning process, Cultural refining, Ancient scriptures

บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลให้ผู้เรียนมีวิธีการของตนเอง อันเกิดจากสภาวะแวดล้อม บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคมของแต่ละบุคคล สิ่งที่ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ของตนเอง แบ่งได้ตามกลุ่มของผู้เรียนที่มีลักษณะและวิธีการที่เหมือนกันออกได้เป็นหลายแบบ

การขัดเกลาทางสังคมเป็นคำที่นักวิชาการและคนทั่วไปในปัจจุบันรู้จักและเข้าใจร่วมกันว่ามาจากคำว่า Socialization ในภาษาอังกฤษ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม จึงเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้สังคมหนึ่งๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กลุ่มหนึ่งกำหนดหรือวางไว้ ตลอดจน

รูปแบบสัญลักษณ์ในระบบสังคม การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลกลายเป็นสมาชิกของสังคม โดยการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้คนได้มีการพัฒนาตัวตน โดยมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม กับคนอื่น¹ เป็นกระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มสั่งสอนเพื่อปลูกฝังให้สมาชิกได้รับเอาบรรทัดฐานทางสังคมต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การขัดเกลาทางสังคมเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่บุคคลยินยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปตามบรรทัดฐานของสังคมที่สังกัด หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นการเรียนรู้ในเรื่องการปฏิบัติตนเมื่อปะทะสังสรรค์ทางสังคมกับบุคคลอื่นนั่นเอง เป็นกระบวนการที่ช่วยให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด ทำให้ดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคมเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การขัดเกลาทางสังคมเป็นวิธีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตของกลุ่มหรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอีกด้วย

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาแล้วไม่น้อยกว่า 1,300 ปี ตั้งแต่สมัยทวารวดี (พระนางจามเทวี) เป็นต้นมา คือ ราวพุทธศตวรรษที่ 13 ชื่อของเมืองเขลางค์อันเป็นเมืองในยุคแรกๆ และเมืองนครลำปาง ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง ทั้งจากตำนานศิลาจารึกพงศาวดาร และจากคำที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไปอย่างแพร่หลาย ได้แก่ตำนานจามเทวี ชินกาลบาลีปกรณ์ ตำนานมูลศาสนา ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานเจ้าเจ็ดตน พงศาวดารโยนก

คำว่า "ละคอน" หรือ "ละคร" (นคร) เป็นชื่อสามัญของเมืองเขลางค์ที่นิยมเรียกกันอย่างแพร่หลายทั้งในตำนานและภาษาพูดโดยทั่วไป แม้แต่จังหวัดใกล้เคียงเช่น แพร่ น่าน เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ มักจะเรียกชาวลำปางว่า "จาวละคอน" ซึ่งหมายถึง ชาวนคร คำว่าละคอนมีชื่อทางภาษาบาลีว่า เรียกว่า "เขลางค์" "เช่นเดียวกับ ละพูนหรือลำพูน ซึ่งทางภาษาบาลีเรียกว่า "ทริภุญชัย"และเรียกลำปางว่า "ลัมภกัปปะ" ดังนั้นเมืองละคอนจึงหมายถึง บริเวณอันเป็นที่ตั้งของเมืองเขลางค์ คือเมืองโบราณรูปหอยสังข์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวัง อยู่ในตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ส่วนคำว่า"ลำปาง" เป็นชื่อที่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนในตำนานพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นภาษาบาลีว่า "ลัมภกัปปนคร" ตั้งอยู่บริเวณลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปางไปทางทิศใต้ตามแม่น้ำวัง ประมาณ 16 กิโลเมตร อันเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบัน ตัวเมืองลัมภกัปปนครมีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่

ตามตำนาน วัดพระธาตุลำปางหลวง (ฉบับสาขาสมาคม เพื่อการรักษาสมบัติวัฒนธรรมประจำจังหวัดลำปาง) ได้กล่าวถึงเรื่องราวของเมืองลำปางไว้ว่า"พระพุทธเจ้าได้เสด็จด้วยลำดับบ้านใหญ่เมืองน้อยทั้งหลาย พระพุทธเจ้าไปรอดบ้านอันหนึ่งชื่อ ลัมพการีวัน พระพุทธเจ้านั่งอยู่เหนือดอยม่อนน้อย สูงสะหน้อยยังมีลัวะ ชื่ออ้ายคอน มั่นหันพระพุทธเจ้า เอาน้ำผึ้งใส่กระบอกไม้ป้างมาหื้อทานแก่พระพุทธเจ้า กับหมากพ้าว 4 ลูก พระพุทธเจ้ายื่นบอกน้ำผึ้งหื้อแก่มหาอนนท์ถอกตกปากบาตร พระพุทธเจ้าฉันแล้ว ชัดบอกไม้ไปตกหนเหนือ แล้วพระพุทธเจ้าทำนายว่า สถานที่นี้จักเป็นเมืองอันหนึ่งชื่อ "ลัมภางค์" ดังนั้นนามเมืองลำปาง จึงหมายถึงชื่อของเมืองอันเป็นที่ตั้งของพระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบัน

¹ พระพิชญ์พล สุวณฺเฑโรโป (รูปทอง), "การขัดเกลาสังคมโดยองค์การศาสนาในพระพุทธศาสนา", สารานุกรมพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 1.

ภาคเหนือของประเทศไทยมีวัฒนธรรมและวรรณกรรมเฉพาะตัว อันส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ทั่วภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง หากแต่ความมั่งคั่งทางคัมภีร์ใบลานยังคงได้รับการค้นคว้าวิจัยน้อยมากเนื่องจากขาดการเข้าถึง แม้ว่าแหล่งข้อมูลปฐมภูมิมีอยู่อย่างมากมายก็ตาม นอกจากคัมภีร์ใบลานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางพุทธศาสนานิกายเถรวาท แล้วยังมีวรรณกรรมและงานเขียนทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกจำนวนมาก รวมถึงชิ้นงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม กฎหมายจารีตประเพณี ตำราโหราศาสตร์ เวทมนต์ ตำนานและพิธีกรรมต่าง ๆ ไวยากรณ์และอักษรศาสตร์ ตลอดจนกวีนิพนธ์และเรื่องมหากาพย์ นิทานพื้นบ้านและนิยายรัก คัมภีร์ใบลานส่วนมากเป็นคัมภีร์นอกนิบาต ซึ่งประกอบด้วยวรรณกรรมที่ใช้พรรณนาโวหารโดยเฉพาะชาดก ซึ่งเชื่อว่าโดยมากมีต้นกำเนิดมาจากประเพณีพื้นถิ่นของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เนื้อหาในคัมภีร์ใบลานมีทั้งภาษาล้านนา ไทยเขิน ไทยลื้อ ลาว ไทยใหญ่ พม่าและภาษาบาลี จารึกด้วยอักษรหลากหลาย

คัมภีร์โบราณเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรมและนามธรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน เป็นสิ่งที่สามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและกระบวนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คัมภีร์โบราณนครลำปาง เป็นคัมภีร์ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา ซึ่งมีปรากฏตามวัดเก่าแก่ของจังหวัดลำปาง สืบเนื่องมาจากอดีตจังหวัดลำปางเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ที่มีวัฒนธรรมทางภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง

คัมภีร์ใบลานที่เก่าแก่ที่สุดที่มีการบันทึกปีจาร เป็นภาษาบาลีล้วน ในตอนท้ายคริสต์ศตวรรษที่ 15 เมื่อสมัยเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการศึกษาและเผยแพร่พุทธธรรมในภูมิภาค คัมภีร์ใบลานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดคือ ดิงสนิบาตซึ่งอยู่ในชาติกอฏฐกถาวรรณนา ได้มีการจารึกไว้ ในปี ค.ศ. 1471 (จุลศักราช 833) มีคัมภีร์ใบลานส่วนน้อยที่จารึกในระหว่างปีคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้น 18 ในช่วงที่พม่าครอบครองภูมิภาคนี้ แต่ในช่วงหลายทศวรรษหลังจากนั้นเป็นยุคทองแห่งคัมภีร์ใบลาน คัมภีร์ใบลานจำนวนมากจารึกขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อครูบาศรีวิชัยได้พัฒนาวัดสูงเม่น จ.แพร่ ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาและภาษาบาลี และได้ริเริ่มและระดมการสนับสนุนในการรวบรวมและจารคัมภีร์ใบลานในพื้นที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นภาคเหนือของไทย และหลวงพระบาง ประเทศลาว ศูนย์รวมคัมภีร์ใบลานของวัดสูงเม่นนับว่าเป็นศูนย์คัมภีร์ใบลานใหญ่ที่สุดในภาคเหนือของไทย ซึ่งมีคัมภีร์ใบลานถึง 1,700 ต้นฉบับ คัมภีร์ใบลานทั้งหมดได้ถ่ายเป็นไมโครฟิล์ม²

คัมภีร์ใบลานหรือหนังสือใบลาน ทำมาจากใบต้นลาน การบันทึกตัวอักษรลงในใบลานเรียกว่า จาร การทำใบลานเป็นผูก ต้องเจาะรูตรงกลางใบลาน ค่อนไปทางซ้ายซ้าย หรือจะเจาะรู 2 รู ให้ห่างจากปลายลาน 2 ข้าง ประมาณ ข้างละ 1 คืบ แล้วร้อยด้วยด้ายที่พันเป็นเชือกเรียกว่า “สายสยอง” (บางท้องถิ่นเรียกว่า “สายสนอง”) เมื่อร้อยผูกรวมกันเรียกว่า คัมภีร์ใบลานหนึ่งผูก โดยทั่วไปคัมภีร์ 1 ผูกมักจะมีจำนวนใบลานประมาณ 24 แผ่น คัมภีร์ใบลานที่มีเนื้อหายาวมีจำนวนรวมกันหลายผูก นับเป็น 1 เรื่องหรือ 2 ชุด ทางล้านนาเรียกว่า 1 กับ คัมภีร์ใบลานนับเป็นเอกสารโบราณถึงจะมีอายุน้อยกว่าศิลาจารึก แต่มีอายุมากกว่าหนังสือสมุดไทยหรือสมุดข่อย เป็นเรื่องอายุการใช้งานของวัสดุที่ใช้รองรับการจารึก หรือการเขียน ในดินแดนล้านนาได้พบเอกสาร

² วรรณกรรมล้านนา, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2561 จากเว็บไซต์, <http://lannamanuscripts.net/th/about>

โบราณที่อยู่ในสภาพดีและสมบูรณ์ ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี ถึง 500 ปีขึ้นไป³ หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามี การบันทึกกิจกรรมคำสอนต่าง ๆ ลงในคัมภีร์โบราณแล้วคือ คัมภีร์โบราณพระไตรปิฎก ภาษาบาลี อักษร ธรรมล้านนา ที่จารเมื่อ จ.ศ. 833 (พ.ศ. 2104) ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑวัดไหลหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อักษรและภาษาที่จารึกในคัมภีร์โบราณเป็นอักษรภาษาโบราณ ได้แก่ อักษรขอม ภาษาบาลี ไทย อักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมือง ภาษาบาลีล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมลาว ภาษาบาลีลาว เป็นต้น ซึ่งคนปัจจุบันน้อยคนนักที่จะสามารถอ่านได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณมาช่วยอ่านหรือแปล ด้วยการปริวรรตถอดอักษรหรือการถอดความหมายออกมา⁴

สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง บางแห่งมีการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น แต่การเรียนรู้ไม่ได้เป็นที่กว้างขวางมากนัก ซึ่งเป็นผล มาจากขาดการสนับสนุนและการผลักดันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ที่มีการส่งเสริมกันอย่างชัดเจน มักจะเป็นกลุ่มของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมล้านนา และในส่วนของ การเรียนรู้เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณนั้น ไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็น อาจจะเป็นเพราะขาดบุคคลผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และไม่มีแรงจูงใจให้คนมาสนใจในการศึกษาเรียนรู้ จากความสำคัญ และที่มาของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหัวข้อในการวิจัยคือ “กระบวนการเรียนรู้และ การขีดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง” เพื่อเป็น ประโยชน์ต่อการศึกษาสืบไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
2. เพื่อศึกษากระบวนการขีดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขีดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของ สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative method) ร่วมกัน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียน โรงเรียนวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 55 รูป/คน

2) ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียน โรงเรียนทิพปาละวิทยานุสรณ์ อำเภอแม่ทะ จังหวัด ลำปาง จำนวน 55 รูป/คน

³ สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ, โครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปริวรรตและวิเคราะห์กฎหมายล้านนา. (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, 2548)

⁴ พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพ็ญวรรณ, รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์มของ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2521-2533. (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม, 25532)

3. เครื่องมือการวิจัย

1) ชุดกิจกรรมความรู้ กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

2) แบบประเมิน IOC สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3) แบบประเมินก่อน-หลัง ในการวิจัย

4) แบบประเมินความพึงพอใจ

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1) แบบประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

การประเมินผลมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(1) ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

(2) ร่างแบบประเมินเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

(3) นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้สำนวนภาษาและครอบคลุมเนื้อหาของงานวิจัย

(4) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

(5) นำแบบประเมินมาตรวจสอบและวิเคราะห์หาคุณภาพ

(6) หาคุณภาพของแบบ

(7) นำแบบประเมินที่คัดเลือกไว้ มาหาค่าความเชื่อมั่น

(8) จัดพิมพ์แบบประเมินฉบับจริงเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมทิววิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลเอกสาร

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่สำรวจโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

ขั้นตอนที่ 4 ลงพื้นที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์เชิงพรรณนาซึ่งได้จากการสังเกต และการประเมินก่อน-หลัง

2) วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือเหตุการณ์ที่มองเห็น เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น จากการประเมินก่อน-หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3) วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติจากแบบประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมินและแบบสอบถาม ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน อื่นๆ และจำแนกตามระดับการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่องระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือ นักเรียนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนครูอาจารย์นั้น ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโทเป็นส่วนน้อย

การประเมินผลการเรียนรู้สำหรับผู้ร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง (ก่อนการเรียนรู้) พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) ทั้ง - ด้านมีค่าเฉลี่ยต่างกัน ได้แก่

ด้านจิตใจโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 2.42 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (2.42) อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเชื่อในหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีค่าเฉลี่ย 2.67 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเชื่อเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) และหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย 2.50 อยู่ในระดับน้อย และผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเชื่อเรื่องธรรมดาสอนโลก มีความเชื่อเรื่อง สามป้งสามกั้ว หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้รู้สึกว่าคุณค่าในสังคม หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น หลักคำสอนเรื่องสามป้งสามกั้วทำให้มีจิตใจเป็นกุศล หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีความคิดในทางที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม อยากนำหลักธรรมปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกคนอื่น ๆ ให้รู้ตาม มีความรักและหวงแหนในคัมภีร์โบราณ และเป็นที่ยึด เห็นแนวทางจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 2.49, 2.43, 2.42, 2.40, 2.39, 2.38, 2.30, 2.19 ตามลำดับ อยู่ในระดับน้อย

ด้านสติปัญญา พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 2.41 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีค่าเฉลี่ย 2.68 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีความเข้าใจเรื่องธรรมดาสอนโลก และอธิบายเรื่องสามป้งสามกั้วได้ มีค่าเฉลี่ย 2.50 อยู่ในระดับน้อย และผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) มีความเข้าใจเรื่องสามป้งสามกั้ว สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกต่อให้คนอื่นได้ อธิบายเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) ได้ สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏ ในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ อธิบายเรื่องธรรมดาสอนโลกได้ นำหลักคำสอนที่ปรากฏ ในคัมภีร์โบราณมาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้ เชื่อมโยงหลักคำสอนที่ปรากฏ ในคัมภีร์โบราณเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ มีค่าเฉลี่ย 2.49, 2.43, 2.42, 2.40, 2.38 2.30 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

ด้านพฤติกรรม พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 2.62 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ย 2.70 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา

ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ หลักคำสอนเรื่องปมาทธรรม (พระทศิล) ทำให้เป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีค่าเฉลี่ย 2.55 อยู่ในระดับน้อย และ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ตั้งใจเรียน หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้ไม่ยึดติดในสิ่งที่เกินฐานะ หลักคำสอนเรื่องเรื่องสามปึงสามกิวทำให้เป็นผู้ไม่ถือตัว หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ดี หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เชื่อฟังพ่อแม่ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ได้ปฏิบัติธรรม หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีสมาธิมากขึ้น หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้สวดมนต์ได้ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ชอบคิดวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย 2.50, 2.49, 2.48, 2.43, 2.42, 2.40, 2.34, 2.20 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

ในส่วนของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ (หลังการเรียนรู้) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

ด้านจิตใจ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 4.02 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) พบว่า หลังจากที่ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าวทำให้ หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับมาก รองลงมา หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย 4.13 และ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้รู้สึกที่ตนเองมีคุณค่าในสังคม อยากนำหลักธรรมปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกคนอื่นๆให้รู้ตาม มีความเชื่อในหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีความเชื่อเรื่องปมาทธรรม (พระทศิล) ความเชื่อเรื่องสามปึงสามกิว มีความรักและห่วงใยในคัมภีร์โบราณ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หลักคำสอนเรื่องปมาทธรรม (พระทศิล) ทำให้กลัวต่อบาปและไม่ประมาท มีความเชื่อเรื่องธรรมดาสอนโลก หลักคำสอนเรื่องสามปึงสามกิวทำให้มีจิตใจเป็นกุศล หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีความคิดในทางที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านสติปัญญา พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 4.07 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณมาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้ มีค่าเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับมาก รองลงมา ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ อธิบายเรื่องธรรมดาสอนโลกได้ มีค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในระดับมาก และ ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจเรื่องปมาทธรรม (พระทศิล) สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกต่อให้คนอื่นได้ อธิบายเรื่องปมาทธรรม (พระทศิล) ได้มีความเข้าใจเรื่องธรรมดาสอนโลก เชื่อมโยงหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ มีความเข้าใจเรื่องสามปึงสามกิว สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ สามารถถ่ายทอดหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี และ อธิบายเรื่องสามปึงสามกิวได้ มีค่าเฉลี่ย 4.07, 4.05, 4.04, 3.99, 3.98, 3.97, และ 3.92 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านพฤติกรรม พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 4.11 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเห็นว่าหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.40 อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีความเห็นว่า หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีสมาธิมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.18 อยู่ในระดับมาก และผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเห็นว่า หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำ

ให้ตั้งใจเรียน หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ดี หลักคำสอนเรื่องเรื่องสามปึงสามกิวทำให้เป็นผู้ไม่ถือตัว หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เชื่อฟังพ่อแม่ หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้ไม่ยึดติดในสิ่งที่เกินฐานะ หลักคำสอนเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) ทำให้เป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ได้ปฏิบัติธรรม หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ชอบคิดวิเคราะห์ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้อยากไปวัดทำบุญ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้สวดมนต์ได้ มีค่าเฉลี่ย 4.13, 4.07, 4.04, 4.03, 4.00, 3.98, 3.97 และ 3.92 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ความพึงพอใจของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณครั้งนี้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) 4.01 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า หัวข้อที่ผู้ร่วมกิจกรรมพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเรียนรู้คัมภีร์โบราณสามารถบูรณาการเข้ากับรายวิชาศิลปวัฒนธรรม และสังคมศาสนาได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 4.19 อยู่ในระดับมาก รองลงมา ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีแรงจูงใจที่จะศึกษาเรียนรู้คัมภีร์โบราณมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.11 อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุก หลากหลาย และน่าสนใจ คอรัมนำการเรียนรู้คัมภีร์โบราณเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาเพิ่มเติมในชั้นเรียนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้รับความรู้ และ เข้าใจเนื้อหาสาระคัมภีร์โบราณ สามารถนำความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณไปถ่ายทอดให้กับผู้คนที่สนใจได้อย่างถูกต้อง ความเหมาะสมในช่วงเวลาของกิจกรรม และ วิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระคัมภีร์โบราณ มีค่าเฉลี่ย 4.10, 4.08, 3.94, 3.93, 3.92 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก

จากวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้านที่สำคัญ ดังนี้

ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมา หลงใหลในอบายมุข การรักษาศีล การมีวิริยะหรือความเพียรในการทำงาน การดำเนินชีวิตตามหลักมรรค 8 และหลักพรวาสุธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการคบมิตร การสร้างบ้านเรือน การพิจารณาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ พิจารณาโดยใช้เหตุและผลตามหลักอริยสัจ 4 การใช้สติปัญญาพิจารณาและใช้วิจารณ์ญาณประกอบการเชื่อสิ่งต่างๆ การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ได้แก่ การปฏิบัติต่อกันตามหลักทศทั้ง 6 การมีน้ำใจต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 ความมีเมตตาจิต ประารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักพรหมวิหารธรรม 4 การมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะและความจริงใจต่อกัน ไม่นินทาว่าร้าย หรือพุดยุยง ส่อเสียดให้เกิดการแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ซึ่งล้วนแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องศาสนาของชาวล้านนาในอดีตที่ยึดมั่นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของบุญ – บาป, ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น โดยเชื่อว่าหากประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตมีความสุข เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งแก่ตน ครอบครัวและสังคมส่วนรวม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจ คัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกิวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสวด 2) ถาม-ตอบ ปัญหารธรรม 3) สรุปข้อคิดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผลจากการทดลองใช้ชุดความรู้ดังกล่าว พบว่า นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ในคัมภีร์โบราณ และสามารถนำเอาหลักคำสอนในคัมภีร์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังเป็นการต่อยอดในการเรียนรู้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ประกอบด้วยหลักศาสนา ความเชื่อหรือค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของชาวบ้านในสังคมโดยรวม แต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ การขัดเกลาทางสังคมในเชิงวัฒนธรรมนี้จะหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ตรงกับลักษณะที่สังคมปรารถนาตามหลักของทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งผลที่ได้จากการเรียนรู้หลักและวิถีปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาทางวัฒนธรรมดังกล่าว สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้นำหลักคำสอน และคติ ความเชื่อไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ ในระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาให้อยู่ในคุณธรรม จริยธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ทั้ง 3 ฉบับ คือ 1) เรื่อง ปมาทธรรม (พระทศิล) 2) เรื่อง สามปิงสามกิว 3) เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาที่สามารถสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่สร้างค่านิยมที่ดีงามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญาและจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการ

ปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมีขอบ ละเมียดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสุขสงบ ความดีงาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และอธิบายให้เห็นถึงอานิสงส์ของการเป็นคนรักษาศีล ที่ทำให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามปิงสามกิว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน 6 ประการ ได้แก่ 1. สนุกสนานอน 2. เมียวนอนอย่าเย็น 3. โอ้เนาหื้อเห็น 4. เหม็นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนต่ำ 6. นอนต่ำหื้อนอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิโทษหรือไม่มีโทษแล้ว จึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนและสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ⁵

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษา ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน ๓ เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกิวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่าง ๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษาได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

1.1 นักเรียน หรือเยาวชน ในสถาบันการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องส่งเสริมเรื่องการขัดเกลาทางสังคมโดยเฉพาะผ่านมิติทางวัฒนธรรม

1.2 สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียน หรือเยาวชน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวรรณกรรมล้านนา

⁵ งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543), หน้า 30-32.

1.3 สถาบันการศึกษามีการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมและการพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการถอดบทเรียนจากคัมภีร์โบราณที่ปรากฏในท้องถิ่นเพื่อนำมาถ่ายทอดสู่สถาบันการศึกษาให้มากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอักขระภาษาในคัมภีร์โบราณสมัยต่างๆ เพื่อเป็นการถอดองค์ความรู้มาเป็นบทเรียน

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543.
- พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพ็ญวรรณ. **รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2521-2533**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม, 2552.
- พระพิชญ์พล สุวณฺฺโรโป (รูปทอง). **“การขัดเกลาสังคมโดยองค์ภคศาสนาในพระพุทธศาสนา”**. สารานุกรมพุทธศาสนศรัทธาปฏิบัติ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.
- วรรณกรรมล้านนา. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2561, จากเว็บไซต์ <http://lannamanuscripts.net/th/about> มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ. **โครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปริวรรตและวิเคราะห์กฎหมายล้านนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, 2548.

ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม
ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006)
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

STUDY THE SATISFACTION OF GRADUATE STUDENTS TOWARDS
DHARMA PRACTICE IN THEORY AND MEDITATION PRACTICE (GS 2006)
BUDDHISM AND PHILOSOPHY PROGRAM MAHAMAKUT BUDDHIST
UNIVERSITY MAHAJIRALONGKORNRAJAVIDYALAYA CAMPUS

ประเวช วัฒนาแก้ว*

Pravech Vathakaew

กฤตสุขชิน พลเสน**

Kitsuchin Ponsen

สิริพร ครองชีพ***

Siriporn Krongcheep

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน โดยใช้เป็นตัวอย่างทั้งหมด การวิเคราะห์ โดย สถิติบรรยายที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentages) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 24 รูป/คน ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 75 และรองลงมาเป็นเพศหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 25 และส่วนมากมี อายุระหว่าง 31 -

* อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

*** นิสิตดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47 น้อยที่สุดมีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33 และส่วนมากมีอาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาทำอาชีพส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 63 และน้อยที่สุดอาชีพ อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร หลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.77$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51 อยู่ในระดับมาก รองลงมามีค่าเฉลี่ย ด้านครูสอนค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.73$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.414 และด้านที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.67$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.535

3. นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน 24 รูป/คน ได้เสนอปัญหา คือ เนื้อหารายวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ยากมาก และมีเนื้อหาบางรายวิชามีความสอดคล้องกับการนำไปใช้ในปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต และได้ให้ข้อเสนอแนะ ได้แก่ อยากให้มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาให้ความรู้ในบางรายวิชา จะได้เกิดความหลากหลายในความคิด ผลประโยชน์จะเกิดขึ้นกับนักศึกษา เพื่อให้พัฒนาได้เต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, รายวิชาทฤษฎี และการปฏิบัติกรรมฐาน, สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the satisfaction of students towards Dharma practice in the theory and meditation practice (GS 2006) in Buddhism and Philosophy Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkornrajavidyalaya Campus. The 24 population and sample groups in this study were students who are currently studying at the graduate level Buddhism and Philosophy Program Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkornrajavidyalaya Campus, Phra Nakhon Si Ayutthaya using all example. Analyzed by describing the statistics used in the analysis including: frequency, percentages, Mean (\bar{X}) and Standard Deviation S.D.

The research found that 1. The respondents were 24, most of them were males, 75%, females, 25% and most of them were 31-40 years old, 25%, followed by aged between 41 - 50 years, 47%, the aged over 50 years, 33% and most of them are civil service occupation, representing 25%, followed by personal careers 63 % and other career 12%.

2. The results of the satisfaction of students in Buddhism and Philosophy Program on teaching and learning in the curriculum Master of Science Program , Buddhism and Philosophy Program overall is at high level. When considering each aspect found that the highest mean was life skills, the mean (3.77), the standard deviation (SD) 0.51 was at high level, followed by the instructors average (3.73) the standard deviation (SD) 0.414 and the satisfaction in managing instructional activities, the mean value (3.67) standard deviation (S.D.) 0.535.

3. The 24 Graduate students in Buddhism and Philosophy have proposed that there are some subjects that are very difficult in subjects related to Buddhism but the content of some subjects is consistent with the current situations, able to use in real life, and also give feedback meaning that they would like some qualified external speakers come to instruct and give knowledge to create their variety of ideas, the benefits will occur for them to develop their full potential.

Keywords: Satisfaction, Theory and Meditation Practices, Department of Buddhism and Philosophy

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับเรียนการสอน โดยมีหลักการ คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีเรียนมีความรู้ในวิชาชีพตามหลักสูตรที่กำหนดซึ่งการเรียนการสอน ในยุคปัจจุบันใช้หลักการของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา จึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยป้อนเข้าที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดประกอบด้วย การมีอาจารย์ผู้สอนที่มีปริมาณและ คุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร มีกระบวนการบริหารจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การพัฒนาและ บริหารหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุน การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังต้องมีการ วางระบบและกลไกการประกันคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์¹

การนำเอาหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดโลกุตระปัญญาโดยมีจุดมุ่งหมาย คือพระนิพพาน มีความสำคัญที่สุดสำหรับพุทธศาสนิกชน ตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ในการปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธ ด้วยความบริบูรณ์โดยคำนึงถึงหลักพระสัทธรรม 3 ประการ ที่ประกอบด้วย ปรีชา (คันถธุระ) ปฏิบัติ (วิปัสสนาธุระ) และ ปฏิเวธ ซึ่งได้แก่ การได้บรรลุมรรคผล นิพพาน อันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา² หลักการ ปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้คือ หลักสติปัฏฐาน 4 หรือ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน³ ซึ่งเป็น เอกาย นมรรค ที่เป็นวิธีปฏิบัติทางเดียวเท่านั้น ดังปรากฏในพระไตรปิฎกไว้ว่า “ทางนี้เป็นทางอันเอกหรือเป็นทาง เดียวเท่านั้น เพื่อทำกาย วาจา ใจ ของสรรพสัตว์ให้บริสุทธิ์ เพื่อดับความโศกเศร้าและความคร่ำครวญ เพื่อ

¹ คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา, 2550, หน้า 22 – 29

² พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). คู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราช วิทยาลัย, 2524. หน้า 3

³ ที.ม.(ไทย)0/373/30

ดับความทุกข์กาย และความทุกข์ใจ เพื่อบรรลุอายุธรรมคืออริยมรรคและเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ทางนี้ได้แก่สติปัฏฐาน 4 การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นหนึ่งในห้าวิธีของการบรรลุธรรม จากคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในวิมุตติสูตร หรือ วิมุตตายนะ (เหตุแห่งความหลุดพ้น) วั 5 ประการ ก. การฟังธรรม การเข้าใจธรรมเข้าใจธรรมในธรรมนั้น ตามที่พระศาสดาหรือเพื่อสหพรหมจารีผู้อยู่ในฐานะครูแสดงเมื่อเข้าใจธรรมเข้าใจธรรมย่อมเกิดปราโมทย์เมื่อเกิดปราโมทย์แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาท มีความเพียรมีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้นย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ข. การแสดงธรรมเมื่อได้ฟังธรรม แต่ได้แสดงธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร เมื่อเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมที่แสดงไป ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ค. การสาธยายธรรม เมื่อได้ฟังธรรม และมีได้แสดงธรรม แต่ได้ทำการสาธยายธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยพิสดาร เมื่อเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมที่สาธยายไป ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรลุ ง. การพิจารณาธรรม เมื่อฟังธรรม มิได้แสดงธรรม และมีได้สาธยายธรรม แต่ได้ตรึกตรองใคร่ครวญธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วย เมื่อเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมที่ได้พิจารณา ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาทมีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ

การจะเข้าถึงพุทธศาสนาตามหลักคำสอนต้องประกอบด้วยหลัก ปริยัติ ปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงปฏิเวธ นั้นเป็นเรื่องที่ยาก นักศึกษาจะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อหลักธรรมต่าง ๆ รวมถึงวิธีการ แนวทางและแนวคิดที่จะได้ลงมือปฏิบัติได้อย่างแท้จริง วิชากรรมฐานจึงเป็นรายวิชาที่นำเอาเนื้อหาหลักกรรมมาแสดงอธิบาย เสนอแนวทางปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมัยนิยม หากเรียนปริยัติอย่างเดียวแต่ไม่นำเอามาปฏิบัติก็เป็นเพียงความจำเท่านั้น มิใช่การ ได้ปัญญาที่แท้จริงตามคำสอนของพุทธเจ้า และสามารถนำไปใช้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม การทำงาน และเพื่อความสุขในชีวิตประจำวันได้อีกด้วยวิปัสสนาธุระมีความสำคัญมากจากสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนใจต้องการจะเข้าถึงและต้องการความสงบทางจิตใจจากสภาพแวดล้อมภายนอกวุ่นวายเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ ความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง⁴ ดับภพชาติหยุดการเวียนว่ายตายเกิด เพราะเมื่อไม่เกิดอีกเราก็ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องเจ็บ ไม่ต้องตาย และไม่ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากร ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องนี้ที่เป็นปัญหาคือ ต้องการทราบความพึงพอใจของนักศึกษาว่ามีความ

⁴ ข.ม.(ไทย) 29/77/506

พึงพอใจในเข้ามาปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน(GS 2006) มากน้อยเพียงใด จึงมีความสนใจที่มุ่งหาโดยมุ่งศึกษาความพึงพอใจ ใน 5 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านปัญญา ด้านทักษะการดำเนินชีวิตและด้านการวัดและประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยไปสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา เพื่อใช้พัฒนาการดำรงชีวิตให้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขต่อไป

คำถามการวิจัย

ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน(GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ว่ามีความพึงพอใจ มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ใน 5 ด้าน ได้แก่ด้านผู้สอน 2. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 3. ด้านทักษะการดำเนินชีวิต 4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 5. ด้านการวัดและประเมินผลประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาในครั้งนี้ คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน 24 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ จำนวน 10 รูป นักศึกษาชาย จำนวน 10 คน นักศึกษาหญิง จำนวน 4 คน สถิติใช้ในการวิจัยได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย สรุปผลได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 24 คน ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 75 และรองลงมาเป็นเพศหญิง 2

คน คิดเป็นร้อยละ 25 และส่วนมากมี อายุระหว่าง 31- 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47 น้อยที่สุดมีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33 และส่วนมากมีอาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาทำอาชีพส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 63 และน้อยที่สุดอาชีพ อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนา และปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 5 ด้าน ด้านผู้สอนด้านคุณธรรมและ จริยธรรม ด้านทักษะดำเนินชีวิตด้านการกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลมีผลการ วิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎี และการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)เท่ากับ 0.50 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านทักษะการดำเนินชีวิตมี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.77$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.51 2) ด้านครูผู้สอน ค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.73$) ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)เท่ากับ 0.58 3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.67$) ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)เท่ากับ 0.414) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.62$)ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.535) การวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.56$) ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.50

ด้านผู้สอน พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชา ทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.73 ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.58 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) อาจารย์เป็นผู้มี คุณธรรม และจิตสำนึกในความเป็นครูมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.58 2) อาจารย์มีคุณวุฒิและประสบการณ์เหมาะสมกับรายวิชาที่สอนมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.82$) ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.553) อาจารย์สนับสนุนส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอมี ค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.62 4) อาจารย์ให้คำปรึกษาด้านวิชาการและ การพัฒนานิสิตได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.66$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.57 5) อาจารย์สอน เนื้อหา ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.50$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.42

ด้านคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต่อการปฏิบัติ ธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัย มหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.41 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตามลำดับ ดังนี้ 1) ท่านมีสติในการดำเนินชีวิตและไม่ประมาทมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.88$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.42 2) ท่านพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม มีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.85$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.563) ท่านยึดถือปฏิบัติตามหลักของศาสนา เช่น รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญในพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับคือ ($\bar{X} = 3.64$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.415) ท่านช่วยเหลือกิจกรรมของทางชุมชนเสมอโดยชุมชนไม่ได้ร้องขอมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.54$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.55

ด้านทักษะการดำเนินชีวิต พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านทักษะการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.51 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) ท่านสามารถรู้ตัวของท่านเสมอ เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.85$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.41 2) ท่านได้ใช้หลักธรรมที่ได้ศึกษามาบอกต่อหรือเผยแพร่ต่อผู้อื่นเสมอมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.84$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.573) ท่านสามารถใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.77$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.48 4) ท่านนำหลักธรรมที่ได้ศึกษามาแก้ปัญหาเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.45 5) ท่านสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาวมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.65$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.55

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนา และปรัชญา วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยภาพรวมค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.53 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) การใช้สื่อประกอบการสอนอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.64 2) วิธีการสอนส่งเสริมให้นิสิตได้ประยุกต์แนวคิดศาสตร์ทางวิชาชีพและ/หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนรู้อีกมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.64$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.50 3) การใช้สื่อประกอบการสอนอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับคือ ($\bar{X} = 3.55$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.64 4) การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับลักษณะวิชาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้อีกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับคือ ($\bar{X} = 3.55$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.64

ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า นักศึกษาที่มีต่อความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการวัดและประเมินผล โดย

ภาพรวมค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.47 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) วิธีการวัดประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.62$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.48 2) การวัดและประเมินผลมีประสิทธิภาพและยุติธรรมมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.55$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.50 3) การวัดและประเมินผลเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อตกลง ที่กำหนดไว้ล่วงหน้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.51$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.54

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอนี้เกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า เนื้อหาในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ยากมาก และอยากให้อาจารย์ผู้สอนควรอธิบายให้ง่าย ๆ เป็นระดับไป เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง ในภาคปฏิบัติ การนั่งวิปัสสนากรรมฐาน ใช้เวลานานมากเกินไป ทำให้ปวดเมื่อย ง่วงนอน ควรมีการไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ หรือไปศึกษาดูงานในวัดที่มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และมีนักศึกษาหลายคนอยากปฏิบัติธรรมแต่หาเวลาไม่ได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านทักษะการดำเนินชีวิต 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้สอน นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสาขาวิชาพุทธศาสนาปรัชญา มีอาจารย์ที่มีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จริงให้แก่นักศึกษาได้อย่างถูกต้องแม่นยำมีความเป็นกันเอง รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า มีลักษณะของความเป็นครูที่ปรารถนาดีต่อศิษย์ชี้แนะสิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์ต่อไปเพื่อนำไปสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคมและประเทศชาติซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อารมณ์ ใจเที่ยง⁵ ที่กล่าวไว้ว่า ครูที่ดีคือครูที่สอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมีลักษณะการสอนที่ดี เช่น มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า สอนอย่างคำนึงถึงประโยชน์ ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคม สอนด้วยใจ มอบความรักความอบอุ่น ความเป็นกันเองสอนด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครูเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวรรณภา โพธิ์ศรี⁶ ที่กล่าวไว้

⁵ อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. 2540), หน้า 11 - 12

⁶ วรรณภา โพธิ์ศรี, การพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 7, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2546, หน้า 20 - 22

หลักสูตรควรเป็นเพียงแนวทางที่จะช่วยให้ครูนำไปสู่หรือก่อให้เกิดประสบการณ์กิจกรรม ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยฝากให้ผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่ผู้เรียนตามที่สังคมต้องการและชาติต้องการ ซึ่งเนื้อหาในรายวิชาควรจะสอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาที่จะกำหนดไว้ในหลักสูตรต้องมีความต่อเนื่องเรียงตามลำดับความ ยากง่าย เรียงลำดับของเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยความสามารถของผู้เรียนด้านปัญญา นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้าปฏิบัติกิจกรรมตามผู้เข้าปฏิบัติธรรมจะได้แนวทางการปฏิบัติและการฝึกที่ถูกต้องตามรายวิชาสอดคล้องกับ พระมหาสุชน ยสสิโล (ผลชอบ)⁷ ได้ศึกษา เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาค้นคว้าแนวทางการสอนหรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์แก่กุลต่อการฝึกกอบรมปฏิบัติกรรมฐานของพุทธศาสนิกชนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานย่อมดีกว่าการบูชาด้วยอาภรณ์ เพราะวิปัสสนาคือการปฏิบัติบูชาที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญทำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อให้จิตสูงขึ้นแห่งโสพรญาณแล้วบรรลุมรรคผลนิพพานในที่สุด เพราะวิปัสสนาเท่านั้นที่เป็นแสงสว่างขจัดความมืดแห่งอวิชชาคือความไม่รู้นั่นเอง ด้านทักษะการดำรงชีวิตนักศึกษาที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ที่เข้าปฏิบัติกรรมฐานเมื่อได้ปฏิบัติแล้วจะได้หลักธรรมและแนวทางการนำหลักธรรมไปประยุกต์เข้ากับชีวิตของตนเองอย่างถูกต้องเช่นการมีสติในการครองตนซึ่งสอดคล้องกับพรรณราย รัตนไพฑูรย์⁸ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิริ)⁹ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแนวการสอนและวิธีการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน ของพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิริ) โดยสืบค้นเนื้อหาของสติปัฏฐานสูตรและพระสูตรที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งวิธีปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา วัดและประเมินผลนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากอาจเนื่องมาจาก การเปิดเผยคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของอาจารย์ละรายวิชา แต่ในส่วนอื่นๆ เช่น มีการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจนและยุติธรรม ประเมินผลสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน และอิงพัฒนาการของผู้เรียนมีเทคนิคและวิธีการวัดและประเมินผลหลากหลาย มีการเฉลยและแนะแนวทางของคำตอบพร้อมกับให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง นั้น อาจารย์ของภาควิชาการศึกษาได้ดำเนินการตามกระบวนการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของปัญญา แสนทวี¹⁰ ที่กล่าวไว้ว่า การวัดและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมเลือกเทคนิคการวัดให้เหมาะสมกับคุณลักษณะ หรือสมรรถภาพของผู้เรียน โดยเครื่องมือที่เลือกให้ผลที่ถูกต้อง มีความเป็น

⁷ พระมหาสุชน ยสสิโล (ผลชอบ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิตพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2541, หน้า 20 – 22

⁸ พรรณราย รัตนไพฑูรย์, การศึกษาวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิริ), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543, หน้า 20 – 22

⁹ พระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิริ), วิปัสสนาแนวสติปัฏฐาน 4, 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.archive.org/details/ShowDok04>

¹⁰ ปัญญา แสนทวี, การวิจัยในชั้นเรียน จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 2

ปรนัยและสะดวกต่อการนำไปใช้ควรเลือกใช้วิธีการวัดหลายอย่างให้ครอบคลุมผลสัมฤทธิ์และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียน รวมทั้งนำผลการประเมินมาพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษา และพัฒนาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารายวิชาปฏิบัติการธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่ค้นพบจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย นักศึกษาได้แสดงความพอใจอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะในด้านการวัดผลและประเมินผล ซึ่งนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในอันดับสุดท้ายควรจะต้องหากวิธีในการปรับปรุงการวัดผลให้มีประสิทธิภาพ มีความหลากหลายในการวัดผล และมีความโปร่งใสมากขึ้นนอกจากนี้ด้านปัจจัยอื่นๆ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความทันสมัยให้กับทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและปฏิบัติตามหลักศาสนามากยิ่งขึ้นส่วนด้านอื่นๆ นั้นนักศึกษามีความเชื่อมั่นในกระบวนการที่ทางมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ ผู้ดูแลรายวิชา โดยเฉพาะอาจารย์ประจำหลักสูตรจะต้องนำข้อมูลเหล่านี้ที่ได้มา ปรับปรุงแก้ไข ทุกๆ ด้านเพื่อพัฒนาให้รายวิชานี้ได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตรหรือผู้บริหารหลักสูตร จะต้องร่วมกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย สร้างความตระหนักและศรัทธา ให้มีความเชื่อมั่นในหลักสูตรที่เปิดทำการเรียนการสอน ทุกๆ ด้าน หากมีความบกพร่องในด้านใด ก็ต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา เพราะนี่คือเสียงสะท้อนจากนักศึกษาโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรจะต้องนำมาปฏิบัติให้ถูกต้องตาม กฏระเบียบ ของทางมหาวิทยาลัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองในการบริหารงานหลักสูตรที่สำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ ได้ต่อไปต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

3.1 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษามหาบัณฑิต ต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ได้ชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ประจำวิชาที่ต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการเตรียม รายวิชา เนื้อหา จะต้องทำอะไร มีรูปแบบอย่างไร มีโครงสร้างอย่างไร แต่ที่สำคัญต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ต้องอาศัยทั้งครูและนักศึกษา ประกอบกันจึงจะสำเร็จได้และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือตัวแปรทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ด้านผู้สอนด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านปัญญาด้านทักษะการดำเนินชีวิตและด้านการวัดและประเมินผลผู้วิจัยขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป แม้ว่าจะงานวิจัยครั้งนี้สอบถามเฉพาะนักศึกษา กล่าวคือทั้ง 5 ด้าน ตามวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้อันของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยถูกต้องและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานในพุทธศาสนาหายาน

3.3 ควรศึกษาวิธีการทำสมาธิในพุทธศาสนาหายาน

เอกสารอ้างอิง

บัญชา แสนทวี. การวิจัยในชั้นเรียน จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542

พรรณราย รัตนไพฑูรย์. การศึกษาวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชมุนี (โชดก ญาณสิริ). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). คู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย, 2524

พระธรรมธีรราชมุนี (โชดก ญาณสิริ). วิปัสสนาแนวสติปัฏฐาน 4. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561 จากเว็บไซต์ <http://www.archive.org/details/ShowDok04>

พระมหาสุชน ยสสีโล (ผลชอบ). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิตพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2556

ที.ม. (ไทย) 0/373/30

ช.ม. (ไทย) 29/77/506

วรรณภา โพธิ์ศรี. การพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 7. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต. พิษณุโลกมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2546

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา. 2550. หน้า 22 – 29

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. 2540

ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

KNOWLEDGE ON FOOD CONSUMPTION OF THE ELDERLY BUDDHIST MONKS LIVING IN SISAKET PROVINCE, THAILAND

เดชภณ ทองเต็ม*

Tachapon Tongterm

จีรนนท์ แก้วมา**

Jeeranan Kaewma

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ตัวอย่างเป็นพระภิกษุสงฆ์ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 523 รูป ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ด้านการบริโภคอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 9.82$ จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน, S.D. = 1.91) เมื่อจำแนกตามระดับคะแนนความรู้ด้านการบริโภคอาหาร พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ในระดับไม่ดี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.02 รองลงมา มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.48 และมีความรู้ในระดับดี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.50 ตามลำดับ จากผลการศึกษา ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติในด้านการบริโภคอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การบริโภคอาหาร, ผู้สูงอายุ, พระภิกษุ

ABSTRACT

This research aimed to study knowledge on food consumption of the elderly Buddhist monks in Sisaket province of Thailand. Data was collected from a sample of 523 elderly Buddhist monks who were 50 years up. They were selected by using simple random sampling and accidental sampling. The instrument to gather data was questionnaire developed by the researchers. Data analysis was accomplished by using percentage, means and standard deviation. The result found that

* อาจารย์ประจำสาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

** อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

the knowledge on food consumption of the elderly Buddhist monks in Sisaket province was moderate level ($\bar{X} = 9.82$ from 15.00, S.D. = 1.91) When considered in each level, it was found that poor level (43.02%), moderate level (37.48%) and high level (19.50%) respectively. In summary, the elderly Buddhist monks should be supported the knowledge and practice of food consumption with no conflict to Buddhist principles.

Keywords: Food Consumption, Elderly, Monk

บทนำ

พระภิกษุสงฆ์มีความสำคัญยิ่งในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบต่อไป ตลอดจนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธ การอยู่ในเพศบรรพชิตนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎและพระวินัยของสงฆ์ที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งหนึ่งในการปฏิบัติที่แตกต่างกับฆราวาสนั้นคือ “การฉันอาหาร” ที่มีบทบัญญัติให้สามารถฉันอาหารได้ไม่เกินวันละ 2 มื้อ คือ มื้อเช้าและเที่ยง (ฉันเพล) นอกจากนี้พระภิกษุสงฆ์ยังไม่สามารถเลือกซื้ออาหารเพื่อฉันเองได้ ต้องรับการอภัยจากฆราวาส ซึ่งในปัจจุบันฆราวาสหรือพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปถวายแต่พระภิกษุสงฆ์ จากการศึกษางานวิจัยหลายงานพบว่า พฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่มีการฉันอาหารที่มีสารอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตสูงและโปรตีนต่ำ¹ ส่งผลให้พระภิกษุสงฆ์เกิดโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรค ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เป็นต้น ดังรายงานของ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ² ที่รายงานไว้ว่า พระภิกษุสงฆ์มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคในกลุ่มไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง เช่นเดียวกับการศึกษาของ วัชรินทร์ ออละอ้อ³ ที่รายงานว่า ปัญหาอันเนื่องมาจากการฉันภัตตาหารของพระภิกษุสงฆ์ คือ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระกิตติญาณเมธี และคณะ⁴ ที่พบว่า พระภิกษุสงฆ์สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง อาหารที่ฉันได้จากการบิณฑบาต เป็นอาหารประเภทแป้ง น้ำตาล กะทิ และไขมัน ปัญหาเกี่ยวกับการบริโภคและโภชนาการของพระภิกษุตั้งที่กล่าวมาแล้วนั้น ถือเป็นปัญหาที่สำคัญมากของการครองสมณเพศ โดยเฉพาะในกลุ่มพระภิกษุสูงอายุซึ่งเป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษในด้านการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องด้วยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเกือบทุกระบบจะมีการเสื่อมลง และเนื่องด้วยพระภิกษุสูงอายุไม่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวหรือมีบุตรหลานคอยดูแล จึงจะต้องมีความรู้และพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารที่เหมาะสม ดังคำ

¹ อลงกรณ์ สุขเรืองกุล ทวีลักษณ์ วรรณฤทธิ์ ประทับจิต บุญสร้อย และไพโรจน์ อุตศรี, บัณฑิตทำนุยพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงราย, พยาบาลสาร, 2560.

² พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ธวัชรัตน์ แดงหาญ และสร้อยญา วัชชวิธ, การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพของภิกษุสงฆ์ของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น, 2558

³ วัชรินทร์ ออละอ้อ, สุขภาพพระสงฆ์ในบริบทชุมชนอุตสาหกรรม, วารสารวิจัยสังคม. 2557.

⁴ พระกิตติญาณเมธี วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และสมบุญรัตน์ สุขสำราญ, การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี, วารสารรัชต์ภาคย์. 2561.

ปรารภในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ที่ว่า “พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ออกจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับด้วยเรือนแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องดูแลตนเองและดูแลพระสงฆ์ด้วยกันตามหลักพระธรรมวินัย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสแนะนำไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มารดาบิดาผู้จะพึงพยาบาลพวกเธอก็ไม่มี ถ้าเธอไม่พยาบาลกันเอง”⁵

จังหวัดศรีสะเกษ นับได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีจำนวนวัด พระภิกษุสงฆ์ และประชาชนที่เชื่อมโยงในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก เป็นจังหวัดที่มีจำนวนวัดและพระภิกษุมากเป็นลำดับต้นๆ ของประเทศ ข้อมูลจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ⁶ รายงานว่า จังหวัดศรีสะเกษมีวัด จำนวน 1,115 วัด (สังกัดมหานิกาย 1,040 วัด สังกัดธรรมยุต 75 วัด) แยกเป็นพัทธสีมา จำนวน 652 วัด (สังกัดมหานิกาย 613 วัด สังกัดธรรมยุต 39 วัด) สำนักสงฆ์ จำนวน 463 แห่ง (สังกัดมหานิกาย 427 แห่ง ธรรมยุต 36 แห่ง) และมีที่พักสงฆ์ จำนวน 500 แห่ง (มหานิกาย 423 แห่ง ธรรมยุต 77 แห่ง) โดยมีสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการทำนุบำรุงดูแลและส่งเสริมสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาในจังหวัด รวมทั้งให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและสร้างสังคมให้น่าหลักธรรมจริยธรรมมาปฏิบัติให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน

นอกจากหน่วยงานดังกล่าวแล้วยังพบว่า ประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษมีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีด้วย สังเกตได้จากงานบุญ งานประเพณี และงานด้านวัฒนธรรมต่างๆ ของจังหวัดที่มีการจัดเป็นประจำตลอดทุกปีและมีผู้เข้าร่วมงานอย่างมาก ในด้านจำนวนพระภิกษุสงฆ์นั้น ข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนา ในปี พ.ศ. 2550-2553⁷ รายงานว่า จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนพระภิกษุสงฆ์มากเป็นลำดับต้นๆ ของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2550 - 2552 จังหวัดศรีสะเกษมีจำนวนพระภิกษุสงฆ์มากเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ รองจาก กรุงเทพมหานครและ จังหวัดนครราชสีมา และในปี พ.ศ. 2553 จังหวัดศรีสะเกษมีจำนวนพระภิกษุสงฆ์มากเป็นลำดับที่ 4 ของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครราชสีมาและ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามลำดับ ส่วนในปี พ.ศ. 2559 มีพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 11,213 ซึ่งข้อมูลปัจจุบันตัวเลขทางสถิติก็ไม่ต่างจากสถิติข้างต้นนัก

จากข้อมูลทางสถิติที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงตัวเลขที่แสดงว่า จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นดินแดนพระพุทธศาสนาโดยแท้ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาที่ผ่านมาของคณะผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมสุขภาพในระดับประเทศและระดับจังหวัด ยังขาดความสนใจในด้านการส่งเสริมสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดถึงงานวิจัยที่เกี่ยวกับงานด้านส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ก็ยังมีน้อยมากด้วย โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ จากงานวิจัยของที่ผ่านมาของ เตชภณ ทองเต็ม⁸ พบว่า จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยมีบุคคลทั่วไปที่เข้ามาบวชตอนสูงวัย

⁵ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560.

(กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นท์ติ้งเฮาส์ จำกัด, 2560).

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ, ข้อมูลวัดในจังหวัดศรีสะเกษ, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560, จากเว็บไซต์ http://ssk.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=190&Itemid=128

⁸ เตชภณ ทองเต็ม, การศึกษาภาวะสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2557.

แล้วมากขึ้นกว่าในอดีต (จำนวนพรรษาไม่ถึง 10 ปี สูงถึงร้อยละ 27.70) ทั้งนี้มีสาเหตุทั้งเพื่อลดภาระครอบครัว และขาดผู้ดูแลในช่วงสูงวัย สำหรับประเด็นทางสุขภาพ ยังพบว่า พระภิกษุสงฆ์มีปัญหาสุขภาพ/ความพิการ สูงถึงร้อยละ 55.41 มีทั้งที่มีปัญหาทั้งก่อนบวชและหลังบวช ซึ่งปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ปัญหาขาดผู้ดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ช่วยกันกำกับดูแล วัตถุประสงค์อาจกลายเป็นบ้านพักคนชราชายแห่งใหม่ในอนาคตก็จะเป็นได้

สรุปได้ว่าปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ ส่วนหนึ่งมาจากการบริโภคอาหารหรือปัญหาด้านโภชนาการที่ได้จากการรับถวายอาหารและรับบิณฑบาตจากฆราวาสตามกฎของการดำรงตนในสมณเพศที่ไม่สามารถปรุงอาหารหรือซื้ออาหารมารับประทานเองได้ โดยอาหารส่วนใหญ่ที่ได้รับการถวายหรือใส่บาตรในปัจจุบันนั้น มักเป็นอาหารที่ให้พลังงานสูง ซึ่งจะก่อให้เกิดโรคหรือปัญหาสุขภาพได้ และจากการศึกษาเชิงพื้นที่ในจังหวัดศรีสะเกษก็พบปัญหาสุขภาพในพระภิกษุสงฆ์เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าในบทบัญญัติด้านโภชนาการสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการฉันภัตตาหารของพระภิกษุสงฆ์โดยให้เป็นไปในความพอดี เพื่อการยังชีพ ดังในขัมภกตวรรค สิกขาบทที่ 9 และ 10 อันเป็นพระวินัยที่ระบุให้พระภิกษุรับอาหารแต่พอฉัน และห้ามฉันอาหารเหลือ ตลอดจนควรพิจารณาประเภทของอาหารที่ฉันว่าเหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่ และในบัญญัติในสัทกัจจวรรค สิกขาบทที่ 2 ที่ระบุเกี่ยวกับการรับประทานอาหารต้องเอาใจใส่ดูอาหารที่จะรับประทานก่อนที่จะตักเข้าปาก อันเป็นข้อกำหนดที่ช่วยให้พระภิกษุสงฆ์พึงตรวจอาหารก่อนที่จะรับประทาน เนื่องจากในอาหารอาจมีสิ่งแปลกปลอมหรือสิ่งทำให้เกิดอันตรายต่อพระภิกษุสงฆ์ได้ ซึ่งทางคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ มีความสำคัญและอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้พระภิกษุสงฆ์ตรวจพิจารณาอาหารก่อนการฉัน เป็นการช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงการบริโภคอาหารที่อาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพพระภิกษุสงฆ์ในเชิงพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยบทความวิจัยส่วนนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross sectional descriptive study) ซึ่งผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่โครงการวิจัย 009/2562 มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร ประชากร คือ บุคคลเพศชายที่เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และจำวัดอยู่พัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พัทสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561

ตัวอย่าง ตัวอย่าง คือ พระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย โดย คณะผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 จากสูตรของ Cochran⁹ ดังนี้

สูตรของคำนวณหาขนาดตัวอย่าง กรณีไม่ทราบจำนวนประชากร จากสูตร Cochran

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$$

เมื่อ	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	P	=	ค่าสัดส่วนของประชากร
			โดย ค่า P(1-P) จะมีค่ามากที่สุดเมื่อสัดส่วนประชากร = 50%
			หรือ P = 0.5
	e	=	ร้อยละความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่าง
	Z	=	ระดับความเชื่อมั่น ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95%
			ค่า Z = 1.96
แทนค่า	n	=	$\frac{0.5 \times 0.5 \times (1.96)^2}{.05^2}$
	n	=	$\frac{0.9604}{0.0025}$
	n	=	384.16

ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ 385 รูป

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran จะได้กลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ น้อยที่สุด ประมาณ 385 รูป ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือก (Sampling) ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์เพื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย ดังนี้

1. ทำการสุ่มอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการสุ่มระดับอำเภอไว้ดังนี้ คือ สุ่ม 50% ของจำนวนอำเภอทั้งหมดในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งในจังหวัดศรีสะเกษมีจำนวนอำเภอทั้งหมด 22 อำเภอ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกสุ่มจำนวนอำเภอมา 11 อำเภอ โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ได้จำนวนอำเภอ ทั้งหมด 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอศรีรัตนะ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอไพรบึง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอราษีไศล อำเภอห้วยทับทัน อำเภอปรางค์กู่ อำเภอขุนหาญ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอศีลาลาด

⁹ Cochran, W.G. **Sampling Techniques**. (New York: John Wiley & Sons. Inc. 1953).

2. ทำการเทียบอัตราส่วน จำนวนอำเภอ (11 อำเภอ) กับ จำนวนขนาดตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ (385 รูป) จะได้จำนวนตัวอย่างที่ควรเก็บข้อมูลในแต่ละอำเภอ อำเภอละประมาณ 35 ตัวอย่าง รวมตัวอย่างเท่ากับ 385 ตัวอย่าง

3. ทำการคัดเลือกตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวนอำเภอละ 35 ตัวอย่าง (พระภิกษุสงฆ์ในแต่ละอำเภอที่ได้รับการสุมข้างต้นทุกรูป ถือเป็นตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น) โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์คัดเข้า และเกณฑ์คัดออก ดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเข้ามาศึกษา (Inclusion Criteria)

1. เป็นบุคคลเพศชายที่เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และจำวัดอยู่ในพัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พัทสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561
2. ตัวอย่างเข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดี
3. ตัวอย่างยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

เกณฑ์ในการคัดตัวอย่างออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria)

1. ตัวอย่างไม่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย
 2. ตัวอย่างอยู่ในสภาพต่อไปนี้ คือ หมดสติ หรือ เกือบหมดสติ พุดไม่ได้ พุดไม่รู้เรื่อง วุ่นวาย สับสน ไล่ต่อหายใจ หรือไล่หลุดคอก จนไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้
 3. ตัวอย่างให้ข้อมูล แต่ไม่ประสงค์เปิดเผยข้อมูล
- จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจริง คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ จำนวน 523 ข้อมูล ดังนั้น ตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จึงมีจำนวน 523 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งคณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษา ทบทวนทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาในแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง จำนวนพรรษา สถานะภาพทางสงฆ์ สังกัด ประเภทวัด ที่ตั้งของวัด สถานภาพสมรสก่อนบวช ระดับการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ (การศึกษาทางโลก) ระดับการศึกษาปริยัติแผนกธรรม (การศึกษาทางสงฆ์) ความสามารถในการอ่านหนังสือ ความสามารถในการเขียนหนังสือ การตรวจสุขภาพ การฉันอาหาร กิจของสงฆ์ และประวัติการล้มในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

ส่วนที่ 2 ภาวะทุพพลภาพระยะยาว ประกอบด้วย มีโรค หรือ ปัญหาสุขภาพ ที่เป็นเรื้อรัง มานานเกินกว่า 6 เดือน และ การใช้กายอุปกรณ์เสริม/อุปกรณ์เทียม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีข้อคำถามที่รวบรวมเนื้อหาจากตำราและบทความเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร จำนวน 15 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด มีคำตอบคือ ใช่ และไม่ใช่ แบ่งการให้คะแนนเป็นการตอบถูกให้คะแนนเท่ากับ 1 ตอบผิดให้คะแนนเท่ากับ 0

การตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม

ชุดแบบสอบถามในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ทั้งฉบับ คณะผู้วิจัยได้หาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยการนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ตรวจสอบรายละเอียดของข้อคำถาม และพิจารณาเนื้อหาว่ามีความถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.72 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ ในเขตอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 รูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการ Cronbach¹⁰ ได้ค่าได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.76

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากการเตรียมแบบสอบถาม อบรมผู้ช่วยเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน/เวลาที่กำหนด ลงรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทุกขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการอบรม โดยมีลำดับการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. คณะผู้วิจัยขอความร่วมมือกับเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับการสุ่มให้เป็นพื้นที่เป้าหมายเพื่อขอข้อมูลพื้นฐาน และเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยในครั้งนี้
2. คณะผู้วิจัยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. คณะผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561 ถึง 31 พฤษภาคม 2561 ภายหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน จะตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล ถ้าพบว่ามีข้อมูลไม่สมบูรณ์จะทำการเก็บข้อมูลซ้ำในพื้นที่เดิมจนได้ข้อมูลครบถ้วน
4. คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนี้

1. ข้อมูลปัจจัยทางประชากรศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. ระดับความรู้ด้านการบริโภคอาหาร คณะผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมายคะแนนระดับความรู้ด้านการบริโภคอาหาร โดยการแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตาม ศิริพร พรพุทธิษา¹¹ โดยพิจารณาคะแนนเป็น 3 ระดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

¹⁰ Cronbach, L. J. **Essentials of psychological testing**. 5th ed. (New York: Harper Collins. Publishers. 1990).

¹¹ ศิริพร พรพุทธิศิริพร พรพุทธิษา, **ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันภาวะหกล้มของผู้สูงอายุ**. ปรินญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.

ตารางที่ 1 แสดง ระดับคะแนนการประเมินความรู้ด้านการบริโภคอาหาร

คะแนนคิดเป็นร้อยละ	ค่าช่วงคะแนน	ระดับการประเมิน
ร้อยละ 80	12 คะแนนขึ้นไป	มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารดี
ตั้งแต่ร้อยละ 61-79	9.1-11.9 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารปานกลาง
เท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 60	เท่ากับหรือต่ำกว่า 9 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารไม่ดี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ และ 2) ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้าน อายุ ดัชนีมวลกาย จำนวนพรรษา สถานภาพทางสงฆ์ ระดับการศึกษาสูงสุด (การศึกษาทางโลก) ความสามารถในการอ่านหนังสือ ความสามารถในการเขียนหนังสือ การตรวจสุขภาพ การปฏิบัติกิจของสงฆ์ การฉันอาหาร การฉันน้ำปานะ และโรคหรือปัญหาสุขภาพที่เป็นเรื้อรังมานานกว่า 6 เดือน พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์มีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 69.63 ± 7.11 ปี โดยมีช่วงอายุระหว่าง 50-59 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.9 รองลงมา มีช่วงอายุระหว่าง 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.4 มีค่าดัชนีมวลกายเฉลี่ยเท่ากับ 22.43 ± 3.76 มีช่วงจำนวนพรรษาดังแต่ 20 พรรษาขึ้นไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.6 รองลงมา มีช่วงจำนวนพรรษาระหว่าง 1 - 4 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 21.0 มีสถานะภาพทางสงฆ์เป็นพระลูกวัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.8 รองลงมา มีสถานะภาพทางสงฆ์เป็นเจ้าอาวาสวัด คิดเป็นร้อยละ 32.9 มีระดับการศึกษาสูงสุด แผนกสามัญ (การศึกษาทางโลก) ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.5 รองลงมา อยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 15.9 ตัวอย่าง พระภิกษุสงฆ์สามารถอ่านหนังสืออ่านได้สบาย/คล่อง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.8 มีความสามารถในการการเขียนหนังสือได้สบาย/คล่องมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.1 มีประวัติเคยตรวจสุขภาพมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.4 แบ่งเป็นเคยตรวจสุขภาพ ระหว่าง 0 - 6 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 52.2 เคยตรวจสุขภาพ ระหว่าง 6 - 12 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 18.4 และเคยตรวจสุขภาพ มากกว่า 12 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 11.8 ส่วนที่ไม่เคยตรวจสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 17.6 ด้านการปฏิบัติกิจของสงฆ์ในสัปดาห์ที่ผ่านมา พบว่า ตัวพระภิกษุสงฆ์ทำวัตรเช้า-เย็น มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.4 รองลงมา คือ กวาดลานวัด /ทำความสะอาดวัด คิดเป็นร้อยละ 87.6 บิณฑบาต คิดเป็นร้อยละ 86.4 ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ฉันอาหาร 2 มื้อมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.3 ส่วนการฉันน้ำปานะในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา พบว่า ฉันน้ำเปล่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.2 รองลงมา คือ ฉันน้ำปานะประเภทอื่นคิดเป็นร้อยละ 49.8 ด้านโรค หรือปัญหาสุขภาพที่เป็นเรื้อรังมานานเกินกว่า 6 เดือน พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่มีโรคหรือปัญหาสุขภาพ มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.2 ส่วนที่มีโรค ร้อยละ 48.8 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดง จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในชนบท จำแนกตาม ลักษณะทั่วไป (n = 523 รูป)

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)) \bar{X} = 69.63, S.D. = 7.11, Max = 96, Min = 60(
- 50-59 ปี	240	45.9
- 60-69 ปี	154	29.4
- 70-79 ปี	96	18.4
- 80-89 ปี	28	5.4
- 90-99 ปี	5	1.0
ดัชนีมวลกาย (\bar{X} = 22.43, S.D. = 3.760, Max = 39.44, Min = 12.12)		
- น้อยกว่า 18.5 (ต่ำกว่าเกณฑ์)	69	13.19
- 18.5-23.4 (อยู่ในเกณฑ์ปกติ)	278	53.16
- 23.5-28.4 (น้ำหนักเกินเกณฑ์)	144	27.53
- 28.5-34.9 (อ้วนขั้นที่ 1)	29	5.55
- 35.0-39.9 (อ้วนขั้นที่ 2)	3	0.57
จำนวนพรรษา		
- น้อยกว่า 1 พรรษา	13	2.5
- 1-4 พรรษา	110	21.0
- 5-9 พรรษา	109	20.8
- 10-14 พรรษา	78	14.9
- 15-19 พรรษา	58	11.1
- ตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป	155	29.6
สถานภาพทางสงฆ์		
- เจ้าอาวาสวัด	172	32.9
- พระลูกวัด	318	60.8
- ตำแหน่งอื่น ๆ	33	6.3
ระดับการศึกษาสูงสุด (การศึกษาทางโลก)		
- ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)	175	33.5
- ประถมศึกษาตอนต้น	67	12.8
- ประถมศึกษาตอนปลาย	83	15.9
- มัธยมศึกษาตอนต้น	49	9.4
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	44	8.4
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	3	0.6
- อนุปริญญา ปวส.	7	1.3
- ปริญญาตรี	57	10.9

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
- ปริญญาโท	22	4.2
- อื่น ๆ	16	3.0
ความสามารถในการอ่านหนังสือ		
- อ่านได้สบาย /คล่อง	428	81.8
- อ่านได้ค่อนข้างลำบาก	85	16.3
- อ่านไม่ออก	10	1.9
ความสามารถในการเขียนหนังสือ		
- เขียนได้สบาย/คล่อง	403	77.1
- เขียนได้ค่อนข้างลำบาก	109	20.8
- เขียนไม่ได้	11	2.1
การตรวจสอบสุขภาพ		
- ไม่เคยตรวจสอบสุขภาพ	92	17.6
- เคยตรวจสอบสุขภาพ	431	82.4
- ระหว่าง 0 - 6 เดือนที่ผ่านมา	273	52.2
- ระหว่าง 6 - 12 เดือนที่ผ่านมา	96	18.4
- มากกว่า 12 เดือนที่ผ่านมา	62	11.8
การปฏิบัติกิจของสงฆ์ (ในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ก่อนการสำรวจ)		
- ทำวัตรเช้า-เย็น	499	95.4
- กวาดลานวัด /ทำความสะอาดวัด	458	87.6
- บิณฑบาต	452	86.4
- รับกิจนิมนต์ภายในวัด	343	65.6
- รับกิจนิมนต์ภายนอกวัด	346	66.2
จำนวนครั้งในการฉันอาหาร/วัน		
- ฉัน 1 มื้อ	77	14.7
- ฉัน 2 มื้อ	446	85.3
การฉันน้ำปานะ (ในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ก่อนการสำรวจ) ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ		
- ฉัน น้ำเปล่า	266	50.2
- ฉันน้ำปานะประเภท อื่น ๆ	264	49.8
- ฉันน้ำอิตลม เช่น โค้ก เป๊ปซี่	62	11.7
- ฉันน้ำหวาน (ขวด) เช่น อิชิตัน โออิชิ	16	3.06
- น้ำผลไม้ เช่น น้ำส้มคั้น น้ำผลไม้ (กล่อง)	54	10.2
- ฉันนม (กล่อง)	103	19.4
- ฉันเครื่องดื่มชูกำลัง (ขวด) เช่น M150	13	2.50
- ฉันน้ำดื่มใบเตย น้ำดื่มมะตูม	22	4.21

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
- ฉันทกาแพ (กระป๋อง)	22	4.21
- ฉันทนมเย็น ชาเย็น กาแฟเย็น	21	4.02
โรค หรือ ปัญหาสุขภาพ ที่เป็นเรื้อรังมานานเกินกว่า 6 เดือน		
- ไม่มี	268	51.2
- มี	255	48.8

2. ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัด ศรีสะเกษ พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ มีความรู้ด้านการบริโภค อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 9.82$, S.D. = 1.91) ดังแสดงในตารางที่ 3 เมื่อจำแนกตามระดับคะแนนความรู้ด้านการบริโภคอาหาร พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ในระดับไม่ดี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.02 รองลงมา มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.48 และมีความรู้ในระดับดี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.50 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4 และเมื่อพิจารณารายข้อ จะพบระดับพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 3 แสดง จำนวน และร้อยละของคะแนนความรู้การบริโภคของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามระดับการแปลความหมายคะแนน (n = 523 รูป)

รายการประเมิน	จำนวน	ร้อยละ	ระดับการแปลความหมาย
ความรู้ด้านการบริโภคอาหาร	102	19.50	ดี
	196	37.48	ปานกลาง
	225	43.02	ไม่ดี

ตารางที่ 4 แสดง ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลความหมายคะแนนความรู้ด้านการบริโภคของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ (n = 523 รูป)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	การแปลความหมายคะแนน
ความรู้ด้านการบริโภคอาหาร	15	9.82	1.91	ระดับปานกลาง

ตารางที่ 5 แสดง ร้อยละของความรู้ด้านการบริโภคของตัวอย่างพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามรายข้อ (n = 523 รูป)

ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร	จำนวน	ร้อยละ
1. การฉันทอาหารให้ครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่มากเกินไปจนความจำเป็น ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วนได้		

ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร	จำนวน	ร้อยละ
- ตอบผิด	151	28.9
- ตอบถูก	372	71.1
2. สารอาหารประเภทโปรตีน ให้พลังงานมากกว่า คาร์โบไฮเดรต		
- ตอบผิด	352	67.3
- ตอบถูก	171	32.7
3. การฉันทอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ช่วยสร้างความเจริญเติบโตและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย		
- ตอบผิด	127	24.3
- ตอบถูก	396	75.7
4. การฉันทผักและผลไม้ ช่วยให้ร่างกายได้รับสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่		
- ตอบผิด	229	43.8
- ตอบถูก	294	56.2
5. การฉันทผักและผลไม้ ช่วยให้ระบบขับถ่ายทำงานได้อย่างปกติ		
- ตอบผิด	10	1.9
- ตอบถูก	513	98.1
6. การฉันทกล้วยบวชชี เผือกกวน ขนมชั้น ในปริมาณมาก ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน		
- ตอบผิด	103	19.7
- ตอบถูก	420	80.3
7. การฉันทแกงพะแนง แกงเขียวหวาน ข้าวขาหมู ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด		
- ตอบผิด	149	28.5
- ตอบถูก	374	71.5
8. การฉันทอาหารไม่ตรงเวลา อาจก่อให้เกิดโรคกระเพาะอาหาร		
- ตอบผิด	46	8.8
- ตอบถูก	477	91.2
9. พระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเบาหวาน ควรหลีกเลี่ยงการฉันทมะขามหวาน และมะม่วงสุก		
- ตอบผิด	152	29.1
- ตอบถูก	371	70.9
10. สารอาหารประเภทไขมัน ให้พลังงานน้อยกว่าโปรตีนและคาร์โบไฮเดรต		
- ตอบผิด	219	41.9
- ตอบถูก	304	58.1
11. การฉันทอาหารประเภททอด บั๊ง ย่าง ที่ใหม่เกรียมทำให้เสี่ยงต่อการเกิด		

ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร	จำนวน	ร้อยละ
โรคมะเร็ง		
- ตอบผิด	40	7.6
- ตอบถูก	483	92.4
12. การฉันทน้ำอัดลม ดีกว่า การฉันทน้ำเปล่า เพราะช่วยทำให้ร่างกายสดชื่น		
- ตอบผิด	399	76.3
- ตอบถูก	124	23.7
13. บุคคลเพศชาย ต้องการพลังงานจากอาหาร เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ประมาณ 1,500-2,000 แคลอรี/วัน		
- ตอบผิด	162	31.0
- ตอบถูก	361	69.0
14. ในช่วงของการนอนหลับ (จำวัด) ร่างกายจะไม่ใช้พลังงานใด ๆ		
- ตอบผิด	224	42.8
- ตอบถูก	299	57.2
15. การดื่มนมเปรี้ยว ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย		
- ตอบผิด	346	66.2
- ตอบถูก	177	33.8

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสรุปได้ว่า ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่เท่ากับ 9.82 ± 19.1 จะเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับเมื่อจำแนกตามระดับคะแนนความรู้ด้านการบริโภคอาหารพบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความรู้ในระดับไม่ดี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.02 รองลงมาคือมีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.48 และมีความรู้ในระดับดี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.50 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อมูลพื้นฐานด้านระดับการศึกษาสูงสุดแผนกสามัญ (การศึกษาทางโลก) ที่แสดงไว้ว่า พระภิกษุสงฆ์มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษาตอนปลาย รวมกันคิดเป็นร้อยละ 62.2 โดยอาจจะเป็นไปได้ว่าระดับการศึกษามีผลต่อระดับความรู้ด้านการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ ดังที่ อมรรัตน์ นระสนธิ์ และคณะ¹² ได้รายงานไว้ว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้ทางโภชนาการ

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ประเด็นที่พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษส่วนใหญ่ มีความรู้ถูกต้องหรือตอบถูก ได้แก่ “การฉันทผักและผลไม้ ช่วยให้ระบบขับถ่ายทำงานได้อย่างปกติ” ร้อยละ 98.1 “การฉันท

¹² อมรรัตน์ นระสนธิ์ นพวรรณ เปี้ยชื่อ และ ไพลิน พิณฑทอง, ความรู้ทางโภชนาการ ทศนคติเกี่ยวกับอาหาร พฤติกรรมการรับประทานอาหาร และภาวะโภชนาการในชุมชน กิ่งชนบทจังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2560.

อาหารประเภททอด ปิ้งย่าง ที่ไหม้เกรียมทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็ง” ร้อยละ 92.4 “การฉันทอาหารไม่ตรงเวลา อาจก่อให้เกิดโรคกระเพาะอาหาร” ร้อยละ 91.2 “การฉันทกล้วยบวชชี ผีอกกวน ขนมชั้น ในปริมาณมาก ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน” ร้อยละ 80.3 “การฉันทอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ช่วยสร้างความเจริญเติบโตและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย” ร้อยละ 75.7 “การฉันทแกงพะแนง แกงเขียวหวาน ข้าวขาหมู ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด” ร้อยละ 71.5 “การฉันทอาหารให้ครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่มากเกินไปจนเกินไป ความจำเป็น ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วนได้” ร้อยละ 71.1 และ “พระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเบาหวาน ควรหลีกเลี่ยงการฉันทมะขามหวาน และมะม่วงสุก” ร้อยละ 70.9 จะเห็นได้ว่า พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการบริโภคภายในประเด็นที่เกี่ยวกับประโยชน์และโทษของอาหารที่เป็นเนื้อหาหรือองค์ความรู้ทั่วไป สามารถเข้าถึงได้จากสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆในชีวิตประจำวัน

ส่วนประเด็นที่พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ไม่ถูกต้องหรือตอบผิด ได้แก่ “การฉันทน้ำอัดลม ดีกว่าการฉันทน้ำเปล่า เพราะช่วยให้ร่างกายสดชื่น” ร้อยละ 76.3 “สารอาหารประเภทโปรตีน ให้พลังงานมากกว่าคาร์โบไฮเดรต” ร้อยละ 67.3 “การฉันทนมเปรี้ยว ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย” ร้อยละ 66.2 และประเด็นที่พระภิกษุสงฆ์ตอบถูกและตอบผิดใกล้เคียงกัน คือ “การฉันทผักและผลไม้ ช่วยให้ร่างกายได้รับสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่” “สารอาหารประเภทไขมัน ให้พลังงานน้อยกว่าโปรตีนและคาร์โบไฮเดรต” “ในช่วงของการนอนหลับ (จำวัด) ร่างกายจะไม่ใช้พลังงานใดๆ” เหล่านี้เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับสารอาหารและการใช้พลังงานที่เป็นเนื้อหาหรือองค์ความรู้ในเชิงลึก

ประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายคือ การมีความรู้ด้านการบริโภคอาจไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าพระภิกษุสงฆ์จะนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการมีสุขภาพที่ดี ปราศจากโรคภัย เนื่องด้วยอาจมีปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ ดังผลการศึกษาของ สนธนา สีฟ้า¹³ ที่รายงานว่ามีส่วนส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่พบว่า มีการรับรู้ประโยชน์การบริโภคอาหารอยู่ในระดับมาก แต่พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจากต้องฉันทอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารประเภท ไขมันสูง สอดคล้องกับการศึกษาของ อลงกรณ์ สุขเรืองกุล และคณะ¹⁴ ที่พบว่า คนไทยจะถวายภัตตาหารที่อร่อยแก่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารที่มีคาร์โบไฮเดรตและไขมันสูง ส่วน ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต และคณะ¹⁵ ก็ได้รายงานลักษณะของการฉันทภัตตาหารของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ติดจังหวัดศรีสะเกษ ที่พบว่า พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 86.4 ฉันทภัตตาหารเป็นสารบรรม และร้อยละ 51.7 ได้ฉันทภัตตาหารประเภทไขมันสูง เช่น เนื้อสัตว์ติดมัน ภัตตาหารประเภททอดหรือผัด เสี่ยงต่อการเกิดภาวะไขมันในเลือดสูง และยังรายงานว่า พระภิกษุสงฆ์ 1 ใน 4 รูป มีโรคประจำตัว โดยโรคที่พบมากที่สุดเป็นโรคเรื้อรัง คือ ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน นอกจากนี้ ศิวีไล โพรชัย และคณะ¹⁶ ก็ได้รายงานว่า พระภิกษุสงฆ์อายุ 60 ปีขึ้นไป มีภาวะสุขภาพเจ็บป่วยร้อยละ 52.73 โดยกลุ่มที่มีภาวะสุขภาพเจ็บป่วยส่วนใหญ่พบภาวะไขมันในเลือดสูง ร้อยละ 81.03 รองลงมา ได้แก่ โรคเบาหวาน ร้อยละ 8.62

¹³ สนธนา สีฟ้า, การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ ในจังหวัดปัตตานี, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2560.

¹⁴ อ่างอิงแล้ว, ปัจจัยทำนายนพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงราย. พยาบาลสาร. 2560.

¹⁵ อ่างอิงแล้ว, สุขภาวะของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี. ศูนย์อนามัยที่ 7. จังหวัดอุบลราชธานี. 2552.

¹⁶ ศิวีไล โพรชัย, ปรีศนา เส็งโสตะ และกัลลีนสุคนธ์ แสงแก้ว. ผลการตรวจสุขภาพประจำปีของพระภิกษุ อำเภอเมือง

อย่างไรก็ตาม การมีความรู้ด้านการบริโภคอาหาร ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่อาจนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีของพระภิกษุสงฆ์ได้ ดังจะเห็นได้จาก ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560¹⁷ ที่ระบุไว้ในหมวด 2 พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ข้อ 7 ที่ว่า “พระสงฆ์พึงมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ การดูแลตนเองทั้งเรื่องอาหาร การรักษาสุขภาพ การมีกิจกรรมทางกาย สภาพแวดล้อมและการพักผ่อนอย่างเหมาะสม การฝึกฝนพัฒนาจิตและปัญญาเพื่อให้ความพร้อมต่อการทำหน้าที่ในฐานะผู้สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่” ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีการให้ความสำคัญต่อการมีความรู้ในประเด็นเรื่องอาหาร หรือการบริโภค ไปด้วย จากผลการศึกษาค้นคว้าจึงควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติในด้านการบริโภคอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์สูงวัย โดยองค์ความรู้และการปฏิบัตินั้นต้องไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1) ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพด้านการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ในพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้า หรือสถานที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหารูปแบบในการส่งเสริมสุขภาพด้านการบริโภคอย่างต่อเนื่องได้

1.2) ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติในด้านการบริโภคอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์สูงวัยที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา และกิจกรรมเหล่านั้นต้องเป็นไปตามความต้องการของพระภิกษุสงฆ์ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้านการบริโภคที่ดีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) วิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์ไม่สามารถปฏิบัติตามหรือมีพฤติกรรมบริโภคที่ส่งผลดีต่อสุขภาพได้

2.2) ศึกษาวิจัยเชิงทดลอง หรือกึ่งทดลองเพื่อหาวิธีหรือแนวทางพัฒนาวิธีการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุสงฆ์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณอาสาสมัครพระภิกษุสงฆ์ทุกท่านที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ งานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่สนับสนุนทุนการดำเนินงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2562 แก่คณะผู้วิจัย

ศรีสะเกษ และอำเภอพยุหะ, วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์. 2561.

¹⁷ อ้างอิงแล้ว, ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560, กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์ จำกัด. 2560.

เอกสารอ้างอิง

- ชรินทร์ ห่วงมิตร นเรศน์ จิตินันท์วิวัฒน์ และอมรรัตน์ กล้าทัพ. **พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครสวรรคร์**. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 จังหวัดนครสวรรคร์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2560.
- เดชภณ ทองเต็ม. **การศึกษาภาวะทุพพลภาพของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ**. รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ มหาวิทยลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2557.
- พระกิตติญาณเมธี วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง และสมบูรณ สุขสำราญ. **การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี**. วารสารรัชต์ภาคย์. 2561.
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ธวัชรัตน์ แดงหาญ และสรัญญา วัชชวิธ. **การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย**. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น. 2558.
- วัชรินทร์ ออละอ. **สุขภาพพระสงฆ์ในบริบทชุมชนอุตสาหกรรม**. วารสารวิจัยสังคม. 2557.
- ศิริพร พรพุทธศิริพร พรพุทธธา. **ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันภาวะหกล้มของผู้สูงอายุ**. ปริญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.
- ศิริไล โพธิ์ชัย ปรีศนา เสง์โสตะ และ กลิ่นสุคนธ์ แสงแก้ว. **ผลการตรวจสุขภาพประจำปีของพระภิกษุ อำเภอเมืองศรีสะเกษ และอำเภอพยุห์**. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์. 2561.
- ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต ปราณปรียา ไคสะสุ และศิริดา ศรีโสภา. **สุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี**. ศูนย์อนามัยที่ 7. จังหวัดอุบลราชธานี. 2552.
- สนธนา สีฟ้า. **การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ ในจังหวัดปัตตานี**. ปริญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2560.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. **ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินท์ติ้งเฮ้าส์ จำกัด. 2560.
- สำนักงานพระพุทธศาสนา. **จำนวนพระภิกษุ – สามเณรทั่วประเทศ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560. จากเว็บไซต์ http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=921:2010-10-07-11-33-40&catid=77:2009-07-14-14-27-10&Itemid=391 [2560, 20 กันยายน]
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ. **ข้อมูลวัดในจังหวัดศรีสะเกษ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560. จากเว็บไซต์ http://ssk.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=190&Itemid=128

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

อมรรัตน์ นระสนธิ์ นพวรรณ เปี้ยชื่อ และ ไพลิน พิณฑอง. **ความรู้ทางโภชนาการ ทักษะคิดเกี่ยวกับอาหาร
พฤติกรรมมารับประทานอาหาร และภาวะโภชนาการในชุมชน กิ่งชนบทจังหวัด**

อุบลราชธานี. อุบลราชธานี: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2560.

อลงกรณ์ สุขเรืองกุล ทวีลักษณ์ วรรณฤทธิ์ ประทับจิต บุญสร้อย และไพโรจน์ อุตศรี. **ปัจจัยทำนายพฤติกรรม
สร้างเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงราย.** พยาบาลสาร. 2560.

Cochran, W.G. **Sampling Techniques.** New York: John Wiley & Sons. Inc. 1953.

Cronbach, L. J. **Essentials of psychological testing.** 5th ed. New York: Harper Collins. Publishers.
1990.

ปัญหาสังฆทานสำเร็จรูป

READY-PREPARED OFFERINGS PROBLEM

ฐาปนกรณ์ อ่วมสทธิชัย*

Thapakorn Uamsathit

พรทิพย์ ช่วยเพล**

Phornthip Chuayphen

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ของสังฆทานสำเร็จรูป ใน 3 ประเด็น ได้แก่ เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคนปัจจุบัน เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคนปัจจุบัน และ เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิก

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบปัญหา คือ พระสงฆ์ฉันเครื่องดื่มในสังฆทานสำเร็จรูปไม่ได้ ปริมาณ เครื่องดื่มชนิดผงพร้อมชงไม่ได้มาตรฐาน ยารักษาโรคหมดอายุ ไฟฉายไร้คุณภาพ ผ้าไตรจีวร ผ้าอบน้ำฝน มี ขนาดไม่ได้มาตรฐาน การถวายพระพุทธรูปองค์เล็กที่ไม่เหมาะสม รูปและเทียนมีมากเกินความจำเป็นและไม่ได้ มาตรฐาน กระดาษหิซชูคุณภาพต่ำ ขาดแคลนอุปกรณ์ทำความสะอาด ขาดแคลนอาหารสัตว์ ต้องการรองเท้าที่มี คุณภาพ และต้องการสายยางที่ได้มาตรฐาน

ฉะนั้นการถวายสังฆทานสำเร็จรูปควรคำนึงถึงปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของพระสงฆ์หรือ ทางวัดเป็นสำคัญ เพื่อที่พระสงฆ์จะนำเครื่องสังฆทานดังกล่าวไปใช้งานได้จริงในยุคนปัจจุบัน

คำสำคัญ: ปัญหา, สังฆทาน, สังฆทานสำเร็จรูป

ABSTRACT

This study is aimed on investigation of components of the ready-prepared offerings offered to Buddhist Monks by Thai people in 3 aspects as follows; the unusable offerings which are not useful for the monks and religious affairs in the present days, the usable offerings, as well as the usable offerings

* อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

** อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

which are not offered by the Buddhists and the ready-prepared offerings, which Buddhists do not offer but are beneficial to monks or religious activities.

From the analysis of study, the problem is the monks cannot drink in the ready-prepared offerings. The quantity of ready-to-drink powder is not standardized, expired medicines, quality flashlights, monk robes, rain showers non-standard sizes. The offering of an inappropriate small Buddha statue, incense and candles are more than necessary and are not standardized, and also low quality tissue paper, lack of cleaning equipment, lack of animal feed, the last want quality shoes and need standard hose.

Therefore, the offering of ready-made offerings to monks should take into consideration problems, needs and necessities of the monks or the temple. In order that the monks will use the ready-prepared offerings to be used in modern times.

Keywords: Problem, Offerings, Ready-prepared offerings

บทนำ

สังฆทานคือสรรพสิ่งที่พุทธศาสนิกชนถวายแด่พระสงฆ์หรือผู้แทนพระสงฆ์ โดยมีได้เจาะจงรูปใดเป็นการเฉพาะ¹ ซึ่งคำว่าสรรพสิ่งนั้นหมายถึงทุกสิ่งอย่างทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น ภัตตาหาร เครื่องอัฐบริขาร สิ่งของเครื่องใช้ ความรู้ ความรัก กำลังกาย กำลังใจ เป็นต้น เพื่อหวังจะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์และศาสนกิจของทางวัดและอีกนัยหนึ่งคือความเชื่อเรื่องบุญกุศลที่เชื่อว่าจะได้ผลานิสงส์มากจากการถวายสังฆทาน โดยส่วนใหญ่เชื่อว่าผลจากการถวายสังฆทานจะตกสู่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว² ฉะนั้นเป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่นิยมถวายสังฆทาน แต่เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต กลายเป็นสังคมระบบทุนนิยม ยื้อแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน เรื่องเงินและเวลาจึงสำคัญมาก อีกทั้งวิถีของพระสงฆ์ก็เปลี่ยนไปตามสภาพสังคมเช่นกัน เช่น เรื่องของเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งพระสงฆ์ก็เป็นผู้ที่ดำรงอยู่กับสังคมอันต้องปรับวิถีความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับสังคมที่แปรเปลี่ยนไปด้วย แต่ก็ยังยึดหลักธรรมวินัยทางพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งมิให้ประพฤติกินเลย ฉะนั้นวิถีการถวายสังฆทานจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุผลดังกล่าว

ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อเครื่องสังฆทานแต่มุ่งเน้นบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและความสะดวกสบายในการถวายสังฆทานเป็นหลัก ฉะนั้นสังฆทานสำเร็จรูปจึงเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์วิถีของพุทธศาสนิกชนในยุคนี้ ทำให้เกิดค่านิยมในการถวายสังฆทานสำเร็จรูปขึ้นจนกลายเป็นความซาซัน

¹ แปลก สนธิรักษ์, 2515, หน้า 14 แปลก สนธิรักษ์, พิธีกรรมและประเพณี, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช), 2515, หน้า 14.

² เกียรติพงษ์ มีพริ้ว, ทศนคติต่อการถวายสังฆทานของข้าราชการกรมพลาริการทหารบก, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2546, หน้า 10.

ในสังคมพุทธที่ขาดสังฆทานถึง สังฆทานถูกละทิ้ง ซึ่งจากการถวายสังฆทานดังกล่าวได้สร้างปัญหาบางประการขึ้น เช่น ร้านสังฆภัณฑ์จัดเครื่องสังฆทานไร้คุณภาพเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มกำไร โดยไม่คำนึงถึงผู้ซื้อและผู้รับสังฆทานเป็นหลัก หรือทางวัดได้รับสังฆทานสำเร็จรูปที่ไร้คุณภาพและไม่จำเป็นสำหรับยุคปัจจุบัน หรือได้รับสังฆทานมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น จึงทำให้บางวัดเกิดการถวายสังฆทานเวียนเป็นพุทธพาณิชย์ ที่ไม่เน้นประโยชน์ของการใช้งานจากเครื่องสังฆทานเป็นสำคัญ เพียงแต่เป็นการค้าบวชขายบาปกันระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสที่ไม่น่าเลื่อมใสศรัทธา เป็นต้น

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้เขียนจึงศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังฆทานสำเร็จรูป ใน 3 ประเด็น ได้แก่ เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน และเครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิก ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและให้การถวายสังฆทานในปัจจุบันเป็นไปด้วยความเหมาะสม อันจะก่อประโยชน์ให้กับร้านสังฆภัณฑ์ พุทธศาสนิกชนผู้ถวายสังฆทาน พระสงฆ์ผู้รับสังฆทาน และพุทธศาสนาสืบต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ศึกษาคือ พระสงฆ์ที่จำวัดอยู่ในอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ พระสงฆ์ที่จำวัดอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 200 รูป สำหรับการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วยคำถาม 3 ประเด็น ได้แก่ เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน และเครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics Analysis) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์สังฆทานสำเร็จรูป ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์ที่จำวัดอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 200 รูป เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โดยศึกษาใน 3 ประเด็น ได้แก่ เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน และเครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิก ซึ่งผู้เขียนแสดงผลการศึกษาในรูปแบบตารางได้ดังนี้

1. เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคปัจจุบัน 10 อันดับ (เรียงลำดับตามที่พบบ่อยครั้งที่สุด)

ตารางที่ 1 แสดงเครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกจในยุคปัจจุบัน 10 อันดับ

N= 200

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. น้ำดื่ม	158	79.00
2. เครื่องดื่มชนิดผงพร้อมชง	132	66.00
3. นม	105	52.50
4. น้ำผลไม้	89	44.50
5. ไฟฉาย	70	35.00
6. ยารักษาโรค	70	35.00
7. ผ้าสบง	68	34.00
8. ผ้าอาบน้ำฝน	65	32.50
9. พระพุทธรูปองค์เล็ก	63	31.50
10. รูป-เทียน	37	18.50

จากตารางที่ 1 เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกจในยุคปัจจุบันที่พบบ่อยครั้งมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ น้ำดื่ม (น้ำเปล่า) มากถึงร้อยละ 79.00 รองลงมาอันดับ 2 คือเครื่องดื่มชนิดผงพร้อมชง ร้อยละ 66.00 อันดับ 3 คือนม ร้อยละ 52.50 อันดับ 4 คือน้ำผลไม้ ร้อยละ 44.50 อันดับ 5-6 คือไฟฉายและยารักษาโรค ร้อยละ 35.00 อันดับ 7 คือผ้าสบง ร้อยละ 34.00 อันดับ 8 คือผ้าอาบน้ำฝน ร้อยละ 32.50 อันดับ 9 คือพระพุทธรูปองค์เล็ก ร้อยละ 31.50 และอันดับ 10 คือรูป-เทียน ร้อยละ 18.50

2. เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกจในยุคปัจจุบัน 10 อันดับ (เรียงลำดับตามที่พบบ่อยครั้งที่สุด)

ตารางที่ 2 แสดงเครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกจในยุคปัจจุบัน 10 อันดับ

N= 200

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. สบู่	130	65.00
2. ยาสีฟัน	115	57.50
3. ผงซักฟอก	110	55.00
4. กระจาดขี้หมู	86	43.00

5. ยารักษาโรค	75	37.50
6. แปรงสีฟัน	74	37.00
7. ยาสระผม	59	29.50
8. น้ำยาล้างจาน	52	26.00
9. ยารักษาแผล	47	23.50
10. ร่มกันแดดกันฝน	31	15.50

จากตารางที่ 2 เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ได้จริงและมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกในยุคนี้อย่างมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือสบู่ ร้อยละ 65.00 อันดับ 2 คือยาสีฟัน ร้อยละ 57.50 อันดับ 3 คือผงซักฟอก ร้อยละ 55.00 อันดับ 4 คือกระดาษทิชชู ร้อยละ 43.00 อันดับ 5 คือยารักษาโรค ร้อยละ 37.50 อันดับ 6 คือแปรงสีฟัน ร้อยละ 37.00 อันดับ 7 คือยาสระผม ร้อยละ 29.50 อันดับ 8 น้ำยาล้างจาน ร้อยละ 26.00 อันดับ 9 คือยารักษาแผล ร้อยละ 23.50 และอันดับ 10 ร่มกันแดดกันฝน ร้อยละ 15.50

3. เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิก 10 อันดับ (เรียงลำดับตามความสำคัญ)

ตารางที่ 3 แสดงเครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิก 10 อันดับ

N= 200

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. น้ำยาล้างห้องน้ำ	127	63.50
2. โปรมีดโกน	122	61.00
3. ไม้กวาดต่าง ๆ	106	53.00
4. ยาสระผม	96	48.00
5. น้ำยาล้างจาน	84	42.00
6. น้ำยาปรับผ้านุ่ม	55	27.50
7. รองเท้า	30	15.00
8. แปรงขัดห้องน้ำ	30	15.00
9. อาหารสัตว์	25	12.50
10. สายยาง	18	9.00

จากตารางที่ 3 เครื่องสังฆทานที่พุทธศาสนิกชนไม่ได้นำมาถวายแต่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์หรือต่อศาสนิกอันมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือน้ำยาล้างห้องน้ำ ร้อยละ 63.50 อันดับ 2 คือ

ใบมีดโกน ร้อยละ 61.00 อันดับ 3 คือไม้กวาดต่าง ๆ ร้อยละ 53.00 อันดับ 4 คือยาสระผม ร้อยละ 48.00 อันดับ 5 คือ น้ำยาล้างจาน ร้อยละ 42.00 อันดับ 6 คือน้ำยาปรับผ้านุ่ม ร้อยละ 27.50 อันดับ 7-8 คือรองเท้าและแปรงขัดห้องน้ำ ร้อยละ 15.00 อันดับ 9 คืออาหารสัตว์ ร้อยละ 12.50 และอันดับ 10 คือสายยาง ร้อยละ 9.00

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลผู้เขียนจำแนกประเด็นปัญหาตามชนิดของเครื่องสังฆทานได้ดังต่อไปนี้

1. พระสงฆ์ไม่สามารถฉนเครื่องตี๋ในสังฆทานสำเร็จรูปได้

จากข้อมูลดังกล่าว น้ำตี๋เป็นสิ่งพุทธศาสนิกชนถวายแล้วใช้ไม่ได้หรือไม่มีประโยชน์ต่อพระสงฆ์มากที่สุด เนื่องจากน้ำตี๋นี้บรรจุรวมอยู่กับวัตถุหลายสิ่ง ซึ่งบางสิ่งอาจมีกลิ่นหรือสารปนเปื้อนที่ทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถฉนได้ เช่น กลิ่นหรือสารปนเปื้อนจากผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน สบู่ ยาจุดกันยุง ยาทากันยุง ฐูปหอม หรือแม้กระทั่งกลิ่นของถังสังฆทาน เป็นต้น นอกจากน้ำเปลาแล้ว นม น้ำผลไม้ และเครื่องตี๋อื่น ๆ ก็ฉนไม่ได้เช่นกัน ซึ่งการถวายเครื่องตี๋เหล่านี้ควรถวายต่างหาก ไม่ควรรวมอยู่กับเครื่องสังฆทานอื่น ๆ หรือไม่ควรรนำไปใส่ในถังสังฆทานสำเร็จรูป เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว

2. ปริมาณเครื่องตี๋ชนิดผงพร้อมชงไม่ได้มาตรฐาน

จากข้อมูลและการสัมภาษณ์พระสงฆ์หลายรูปพบว่าเครื่องตี๋ชนิดผงพร้อมชงส่วนใหญ่ที่อยู่ในชุดสังฆทานสำเร็จรูปมีปริมาณน้อยกว่ามาตรฐานและบางส่วนไม่มีคุณภาพพระสงฆ์ไม่สามารถชงฉนได้ เช่น โกโก้ผง ช็อกโกแลตผง ชาผง มีปริมาณน้อยกว่ามาตรฐาน ใบชาอบแห้งชั้นรา เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากทางร้านสังฆภัณฑ์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มียี่ห้อซึ่งไม่เป็นที่รู้จักกันในสังคมและไม่ได้ผ่านมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงไม่ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้บริโภค นอกจากนี่ยังรวมถึงส่วนผสมอื่น ๆ ที่ใช้คู่กับเครื่องตี๋ดังกล่าว เช่น นมข้นหวาน นมสด มักใช้ไม่ได้เพราะหมดอายุหรือเสื่อมสภาพ

ฉะนั้นผู้ที่ประสงค์จะถวายสังฆทานควรตรวจสอบให้แน่ชัดว่าเครื่องตี๋ชนิดผงพร้อมชงมีคุณภาพผ่านการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือไม่ และดูวันหมดอายุหรือดูสภาพของบรรจุภัณฑ์ เมื่อพบเครื่องตี๋ชนิดผงพร้อมชงลักษณะดังกล่าวให้นำออกพร้อมเปลี่ยนใหม่และแจ้งทางร้านสังฆภัณฑ์ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. ยารักษาโรคหมดอายุ

ยารักษาโรคที่ใช้ไม่ได้ส่วนใหญ่ที่พบในสังฆทานสำเร็จรูปผ่านการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา แต่หมดอายุการใช้งาน โดยสาเหตุเป็นเพราะระยะเวลาของกระบวนการเปลี่ยนถ่ายสังฆทานสำเร็จรูปจากร้านสังฆภัณฑ์บรรจุยา จัดจำหน่าย จนถึงผู้ซื้อสังฆทานนำมาถวายพระสงฆ์ อาจมีระยะเวลาเนิ่นไป ทำให้ยาเสื่อมสภาพ เมื่อพระสงฆ์ฉนแล้วไม่สามารถบรรเทาหรือรักษาโรคภัยต่าง ๆ ได้จริง

ดังนั้นผู้ถวายสังฆทานควรต้องตรวจสอบวันหมดอายุและสภาพบรรจุภัณฑ์ของยาดังกล่าวให้แน่ชัดว่ายังใช้งานได้หรือถ้าไม่แน่ใจให้ปรึกษาผู้รู้เฉพาะทางหรือเปลี่ยนตัวยาก็มีสรรพคุณเหมือนกันให้มีคุณภาพมากกว่าเดิมเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดกับพระสงฆ์จากยาที่หมดอายุหรือยาไม่ได้คุณภาพ

4. ไฟฉายไร้คุณภาพ

ร้านสังฆภัณฑ์ส่วนใหญ่มักบรรจุไฟฉายขนาดเล็กลงสังฆทานสำเร็จรูป ซึ่งไร้คุณภาพ ใช้งานได้ในระยะสั้น โดยทางร้านอาจต้องการลดต้นทุนและเพิ่มกำไรของสังฆทานสำเร็จรูป ฉะนั้นถ้าพบไฟฉายในสังฆทานสำเร็จรูปให้ดูขนาดของไฟฉายก่อนเป็นอันดับแรกและถ้าขนาดไฟฉายเป็นไปตามมาตรฐานการใช้งานจริงให้ตรวจสอบความเหมาะสมของสมราคาสังฆทานสำเร็จรูป ถ้าราคาต่ำเกินไปให้สันนิษฐานว่าไฟฉายไม่มีคุณภาพ ควรตรวจสอบให้แน่ชัด ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงไฟฉายอย่างเดียวแต่รวมถึงอุปกรณ์ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ด้วย

5. ผ้าไตรจีวร ผ้าอาบหน้าฝน มีขนาดไม่ได้มาตรฐาน

ผ้าไตรจีวรประกอบไปด้วยผ้า 3 ผืน ได้แก่ จีวร (ผ้าห่ม) สบง (ผ้าห่ม) และสังฆาฏิ (ผ้าพาดบ่า) และผ้าอาบหน้าฝน หมายถึง ผ้าที่พระสงฆ์ใช้ผลัดเปลี่ยนเวลาทรงน้ำ ผ้าทั้ง 2 ชนิดนี้อยู่ในสังฆทานสำเร็จรูปแทบทุกชุด เพราะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็นยิ่งสำหรับพระสงฆ์ แต่ส่วนใหญ่ที่ใช้ไม่ได้เพราะผ้าเหล่านี้มีขนาดเล็กหรือบางเกินไป หรืออาจเก่าเกินจนคุณภาพของเนื้อผ้าเสื่อมสภาพ ฉะนั้นผู้ถวายสังฆทานควรตรวจสอบให้ดีก่อนนำไปถวายให้พระสงฆ์

6. การถวายพระพุทธรูปองค์เล็กที่ไม่เหมาะสม

สังฆทานสำเร็จรูปปัจจุบันมักมีการบรรจุพระพุทธรูปพลาสติกองค์เล็กลงไปพร้อมกับเครื่องสังฆทานอื่น ๆ ซึ่งไม่เหมาะสมสำหรับสังฆทานที่นับถือพระพุทธรูปซึ่งเป็นดั่งตัวแทนของพระพุทธรูปเจ้า ฉะนั้นผู้ถวายสังฆทานควรถวายแยกต่างหากจึงจะเหมาะสม อีกประการหนึ่งนั้นพระพุทธรูปในลักษณะนี้มีมากเกินความจำเป็น และด้วยความเชื่อทางศาสนาที่ไม่สามารถทำลายได้จึงต้องนำไปไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ทั่ววัด เช่น ใต้ต้นไม้ บริเวณรั้ววัด เป็นต้น

7. รูปและเทียนมีมากเกินความจำเป็นและไม่ได้มาตรฐาน

รูปและเทียนที่อยู่ในสังฆทานสำเร็จรูปส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและมีปริมาณน้อย และทางวัดมีรูปและเทียนที่ได้มาตรฐานเตรียมพร้อมไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ อยู่แล้ว ฉะนั้นการบรรจุรูปและเทียนลงสังฆทานสำเร็จรูปอาจไม่จำเป็นสำหรับหลายๆ วัด

8. กระจาดยี่สิบช่อคุณภาพต่ำ

กระจาดยี่สิบช่อที่อยู่ในสังฆทานสำเร็จรูปส่วนใหญ่เป็นกระจาดประเภทเยื่อเวียนทำใหม่ หรือบางส่วนเป็นประเภทเยื่อผสม ซึ่งเป็นลักษณะของกระจาดยี่สิบช่อคุณภาพต่ำ เนื้อกระจาดจะแข็ง ใช้เช็ดสิ่งของเครื่องใช้ได้แต่ไม่เหมาะกับการนำมาเช็ดทำความสะอาดร่างกาย ฉะนั้นผู้ถวายสังฆทานควรบรรจุกระจาดยี่สิบช่อประเภทเยื่อบริสุทธิ์ซึ่งมีคุณภาพสูงและสามารถใช้งานได้ยังมีประสิทธิภาพ

9. ขาดแคลนอุปกรณ์ทำความสะอาด

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธและยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ฉะนั้นการทำความสะอาดวัดจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นธรรมดาที่อุปกรณ์ทำความสะอาดจะชำรุดสึกหรอหรือยังมีอุปกรณ์บางอย่างที่ทางวัดขาดแคลนอยู่ เช่น น้ำยาล้างห้องน้ำ น้ำยาล้างจาน ไม้กวาดต่างๆ แปรงขัดห้องน้ำ เป็นต้น

นอกจากนั้นพระเกษม เขมปญโญ³ อธิบายว่า สิ่งจำเป็นสำหรับการทำความสะอาดผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์บางรูปคือน้ำยาปรับผ้านุ่ม เพราะผ้าบางชนิดที่ญาติโยมนำมาถวายหยาบและแข็ง ส่งผลให้ไม่สะดวกต่อการปฏิบัติศาสนกิจ แต่ไม่ควรถวายน้ำยาปรับผ้านุ่มที่มีกลิ่นหอมเนื่องจากผิดจุดศีลข้อที่ 11 คือเว้นขาดจากการทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอม และเครื่องประทีนผิว หรือสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาตกแต่งร่างกายเพื่อให้เกิดความสวยงาม

อีกประการหนึ่งพระเกษมให้คำแนะนำว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ต้องการยาสระผมที่มีคุณสมบัติบำรุงหนังศีรษะ ซึ่งในสังฆทานสำเร็จรูปส่วนใหญ่ไม่ได้บรรจุยาสระผมที่มีคุณลักษณะดังกล่าวลงไป

10. ขาดแคลนอาหารสัตว์

วัดหลายวัดมีสัตว์เลี้ยงอยู่จำนวนมากเนื่องจากมีผู้ไม่ประสงค์จะเลี้ยงนำสัตว์เลี้ยงดังกล่าวมาปล่อยที่วัด และได้ขยายพันธุ์เป็นจำนวนมาก ทำให้วัดเหล่านี้เสี่ยงงบประมาณไปกับการเลี้ยงดูสัตว์เหล่านี้จำนวนไม่น้อย ซึ่งจากการศึกษา ไม่พบอาหารสัตว์เลี้ยงในชุดสังฆทานสำเร็จรูปเลยแม้ชุดเดียว อาจเป็นเพราะความไม่เหมาะสมที่จะบรรจุรวมกับสิ่งของเครื่องใช้ของพระสงฆ์ ฉะนั้นควรถวายแยก

11. ต้องการรองเท้าที่มีคุณภาพ

จากข้อมูลผู้เขียนได้ศึกษา รองเท้าเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องการถึงร้อยละ 15 เหตุเพราะพระสงฆ์ปัจจุบันเวลาเดินเท้าไปในสถานที่ต่าง ๆ พื้นผิวทางเท้าจะมีความร้อนสูง อาจทำให้เท้าพุพองเป็นแผลได้ โดยพระมหากิตติ กิตติเมธี⁴ อธิบายว่าเนื่องจากการตีความในเรื่องของกรรมวินัยที่ยังไม่แน่นอน พุทธศาสนิกชนจึงลังเลที่จะถวายรองเท้า

12. ต้องการสายยางที่ได้มาตรฐาน

สายยางเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับวัดซึ่งส่วนใหญ่มีกรมเย็นมีต้นไม้มากมาย โดยหลายวัดยังคงต้องการสายยางที่ได้มาตรฐานเพื่อทนต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ และมีความยาวพอที่รดน้ำต้นไม้ได้อย่างทั่วถึง ซึ่งบางวัดมีการบูรณปฏิสังขรณ์หรือต่อเติมขยายพื้นที่ยังมีความจำเป็นต้องปลูกต้นไม้เพื่อความร่มเย็น ฉะนั้นสายยางจึงเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งต่อการดูแลรักษาต้นไม้ดังกล่าว

สาเหตุสำคัญที่สังฆทานสำเร็จรูปมีสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไร้คุณภาพคือเรื่องของต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายชุดสังฆทาน โดยผู้จัดจำเป็นต้องหาสิ่งของเครื่องใช้ราคาถูกมาจัดสังฆทานหรือหาวิธีที่จะประหยัดในทุกรูปแบบ เพื่อลดต้นทุนในการจัดทำ เช่น การซื้อของคุณภาพต่ำที่ถูกคัดออกจากโรงงาน การซื้อของใกล้สิ้นอายุการใช้งานหรืออาหารที่ใกล้หมดอายุ หรือการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในปริมาณครั้งละมาก ๆ เพื่อที่จะได้ของราคาถูก⁵ ซึ่งอาจทำให้สิ่งของเครื่องใช้ดังกล่าวเหลือค้างไว้นานจนเสื่อมสภาพ

³ สัมภาษณ์ พระเกษม เขมปญโญ, พระลูกวัด วัดวังหิน จังหวัดสุพรรณบุรี, 14 มกราคม 2562.

⁴ สัมภาษณ์ พระมหากิตติ กิตติเมธี, อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดน่าน, 31 มกราคม 2562.

⁵ พีรยุดต์ สังฆะเมธี, สังฆทานพื้นบ้าน: การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนภาคอีสาน, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) 2554, หน้า 6

จากปัญหาดังกล่าวมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยภาพรวมคือควรถวายเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อพระสงฆ์หรือจำเป็นต่อการปฏิบัติศาสนกิจของทางวัดเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปภาดา สุขสวัสดิ์⁶ ซึ่งศึกษาเรื่องรูปแบบสังฆทานที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน: กรณีศึกษาพระสงฆ์ในตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยกล่าวว่าสังฆทานในยุคปัจจุบันต้องมีความทันสมัยและเหมาะสม ไม่ควรถวายเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเพราะนอกจากจะไม่เป็นประโยชน์กับทางวัดแล้วยังสร้างปัญหาในการบริหารจัดการกับสังฆทานดังกล่าวด้วย

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระพระด่าง ทิฏฐธมโม⁷ โดยพระด่าง ทิฏฐธมโม ได้กล่าวถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังฆทานไว้ว่า ของที่จะจัดใส่ถังหรือทำเป็นชุดสังฆทาน อย่าเอาของที่พระใช้ไม่ได้ เช่น เศษกระดาษหนังสือพิมพ์ กล่องลูกฟูก ใส่ในถัง เพราะจะกลายเป็นการถวายเป็นขยะ อย่าเอาของไม่จำเป็น เช่น ใบชา, กล่องสบู่, ไม้จิ้มฟัน, พริกเกลือแค้หีบมือเดียว, หรือผ้าอบน้ำฝนชุบแป้งผืนแค้ คอกเดียว ซึ่งนุ่งห่มไม่ได้, ฐูปเทียนเล่มเล็กๆ, ดอกไม้พลาสติก ใส่มา ของพวกนี้พระเถระใช้ได้แค่ผงซักฟอก ยาสีฟันเท่านั้น นอกนั้นก็ไม่ได้ใช้และเกินความจำเป็น, สิ่งที่พระเถระต้องการมาก ต้องใช้ประจำ ใช้เปลือง และประเคนถวายพระในเวลาวิกาลได้ คือ บั๊จจายค่าใช้จ่ายในการเรียน (หนังสือเรียน, สมุด, รองเท้า, ปากกา บั๊จจาย ค่ารถ, ค่าน้ำ ค่าไฟ, ค่าทอม, ค่าภัตตาหารของบริโภคประเภทปานะ น้ำดื่ม เครื่องปรุงน้ำปานะเช่น นม, โอวัลติน, ไมโล, น้ำตาล) ของใช้จำเป็นอื่นๆ เช่น จีวร, สบง, อังสะผงซักฟอก, สบู่, ยาสีฟัน, แชมพู, ไฟฉาย, กระดาษชำระ ของเหล่านี้ถวายได้ตลอดเวลา ควรเลือกซื้อ แต่ตรวจดูคุณภาพอายุสินค้าด้วย อย่าไปซื้อของที่ใส่กระดาษเต็มถึงปิดปากหุ้มพลาสติกแล้ว ซึ่งท่านไม่มีโอกาสตรวจคุณภาพ อายุ จำนวนสิ่งของเป็นอันขาด

บทสรุป

ปัญหาที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องของเครื่องสังฆทานมี 12 ประการ ได้แก่ พระสงฆ์ฉันเครื่องดื่มในสังฆทานสำเร็จรูปไม่ได้ ปริมาณเครื่องดื่มชนิดผงพร้อมชงไม่ได้มาตรฐาน ยารักษาโรคหมดอายุ ไฟฉายไร้คุณภาพ ผ้าไตรจีวร ผ้าอบน้ำฝน มีขนาดไม่ได้มาตรฐาน การถวายพระพุทธรูปองค์เล็กที่ไม่เหมาะสม รูปและเทียนมีมากเกินไปเกินความจำเป็นและไม่ได้มาตรฐาน กระดาษทิชชูคุณภาพต่ำ ขาดแคลนอุปกรณ์ทำความสะอาด ขาดแคลนอาหารสัตว์ ต้องการรองเท้าที่มีคุณภาพ และต้องการสายยางที่ได้มาตรฐาน

จากแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องสังฆทานดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาข้างต้น ซึ่งผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ความต้องการและความจำเป็นของสิ่งต่างๆ ในการดำรงชีวิตย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แม้กระทั่งวิถีของพระสงฆ์และสามเณร อีกทั้งสังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมทุนนิยม มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจสูง เงินและเวลาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้ผู้ซื้อและผู้ขายสังฆทาน

⁶ ปภาดา สุขสวัสดิ์, รูปแบบสังฆทานที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน: กรณีศึกษาพระสงฆ์ในตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร) 2556, หน้า บทคัดย่อ

⁷ พระด่าง ทิฏฐธมโม, สังฆทานเจ้าปัญหา, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14240>.

สำเร็จรูปละเอียดประโยชน์อันแท้จริงของผู้ใช้จริง ฉะนั้นผู้จัดทำหรือผู้ขายสังฆทานควรตรวจสอบคุณภาพมาตรฐาน วันหมดอายุ และความเหมาะสมของการใช้งานได้จริง ก่อนจะบรรจุเครื่องสังฆทานต่าง ๆ ลงไปในชุดสังฆทาน ส่วนผู้ซื้อควรสอบถามความต้องการของทางวัดว่าขาดเหลืออะไรหรือไม่เพราะจะได้ถวายในสิ่งที่พระสงฆ์หรือทางวัดจำเป็นต้องใช้จริง โดยไม่จำเป็นต้องยึดการถวายสังฆทานสำเร็จรูปเป็นที่มั่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุพัฒน์ ศรีกงพาน⁸ (2559) ดังว่า “การถวายสังฆทาน คือ การถวายของใช้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุ ไม่ว่าจะ เป็นพวกเครื่องนอน ของใช้ ตลอดจนอาหารแห้งต่าง ๆ ...ทั้งนี้คงไม่ใช่เป็นเพียงเพราะการได้ถวายสังฆทานด้วยชุดถึงสี่เหลี่ยมที่ได้หาซื้อตามร้านค้าต่าง ๆ ที่แม่ค้าได้จัดเตรียมเอาไว้” หรือหากต้องการถวายสังฆทานสำเร็จรูปเพื่อประหยัดเวลาควรแกะสังฆทานตรวจสอบคุณภาพก่อนนำไปถวาย ทางด้านพระสงฆ์ควรบอกกล่าวผู้ถวายสังฆทานว่าสิ่งใดไม่ควรนำมาถวายเพราะเหตุใดและทางวัดขาดแคลนสิ่งใด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์อันแท้จริงต่อไป

นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์บางรูปและวัดบางวัดที่ต้องการสิ่งของซึ่งไม่ได้ติดอันดับอยู่ในตารางข้างต้น แต่ผู้เขียนเห็นว่าน่าสนใจ เป็นสิ่งจำเป็น และอาจเป็นประโยชน์กับพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ และพระพุทธรูปใน ปัจจุบัน ได้แก่ เครื่องมือแพทย์ขั้นพื้นฐาน ชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้น รถเข็นสำหรับพระสงฆ์อาพาตหรือมากพรชยา (Wheel Chair) อุปกรณ์ก่อสร้างหรือเครื่องมือช่าง น้ำมันที่ใช้กับเครื่องยนต์ต่าง ๆ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องตัดหญ้า เป็นต้น หนังสือประกอบการเรียนธรรมศึกษาและนักธรรมตรี โท เอก หนังสือสวดมนต์ และคัมภีร์พระเทศน์ โดยส่วนใหญ่วัดที่ยังขาดแคลนสิ่งเหล่านี้เป็นวัดขนาดเล็กอยู่นอกตัวเมือง

เอกสารอ้างอิง

เกียรติพงษ์ มีพริ้ว. **ทัศนคติต่อการถวายสังฆทานของข้าราชการกรมพลธิการทหารบก.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

ปภาดา สุขสวัสดิ์. **รูปแบบสังฆทานที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน:**

กรณีศึกษาพระสงฆ์ในตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2556.

แปลก สนธิรักษ์. **พิธีกรรมและประเพณี.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2515.

พีรยุดม สังฆะมณี. **สังฆทานพื้นบ้าน: การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ**

ชุมชนภาคอีสาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี จังหวัดน่าน. 31 มกราคม 2562.

⁸ สุพัฒน์ ศรีกงพาน, **สังฆทานกับสังคมไทย**, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562, จากเว็บไซต์

<http://www.kksec.go.th/webinfo25/abstract/supat03.pdf>.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

พระดำรง ทิฏฐธมฺโม. **สังฆทานเจ้าปัญหา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2562. จากเว็บไซต์
<https://www.mcu.ac.th/article/detail/14240>.

สุวัฒน์ ศรีกิ่งพาน. **สังฆทานกับสังคมไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562 จากเว็บไซต์
<http://www.kksec.go.th/webinfo25/abstract/supat03.pdf>.

สัมภาษณ์

พระเกษม เขมปญโญ. **สัมภาษณ์**. พระลูกวัด. วัดวังหิน จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2562.

พระมหากิตติ กิตติเมธี. **สัมภาษณ์**. อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2562.

**การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ
ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง**

**THE MANAGEMENT OF LEARNING CENTER SUFFICIENT ECONOMY
COMMUNITY BY INTEGRATION WITH BUDDHISM IN HANG CHAT
SUBDISTRICT, HANG CHAT DISTRICT, LAMPANG PROVINCE**

พระใบฎีกาเอกวัฒน์ ฐมมานนโท (เป็งปลุก)*

Phra Pideeka Ekawat Thammanantho (Pengpluk)

จีรศักดิ์ ปันลำ**

Jeerasuk Punlum

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 18 คน และกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 320 คน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีการนำหลักสมัชชาชีวิตมาเป็นฐานดำเนินการ โดยการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมีการรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายพอประมาณ มีความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมีการนำหลักสัจจะมาเป็นฐานดำเนินการ โดยผู้จัดการศูนย์ประพฤติตนเป็นคนมีสัจจะ เพื่อให้ประชาชนมีความไว้วางใจในการทำงานและบริหารงบประมาณในศูนย์ มีการนำหลักอรรถจริยามาเป็นฐานดำเนินการ โดยคณะกรรมการศูนย์ฯ มีการจัดฐานการเรียนรู้ มีกิจกรรม และมีสื่อประกอบการเรียนรู้ไว้ประจำฐาน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ เสริมทักษะชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำหลักพาหุสัจจะมาเป็นฐานดำเนินการ โดยผู้นำมีความรู้ความสามารถ และมีภาวะผู้นำ สามารถจัดคนเข้าทำงานในศูนย์ฯ ได้เหมาะสมกับงานในแต่ละตำแหน่ง

คำสำคัญ: การจัดการ, ชุมชน, พุทธศาสนา

* นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ABSTRACT

This research there are objectives are, 1. To study the management of learning center Sufficient Economy Community by integration with Buddhism in Hang Chat Subdistrict, Hang Chat District, Lampang Province. 2. To analyze the guidelines management of learning center Sufficient Economy Community by integration with Buddhism in Hang Chat Subdistrict, Hang Chat District, Lampang Province. It is combination research, both qualitative and quantitative, The target group: 18 interviewees and sample groups 320 respondents.

This study found that, The guidelines management of learning center Sufficient Economy Community by integration with Buddhism in Hang Chat Subdistrict, Hang Chat District, Lampang Province, there is Samajivita to be the operation base, by organizing Sufficient Economy Community Learning Center, allowing the public to know how to spend moderately, not too little or not too much by not hurt oneself and others. Using the truth to be operation base by center manager behave as honest persons and make people trust them in working also the budget management in learning center, there are bringing the personality to be operation base, by Learning Center Committee, there are learning base arrangement, activities. The activities, and media for learning base learning by regular, for the general public to use as a source of knowledge. Enhance life skills according to the Sufficiency Economy and the using of Bahusacca as base operated by the center, have knowledgeable leaders and have leadership able arrange people to work in the center suitable for the job in each position.

Keywords: Management, community, Buddhism

บทนำ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ของประชาชน ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน¹

เศรษฐกิจพอเพียง คือการประกอบกิจการงานเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย จ่าย แจก การบริโภค และการใช้สอยสิ่งต่างๆ ให้ได้ผลดีเลิศ มีความเหมาะสม หรือ ความพอดี เน้นการผลิตและการบริโภคแบบพออยู่พอกินเป็นหลัก ซึ่งไม่ได้เน้นกำไรสุทธิ หรือความร่ำรวยเป็นเป้าหมายสูงสุด ระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็น

¹ สุวุฒิ วรวิทย์พินิต และคณะ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2562, จากเว็บไซต์ <https://www.tci-thaijo.org>,

ระบบเศรษฐกิจที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชดำริขึ้นมา เพื่อแสวงหาทางออกจากวิกฤตเศรษฐกิจให้กับสังคมไทย ดังนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ “การที่พึ่งตนเองได้” ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร หรือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชดำริและพระราชทานไว้ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่คนไทยนั้น มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือความสงบสุขของผู้คนในสังคมไทย ประชาชนมีกินมีใช้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นให้เดือดร้อน

ปัจจุบันวิถีการดำรงชีวิตของชาวไทยเปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง พัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยี และการบริหารประเทศแบบรวมศูนย์ การพัฒนาดังกล่าวได้ทั้งผลเสียไว้ให้ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ระดับชุมชน การอพยพของผู้คนเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำให้เกิดการกระจุกตัวแออัดของสังคม ผลกระทบที่เห็นได้จากปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งปวงมีแนวโน้มในทางเสื่อมลง การบริโภควัตถุนิยม และสภาวะการขาดคุณธรรมของผู้คนที่มุ่งแต่ตอบสนองความต้องการด้านวัตถุจนขาดความยับยั้งชั่งใจในศีลธรรม จากสภาพปัญหาเหล่านี้เองการพัฒนาชุมชนจึงเป็นงานสำคัญที่ต้องสร้างพลังและองค์ความรู้ให้กับประชาชนโดยมีเป้าหมาย คือ ประชาชนเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้ แต่การสร้างพลังและองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนอย่างพอเพียงต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนนั้นคือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชนไปสู่ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนจึงสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนมี “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนเนื่องจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานหน่วยย่อย และจะค่อยๆพัฒนาความรู้ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลังเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน²

ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 10,045 คน อาชีพของคนส่วนใหญ่ ทำการเกษตร คำขาย ทำผลิตภัณฑ์แปรรูป พนักงานเอกชน และรับราชการตำบลห้างฉัตร ได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงขึ้นที่บ้านแม่ฮ้าว หมู่ที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2548 มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแหล่งการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตแต่การดำเนินงานยังไม่มียุทธศาสตร์การบริหารที่ชัดเจน เนื่องจากคณะกรรมการศูนย์ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน และคณะครูโรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮ้าว ซึ่งมีภารกิจหลัก คือ การจัดการศึกษาแก่นักเรียน จึงไม่มีเวลาเพียงพอในการสื่อสารกิจกรรมต่างๆ ไปสู่ประชาชนในเขตตำบลห้างฉัตรได้อย่างทั่วถึง ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนไม่อาจดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้ ผู้วิจัยในฐานะเป็นประชากรใน ตำบลห้างฉัตร อยู่ชุมชนที่ใกล้บ้านแม่ฮ้าว หมู่ที่ 3 ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นครูพระผู้ให้ความรู้แก่เยาวชน และเป็นวิทยากรเผยแพร่หลักพุทธธรรมแก่ประชาชนในเขตตำบลห้างฉัตร จึงดำริว่าประชาชนควรร่วมดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรจึงจะเกิดความเหมาะสม และควรมีกิจกรรมการเรียนรู้อะไรบ้าง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ให้เกิดความรักในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปพัฒนาหรือสร้างอาชีพของตนให้มีรายได้พอเพียง

² สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, แนวทางการใช้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบโดยชุมชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2547), หน้า 1.

ต่อการดำรงชีวิตแบบพหุมีพอกิน ไม่ลำบากจนเกินไป รวมไปถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นักเรียนและเยาวชนในชุมชน เพื่อจะได้เกิดความรักในถิ่นกำเนิดของตนเอง จึงตัดสินใจศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ในบ้านแม่ฮาว หมู่ที่ 3 ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะบูรณาการเข้ากับวิถีพุทธของชุมชน ที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านแม่ฮาว หมู่ที่ 3 ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย: การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบประสานวิธี ทั้งเชิงเอกสาร (Documentary) เชิงคุณภาพ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative)

ประชากร

ประชากรในเขตบ้านแม่ฮาว หมู่ที่ 3 ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จำนวน 1,882 คน

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนบ้านแม่ฮาว หมู่ที่ 3 ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จำนวน 320 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 1,882 คน ได้มาโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Robt V. Krejcie and Earyle W. Morgan) ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะกรรมการและผู้มีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านแม่ฮาว 18 คน

เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามปลายปิด

1. ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีลักษณะปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มเป้าหมาย
2. ใช้แบบสอบถามปลายปิด ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านแม่ฮาว หมู่ที่ 3 ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปเก็บข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 18 คน โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
2. นำแบบสอบถามปลายปิดไปเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 คน แล้วดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลการให้สัมภาษณ์ประชากร ได้วิเคราะห์ตามหลักปรัชญา ในลักษณะแห่งการตีความ แล้วนำเสนอในรูปแบบประกอบการบรรยาย
2. ข้อมูลแบบสอบถาม ได้ใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัย

การจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านแม่ฮาว ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านการส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน มีการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างความพอประมาณและความมีเหตุผล โดยควรให้มีการจัดกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ด้านแนวทางการจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการกำหนดรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างยั่งยืนตามทิศทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ทุกฝ่ายได้ร่วมกันบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เกิดเป็นพลังความคิด บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสร้างคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ที่เป็นการสร้างความสุขแก่ส่วนรวม ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาได้อย่างเสมอภาค ด้านแนวทางการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการสร้างแนวร่วมการพัฒนา และค้นหาศักยภาพของชุมชน รวมทั้งแสวงหาแหล่งทุนในการดำเนินงานของศูนย์ มีการกำหนดมาตรการหรือกติกาการใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนโดยความเห็นชอบร่วมกันของชุมชน เพื่อให้การไปใช้บริการของประชาชนในศูนย์การเรียนรู้เป็นไปอย่างสันติ ไม่มีความขัดแย้งกัน และการจัดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ มีการจัดเวทีการประชุมหารือระหว่างผู้นำชุมชนกับสมาชิกในชุมชน และมีข้อตกลงร่วมกันโดยเน้นประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ (อัตถจริยา การประสานประโยชน์) มีการจัดองค์กร โดยการจัดแบ่งงานภายในองค์กรออกเป็นกลุ่มๆ พร้อมทั้งกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่แต่ละกลุ่มไว้อย่างยุติธรรม ไม่เล่นพรรคเล่นพวก (สัจจะ ซื่อตรงต่องาน) ผู้นำที่มีความรู้ความสามารถมีภาวะผู้นำ สามารถจัดคนเข้าทำงานในศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้เหมาะสมกับงานในแต่ละตำแหน่ง มีการวางแผนกำลังคน แสวงหากคนเข้าทำงานคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และมีการให้ความรู้ต่อสมาชิกชุมชนก่อนการเข้าทำงาน (พหุสัจจะ การศึกษาเรียนรู้ การมีประสบการณ์) และมีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ตั้งไว้ และสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ให้เกิดความเจริญขึ้นในองค์กรชุมชน (สมชีวิตา ความพอดี พอประมาณกับรายได้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน)

จากแบบสอบถาม พบว่า ด้านการนำหลักสมชีวิตา (ความเป็นอยู่พอประมาณ) มาเป็นฐานดำเนินการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ควรต้องรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายพอประมาณ มีความพอดีไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและ

ผู้อื่น ควรแนะนำประชาชนให้มีความพอเพียงหรือพอประมาณ คือไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียรจนเกิดความเดือดร้อน และควรต้องรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักประหยัด สามารถปฏิบัติได้ โดยการตัดทอนรายจ่ายและลดความฟุ้งเฟ้อ ด้านการนำหลักสัจจะ (ความซื่อตรง) มาเป็นฐานดำเนินการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าความตั้งใจจริงของผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง จะสร้างศรัทธาแก่ประชาชน และยินดีเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ เจ้าหน้าที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องมีความวินัยในการทำงาน ตรงต่อเวลานัดหมาย เมื่อประชาชนมาขอรับคำปรึกษา และผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วยมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และมีการแบ่งปัน ด้านการนำหลักอรรถจริยา (การประสานประโยชน์) มาเป็นฐานดำเนินการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการจัดฐาน/กิจกรรมและมีสื่อประกอบการเรียนรู้ประจำฐาน/กิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบริหารจัดการเพื่อรองรับการขอศึกษาดูงานจากสถานอื่น โดยไม่กระทบภารกิจหลักของศูนย์ฯ และให้ความสนใจและมีส่วนร่วม เห็นคุณค่าศรัทธาในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และด้านการนำหลักพาหุสัจจะ (การศึกษาเรียนรู้) มาเป็นฐานดำเนินการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง ควรมีความรู้ที่ประกอบด้วยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง เป็นหลักการทำงาน และควรมีความเข้าใจและร่วมในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนอยู่อย่างพอเพียงมีจำนวนเพิ่มขึ้น

ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านแม่ฮาว ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

การจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านแม่ฮาว ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีการรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายพอประมาณ มีความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นตามหลักสมชีวิตา คือ ความเป็นอยู่พอประมาณ คณะกรรมการมีการติดตามผลการปฏิบัติ และความก้าวหน้าของงานในศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้เป็นไปตามแผนงานที่ร่วมกันกำหนดไว้ โดยเน้นการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ตั้งไว้ และสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดความเจริญขึ้นในองค์กรและชุมชน รู้จักความพอดี พอประมาณกับรายได้ที่มีอยู่ของศูนย์ฯ จึงช่วยให้ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความเป็นอยู่พอประมาณโดยมีรายได้เห็นอรรถรายจ่าย

ความตั้งใจจริงของผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ได้สร้างศรัทธาแก่ประชาชน และยินดีเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ เนื่องจากประชาชนให้ความไว้วางใจในการทำงานและบริหารงบประมาณในศูนย์ฯ คณะกรรมการศูนย์ฯ มีการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดแบ่งงานภายในองค์กรออกเป็นกลุ่มๆ พร้อมทั้งกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่แต่ละกลุ่มไว้อย่างยุติธรรม ไม่เล่นפקเล่นพวก มีความซื่อตรงต่อการทำงาน จึงทำให้ประชาชนให้ความไว้วางใจต่อความซื่อตรงในการทำงานของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านแม่ฮาว ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดฐานการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมและมีสื่อประกอบการเรียนรู้ไว้ประจำฐานกิจกรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน โดยจัดเวทีการประชุมหารือ

ระหว่างผู้นำชุมชนกับสมาชิกในชุมชน และมีข้อตกลงร่วมกัน โดยเห็นประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ และมีตัวแทนในการทำหน้าที่ตัวแทนของศูนย์เรียนรู้ ในการติดต่อประสานงานกับกลุ่มบุคคลภายนอก ในลักษณะการประสานประโยชน์และความร่วมมือ จึงทำให้เป็นประโยชน์สาธารณะและมีการประสานประโยชน์ รวมทั้งความร่วมมือ โดยทุกฝ่ายที่ร่วมมือกันได้รับประโยชน์ตอบแทน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านแม่ฮ้าว ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีผู้นำที่มีความรู้ มีความสามารถ และมีภาวะผู้นำ สามารถจัดคนเข้าทำงานในศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจได้เหมาะสมกับงานในแต่ละตำแหน่ง มีการวางแผนกำลังคน แสวงหากคนเข้าทำงาน โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และมีการให้ความรู้แนวทางการทำงานศูนย์ฯ แก่สมาชิกชุมชนก่อนการเข้าทำงาน ส่วนเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง และมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้งานของศูนย์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความเป็นอยู่พอประมาณ พบว่าข้อที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเห็นด้วย คือการจัดศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงควรต้องรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายพอประมาณ มีความพอดีไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย จำนวน 351 คน คิดเป็นร้อยละ 93.35 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะเห็นว่า การรู้จักใช้จ่ายพอประมาณเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตประจำวัน คนรวยถ้าไม่รู้จักประมาณการใช้จ่าย ก็หมดตัวได้ ส่วนคนจน หากรู้ประมาณโดยใช้จ่ายเงินให้น้อยกว่ารายรับ ก็จะดำรงตนอยู่ได้ ไม่เดือนร้อน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูโพธิธรรมานุกูล (บร.เตา ชุตจิน) ³ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า “การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเรา พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะถ้าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้น ย่อมได้รับความเดือดร้อน ทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก”

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความซื่อตรง พบว่าข้อที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเห็นด้วย คือความตั้งใจจริงของผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง จะสร้างศรัทธาแก่ประชาชน และประชาชนจะยินดีเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาศูนย์ฯ มีกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 88.83 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ สัจจะ คือความจริงใจ เป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญในการทำงานร่วมกัน ใ่ว่างใจกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ⁴ ที่กล่าวถึงความสำคัญของสัจจะ ความซื่อสัตย์ มีใจความตอนหนึ่งว่า “ความซื่อสัตย์จะทำให้คนรอบข้างใ่ว่างใจ ไม่เกิดความระแวงต่อกัน แต่

³ พระครูโพธิธรรมานุกูล (บร.เตา ชุตจิน), “ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553, หน้า ข.

⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 127.

ละคนก็จะตั้งใจทำงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ การงานที่ทำก็จะออกมาดีประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเอาไว้

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการประสานประโยชน์ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเห็นด้วย คือศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการจัดฐาน/กิจกรรมและมีสื่อประกอบการเรียนรู้ประจำฐานกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย 344 คน คิดเป็นร้อยละ 91.49 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะเห็นว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนฯ เป็นแหล่งเรียนรู้หลักเศรษฐกิจที่สำคัญของประชาชนในชุมชน จึงจำเป็นต้องมีสื่อการเรียนรู้ไว้ประจำฐานกิจกรรมให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ตามอัธยาศัย ถือเป็นกาได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ มีผลงาน ส่วนประชาชนได้ความรู้ นับเป็นการประสานประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระเทพดิลก (ระแบบ ตาโณ)⁵ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า “การประพจน์ให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น ไม่ให้เสียประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองหรือสร้างฐานะของตนให้มั่นคงเสียก่อน และในขณะที่เดียวกันก็ไม่ละเลยประโยชน์ของเพื่อนร่วมงาน หรือของครอบครัวหรือประโยชน์ที่เป็นสาธารณชนทั่วไป การทำอย่างนี้จะทำให้เพื่อนร่วมงานและครอบครัวเกิดความประทับใจ แสดงถึงความมีน้ำใจของผู้บริหาร”

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาเรียนรู้ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเห็นด้วย คือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง มีกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย 339 คน คิดเป็นร้อยละ 90.18 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะเห็นว่า คนที่จะให้บริการด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนทั่วไป จำต้องมีความรอบรู้ในเรื่องที่ถ่ายทอดอย่างถูกต้อง โดยต้องศึกษาเรียนรู้ให้มาก จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาประเสริฐ ญาณสโร (ธรรมจง) ที่ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า “งานทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นงานเล็ก งานใหญ่ งานทางโลก หรืองานทางธรรม ที่สำเร็จขึ้นมาได้อาศัยสติปัญญาเป็นตัวนำ การเรียน หรือการศึกษา มาก รู้มาก ตามหลักพุทธจริยศาสตร์เรียกว่า พหุสัจจะ หรือ พหุสูต”⁶

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า เป็นการจัดการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธบูรณาการ กล่าวคือ มีการรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักใช้จ่ายพอประมาณ มีความพอดีไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป และมีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นการดำเนินการตามหลักสมชีวิตา คือความเป็นอยู่พอประมาณ คณะกรรมการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดแบ่งงานภายในองค์กรออกเป็นกลุ่มๆ พร้อมทั้งกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่แต่ละกลุ่มไว้อย่างยุติธรรม ไม่เล่นพุกเล่นพวก ซึ่งเป็นการดำเนินการตามหลักสัจจะ คือความซื่อตรง มีการจัดฐานการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมและมีสื่อประกอบการเรียนรู้ไว้ประจำฐานกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ทักษะชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการดำเนินการตามหลักอรรถจริยา คือการประสานประโยชน์ และผู้นำมีความรู้ มีความสามารถ และมีภาวะผู้นำ สามารถจัดคนเข้าทำงาน ในศูนย์เรียนรู้

⁵ พระเทพดิลก (ระแบบ ตาโณ), นิเทศธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด จำกัด, 2534), หน้า 152.

⁶ พระมหาประเสริฐ ญาณสโร (ธรรมจง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์ในมงคลสูตร”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2547), หน้า 44-46.

ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจได้เหมาะสมกับงานในแต่ละตำแหน่ง ซึ่งเป็นการดำเนินการตามหลักพหุสัจจะ คือ การศึกษาเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ประชาชนในชุมชน ควรมีการกำหนดรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ทุกตำบล เพื่อให้ทุกครัวเรือนมีหลักการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของตนๆ

2. ผู้นำชุมชนควรมีความมุ่งมั่นและสนับสนุนศูนย์เรียนรู้ชุมชนอย่างแท้จริง โดยสร้างความรักความสามัคคีแก่คนในชุมชน สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อผู้นำและกลุ่มผู้นำ

3. ชุมชนควรร่วมกันบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เกิดเป็นพลังความคิด บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนควรมีจัดกิจกรรมสร้างเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยความร่วมมือของชาวชุมชน ซึ่งใช้หลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ยึดหลักความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับชุมชน แฝงด้วยความรู้คุณธรรม และการรู้จักสามัคคี

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การจัดการศูนย์เรียนรู้อาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น” เพื่อเป็นการรักษาอาชีพประจำท้องถิ่นที่มีการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษให้คงอยู่

2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การจัดการศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมในครัวเรือน เพื่อเป็นการเสริมรายได้หลักของครอบครัว

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การจัดการศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมวัยเกษียณสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพและมีพืชผักปลอดสารพิษไว้บริโภคในครอบครัวของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

พระครูโพธิธรรมานุกูล (บรระเทา ชุตติจีน). “ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

พระเทพดิลก (ระแบบ ตาโณ). *นิเทศธรรม*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด, 2534.

พระมหาประเสริฐ ญาณสโร (ธรรมจง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเชิงจริยศาสตร์ในมงคลสูตร”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2547.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

สุวุฒิ วรวิทย์พินิต และคณะ. การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชรตามแนวทาง
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2562. จากเว็บไซต์

<https://www.tci-thaijo.org>

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. แนวทางการใช้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการ
ขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบโดยทุนชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งชุมชน, 2557.

การพัฒนาพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่สุ่มเสี่ยงตำบลแม่กาจังหวัดพะเยา

THE DEVELOPMENT OF NO-BURNING BEHAVIOR IN RISK AREA OF MAE KA, PHAYAO PROVINCE

รักษ์ศรี เกียรติบุตร*

Raksi Kiattibutra

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อค้นหาปัญหาของเกษตรกรด้านการเผาทำลายวัชพืชและวัสดุทางการเกษตร ตลอดจนผลของการนำนโยบายของรัฐบาลด้านการแก้ปัญหาหมอกควันและไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตร ตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา 2) เพื่อพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ในการสร้างพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่สุ่มเสี่ยงตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา เน้นการพัฒนาการแก้ปัญหาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ผู้ที่พักอาศัยในเขตหมู่บ้านนาร่อง 5 หมู่บ้าน เทศบาลตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จากข้อมูลจากระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่พบปัญหาการเผาไร่ 2,804 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 7,265 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดสัดส่วน (Quota Sampling) จากกลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาสาสมัครป่าไม้ และ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเสี่ยงต่อการเผาวัสดุทางการเกษตร คิดเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 379 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการสนทนากลุ่ม (a focus group discussion) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) One-Way ANOVA สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมเรื่องปัญหาหมอกควันและไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรภาคเหนือ และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติตามนโยบายป้องกันปัญหาหมอกควันของภาครัฐ ใช้การเรียงเรียงนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.8 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 38.5 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 77 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรร้อยละ 64.9 และ ร้อยละ 42.7 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท ด้านปัญหาของเกษตรกรในการเผาทำลายวัชพืชและวัสดุทางการเกษตรพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 57.2 ใช้วิธีการเผาต่อชังพืชเพื่อกำจัดวัชวัสดุทางการเกษตรที่ไม่ต้องการ เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ร้อยละ 44.5 เห็นความสำคัญของการทำปุ๋ยหมักจากวัสดุทางการเกษตรเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ และร้อยละ 31 ต้องการให้ภาครัฐจัดอบรมการผลิตปุ๋ยและอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุน สำหรับค่าเฉลี่ยการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติด้านการแก้ปัญหาหมอกควันและไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตร ในภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) ซึ่งเกษตรกรเห็นด้วยกับมาตรการงดเผา 60 วันในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับปานกลางที่จะเลี่ยงการเผาวัสดุ

* อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

การเกษตร ($\bar{X}=3.40$) ในประเด็นการสร้างหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อสร้างพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่ชุ่มเสี่ยงตำบลแม่กา ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$) ทั้งนี้ ในประเด็นการได้รับโอกาสในการตัดสินใจการมีส่วนร่วม และประเด็นการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมก็อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.39$ และ 4.45 ตามลำดับ) สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษาพบว่า การดำเนินการตามนโยบายภาครัฐในบางส่วนยังมีความจำกัดด้านงบประมาณ นอกจากนี้เสนอให้ผู้นำชุมชนเพิ่มบทบาทในการสื่อสารกับคนในชุมชนให้มากขึ้น และเน้นการรณรงค์ให้ชุมชนใช้แนวคิดปรัชญาชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่อไป

คำสำคัญ: การเผาวัชพืช หมอกควัน การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

This research aims to 1) find out farmers' problems in burning weeds and agricultural waste, along with the implementation of government policy to prevent smog pollution from burning in MaeKa Sub-District, Phayao Province and 2) develop community participation principles and social responsibility concepts to help establishing no-burning behavior in the community of MaeKa. The population used is from 2,804 households which accommodate 7,265 habitants in 5 villages of MaeKa Sub-District, Phayao Province. Quota sampling is used to select representatives from village leaders, natural resources and environment volunteers, as well as agriculturists who are risk of burning agricultural waste. The total sampling is 392. The research tools consist of a questionnaire and a in-depth interview using descriptive statistics to describe the characteristics of the data. They are: frequency, percentage, mean, and standard deviation as well as inferential statistics One-Way ANOVA. Data from the interview is analyzed for contents matters and descriptive frequencies.

The research findings reveals most of the sample group are female (58.8%) ages between 41-50 years (38.5%), married (77%), and 42.7% are lower than 10,000 Baht average monthly income. The main occupation of the participants are agriculture (64.9 %). Importantly, it is found that 57.2 % of the participants mention that burning is the best solution to get rid of weeds and agricultural waste with an economic reason. However, people's opinion towards government policies to aware smog and pollution is at a highest level ($\bar{X}=4.24$). Considering the attitude for public participatory scheme, it is obvious that the sample group gives an important role to the participation in preventing and solving haze and forest fires at a high level ($\bar{X}=4.17$). Recommendation from the research is to enhance government budget installation and leaders' roles in public relations as well as focussing on campaigning for communities to make use of philosophies and local wisdom to solve the problems.

Keywords: Weed Burning, Smog, Public Participation

บทนำ

ปัญหาหมอกพิษหมอกควันจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรกรรมและไฟฟ้าในภาคเหนือได้ทวีความรุนแรงขึ้น หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของประชาชน รวมทั้งทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะในหน้าแล้งระหว่างเดือนมกราคม จนถึงเดือนเมษายนของทุกปี¹ หมอกควัน ฝุ่นละออง ถ้าเข้ามาที่ลอยขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศได้สร้างความเดือดร้อนรำคาญ เกิดผดผื่นคัน และภูมิแพ้ต่างๆ มีสาเหตุหลักมาจากการเผาตอซังหรือวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตรกรรม และการเผาพื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่รกร้างเพื่อขยายพื้นที่เกษตรกรรมในภาคเหนือนั่นเอง ซึ่งในกรอบทิศทางการพัฒนาภาคเหนือในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้เน้นว่าเป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดหนึ่งของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในภาคเหนือของไทย ที่ต้องเร่งรัดแก้ไขปัญหาเพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง เนื่องจากภาคเหนือมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ² นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาข้อที่ 3.1.1 ในยุทธศาสตร์ที่ 9 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12³ ยังได้เน้นให้หน่วยงานภาครัฐเร่งแก้ไขปัญหามลพิษหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คืนความอุดมสมบูรณ์และสร้างความสมดุลแก่ระบบนิเวศด้วย

ทั้งนี้ แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาหมอกพิษหมอกควันในภาคเหนือได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนมาตั้งแต่ช่วงปี 2555-2557⁴ บางครั้งค่าฝุ่นละอองในอากาศมีมากกว่า 400 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรตลอดเวลา ยาวนานเกินกว่า 20 วัน นับว่ามีความถี่สูงมาก และจัดอยู่ในขั้นที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ สภาวะดังกล่าวพบในหลายพื้นที่ของ 10 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน ตาก เชียงราย และน่าน ส่งผลให้ยอดผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลพุ่งสูงขึ้น มีรายงานผู้ป่วยเข้ารับการรักษาใน 4 กลุ่มโรค ได้แก่ กลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด 23,685 ราย กลุ่มโรคทางเดินหายใจทุกชนิด 24,837 ราย กลุ่มโรคตาอักเสบ 2,265 ราย และกลุ่มโรคผิวหนังอักเสบ 2,610 ราย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดท่องเที่ยวสำคัญ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย น่าน แม่ฮ่องสอน สภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเกิดการชะลอตัว มีนักท่องเที่ยวยกเลิกการเดินทางมากกว่าร้อยละ 50 เกิดความสูญเสียรายได้ประมาณ 2,000 ล้านบาท ในช่วงปี 2558⁵

¹ พัชรภา ไซคยงกูร, “ชุมชนมาตรฐาน หมู่บ้านปลอดเผา” ข่าวสารอากาศและเสียง, ปีที่ 5, ฉบับที่ 1., มกราคม – มีนาคม 2555, หน้า 3

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ทิศทางการพัฒนาภาคในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559, ตุลาคม 2554

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564, พฤษภาคม 2560.

⁴ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 (เชียงใหม่) กรมควบคุมมลพิษ, สถานการณ์มลพิษหมอกควันจากไฟฟ้าและการเผาในที่โล่งปี 2557

⁵ กรุงเทพมหานคร, ภาคเอกชนบ่นอุปหิมหมอกควัน กระทบการท่องเที่ยวเชียงใหม่ เผยรายได้ลดลงประมาณ 2 พันล้าน, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2558, จากเว็บไซต์

<http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/638571#sthash.ESqVSVxa.dpuf>,

จากรายงานสถานการณ์ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ช่วงเวลาวิกฤติของปัญหาดังกล่าวตั้งแต่ปี 2550 มาจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลจุดความร้อน (Hot spot)⁶ จากภาพถ่ายดาวเทียมของสำนักควบคุมไฟป่าในช่วงระหว่างวันที่ 1-28 กุมภาพันธ์ 2558 ได้รายงานการเกิดจุดความร้อนบริเวณพื้นที่ภาคเหนือ 17 จังหวัด มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,958 ครั้ง โดยพบกระจายอยู่ในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกเป็นไฟไหม้พื้นที่เกษตรมากที่สุดจำนวน 750 ครั้ง ไฟไหม้พื้นที่ป่าสงวน 713 ครั้ง และไฟไหม้พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 495 ครั้ง จำแนกเป็นพื้นที่ปกครองรายจังหวัด พบว่า จังหวัดเชียงใหม่เกิดไฟไหม้ป่าไม้และพื้นที่เกษตรมากที่สุด จำนวน 264 ครั้ง รองลงมาเป็นจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 200 ครั้ง และจังหวัดเพชรบูรณ์ 187 ครั้ง ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรกรรม เป็นจุดเสี่ยงอันดับต้นๆ ของการเกิดปัญหาหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ ด้านภาครัฐก็ได้วางนโยบายและมาตรการกำหนดในเรื่องนี้อย่างจริงจัง เช่น ในปี 2556 ได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันภาคเหนือ 9 จังหวัดขึ้น และรัฐบาลในขณะนั้นยังได้อนุมัติแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า การเผาในที่โล่ง และมลพิษหมอกควัน พ.ศ. 2556-2562 ภายใต้แผนแม่บทพัฒนาความปลอดภัยด้านอัคคีภัยแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2556 ภายใต้งบประมาณ 10,380 ล้านบาท ผลจากรณรงค์ของภาครัฐ ซึ่งได้กำหนดให้มี 100 วันอันตราย (21 มกราคม – 30 เมษายน 2556) ช่วยให้คุณภาพอากาศและสถานการณ์หมอกควันในภาคเหนือดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาเล็กน้อย โดยคุณภาพอากาศที่มีค่า PM (Particle Matter) สูงเกินเกณฑ์มาตรฐานลดจาก 63 วันในปี 2555 เหลือ 46 วันในปีถัดมา⁷

สำหรับพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยพะเยา ถือว่าเป็นพื้นที่ที่อยู่ในจุดความร้อน (Hot Spot) หรือจุดเสี่ยงที่มีปัญหาการเผาวัสดุทางการเกษตรในอัตราสูง พิจารณาจากลักษณะภูมิประเทศ ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของตำบลซึ่งเป็นเนินเขาและเชิงเขาเป็นป่าเขา เป็นแหล่งกำเนิดลำน้ำหลายสายไหลผ่านหมู่บ้านต่างๆ ไปทางทิศเหนือลงสู่กว๊านพะเยา ทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงเขา จากพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 82,310 ไร่ คิดเป็นพื้นที่เกษตรถึง 24,637 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไผ่ชนิดต่างๆ ตามเนินเขา อยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันตก และเป็นป่าไม้สักและไม่เบญจพรรณ ประมาณ 51,253 ไร่ มีพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ เพียง 8,450 ไร่⁸ จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่บริเวณเชิงเขาไปจนถึงที่ราบลุ่ม ซึ่งเมื่อมีการเผาไหม้ของวัสดุทางการเกษตร จะมีหมอกควันติดอยู่ในชั้นบรรยากาศบริเวณที่ราบเชิงเขาเป็นส่วนใหญ่ และหากมีไฟป่าผนวกเข้าด้วย พื้นที่ตำบลแม่กาก็ไม่ต่างจากกันกระทั่งที่รองรับฝุ่นละอองจากการเผาไหม้นั้น ผลกระทบนี้ได้ส่งโดยตรงถึงประชากรที่อาศัยอยู่โดยรอบรวมถึงนิสิตนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยพะเยารวมกว่าหมื่นชีวิต

งานวิจัยนี้ได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาจากกระบวนการมีส่วนร่วม โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัยเรื่องการแก้ปัญหามลพิษหมอกควันและ

⁶ ศุทธิณี ดนตรี และคณะ, การจำแนกเชิงพื้นที่ของพื้นที่เผาไหม้เพื่อการเฝ้าระวังและการป้องกันการเผาในที่โล่ง: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2557, หน้า 240-270

⁷ กรมควบคุมมลพิษ, สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2556, รายงานจากกองแผนงานและประเมินผล, กรกฎาคม 2557, หน้า 45.

⁸ เทศบาลตำบลแม่กา, 2558 ข้อมูลพื้นฐานตำบลแม่กา, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2558, จากเว็บไซต์ <http://www.maekalocal.com/ContentPAGE.php?id=24>

ไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรภาคเหนือ และนโยบายของรัฐในด้านนี้ เป็นงานวิจัยเพื่อการเตรียมชุมชนให้เกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนโดยการศึกษาพฤติกรรมของเกษตรกรในการกำจัดวัชพืชและวัสดุทางการเกษตรโดยไม่เผา เพื่อค้นหาวิธีการที่จะผลักดันนโยบายป้องกันหมอกควันและไฟป่าของภาครัฐ ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และช่วยให้เกษตรกรไม่ต้องเผาขยะทางการเกษตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่ที่เสี่ยงของตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา ซึ่งมีปริมาณของจุดความร้อนจำนวนมาก หากการดำเนินงานในพื้นที่วิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยก็จะได้พิจารณาดำเนินโครงการให้ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยงทุกส่วนของจังหวัดพะเยา และในภูมิภาคต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อค้นหาปัญหาของเกษตรกรด้านการเผาทำลายวัชพืชและวัสดุทางการเกษตร ตลอดจนผลของการนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติในการแก้ปัญหาหมอกควันและไฟป่าจากการเผาไหม้ในพื้นที่ ตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ในการสร้างพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่เสี่ยงตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา เน้นการพัฒนาการแก้ปัญหาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

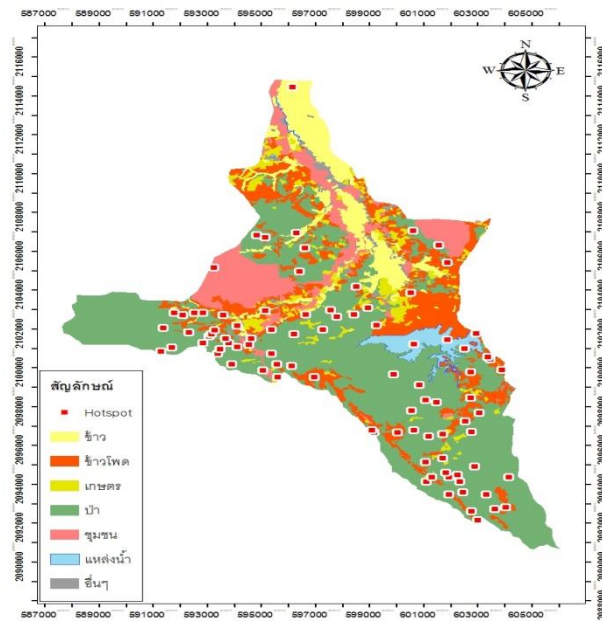
วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขึ้นแบบเจาะจงจากประชากรในพื้นที่ที่มีปริมาณของจุดความร้อนจำนวนมาก จำนวน 2,804 หลังคาเรือน รวมประชากรทั้งสิ้น 7,265 คน คำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamané) ที่ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 0.95 รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 379 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบโดยกำหนดสัดส่วน (Quota Sampling) จากกลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาสาสมัครป่าไม้ และ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเสี่ยงต่อการเผาวัสดุทางการเกษตร

2. พื้นที่และกำหนดเวลาในการวิจัย

ศึกษาจากพื้นที่ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เฉพาะหมู่บ้านนาร่อง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านหม้อแกงทอง หมู่ 2 บ้านห้วยเคียน หมู่ 10 บ้านแม่กาท่าข้าม หมู่ 16 บ้านแม่กาห้วยเคียน และหมู่ 18 บ้านแม่ต๋ำน้อย

ภาพประกอบที่ 1: พื้นที่ทำการศึกษามีจุดความร้อนจำนวนมาก⁹

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม (questionnaire) แบบปลายปิด และปลายเปิด แบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ใช้คำถามปลายปิดแบบเลือกคำตอบเดียวจากหลายคำตอบ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านพฤติกรรมกรรมการกำจัดวัชพืชและวัสดุทางการเกษตร และดำเนินการปฏิบัติตามข้อกำหนดของภาครัฐในการป้องกันปัญหาหมอกควันและไฟป่า เป็นลักษณะของคำถามระดับความคิดเห็น ใช้คำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า จากมากที่สุด ไปถึง น้อยที่สุด จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจำนวน 3 ข้อ

3.2 แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ใช้สำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) เป็นข้อคำถามที่มีโครงสร้างแน่นอน (structured interview) ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ได้แก่ประเด็นพฤติกรรมกรรมการกำจัดวัชพืชและวัสดุทางการเกษตร ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาลตำบลแม่กา รวมทั้งคำถามเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือจากภาคประชาชนและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในพื้นที่ที่กำหนดเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแจกแบบสอบถามในกลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพเสี่ยงต่อการเผาวัสดุทางการเกษตร และจัดเวที

⁹ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 (เชียงใหม่), กรมควบคุมมลพิษ, 2557, สถานการณ์มลพิษหมอกควันจากไฟป่าและการเผาในที่โล่ง

เสวนากลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชนและผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและผู้แทนกลุ่มเกษตรกร หลังจากการเก็บข้อมูลแล้วทำการคัดแยกกลุ่มข้อมูลตามประเภทการของคำถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามและสนทนากลุ่ม โดยแยกการวิเคราะห์เป็นสองส่วนคือการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อบรรยายคุณลักษณะของข้อมูลที่ศึกษา โดยคำนึงถึงความถี่ (Frequency) ของข้อมูลที่ซ้ำกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้สถิติทางคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานในการประเมินผล

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นความคิดเห็นด้านพฤติกรรมกรรมการกำจัดวัชพืชและวัสดุทางการเกษตรและด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดของภาครัฐในการป้องกันปัญหาหมอกควันและไฟป่า ใช้ระดับการวัดแบบช่วงตามมาตรวัดของ Likert Scale ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ช่วง จากน้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด ดังนี้

4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. ทฤษฎีด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ อับราฮัม มาสโลว์ (Maslow's theory motivation) ได้พยายามค้นหาคำอธิบายว่าทำไมคนจึงถูกผลักดันโดยความต้องการบางอย่าง ณ เวลาหนึ่งทำไมคนหนึ่งจึงทุ่มเทเวลาและพลังงานอย่างมากเพื่อให้ได้มาซึ่งความปลอดภัยของตนเอง ขณะที่บางคนมีความต้องการเพียงให้ได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น ซึ่งมาสโลว์อธิบายว่า ความต้องการของมนุษย์จะถูกระเบียงตามลำดับจากสิ่งที่กดดันมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด ทฤษฎีของมาสโลว์จะสามารถอธิบายพฤติกรรมความต้องการของชุมชนที่ศึกษาได้ เนื่องจากทฤษฎีนี้มองว่า มนุษย์ทุกคนพยายามที่สร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับแรกก่อน เมื่อความต้องการนั้นได้รับความพึงพอใจแล้ว ความต้องการนั้นก็หมดลงและเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลพยายามสร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดลำดับต่อไป ตัวอย่าง เช่น คนที่อดอยากยากจน (ความต้องการทางกาย) จะไม่สนใจต่อนโยบายรถคันแรกของรัฐบาล (ความต้องการสูงสุด) หรือไม่ต้องการยกย่องจากสังคม หรือเมื่อเกษตรกรปลูกพืชได้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ ก็จะไม่สนใจต่อนโยบายการเป็นหมู่บ้านปลอดควันพิษ การได้รับรางวัลหมู่บ้านดีเด่นด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่พฤติกรรมของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความต้องการตามลำดับชั้น โดยเมื่อบรรลุความพึงพอใจในลำดับชั้นที่หนึ่งแล้วจะพยายามแสวงหาความต้องการในลำดับต่อไป จนถึงลำดับที่ทุกคนต้องการสูงสุด

ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ ได้แก่

1. ความต้องการทางกาย (physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐาน คือ อาหาร ที่พักอาศัย ยารักษาโรค

2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่า ความต้องการเพื่อความอยู่รอด เป็นความต้องการในด้านความปลอดภัยจากอันตราย

3. ความต้องการทางสังคม (social needs) เป็นความต้องการการยอมรับจากเพื่อน
4. ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) เป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว ความนับถือและสถานะทางสังคม
5. ความต้องการให้ตนประสบความสำเร็จ (self – actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ความต้องการทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ

การศึกษาความต้องการของมนุษย์อย่างแท้จริง โดยพยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของส่วนรวมโดยไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อส่วนตัว สร้างความตระหนักในปัญหาของส่วนรวม และสงวนความสะอาดสบายส่วนตัวไว้ น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาการเผาทำลายวัสดุทางการเกษตรที่ไม่ใช่ ซึ่งชุมชนอาจช่วยกันหาแนวทางกำจัดวัสดุเหล่านั้นด้วยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและยึดหลักความพอเพียงได้

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ตามแบบของ Cohen and Uphoff¹⁰ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation)

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-making) หมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการโดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าจะจัดทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง และการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ให้กับโครงการทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการ รวมทั้งความตั้งใจของบุคคลที่ตอบสนองในเชิงบวกต่อโครงการย่อยที่แตกแขนงมาจากโครงการใหญ่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ โครงการพัฒนาทั้งการพัฒนาชุมชนชนบท หรือการพัฒนาชุมชนเมือง อาจต้องการกำลังแรงงานและปัญญาจากประชาชนในท้องถิ่นในการปฏิบัติเพื่อให้โครงการเหล่านั้นดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สิ่งที่ผู้จัดการการมีส่วนร่วมควรตระหนักและวิเคราะห์คือกลุ่มที่เข้าร่วมเป็นไปอย่างสมัครใจหรือไม่สมัครใจ เป็นการเข้าร่วมแบบชั่วคราวหรือต่อเนื่อง และเป็นการเข้าร่วมในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลหรือเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อโครงการก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความผูกพันกับโครงการมากขึ้น

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits) การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัยคือ เป็นทั้งการร่วมรับประโยชน์หรือร่วมรับผลสืบเนื่องใดๆ จากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับได้แก่ 1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุคือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพดี 2) ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือมีความรู้มากขึ้น 3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพของตนเอง การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in

¹⁰ พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต, องค์การและการบริหารจัดการ, (นนทบุรี: ริงค์ บียอนด์ บุ๊คส์, 2552)

Evaluation) เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการประเมินโครงการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การร่วมประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ เป็นต้น

หลักการมีส่วนร่วมเป็นหลักการที่จะพัฒนาสังคมเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยรัฐบาลยุคนายทักษิณ ชินวัตรได้แถลงเป็นนโยบายของรัฐบาลและยังกำหนดไว้เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. 2548 - 2551) การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546 - 2550) ที่เน้นการเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอีกด้วย ซึ่งหลักการมีส่วนร่วม ขึ้นตอนได้แก่

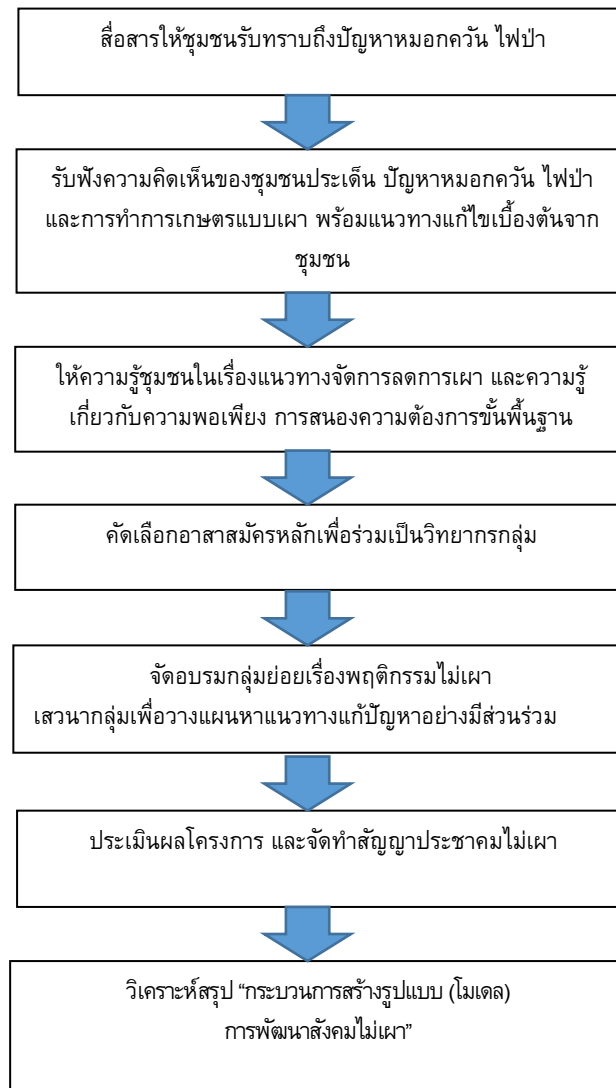
1. การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน (Inform)
2. การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน (Consult)
3. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติ (Involve)
4. การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความร่วมมือหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม (Collaborate)
5. การเสริมอำนาจประชาชนร่วมตัดสินใจ (Empower)

ตัวอย่างการดำเนินการของภาครัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ด้านหมอกควัน ซึ่งทำการศึกษาโดย พฤกษ์ ยินมันตะสิริและคณะ¹¹ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาการเผาในที่โล่งเพื่อเตรียมทำการเกษตร และการเผาขยะของพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนอกจากจะใช้กลยุทธ์ด้านการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายแล้ว ยังได้เน้นการทำความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งมาตรการจูงใจ เช่น การรณรงค์และสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการจัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา และผลกระทบจากหมอกควัน การจัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดทำโครงการไบโอดีเซลชุมชน โครงการหมู่บ้านนามอง โครงการกล้าไม้แลกขวดสารเคมี เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมเทคโนโลยีทางเลือกในการจัดการกับไบโอดีเซลเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น การอบรมการทำปุ๋ยหมัก การไถกลบตอซังข้าวโพดและฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพเพื่อให้ได้ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่เสี่ยงเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ตำบลแม่กา จังหวัดพะเยาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมได้แก่ ระดมความคิด

¹¹ พฤกษ์ ยินมันตะสิริและคณะ, การแก้ไขปัญหาการเผาป่าของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, รายงานการวิจัย, 2552

วิเคราะห์ปัญหา สร้างแนวทางแก้ไข ลงมือปฏิบัติ เฝ้าระวัง และประเมินผล หรือ แนวคิดการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ระดับ คือ สื่อสาร รับฟัง เปิดโอกาส ร่วมมือ เสริมพลัง ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3: กระบวนการวิจัย การพัฒนาพฤติกรรมไม่เผาในพื้นที่สูงเสี่ยง

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 58.8 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 38.5 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 77 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรร้อยละ 64.9 และ ร้อยละ 42.7 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท สำหรับผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถสรุปได้เป็นประเด็นย่อยดังนี้

1. ประเด็นพฤติกรรมของเกษตรกรด้านการเผาทำลายวัชพืชและวัสดุทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.2) ระบุว่าใช้วิธีการเผาตอซังพืชเพื่อกำจัดวัสดุทางการเกษตรที่ไม่ต้องการ แต่ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการเผาทำลายเป็นวงกว้าง เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตามเกษตรกรบางส่วน (ร้อยละ 44.5) เห็นความสำคัญของการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ทำปุ๋ยหมักจากวัสดุทางการเกษตร หรือทำเป็นอาหารสัตว์เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป ส่วนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 31 เห็นว่าต้องการให้ภาครัฐจัดอบรมการผลิตปุ๋ยและอาหารสัตว์เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรและลดต้นทุน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์การปลูกจิตสำนึกในชุมชนเพื่อรณรงค์คัดแยกขยะ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการทำเสวียนรอบต้นไม้ การผลิตเป็นเชื้อเพลิงชีวภาพ รวมทั้งการอบรมผู้นำชุมชนให้เป็น “หมอดิน” ส่งผลให้เกษตรกรเริ่มให้ความสนใจในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและไม่เผาทำลายพืชในพื้นที่การเกษตรกันมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีพฤติกรรมเผาซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและคนหาของป่าจากนอกพื้นที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มมากนัก จากข้อมูลการวิจัยที่ได้ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้ใดเป็นผู้ลงมือเผา

2. ประเด็นการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ จากการที่ภาครัฐได้เน้นให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า จังหวัดพะเยาก็ได้ประกาศมาตรการ 60 วันอันตรายเพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทุกปี ต่อเนื่องกันมา โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 มาตรา 15 (4) ซึ่งในปีที่ผ่านมาได้กำหนดให้วันที่ 16 กุมภาพันธ์-16 เมษายน 2561 เป็นช่วงวิกฤตหมอกควัน โดยห้ามเผาขยะมูลฝอย เศษกิ่งไม้ ใบหญ้า และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอื่นๆ ในทุกพื้นที่รวมถึงพื้นที่ทางการเกษตร และพื้นที่ป่า ตลอดจนห้ามจุดไฟเผาบริเวณสองข้างทางหรือบริเวณพื้นผิวจราจรบนทางหลวงและถนนทั่วไป และในช่วงวิกฤตหมอกควันได้มีการจัดทำแนวกันไฟและบริหารจัดการเชื้อเพลิงในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่การเกษตร พื้นที่ริมทางและพื้นที่เสี่ยงต่อการเผา ก่อนถึงช่วงวิกฤตหมอกควัน ให้จัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรโดยการไถกลบ หรือนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ทำปุ๋ยหมักอัดแห้งเป็นอาหารสัตว์นำมาผลิตเป็นเชื้อเพลิงชีวมวล เป็นต้น และให้ทุกหน่วยงานระดมสรรพกำลังในการประชาสัมพันธ์รณรงค์ เฝ้าระวัง ป้องกันและออกลาดตระเวนพื้นที่เสี่ยงอย่างเข้มข้นในช่วงวิกฤตหมอกควัน ในส่วนนี้ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: แสดงความเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านการปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า

ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	SD	แปลผล
ด้านการปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐ			
1. เทศบาลตำบลแม่กาแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการป้องกันหมอกควันและไฟป่าอย่างสม่ำเสมอ	3.27	0.64	ปานกลาง
2. การลดการเผาวัสดุทางการเกษตรเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ยากสำหรับเกษตรกร	4.10	0.61	มาก
3. มาตรการงดเผา 60 วันสมเหตุสมผล สามารถช่วยลดปัญหาได้ระยะ	4.24	0.75	มากที่สุด

หนึ่ง			
4. การลดการเผาวัสดุทางการเกษตรเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ	3.98	0.53	มาก
5. ท่านพยายามเลี่ยงการเผาวัสดุทางการเกษตรทุกครั้งที่ทำได้ (กำจัดขยะทางเกษตรโดยวิธีอื่น เช่น ไถกลบ หรือทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น)	3.40	0.56	ปานกลาง
รวม	3.80	0.62	มาก

จากตารางที่ 1 ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในการปฏิบัติตามนโยบายภาครัฐในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$) ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นด้วยกับมาตรการงดเผา 60 วันในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) อย่างไรก็ดี กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับปานกลางที่จะเลี่ยงการเผาวัสดุทางการเกษตร ($\bar{X}=3.40$)

3. ประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลจากการรณรงค์ผ่านเสียงตามสาย และการประกาศมาตรการ 60 วันงดการเผาของภาครัฐ รวมถึงการลงพื้นที่ของผู้นำชุมชน ตลอดจนการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาประกอบในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า ในพื้นที่ลุ่มเสี่ยงตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา ได้รับผลตอบแทนที่น่าพึงพอใจในระดับหนึ่ง งานวิจัยนี้นำเสนอ ผลการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการจัดสนทนากลุ่มย่อยของตัวแทนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2: แสดงผลการสอบถามความคิดเห็นและการสนทนากลุ่มด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า

ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	SD	แปลผล
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน			
1. ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารและสร้างความตระหนักการสำนึกรักษ์ป่า	4.09	0.73	มาก
2. ท่านได้นำเสนอหรือแลกเปลี่ยนวิธีการลดขยะทางการเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าอยู่เสมอ	3.82	0.44	มาก
3. ท่านมีโอกาสตัดสินใจในกิจกรรมการลดการเผาขยะทางการเกษตรที่จะช่วยลดปัญหาหมอกควันได้	4.39	0.67	มากที่สุด
4. ท่านได้มีส่วนร่วมทุกครั้งในการจัดกิจกรรมให้ความรู้กับเกษตรกรและชุมชนในการนำเศษวัชพืชมาทำปุ๋ยหมัก หรือกิจกรรมอื่นแทนลดการเผาอื่นๆ	4.45	0.50	มากที่สุด
5. ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า	4.08	0.54	มาก
รวม	4.17	0.57	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$) ทั้งนี้ ในประเด็นการได้รับโอกาสในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วม และประเด็นการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมก็อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X}=4.39$ และ 4.45 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตามในประเด็นการนำเสนอหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิธีการลดขยะทางการเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควันอยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X}=3.82$)

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการตามนโยบายภาครัฐเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าเป็นเรื่องที่หลายพื้นที่ยังประสบปัญหาและไม่สามารถหาข้อยุติในการดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างเด็ดขาด การแก้ไขปัญหาของพื้นที่ 5 หมู่บ้านในเขตตำบลแมกกา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา นับว่าได้ดำเนินการมาถูกทางแล้ว แต่เนื่องจากการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐในบางส่วนจำเป็นต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ เช่น การทำขยะอัดแท่ง การทำเชื้อเพลิงชีวมวล แม้จะมีวิทยากรให้ความรู้ แต่ละหมู่บ้านก็จะมึงบประมาณจำกัด จึงดำเนินการได้ไม่เต็มที่ ชุมชนแมกกา ก็เหมือนชุมชนทั่วไปที่ต้องการมีสถานะความเป็นอยู่ที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีในเรื่องความต้องการของมนุษย์ของอัมบราฮัม มาสโลว์ ทั้งนี้ หากภาครัฐสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนสูง และพยายามแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ก็เชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้นได้

จากผลวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การนำหลักการมีส่วนร่วมของยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546 - 2550) 5 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม และการเสริมอำนาจในการตัดสินใจ ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

ข้อเสนอแนะ

ในส่วนของผู้นำชุมชนควรให้การเอาใจใส่และเพิ่มบทบาทในการสื่อสารกับคนในชุมชนให้มากขึ้น นอกจากนี้ การสร้างกฎระเบียบของชุมชนและการรณรงค์ให้ปฏิบัติตามระเบียบก็เป็นสิ่งที่ควรนำมาใช้ การจัดโครงการจิตสำนึกรักษ์ป่า ทั้งนี้หลังจากการดำเนินการดังกล่าวแล้วจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้นมาก จะเห็นได้ว่า การใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของชุมชนยังสามารถใช้ได้ผลดีในพื้นที่ต่างๆ ทั้งนี้หากภาครัฐไม่ละทิ้งหน้าที่ และชุมชนมีความพร้อมและให้ความร่วมมือ การจัดการกับปัญหาหมอกควันและการพัฒนาสังคมไม่เผาโดยเน้นการนำภูมิปัญญาของชุมชน จะประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. สรุปรูปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2556. รายงานจากกองแผนงานและประเมินผล. กรกฎาคม 2557, หน้า 45.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

กรุงเทพฯธุรกิจ. ภาคเอกชนบ่นอุปพืชหมอกควัน กระทบการท่องเที่ยวเชียงใหม่ เผยรายได้ลดลงประมาณ 2 พันล้าน. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2558. จากเว็บไซต์

<http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/638571#sthash.ESqvSVxa.dpuf>,

เทศบาลตำบลแม่กา. 2558. ข้อมูลพื้นฐานตำบลแม่กา. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2558. จากเว็บไซต์

<http://www.maekalocal.com/ContentPAGE.php?id=24>.

พฤษย์ ยินมันตะสิริและคณะ. การแก้ไขปัญหาการเผาป่าของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้าบ่อ หลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย, 2552.

พีชราภา ไชคยงกูร. “ชุมชนมาตรฐาน หมู่บ้านปลอดเผา” ข่าวสารอากาศและเสียง. ปีที่ 5. ฉบับที่ 1. มกราคม – มีนาคม 2555, หน้า 3.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. องค์การและการบริหารจัดการ. นนทบุรี: ริงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์. 2552.

ศุทธิณี ดนตรี และคณะ. การจำแนกเชิงพื้นที่ของพื้นที่เผาไหม้เพื่อการเฝ้าระวังและการป้องกันการเผา ในที่โล่ง: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. 2557

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ทิศทางการพัฒนาภาคในระยะ **แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559**. ตุลาคม 2554

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564**, พฤษภาคม 2560.

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 (เชียงใหม่). กรมควบคุมมลพิษ 2557. สถานการณ์มลพิษหมอกควันจากไฟป่า และการเผาในที่โล่ง.

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 (เชียงใหม่). กรมควบคุมมลพิษ. **สถานการณ์มลพิษหมอกควันจากไฟป่าและการเผาในที่โล่งปี 2557**

**การศึกษาเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ
(เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน)**

**STUDY LINKS OF CULTURAL TOURISM IN THE NORTHERN AREAS
(CHAING RAI, PHAYAO, PHRAE, NAN, LUMPHUN, LAMPANG, CHIANG
MAI, MAE HONG SON)**

ชานิกา ฉัตรสูงเนิน และคณะ*

Chanika Chatsungnern and Others

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน โดยใช้แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาศักยภาพเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงแบบสอบถามความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยว โดยมีตัวแทนประเมินเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง ประกอบด้วย ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา และนักวิชาการ จำนวน 15 คน การศึกษาในครั้งนี้โดยมุ่งหวังเพื่อสร้างการรับรู้ ข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชนและให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มของชุมชนที่มาจาก การท่องเที่ยว โดยใช้เสนอ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตวัฒนธรรมและความคิด สร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ตลอดจนชุมชนได้เกิดการส่งเสริม การจัดการด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในเส้นทาง “Northalgia” เรื่องราวของชุมชนว่าด้วยวิถีชีวิต ภูมิปัญญา การส่งต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, กิจกรรมท่องเที่ยว

ABSTRACT

This research aims to study the linking of cultural tourism in northern 8 such as Chiang Rai, Phayao, Phrae, Nan, Lumphun, Lumpang, Chiang Mai, and Mae Hong Son. The survey of the questionnaire to investigate the potential to create a tourist route including satisfaction of the tourist routes. By the agent to representatives of the tourism association, include 15 people as the private sector, the Entrepreneurship, the Representatives from education, and the Technocrat. The research aims to create for awareness of tourism information community and the community able to generate more revenue from tourism through the glamorous lifestyle, culture, wisdom, and creativity to convert

* ปานณนาถ ตักศิรัญญา, เพ็ญกานต์ นามวงศ์, และศิริขวัญ ปัญญาเรียน, สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง

income. The community formed to promote tourism base on the sustainable tourism in routes “Northalgia” which, the story of the community way of life, wisdom, and the property passed through cultural tourism.

Keywords: cultural tourism, tourist activities

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายกระจายอยู่ในทุกจังหวัด มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และการท่องเที่ยวยังถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน¹

ภาคเหนือ เป็นภูมิภาคที่อยู่ด้านบนสุดของไทย มีลักษณะภูมิประเทศอันประกอบไปด้วยเทือกเขา สลับซับซ้อน ต่อเนื่องมาจากทิวเขาดานโงมาในประเทศพม่าและประเทศลาว ภาคเหนือมีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าสะวันนา เหมือนกับพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ การที่มีพื้นที่อยู่เหนือระดับน้ำทะเลและมีเส้นละติจูดอยู่ตอนบนทำให้สภาพอากาศของภาคเหนือเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลอย่างเห็นได้ชัด เช่น มีฤดูหนาวที่หนาวเย็นกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ของภาคเหนือมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับอาณาจักรล้านนา ด้านประวัติศาสตร์ บริเวณพื้นที่ภาคเหนือ เดิมเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ซึ่งสถาปนาอาณาจักรขึ้นมาในปีพุทธศักราช 1835 โดยพญามังราย และสถาปนาเมืองหลวงอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 1839 ในชื่อเมืองพสุศรีนครพิงค์เชียงใหม่ อาณาจักรล้านนาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 1835 เกิดจากการยุบรวมกันของอาณาจักรในช่วงยุคก่อนหน้า คือ หิรัญนครเงินยางเชียงแสนและหริภุญชัย ด้านภูมิประเทศภูมิประเทศของภาคเหนือประกอบไปด้วยเทือกเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อน และมีพื้นที่สำคัญของประเทศหลายจุด เช่น พื้นที่ทางด้านตะวันตกสุดของประเทศที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พื้นที่ทางด้านเหนือสุดของประเทศที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จุดสูงสุดของประเทศที่ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ภาคเหนือยังเป็นพื้นที่แรกของประเทศที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน โดยจุดแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศไทยอยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย²

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สำรวจพบข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยต่างๆ ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เช่น หาดทราย ชายทะเล เกาะแก่ง ผาและเพิงผา ป่าเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน ทะเลสาบรวมถึงสิ่งที่กำเนิดขึ้นร่วมกาลสมัยกับประวัติศาสตร์ธรรมชาติชาติชาติกตัญญูบรรพ์เป็นอาทิ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถานและศาสนา เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงพิพิธภัณฑสถาน ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม เช่น งานเทศกาล ประเพณี ศิลปะการแสดง ศิลปหัตถกรรม หอศิลป์ วิถีชีวิต ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตาม นวอ เดชสุวรรณ ได้กล่าวว่า จากภาวะเศรษฐกิจไทยและภาคเหนือ ไตรมาส 1 ปี 2562 พบเศรษฐกิจไทยภาคการท่องเที่ยว ขยายตัวชะลอลง แต่เมื่อพิจารณาใน

¹ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2555-2559, (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550), หน้า 14

² ภาคเหนือ (ประเทศไทย), สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://th.wikipedia.org/wiki/>

พื้นที่ภาคเหนือ พบเศรษฐกิจภาคเหนือขยายตัวเล็กน้อย³ ตลอดจน กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ได้กล่าวถึงแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยพื้นที่ จังหวัด เชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน ในประเด็นความต้องการของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ด้านการท่องเที่ยวที่พบว่ายังขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดหรือจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพำนักในพื้นที่กลุ่มจังหวัด⁴

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการสร้างการรับรู้ ข้อมูลทางการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน 8 ชุมชน ประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และ เชียงราย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ ตลอดจนมุ่งหวังให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้เพิ่มของชุมชนที่มาจาก การท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตวัฒนธรรมและความคิด สร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ตลอดจน ชุมชนได้เกิดการส่งเสริม การจัดการด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางการท่องเที่ยวแก่ชุมชน เกิดการสร้างรายได้ให้แก่คนในพื้นที่ ชุมชนได้ตระหนักถึง การสืบทอดอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ลูกหลานในชุมชนท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อออกแบบเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน
2. ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ได้เลือกศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และเชียงราย ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่น อันเป็นต้นทุนทางด้านการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ได้ และได้ลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาศักยภาพเพื่อนำมาสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงในพื้นที่ภาคเหนือ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และเชียงราย จากนั้นได้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจนสามารถนำไปสู่การทดสอบเส้นทาง โดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา นักวิชาการ มัคคุเทศก์ และได้สอบถามความคิดเห็นที่มีต่อเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง อันนำไปสู่การพัฒนาต่อไป ทั้งนี้ แบบสอบถามแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การประเมินความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ย 4.20–5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด 3.40–4.19 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก 2.60–3.39 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง 1.80–2.59 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย 1.00–1.79 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

³ สรุปรายภาวะเศรษฐกิจไทยและภาคเหนือ ไตรมาส 1 ปี 2562, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562, จากเว็บไซต์ https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Northern/EconomicReport/DocLib_NREcon_Report/2562--05--02

⁴ กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2. สรุปรายประเด็นสำคัญและความต้องการของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน. แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน พ.ศ. 2561-2565. 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562. จากเว็บไซต์ <http://osmnorth-n2.moi.go.th/demob2-3/>

และใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงผลค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสำรวจศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ในพื้นที่ 8 จังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูนลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน สามารถนำทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่น มาออกแบบเพื่อสร้างเส้นทางเชื่อมโยง 8 จังหวัด คือ “Northalgia” เรื่องราวของชุมชนว่าด้วยวิถีชีวิต ภูมิปัญญา การส่งต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดเส้นทาง ดังต่อไปนี้

วันที่ 1 หาดสวรรค์ที่หาดบ้าย ความเรียบง่าย บนชีวิตริมโขง บ้านหาดบ้าน ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวชุมชน บ้านหาดบ้าน ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
- กิจกรรมนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมโขง วิถีชีวิตประมง
- เยี่ยมชมวิถีชีวิตเกษตร สวนผลไม้ที่หลากหลาย อาทิ มะม่วง ลิ้นจี่ มะละกอ ไร้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น
- สักการะพระธาตุศรีจอมหมอก พุทธสถานที่อยู่ในหมู่บ้าน
- ชมสูตรลับของการเตรียมหวาย ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ บ้านหาดบ้าย และสามารถเลือกซื้อสินค้าเพื่อเป็นของฝากของที่ระลึกได้
- เยี่ยมชมกลุ่มทอผ้าไตลื้อ บ้านหาดบ้าย เรียนรู้ผืนผ้าลวดลาย วิจิตรที่ทอขึ้นอย่างประณีต สะท้อนผ่านลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์
- ชมการพ้อนรำ และการขับลื้อ ก่อนเดินทางกลับ

วันที่ 2 วิถีไตลื้อที่ไม่เคยเลือนราง ณ เมืองมาง เมืองหย่วน ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวชุมชนเมืองมาง เมืองหย่วน ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
- กราบสักการะพระธาตุสบแวน
- เยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน วัดแสนเมืองมา
- กิจกรรม จากดอกฝ้าย สู่เส้นใย กลายเป็นผืนผ้า เรียนรู้เรื่องราวการส่งต่อภูมิปัญญาเรื่องราวการทอผ้าไปยังรุ่นสู่รุ่น
- เรียนรู้การย้อมผ้า ที่บ้านป่ามาลี วงศ์ใหญ่ ประธานกลุ่มทอผ้าแปรรูป นักท่องเที่ยวเลือกซื้อผ้าทอไตลื้อประยุกต์เครื่องนุ่งห่มที่หลากหลาย

วันที่ 3 บ่ม (ความ) สุข ที่บ้านบ่อสวก ชุมชนบ้านบ่อสวก ตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวชุมชนบ้านบ่อสวก ตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

- กิจกรรม “สุข เรา เผา ดิน” กิจกรรมปั่นดินเผาชุมชนบ้านป่อสวน เรียนรู้เรื่องราวการทำเครื่องปั้นดินเผา องค์กรความรู้ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น
- กิจกรรม ครอบครัว “สุข” งานหัตถกรรมจักสาน ให้นักท่องเที่ยวได้สนุกกับกิจกรรม “สานตาแหลว” สัญลักษณ์ ป้องกันสิ่งชั่วร้าย ปกป้องคุ้มภัย
- ชมการแสดงการฟ้อนเงี้ยว และร่วมสนุก เรียนรู้ กับศิลปะการฟ้อนร่วมกับชุมชน
- ศึกษาเรียนรู้ กิจกรรม “ความสุขที่ถัก ทอ ได้” ชมกระบวนการทอผ้า ลวดลายเอกลักษณ์ของกลุ่มทอผ้า ชมกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่การปลูกฝ้าย การปั่นฝ้าย การย้อมสีธรรมชาติ เป็นต้น

วันที่ 4 ชมแง่มุมในความพินถิ่นที่บ้านถิ่นไต้ลื้อ ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวชุมชนบ้านถิ่นไต้ลื้อ ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน
- ชมความงามของสถาปัตยกรรมบ้านไต้ลื้อ
- สักการะ พระธาตุถิ่นแดนหลวง
- เยี่ยมชมวัดสำคัญในชุมชน วัดถิ่นใน และวัดถิ่นนอก
- เยี่ยมชมสวนแก้วมังกร และเลือกซื้อของฝากผลิตภัณฑ์อบแห้งจากแก้วมังกร
- ศึกษาเรียนรู้ กระบวนการทอผ้า ลวดลายเอกลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าไต้ลื้อบ้านถิ่น ชมกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่การปลูกฝ้าย การปั่นฝ้าย การย้อมสีธรรมชาติ เป็นต้น

วันที่ 5 เส้นทางธรรมชาติ ให้มากกว่าชีวิต บ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวบ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน
- เดินทางสู่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน สนุกกับกิจกรรมขี่จักรยานแจ้ซ้อน และนำมารับประทาน ในเมนู “ยำไข่น้ำแร่แจ้ซ้อน”
- เยี่ยมชมวิสาหกิจชุมชนข้าวทิพย์รมโพธิ์ ข้าวออแกนิก สายน้ำแร่ แจ้ซ้อน
- เรียนรู้การทอผ้า และการย้อมผ้าจากน้ำแร่ ณ กลุ่มน้ำมอญ แจ้ซ้อน เป็นการนำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้กับความคิดสร้างสรรค์ของคนรุ่นใหม่ กลายเป็นเอกลักษณ์ที่พิเศษและโดดเด่น
- เยี่ยมชมกลุ่มจักสานบ้านศรีดอนมูล อาทิ ชะลอม ตะกร้า หมวก เป็นต้น
- ผ่อนคลายด้วยกิจกรรมนวดแผนไทยบ้านศรีดอนมูล นักท่องเที่ยวสามารถรับบริการ นวดเท้า สปามือเท้า โดยใช้สมุนไพรสมุนไพรในการแช่มือและเท้าเพื่อผ่อนคลาย

วันที่ 6 เวลาหมูนุชา ไต้ฟ้าหริภุญชัย ชุมชนแม่สารบ้านตอง ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวชุมชนแม่สารบ้านตอง ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- เยี่ยมชมความงามของไหมยกดอก คุณค่าความงามแห่งหริภุญไชย
- กิจกรรม สร้างสรรค์ ปั่นแต่ง เยี่ยมชมศิลปะการปั่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวลวดลายแบบพื้นเมืองที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมา

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

- เรียนรู้อยู่กับอยู่กับฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนแม่สารบ้านตอง ณ สิริชัย ฟาร์มจังหวัด
แหล่งเพาะพันธุ์จังหวัดหลากหลายพันธุ์ เพลิดเพลินกับการทอดข้าวเกรียบจังหวัด การระบายสีพวงกุญแจ
จังหวัด

- กิจกรรมปักผ้า เรียนรู้เทคนิค การปักผ้าลวดลายที่ออกแบบด้วยตนเอง และการพันที่สับนผืนผ้า
ลวดลาย ดอกพิกุล สัญลักษณ์ของชุมชน

- กิจกรรมฐานปั้มพระเครื่อง สนุกกับกิจกรรมปั้มพระเครื่อง และสนุกกับกิจกรรมร้อยพวงกุญแจปูน
ปั้น

- ส่งต่อความงามและคุณค่าของไหมยกดอกลำพูน สนุกกับกิจกรรมทำพวงมาลัย พร้อมรับฟัง
เรื่องราวตำนาน ที่บอกเล่าโดย คุณอุ๋ ไร่วัต

- กิจกรรมบัวขาวผ้าฝ้าย มัดย้อม สนุกกับกิจกรรมการย้อมผ้า และการทำเครื่องประดับที่คาดผม
ของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว

**วันที่ 7 อยู่ที่กินหวาน กับเรื่องราวเล่าขานสืบสานไตลื้อ บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

- กิจกรรม “ลัด เลาะ เรียนรู้ วัฒนธรรมไตลื้อ” เยี่ยมชมเรือนไตลื้อ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไตลื้อ
กิจกรรมต้อนรับจากแม่อุ้ยขจร พ่ออุ้ยอินศร ผูกข้อไม้ข้อมือด้วยฝ้ายขาวและคำอวยพรอันเป็นศิริมงคล

- กิจกรรมบ้านเขื่อนปอกระดาศา สนุกกับกิจกรรมการทำกระดาศา และการพับถุงกระดาศา

- บ้านตุ๊กตาไม้ นายโต กิจกรรมการระบายสีตุ๊กตาไม้

- เยี่ยมเยือนแม่หล้า บ้านสวนพอเพียงทำชาสมุนไพร

- สนุกกับกิจกรรมทุ่งนาฟ้ากว้าง เที่ยวสวน เก็บไข่เป็ด หาปลา เก็บผัก

- ชมความงามของวัดศรีมุงเมือง

**วันที่ 8 เข้าป่า หาปราชญ์ คุยกับชาวเลอะเวือะ ผู้สะสมพลังชีวิต ด้วยการเป็นมิตรกับ
ธรรมชาติ บ้านป่าแป๋ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน**

- ศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวบ้านป่าแป๋ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- เยี่ยมชมธนาคารข้าว ของชาวเลอะเวือะ เรียนรู้พิธีการนำข้าวที่ยืมไปมาคืนพร้อมดอกเบี้ยยั้ง
ข้าว เรียกว่า “เอาข้าวขึ้นหลอง” ที่จัดขึ้นในทุกๆ ปี

- ชมโรงเรียนเพาะเลี้ยง สมุนไพรท้องถิ่น ฐานเรียนรู้ของชุมชน แหล่งรวบรวมสมุนไพร และมีการจัด
บันทึกข้อมูลสรรพคุณของพืชหายากแต่ละชนิด

- เยี่ยมกลุ่มหัตถกรรมสตรีบ้านป่าแป๋ ชมกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ การทอผ้า และ
นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อของฝาก อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า สร้อยคอ เป็นต้น

จากการออกแบบเส้นทาง “Northalgia” เรื่องราวของชุมชนว่าด้วยวิถีชีวิต ภูมิปัญญา การส่งต่อ
ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวในพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน
พะเยา แพร่ น่าน และเชียงราย ได้ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อเส้นทาง โดยมีตัวแทนภาคเอกชน

ผู้ประกอบการ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา และนักวิชาการ จำนวน 15 คน ซึ่งสามารถแสดงผลความพึงพอใจที่มีต่อเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง ดังนี้

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่บ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชุมชนท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 รองลงมาคือ การต้อนรับ ความเป็นมิตรของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความประทับใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และความน่าสนใจด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราว ความเป็นมาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความปลอดภัย ความเหมาะสม และความพอเพียง ของยานพาหนะท่องเที่ยวในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 รองลงมาคือความชัดเจนของป้ายบอกทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และสภาพเส้นทาง การเดินทางมายังชุมชนมีความสะดวกปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมาคือ ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น การบริการโทรศัพท์สาธารณะ ห้องน้ำสะอาด จำนวนถังขยะ และที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งชุมชนมีเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ การกระจายตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และความชัดเจนของเบอร์ติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในกรณีฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนแม่สารบ้านตอง ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนแม่สารบ้านตอง ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความเป็นเอกลักษณ์ น่าดึงดูดใจของลวดลายผ้าทอที่พบภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 รองลงมาคือ ความคงอยู่ทางด้านวิถีวัฒนธรรมการทอผ้า ที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้

อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชุมชนท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสร้างสามารถสร้างสื่อสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความชัดเจนของป้ายบอกทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือ สภาพเส้นทาง การเดินทางมายังชุมชนมีความสะดวกปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และความปลอดภัยและความเพียงพอของสถานที่จอดรถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 รองลงมาคือ ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมาคือ การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และการกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านศรีดอนมูล ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความสวยงามของสภาพแวดล้อมภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ การต้อนรับ ความเป็นมิตรของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความประทับใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และ ความน่าสนใจด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราว ความเป็นมาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความปลอดภัย และความเพียงพอของสถานที่จอดรถ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ ความชัดเจนของป้ายบอกทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และชุมชนมีป้ายสื่อความหมายในจุดท่องเที่ยว ที่มีข้อมูลถูกต้อง ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 รองลงมาคือ ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมาคือ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และการกระจายตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านป่าแป๋ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านป่าแป๋ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความสวยงามของสภาพแวดล้อมภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 รองลงมาคือ ความคงอยู่ทางด้านวิถีวัฒนธรรมการทอผ้า ที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และความน่าสนใจด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราว ความเป็นมาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประสบการณ์ที่แปลกใหม่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความชัดเจนของป้ายบอกทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 รองลงมาคือ ชุมชนมีป้ายสื่อความหมายในจุดท่องเที่ยวที่มีสภาพกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และชุมชนมีป้ายบอกสถานที่จำหน่ายสินค้า ชัดเจน สังกะสีได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือ ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และ ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือ การกระจายตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนตำบลห้วยวน อำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อ ความน่าสนใจด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราว ความเป็นมาของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 รองลงมาคือ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชุมชนท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 และความเป็น เอกลักษณ์ น่าดึงดูดใจของลวดลายผ้าทอที่พบภายในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรม ทางการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อสภาพเส้นทาง การเดินทางมายังชุมชนมีความสะดวกปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมาคือ ความปลอดภัย และความเพียงพอของสถานที่จอดรถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และความชัดเจนของป้ายบอก ทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการ ถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53.. รองลงมาคือ ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่น การบริการโทรศัพท์สาธารณะ ห้องน้ำสะอาด จำนวนถังขยะ และที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งชุมชนมีเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนใน ชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมาคือ การกระจายตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านถิ่นไต้ลื้อ ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านถิ่นไต้ลื้อ ตำบล บ้านถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึง พื่อใจต่อการต้อนรับ ความเป็นมิตรของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความประทับใจ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และความสวยงามของสภาพแวดล้อมภายในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสร้างสามารถสร้างสื่อสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อสภาพเส้นทาง การเดินทางมายังชุมชนมีความสะดวกปลอดภัยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ ความชัดเจนของป้ายบอกทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และความปลอดภัย และความเพียงพอของสถานที่จอดรถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมาคือ ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อ ภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และชุมชนสามารถบริหารจัดการ จัดสรรทรัพยากรตามฤดูกาลได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านบ่อสวก ตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านบ่อสวก ตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความสวยงามของสภาพแวดล้อมภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 รองลงมาคือ การต้อนรับ ความเป็นมิตรของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความประทับใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และความน่าสนใจด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราว ความเป็นมาของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสร้างสามารถสร้างสื่อสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความปลอดภัย และความเพียงพอของสถานที่จอดรถ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือ สภาพเส้นทาง การเดินทางมายังชุมชนมีความสะดวกปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และความชัดเจนของป้ายบอกทาง ที่มีต่อการเดินทางมายังชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับ

มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 รองลงมาคือ ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมาคือ การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และความชัดเจนของเบอร์ติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในกรณีฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ตามลำดับ

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านหาดบ้าย ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนบ้านหาดบ้าย ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในสามลำดับแรกพบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจ ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อความสวยงามของสภาพแวดล้อมภายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมาคือ การต้อนรับ ความเป็นมิตรของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความประทับใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และความคงอยู่ทางด้านวิถีวัฒนธรรมการทอผ้า ที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 รองลงมาคือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสร้างสามารถสร้างสื่อสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ตามลำดับ

สำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อสภาพเส้นทาง การเดินทางมายังชุมชนมีความสะดวกปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 รองลงมาคือ ความปลอดภัย ความเหมาะสม และความพอเพียง ของยานพาหนะท่องเที่ยวในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และความปลอดภัย และความเพียงพอของสถานที่จอดรถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ตามลำดับ

ส่วนด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อทักษะการถ่ายทอดของนักสื่อความหมายที่สามารถ นำเสนอข้อมูลด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมาคือ ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ตามลำดับ

ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนแก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมาคือ การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และการกระจายตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาด้านแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวพบว่า มนุษย์มีความต้องการหลายด้านที่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการมนุษย์ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการแตกต่างกัน 2 ปัจจัย คือ ด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วยข้อมูลสถิติเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ อาทิ เพศ อายุ สถานภาพ และด้าน ปัจจัยจิตวิทยา คือการศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของประชากร ความชอบความพึงพอใจในสินค้าและบริการ ในการศึกษาความต้องการภายในที่เป็นแรงจูงใจในการซื้อสินค้าและบริการจึงมีความสำคัญ และประชากรในแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศจะมีวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความชอบที่ แตกต่างกัน⁵

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวในเส้นทางเชื่อมโยง พื้นที่ภาคเหนือ 8 จังหวัด อาจเป็นกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายหรือแรงจูงใจ เพื่อชม หรือร่วมกิจกรรมที่สามารถศึกษา เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ มรดก ภูมิปัญญา เพื่อความเพลิดเพลินและประสบการณ์ที่แปลกใหม่ สอดคล้องกับ สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์และคณะ ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยว เป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เป็นการ สร้างสุนทรีย์ภาพ และสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว คือ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่า ความเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่นั้นๆ⁶

นอกจากนี้ พีรวัชร ราชวงศ์ ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมา สามารถบ่งบอกถึงเกียรติภูมิของแผ่นดิน ความเจริญของทางวัฒนธรรม ความงดงามในเอกลักษณ์อันเป็น สิ่งที่บรรพชนได้สั่งสมไว้ ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอดให้ชนรุ่นหลังได้เกิด ความหวงแหน⁷ อย่างไรก็ตามในการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงในครั้ง นี้ ควรคำนึงถึงการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางการท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อสร้างการรับรู้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งนี้ ปรีนรัตน์ ศรีชัยวงศ์ และวัลลิจลิน จันทรวโรจน์ ได้กล่าวว่า ภาษาหลักที่ จำเป็นต้องใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ “ภาษาอังกฤษ” เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความ ประทับใจในการให้บริการด้านข้อมูลท่องเที่ยว โดยเล็งเห็นถึงการพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมศักยภาพการให้บริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁸

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านการจัดการการท่องเที่ยว ควรนำข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยว เชื่อมโยงไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

⁵ ราณี อธิชัยกุล, การท่องเที่ยวเฉพาะทาง., พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิตราช. 2557).

⁶ สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ, การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในพื้นที่ล้านนา, วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง, ปีที่ 7 (2) (2561), หน้า 264.

⁷ พีรวัชร ราชวงศ์, แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดมณีวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี, วารสารวิทยาลัย สงฆ์ลำปาง ปีที่ 8 (2) (2562), หน้า 180.

⁸ ปรีนรัตน์ ศรีชัยวงศ์ และวัลลิจลิน จันทรวโรจน์, การพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวของสารตี รมมาในจังหวัดลำปาง, วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง ปีที่ 7 (2) (2561), หน้า 309

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

2. ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว สามารถนำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2. **สรุปประเด็นสำคัญและความต้องการของ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน. แผนพัฒนาจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยาแพร่ น่าน พ.ศ. 2561-2565.** 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2562. จากเว็บไซต์ <http://osmnorth-n2.moi.go.th/demob2-3/>
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2555-2559**, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550
- ปรีนาร์ตน์ ศรีชัยวงศ์ และวัลลภสิน จันทวีโรจน์, การพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวขง สารเถรธำในจังหวัดลำปาง. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง ปีที่ 7 (2) (2561)**, หน้า 309
- พีรวัชร ราชวงศ์, แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดมณีวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง ปีที่ 8 (2) (2562)**, หน้า180.
- ภาคเหนือ (ประเทศไทย). สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562. จากเว็บไซต์ <https://th.wikipedia.org/wiki/ภาคเหนือ>
- ราณี อธิชัยกุล. **การท่องเที่ยวเฉพาะทาง. พิมพ์ครั้งที่ 1.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราข. 2557.
- สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ. การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในพื้นที่ล้านนา . **วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง ปีที่ 7 (2) (2561)**, หน้า 264.
- สรุปภาวะเศรษฐกิจไทยและภาคเหนือ ไตรมาส 1 ปี 2562. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562. จากเว็บไซต์ https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Northern/EconomicReport/DocLib_NREcon_Report/2562--05--02

วิถีชีวิตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูของแรงงานไทย

WAYS OF LIFE IN MELAYA SOCIETY AND CULTURE OF THAI WORKERS

พระชลญาณมุนี*

Phrachonyanmune

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องเรื่อง วิถีชีวิตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูของแรงงานไทย มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1. เพื่อศึกษาภูมิหลังของแรงงานไทยในประเทศบรูไน 2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตแรงงานไทยท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน 3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกต (Observation) ผลการวิจัยพบว่า แรงงานไทยในบรูไนมีความต้องการไปทำงานหารายได้ สาเหตุที่ทำให้แรงงานไทยไปทำงานในประเทศบรูไน แรงผลักดันที่สำคัญมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประเทศบรูไนก็เป็นหนึ่งในประเทศที่กลุ่มแรงงานไทยต้องการที่จะเข้าไปขายแรงงาน เนื่องจากมีเศรษฐกิจที่ดี และค่าตอบแทนสูงกว่าประเทศไทย การดำรงชีวิตอยู่ในประเทศบรูไนมีกฎระเบียบรวมถึงข้อห้ามที่เคร่งครัด ศาสนาอิสลามมีบทบาทมากในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม บ้านเมืองจะอยู่ในความเงียบสงบเป็นระเบียบ การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงาน สามารถแบ่งได้ ดังนี้ ระยะเริ่มต้นของการย้ายถิ่น ผู้ใช้แรงงานตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศด้วยแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยความหวังว่าจะได้รับโอกาสทางการเงินที่มากกว่าการทำงานในประเทศไทย โดยผู้ใช้แรงงานมีความรู้สึกวิตกกังวลถึงความเป็นอยู่ในต่างประเทศ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ว่า จะเกิดอะไรขึ้น จึงทำให้ระยะนี้เกิดภาวะที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล ระยะที่ 2 การปรับตัวเข้ากับประเทศปลายทาง ผู้ใช้แรงงานข้ามผ่านการตื่นตาตื่นใจ (Honeymoon Stage) เนื่องจากแรงงานไทยย้ายถิ่นเดินทางมายังต่างประเทศด้วยความจำเป็นและความกดดันทางเศรษฐกิจ และเมื่อเดินทางมาถึงประเทศปลายทางแล้วแรงงานไม่มีโอกาสได้ประสพกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในประเทศปลายทางมากนัก เนื่องจากแรงงานมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่บริเวณที่ทำงานที่นายจ้างจัดไว้ให้เท่านั้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่ในลักษณะนี้อาจทำให้แรงงานเกิดความรู้สึกตื่นตากับความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดความรู้สึกทางลบ และไม่สบายใจกับความเป็นอยู่ในช่วงแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไป แรงงานมีการปรับตัวที่เล็กลงน้อย ในการดำเนินชีวิตให้รู้สึกสบายใจต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเข้าสู่ระยะฟื้นตัว (recovery stage)

คำสำคัญ: แรงงานไทย, วิถีชีวิต, สังคม, วัฒนธรรมมลายู

* อาจารย์หน่วยวิทยบริการคณะสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดใหญ่อินทาราม (พระอารามหลวง)

ABSTRACT

This research topic is “Ways of life in Melayu society and culture of Thai workers”. The purposes of this study were; 1) To study the background of Thai workers in Brunei; 2) To study the ways of life of Thai workers in Melayu society and culture in Brunei; 3) To analyze the adaptation process towards the coexistence under the cultural differences and Melayu society in Brunei. This research was a survey research by collecting data from interviews and observations. The research result found that Thai workers need to go to Brunei for work and income. Economic factors are the main reason for Thai workers to go to work in Brunei. Brunei is one of many choices which Thai workers decide to work in this country; due to a good economy and they can get higher compensation than work in Thailand. Livings in Brunei have a strict rules and regulations. Islam plays a very important role in order to determine social behavior and peace community. The adaptation of workers for coexistence under the cultural differences and Melayu society in Brunei can be divided as follows: The beginning of migrant; workers decide to work overseas by economic and financial motivations: the hope for getting more financial opportunities than working in Thailand. For this beginning time; workers are worry about how to live in foreign country and unable to predict what will happen, these things are cause of anxiety. Afterwards, the adaptation to new society after they live for a while; we can call this time is a honeymoon stage. Thai workers migrate to work in foreign countries because of necessity and economic pressure, after they arrive in destination country; they have no opportunity to recognize the cultural or ways of life in that country due to living in working area that provided by the employer. This kind of interaction may cause excited, negative feelings or hard to live in this new society when they face the rapidly cultural change. But after time passed, workers will change their lifestyle and learn to adapt to new culture step by step, feeling more comfortable with the new environment and enter to the recovery stage.

Keywords: Thai workers, Ways of life, Society, Melayu culture

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีแรงงานเคลื่อนย้ายไปทำงานในต่างประเทศจำนวนมาก ในช่วงแรกๆ ของการเคลื่อนย้ายแรงงานจะเป็นการเดินทางศึกษาต่อหรือหาประสบการณ์หรืออาศัยอยู่อย่างถาวรในประเทศนั้นๆ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2516 ได้มีการจัดส่งคนงานไปทำงานต่างประเทศโดยผ่านบริษัทจัดหาแรงงานกันเป็นจำนวนมากประกอบกับในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันดิบมีราคาสูง ส่งผลให้ประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางมีรายได้จากการขายน้ำมันเป็นจำนวนมากมหาศาล ซึ่งเงินดังกล่าวประเทศเหล่านี้ได้นำไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นจำนวนมาก จึงมีความต้องการแรงงานต่างชาติเพิ่มขึ้น ทำให้แรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาเดินทางไปทำงานในแถบตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก และประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีแรงงานไปทำงานในกลุ่มประเทศเหล่านี้ด้วยเช่นกัน ต่อมาการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยไป

ทำงานต่างประเทศเหล่านี้ลดลง เนื่องจากอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในแถบตะวันออกเฉียงใต้ชะลอตัวลง มีผลให้อัตราการจ้างงานก็ลดลงเช่นกัน เนื่องจากสงครามอ่าวเปอร์เซียยังเป็นต้นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศตะวันออกเฉียงใต้ลดลง ค่าตอบแทนหรือค่าจ้างไม่เป็นที่ดึงดูดใจ แรงงานไทยจึงได้เปลี่ยนทิศทางไปสู่ตลาดแรงงานใหม่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ไต้หวัน บรูไน สิงคโปร์ มาเลเซีย และฮ่องกง ซึ่งประเทศเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ซึ่งประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจมีการขยายตัวและต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก จึงกลายเป็นตลาดแรงงานที่สำคัญของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยแรงงานจากจีน ไทย เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และพม่า เป็นต้น¹

สำหรับประเทศไทยและประเทศบรูไนเป็นมิตรประเทศในกลุ่มสมาชิก สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ที่มีความใกล้ชิดกันมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ราชอาณาจักรบรูไนได้รับเอกราชและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยเมื่อ ปี 2526 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศบรูไนไม่เพียงในฐานะประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียนเท่านั้น หากแต่ได้ขยายความสัมพันธ์ไปถึงราชวงศ์และประชาชน ตลอดจนรัฐบาลของทั้งสองประเทศด้วย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559 Mr. Hj Shariful-Bahri Hj Sawas รักษาการอธิบดีกรมแรงงานบรูไน ได้เปิดเผยตัวเลขขอแรงงานต่างชาติที่ทำงานอยู่ในประเทศบรูไนว่ามีแรงงานต่างชาติทำงานอยู่ในภาครัฐบาลและภาคเอกชนรวมกว่า 100,000 คน ในปีงบประมาณ 2559 มีแรงงานไทยเดินทางไปทำงานในประเทศบรูไนแบบ Re-entry จำนวน 1,238 คน ตามสถิติของกรมการจัดหางาน และสำนักงานแรงงานในประเทศบรูไนรับรองเอกสารการจ้างแรงงานไทยใหม่ จำนวน 350 คน ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางไปทำงานด้วยตนเอง โดยเป็นแรงงานระดับวิชาชีพและระดับทักษะฝีมือ จำนวน 298 คน แนวโน้มการจ้างแรงงานไทยในปีงบประมาณ 2560 คาดว่า นายจ้างบรูไนจะยังคงมีความต้องการจ้างแรงงานที่เป็นระดับวิชาชีพ (Professional) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการชุดเจาะน้ำมัน และตำแหน่งงานในกิจการการบริการ เช่น ผู้ประกอบการอาหารไทย และนวดแผนไทย²

เมื่อกล่าวถึงแรงงานไทยที่เข้าไปทำงานในประเทศบรูไน ไม่เพียงแต่ตัวบุคคล แต่กลุ่มคนเหล่านี้ยังนำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ตลอดจนแนวการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ที่มีส่วนในการดำเนินชีวิตประจำวัน นำติดตัวไปด้วย เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอีกมิติหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและมีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่นๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่างๆ ที่แรงงานชาวไทยได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม³ เมื่อแรงงานไทยได้พบเจอกันความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคมประเทศบรูไนแต่ละคนก็จะต่างกันออกไป จากสิ่งที่ตนเองคุ้นเคยและได้เรียนรู้มา ดังนั้น แรงงานชาวไทยจึงต้องทำการศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความแตกต่างนี้ จนสามารถรับมือและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประพุดติ การคิด เป็นผลมาจากการเรียนรู้จากกลุ่มคนใน

¹ เจริญชัย ยศบรรดาศักดิ์, สาเหตุการไปทำงานในประเทศบรูไนของแรงงานไทย, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552), หน้า 1-2

² สำนักงานแรงงานในประเทศบรูไน, สถานการณ์ด้านแรงงานในประเทศบรูไน, การประชุมหัวหน้าสำนักงานแรงงานในต่างประเทศ, ณ โรงแรม Miracle Grand Convention กรุงเทพมหานคร วันที่ 9-13 มกราคม 2560, หน้า 5

³ งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รามาการพิมพ์ จำกัด, 2543), หน้า 21.

ประเทศบรูไนคนอื่นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิหลังของแรงงานไทยในประเทศบรูไน ศึกษาวิถีชีวิตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน และวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังของแรงงานไทยในประเทศบรูไน
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตแรงงานไทยท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก การเลือกพื้นที่ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

2. พื้นที่ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกแรงงานไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงบันดาเสรีเบกาวัน เนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศบรูไน และยังสะท้อนวิถีชีวิตของแรงงานไทยได้เป็นอย่างดี

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

แรงงานไทยในประเทศบรูไน จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นแรงงานที่ไปทำงานในประเทศบรูไน ไม่น้อยกว่า 2 ปี เนื่องจากจะได้เห็นบริบทและทัศนคติต่อการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

4. เครื่องมือการวิจัย

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับวิถีชีวิตแรงงานไทยท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน
- 2) กล้องบันทึกภาพ
- 3) เครื่องบันทึกเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ได้มาดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) ใช้วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น พิธีกรรม การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ในสังคม ฯลฯ และวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแยกเป็นประเด็นที่ค้นพบออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ซึ่งจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิหลังของแรงงานไทยในประเทศบรูไน และวิถีชีวิตท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายูในประเทศบรูไน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาภูมิหลังของแรงงานไทยในประเทศบรูไน ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา อาชีพ และภูมิลำเนา พบว่าแรงงานไทยในประเทศบรูไน ที่เป็นเพศชาย และหญิง มีสัดส่วน ดังนี้ คือเป็นเพศชายร้อยละ 67.00 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 33.00 มีอายุมากกว่า 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.00 รองลงมา คืออายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.00 และอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.00 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 47.00 รองลงมาคือ สมรส คิดเป็นร้อยละ 33.00 และหม้าย/อยู่ร้าง คิดเป็นร้อยละ 20.00 มีระดับการศึกษานอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 33.00 และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 27.00 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ช่างฝีมือ (ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อม) คิดเป็นร้อยละ 33.00 รองลงมา คือ ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 27.00 และอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 13.00 ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาคือ ภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 27.00 ภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 20.00 และภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 13.00

การไปทำงานยังประเทศบรูไน กลุ่มแรงงานไทยต้องการไปหารายได้ และพัฒนาฝีมือ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน ตลอดจนมีการจัดการด้านสวัสดิการแรงงานและให้การคุ้มครองที่สูงกว่าประเทศไทย สาเหตุที่ทำให้แรงงานไทยไปทำงานในประเทศบรูไน แรงแผลงที่สำคัญมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ความผันผวนส่งผลมาจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่เสถียรภาพ ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ แรงงานถูกเลิกจ้าง และรายได้จากการทำงานในประเทศไม่เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว รองลงมาคือ ปัจจัยด้านสังคม คนในครอบครัวส่งเสริมให้ไปทำยังต่างประเทศ เนื่องจากมีกลุ่มแรงงานที่ไปทำงานยังต่างประเทศแล้ว มีเงินเก็บ และสร้างเนื้อ สร้างตัวได้ เมื่อกลับมาเมืองไทย จึงเป็นเหตุให้คนในครอบครัวสนับสนุนการไปทำงานยังต่างประเทศ และกลุ่มแรงงานไทยที่ไปทำงานยังต่างประเทศ จะศึกษาข้อมูลที่ประเทศตนเองต้องการไปก่อน และประเทศบรูไนก็เป็นหนึ่งในประเทศที่กลุ่มแรงงานไทยต้องการที่จะเข้าไปขายแรงงาน เนื่องจากประเทศบรูไน มีเศรษฐกิจที่ดี และค่าตอบแทนสูงกว่าประเทศไทย

ประเทศบรูไนมีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมลายูมุสลิม ปัจจุบันประเทศบรูไนมีชาวมลายูมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามนิกายซุนนี (Sunni) รวร้อยละ 67 มีผู้นับถือพระพุทธศาสนามาร้อยละ 13 และผู้นับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 10 การดำรงชีวิตของประชาชนจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อตามหลักศาสนาอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นหลักการปกครองรัฐและหลักในการดำรงชีวิต รวมถึงการออกกฎหมายด้านต่างๆ นับได้ว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศบรูไน และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ปัจจุบันประเทศบรูไนได้ประกาศใช้กฎหมายชารีอะห์ เป็นกฎหมายอาญาปกครองประเทศ ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวมาจากคำสอนของศาสนาอิสลาม โครงสร้างทางกฎหมายจะครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลและสาธารณชนตลอดจนครอบคลุมด้านต่างๆ ทั้งระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบการธนาคาร ธุรกิจหรือสัญญา ความสัมพันธ์ในครอบครัว หลักการอนามัย ปัญหาของสังคม และอื่นๆ บทบาทของกฎหมายชารีอะห์นั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองมนุษย์ใน 5 ประการ ได้แก่ ศาสนา ชีวิต สติปัญญา เชื้อสาย และทรัพย์สิน รวมถึงรักษาสีทิสส่วนบุคคลและสิทธิประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนการจัดระเบียบสังคมทุกระดับให้เป็นไปตามครรลองที่ถูกต้องและเป็นธรรม

ชาวบรูไนมีข้อจำกัดทางด้านวัฒนธรรมและมีกฎระเบียบรวมถึงข้อห้ามที่เคร่งครัด ศาสนาอิสลามมีบทบาทมากในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม บ้านเมืองจะอยู่ในความเรียบง่ายเป็นระเบียบ ไม่มีสถาน

บันเทิงจำพวกผับ บาร์ ไม่มีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด นิยมบริโภคอาหารฮาลาลที่ผลิตตามหลักการของศาสนาอิสลาม วัฒนธรรมการบริโภคอาหารจะมีความคล้ายคลึงกับชาวมาเลเซีย คนบรูไนนิยมใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง เนื่องจากระบบขนส่งสาธารณะมีจำกัดและน้ำมันมีราคาถูก รวมถึงภาน้ำเข้ารถยนต์อยู่ในอัตราที่ต่ำ รถยนต์จึงมีราคาถูกหากเทียบกับประเทศไทย ชาวบรูไนนิยมทำงานราชการหรือทำงานในบริษัทใหญ่ๆ และเนื่องจากการเป็นประเทศเล็กๆ ที่มีจำนวนคนอาศัยอยู่น้อย บรูไนจึงมีปัญหาขาดแคลนแรงงานและช่างฝีมือ จึงรับจ้างแรงงานจากต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย หรือคนไทย เข้าไปทำงานในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า ก่อสร้าง เกษตรกรรม งานฝีมือต่างๆ ปัจจุบันมีแรงงานต่างชาติในบรูไนทั้งสิ้น 79,876 คน ในจำนวนนี้จะประกอบด้วยแรงงานไทย ประมาณสองพันคน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ทำงานในกิจการก่อสร้าง อุตสาหกรรมตัดเย็บ เสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อการส่งออก รวมทั้งภาคธุรกิจบริการ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร การตกแต่งดูแลดอกไม้ในวังและสถานที่สำคัญ ร้านนวดสปาไทย ช่างซ่อมและงานในภาคเกษตรกรรม

แรงงานไทยส่วนใหญ่ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากนักธุรกิจคนบรูไนเพราะมีความซื่อสัตย์ อดทน ขยัน หมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ประกอบกับฝีมือแรงงานเป็นที่ยอมรับในวงการอุตสาหกรรม การใช้ชีวิตของแรงงานไทยในประเทศบรูไนต้องปรับตัวอย่างมากในเรื่องของภาษาในการสื่อสารกับชาวบรูไน ซึ่งนับเป็นข้อเสียเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานที่มาจากประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซียที่มีความคุ้นเคยกับภาษามลายูมากกว่า จึงได้รับการจ้างงานในตำแหน่งที่มีความสำคัญมากกว่าแรงงานที่มาจากประเทศไทย ส่วนใหญ่แรงงานไทยที่มาทำงานในประเทศบรูไนจะได้รับสวัสดิการในการทำงานเป็นที่พักฟรี อาหารฟรีสามมื้อ ค่ารักษาพยาบาลฟรี การทำงานจะทำตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์เว้นอาทิตย์ ซึ่งแรงงานไทยที่นี้จะขยันทำงานแรงเก็บสะสมเงินไว้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากตามรอบสัญญาการจ้างงานจะมีระยะเวลาเพียง 2 ปีเท่านั้น ในส่วนของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารไทย ในประเทศบรูไนมีร้านอาหารไทยจำนวนมาก คนบรูไนและคนมาเลเซียนิยมรับประทานอาหารไทย เนื่องจากชื่นชอบในด้านรสชาติ ซึ่งร้านอาหารเหล่านี้จะต้องทำตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องมีเครื่องหมายฮาลาลกำกับตามหลักประกอบอาหารของชาวมุสลิม แรงงานไทยจะทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบอาหาร ส่วนงานด้านบริการลูกค้าจะเป็นแรงงานชาวมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย เพราะมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูในการสื่อสารกับลูกค้าได้ดีกว่า

สำหรับเรื่องของการใช้ชีวิตของแรงงานไทยในต่างประเทศ โดยทั่วไปมักประสบปัญหา คือการห่วงหน้าพะวงหลัง เช่น สถานการณ์หลังจากไปทำงาน และคนที่อยู่ข้างหลัง เนื่องจากไม่รู้ว่าอนาคตต้องเผชิญกับปัญหาอะไรบ้าง ความแตกต่างด้านภูมิประเทศและภูมิอากาศ ความแตกต่างด้านอาหารการกิน ความแตกต่างด้านสภาพสังคมวัฒนธรรมและความเข้มงวดของกฎหมาย เนื่องจากการใช้ชีวิตในต่างประเทศมักอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด ไม่มีอิสระสะดวกสบายเหมือนในประเทศไทยนอกจากนี้ความยากลำบากในวิถีชีวิตที่ต้องอยู่แบบสังคมปิด คืออยู่ในเฉพาะที่ทำงานและแคมป์ที่พัก อยู่แบบคนหมู่มาก ภายใต้การควบคุมของนายจ้าง และหัวหน้างานไม่ว่าในเวลางานหรือเวลาพักผ่อน ทำให้เกิดความเครียด อึดอัด คับข้องใจ ความแตกต่างด้านภาษา แม้ส่วนมากผู้ใช้แรงงานจะใช้ภาษาไทยกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานไทยด้วยกัน แต่ก็ยังมีอุปสรรคในการดำเนินชีวิตบ้างเมื่อต้องสื่อสารกับผู้ว่าจ้าง ผู้รับบริการ การซื้อของจากร้านค้าท้องถิ่น และใช้บริการด้านอื่นๆ ความยากของงาน เนื่องจากการจ้างงานผู้ใช้แรงงานต่างชาติเกิดขึ้น เมื่อแรงงานในประเทศไม่เพียงพอ หรือลักษณะงานเป็นงานที่คนในประเทศเห็นว่ามีอันตราย เป็นงานที่ยากลำบาก ค่าตอบแทนน้อย

ดังนั้น ผู้ใช้แรงงานไทยจึงต้องประสบกับความยากลำบาก ทำงานหนัก พักผ่อนน้อย เผชิญความเสี่ยง และมีการถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบ ความเหงาและคิดถึงบ้าน เป็นลักษณะของความเศร้าเมื่อต้องอยู่ห่างไกลจากบ้าน หากเป็นอาการรุนแรงก็อาจส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วยทางด้านจิตใจและส่งผลกระทบต่อร่างกายได้ เช่น นอนไม่หลับ ซึมเศร้า เบื่ออาหาร ไม่สนใจกิจกรรมต่างๆ หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวได้

ในด้านการใช้ชีวิตของแรงงานไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศบรูไน่นั้น จากที่กล่าวมาแล้วว่าประเทศบรูไนเป็นประเทศที่ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ในขณะที่ประเทศไทยเป็นสังคมแบบชาวพุทธ คนบรูไนมีอุปนิสัยเรียบง่าย มีธรรมาภิบาล มีน้ำใจ และเป็นมิตรกับคนทั่วไป คนไทยที่เดินทางไปทำงานที่ประเทศบรูไนจึงต้องทำการปรับตัวให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามวัฒนธรรมชาวมุสลิม ต้องเรียนรู้ถึงข้อควรปฏิบัติหรือข้อห้ามต่างๆ เช่น ไม่พูดคุยนางในระหว่างการเมือง เพศสภาพ ศาสนา และไม่ชักชวนให้ชาวมุสลิมนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลาม ไม่ดื่มหรือรับประทานอาหารต่อหน้าชาวมุสลิมในช่วงถือศีลอดหรือเดือนรอมฎอน ไม่เดินผ่านหรือตัดหน้าผู้ที่กำลังสวดมนต์และไม่แตะต้องคัมภีร์อัลกุรอาน ผู้หญิงไม่นั่งชั้ปลายเท้าไปทางผู้ชายและไม่หัวเราะเสียงดังเพราะถือว่าไม่สุภาพ ไม่ถ่ายภาพในศาสนสถาน, ไม่เล่นไสยศาสตร์เพราะถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ไม่แต่งกายด้วยสีเหลืองเพราะเป็นสัญลักษณ์ของสุลต่าน ไม่แสดงความประพฤติกที่ไม่เหมาะสมใน หากผู้ที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมสามารถดื่มได้แต่จะต้องดื่มในที่มิดชิดเป็นส่วนตัวเท่านั้น ดังนั้น แรงงานไทยหรือแรงงานชาติอื่นที่ต้องการเข้าไปทำงานอยู่ในประเทศบรูไน จะต้องศึกษาและปฏิบัติตามกฎหมายอาญาอิสลามหรือกฎหมายชาเรียหรืออย่างเคร่งครัด เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ทั้งชาบบรูไนและชาวต่างชาติ มีบทลงโทษที่รุนแรงสำหรับผู้กระทำความผิด นับเป็นอุปสรรคและความท้าทายที่ผู้ใช้แรงงานไทยในต่างแดนจะต้องเผชิญ อาจเกิดความรู้สึกตื่นตระหนกกับชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากบ้านเกิดในช่วงแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะ จะเริ่มมีการปรับตัวที่ในการพัฒนาการดำเนินชีวิตให้มีความรู้สึกคุ้นชินกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และปรับตัวได้ในที่สุด การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่นับเป็นการปรับความคิดและเจตคติของตนเองในลักษณะของการเสริมสร้างกำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองด้วยการคาดคะเนถึงผลลัพธ์ที่ดีที่จะได้รับในอนาคต เช่นการบอกตนเองให้มุ่งมั่นอดทน ตั้งใจทำงาน ไม่สร้างปัญหา ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ ดูแลพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด เป็นต้น

การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงาน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะเริ่มต้นของการย้ายถิ่น ผู้ใช้แรงงานตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศด้วยแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยความหวังว่าจะได้รับโอกาสทางการเงินที่มากกว่าการทำงานในประเทศไทย โดยผู้ใช้แรงงานมีความรู้สึกวิตกกังวลถึงความเป็นอยู่ในต่างประเทศ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ว่า จะเกิดอะไรขึ้น จึงทำให้ระยะนี้เกิดภาวะที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล ระยะที่ 2 การปรับตัวเข้ากับประเทศปลายทาง ผู้ใช้แรงงานข้ามผ่านการตื่นตาตื่นใจ (Honeymoon Stage) เนื่องจากแรงงานไทยย้ายถิ่นเดินทางมายังต่างประเทศด้วยความจำเป็นและความกดดันทางเศรษฐกิจ และเมื่อเดินทางมาถึงประเทศปลายทางแล้ว แรงงานไม่มีโอกาสได้พบกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในประเทศปลายทางมากนัก เนื่องจากแรงงานมีชีวิตความเป็นอยู่บริเวณที่ทำงานที่นายจ้างจัดไว้ให้เท่านั้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่ในลักษณะนี้อาจทำให้แรงงานเกิดความรู้สึกตื่นเต้นกับความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดความรู้สึกทางลบ และไม่สบายใจกับความเป็นอยู่ในช่วงแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไป แรงงานมีการปรับตัวที่ละเล็กละน้อยในการดำเนินชีวิตให้รู้สึกสบายใจต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเข้าสู่ระยะฟื้นตัว (recovery stage) ในส่วนของการ

สนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว โดยเฉพาปัจจัยทางสังคมที่แรงงานย้ายถิ่นมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทย และแสวงหาความช่วยเหลือจากเพื่อนคนไทยทั้งคนไทยในประเทศบรูไน รวมไปถึงครอบครัวที่เมืองไทยให้การสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้แรงงานไทยมีความมั่นใจในการดำรงชีวิตในประเทศบรูไนมากขึ้น ตลอดจนสถานการณ์ในประเทศบรูไนทำให้แรงงานไทยปรับตัวได้รวดเร็ว เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในความแตกต่างนั้นอย่างมีความสุขตามสมควรในจิตใจ

อภิปรายผลการวิจัย

แรงงานไทยในบรูไนมีความต้องการไปทำงานหารายได้ สาเหตุที่ทำให้แรงงานไทยไปทำงานในประเทศบรูไน แรงผลักดันที่สำคัญมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ความผันผวน แรงงานถูกเลิกจ้าง และรายได้จากการทำงานในประเทศไม่เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่าย จึงเป็นเหตุให้คนในครอบครัวสนับสนุนการไปทำงานยังต่างประเทศ และประเทศบรูไนก็เป็นหนึ่งในประเทศที่กลุ่มแรงงานไทยต้องการที่จะเข้าไปขายแรงงาน เนื่องจากมีเศรษฐกิจที่ดี และค่าตอบแทนสูงกว่าประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ นงลักษณ์ ตังคะบุรี (2541)⁴ กล่าวว่า แรงงานเดินทางไปทำงานต่างประเทศอันดับหนึ่ง คือ ต้องการรายได้มากกว่า ปัจจุบันที่เป็นอยู่ รองลงมาคือ อยากได้ประสบการณ์ไปทำงานต่างประเทศ การศึกษาน้อย ต้องการฝึกทักษะฝีมือ มีคนแนะนำให้ไป ขณะที่บางรายมีหนี้สินมากและเพื่อบ้านหรือคนในครอบครัวชักชวน และยังคงสอดคล้องกับ กิ่งกรานต์ แสนศิริ (2546)⁵ กล่าวว่า ค่าจ้างและเงินเดือนที่สูงกว่ามีความต้องการการพัฒนาทักษะประสบการณ์ในการทำงานเพิ่มขึ้น และเห็นคนอื่นไปทำงานแล้วมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จึงอยากไปทำงานต่างประเทศมีเพื่อนบ้านญาติพี่น้องที่ทำงานอยู่ในต่างประเทศชักชวนไปทำงานโดยคาดว่าจะทำให้มีความมั่นคงกว่าทำงานในประเทศไทย

การดำรงชีวิตอยู่ในประเทศบรูไนมีกฎระเบียบรวมถึงข้อห้ามที่เคร่งครัด ศาสนาอิสลามมีบทบาทมากในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคม บ้านเมืองจะอยู่ในความเรียบง่ายสงบเป็นระเบียบ ปัจจุบันมีแรงงานต่างชาติในบรูไนทั้งสิ้น 79,876 คน ในจำนวนนี้จะประกอบด้วยแรงงานไทย ประมาณสองพันคน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ทำงานในกิจการก่อสร้าง อุตสาหกรรมตัดเย็บ เสื้อผ้าสำเร็จรูปเพื่อการส่งออก รวมทั้งภาคธุรกิจบริการ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร การตกแต่งดูแลดอกไม้ในวังและสถานที่สำคัญ ร้านนวดสปาไทย ช่างซ่อมและงานในภาคเกษตรกรรม แรงงานไทยในประเทศบรูไนต้องปรับตัวอย่างมากในเรื่องของภาษาในการสื่อสารกับชาวบรูไน แรงงานไทยในต่างประเทศ โดยทั่วไปมักประสบปัญหา คือ การหวั่นไหวพะวงหลัง เช่น สถานการณ์หลังจากไปทำงาน และคนที่อยู่ข้างหลัง เนื่องจากการใช้ชีวิตในต่างประเทศมักอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด นอกจากนี้ ความยากลำบากในวิถีชีวิตที่ต้องอยู่แบบสังคมปิด คือ อยู่ในเฉพาะที่ทำงาน และแคมป์ที่พัก อยู่รวมกันกับคนหมู่มากภายใต้การควบคุมของนายจ้าง ทำให้เกิดความเครียด อึดอัดคับข้องใจ ความแตกต่างด้านภาษา แม้ส่วนมากผู้ใช้แรงงานจะใช้ภาษาไทยกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานไทยด้วยกัน แต่ก็มีอุปสรรคในการดำเนินชีวิตเป็นบางครั้ง เมื่อต้องสื่อสารกับผู้ว่าจ้าง ผู้รับบริการ การซื้อของจากร้านค้า

⁴ นงลักษณ์ ตังคะบุรี, สาเหตุการไปทำงานต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีแรงงานที่ไปได้หัววัน, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541), หน้า 94

⁵ กิ่งกรานต์ แสนศิริ, ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546), หน้า 88

ท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ใช้แรงงานไทยจึงต้องประสบกับความยากลำบาก ทำงานหนัก พักผ่อนน้อย เผชิญความเสี่ยง และมีการถูกนายจ้างเอาเปรียบ ความเหงาและคิดถึงบ้าน เป็นลักษณะของความเศร้าเมื่อต้องอยู่ห่างไกลจากบ้าน หากเป็นอาการรุนแรงก็อาจส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วยทางด้านจิตใจและส่งผลกระทบต่อร่างกายได้ เช่น นอนไม่หลับ ซึมเศร้า เบื่ออาการ ไม่สนใจกิจกรรมต่างๆ หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวได้

ประเทศบรูไนเป็นประเทศที่ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ในขณะที่ประเทศไทยเป็นสังคมแบบชาวพุทธ คนบรูไนมีอุปนิสัยเรียบง่าย มีอัธยาศัยดี มีน้ำใจ และเป็นมิตรกับคนทั่วไป คนไทยที่เดินทางไปทำงานที่ประเทศบรูไนจึงต้องทำการปรับตัวให้เข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามวัฒนธรรมชาวมุสลิม ต้องเรียนรู้ถึงข้อควรปฏิบัติหรือข้อห้ามต่างๆ เช่น ไม่พูดคุยในเรื่องของการเมือง เพศสภาพ ศาสนา และไม่ชักชวนให้ชาวมุสลิมนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลาม ไม่ดื่มหรือรับประทานอาหารต่อหน้าชาวมุสลิมในช่วงถือศีลอดหรือเดือนรอมฎอน ไม่เดินผ่านหรือตัดหน้าผู้ที่กำลังสวดมนต์และไม่แตะต้องคัมภีร์อัลกุรอาน, ผู้หญิงไม่นั่งซึบสายเท้าไปทางผู้ชายและไม่หัวเราะเสียงดังเพราะถือว่าไม่สุภาพ ไม่ถ่ายภาพในศาสนสถาน ไม่เล่นไสยศาสตร์เพราะถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ไม่แต่งกายด้วยสีเหลืองเพราะเป็นสัญลักษณ์ของสุลต่าน ไม่แสดงความประพฤติกฎที่ไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ เช่น การกอดจูบ รวมถึงไม่ดื่มสุราในที่สาธารณะเนื่องจากประเทศบรูไนห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด หากผู้ที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมสามารถดื่มได้ แต่ต้องดื่มในที่มิดชิดเป็นส่วนตัวเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ บัญญัติ เทพสิงห์ และคณะ (2559)⁶ กล่าวว่า วัฒนธรรมมลายูยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่น รักษาตามรูปแบบประเพณี ยึดหลักจารีตอิสลามในการดำรงชีวิตภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีสุลต่านควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด ดังนั้น แรงงานไทยที่ต้องการเข้าไปทำงานอยู่ในประเทศบรูไน จะต้องศึกษาและปฏิบัติตามกฎหมายอาญาอิสลามหรือกฎหมายชารีอะห์อย่างเคร่งครัด เนื่องจากกฎหมายมีบทลงโทษที่รุนแรงสำหรับผู้กระทำผิด นับเป็นอุปสรรคของแรงงานไทยที่ต้องเผชิญ แต่เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะ จะเริ่มมีการปรับตัวที่ในการพัฒนาการดำเนินชีวิตให้มีความรู้สึกคุ้นชินกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และปรับตัวได้ในที่สุด การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่นับเป็นการปรับความคิดและเจตคติของตนเองในลักษณะของการเสริมสร้างกำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองด้วยการคาดคะเนถึงผลลัพธ์ที่ดีที่จะได้รับในอนาคต

การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงาน สามารถแบ่งได้ ดังนี้ ระยะเริ่มต้นของการย้ายถิ่น ผู้ใช้แรงงานตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศด้วยแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจด้วยความหวังว่าจะได้รับโอกาสทางการเงินที่มากกว่าการทำงานในประเทศไทย โดยผู้ใช้แรงงานมีความรู้สึกวิตกกังวลถึงความเป็นอยู่ในต่างประเทศ เนื่องจากไม่สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น จึงทำให้ระยะนี้เกิดภาวะที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล ระยะที่ 2 การปรับตัวเข้ากับประเทศปลายทาง ผู้ใช้แรงงานข้ามผ่านการตื่นตาตื่นใจ (Honeymoon Stage) เนื่องจากแรงงานไทยย้ายถิ่นเดินทางมายังต่างประเทศด้วยความจำเป็นและความกดดันทางเศรษฐกิจ และเมื่อเดินทางมาถึงประเทศปลายทางแล้ว แรงงานไม่มีโอกาสได้พบกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในประเทศปลายทางมากนัก เนื่องจากแรงงานมีชีวิต

⁶ บัญญา เทพสิงห์ และคณะ, บ้าน ชีวิตและสังคมในวัฒนธรรมมลายู ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษากัมปงไอเยอร์ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2559, หน้า 176-179

ความเป็นอยู่บริเวณที่ทำงานที่นายจ้างจัดไว้ให้เท่านั้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่ในลักษณะนี้อาจทำให้แรงงานเกิดความรู้สึกตื่นเต้นกับความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดความรู้สึกทางลบ และไม่สบายใจกับความเป็นอยู่ในช่วงแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไป แรงงานมีการปรับตัวที่ละเอียดละน้อย ในการดำเนินชีวิตให้รู้สึกสบายใจต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเข้าสู่ระยะฟื้นตัว (recovery stage) ซึ่งสอดคล้องกับ ไตรพล ตั้งมันคง (2557)⁷ กล่าวว่า แรงงานต่างตัวมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในฐานะคนชายขอบ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมให้กลมกลืนกับสภาพชุมชน และท้องถิ่น ในส่วนของการสนับสนุนทางสังคมจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะปัจจัยทางสังคมที่แรงงานย้ายถิ่นมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทย และแสวงหาความช่วยเหลือจากเพื่อนคนไทยทั้งคนไทยในประเทศบรูไน รวมไปถึงครอบครัวที่เมืองไทยให้การสนับสนุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ทำให้แรงงานไทยมีความมั่นใจในการดำรงชีวิตในประเทศบรูไนมากขึ้น ตลอดจนสถานการณ์ในประเทศบรูไนทำให้แรงงานไทยปรับตัวได้รวดเร็ว เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในความแตกต่างนั้นอย่างมีความสมดุลภายในจิตใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลการศึกษาจะช่วยสนับสนุนสร้างความเข้าใจต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของแรงงานไทยท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมมลายู เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.2 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ควรมีการสร้างเครือข่ายการทำงานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษานโยบายที่ส่งผลกระทบต่อแรงงานข้ามชาติ

2.2 ควรศึกษาในรูปแบบเปรียบเทียบวิถีชีวิตแรงงานไทยในสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ ที่แรงงานไทยไปทำงาน

2.3 ควรศึกษากลไกวิธีการเข้ามาทำงานของกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาผิดกฎหมาย รวมถึงแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแรงงานที่ผิดกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

กิงกรานต์ แสนศิริ. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย.

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546

งามพิศ สัตย์สงวน. *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รามาการพิมพ์ จำกัด, 2543

⁷ ไตรพล ตั้งมันคง, "แรงงานต่างด้าวชาวพม่า: แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างสมานฉันท์ของคนชายขอบจังหวัดสมุทรสาคร." (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552), หน้า 88

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

เจริญชัย ยศบรรดาศักดิ์. สาเหตุการไปทำงานในประเทศบรูไนของแรงงานไทย. มหาสารคาม:

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552

ไทรพล ตั้งมั่นคง. "แรงงานต่างด้าวชาวพม่า: แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างสมานฉันท์ของคนชาย

ขอบจังหวัดสมุทรสาคร." มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552

นงลักษณ์ ตั้งคะบุรี. สาเหตุการไปทำงานต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีแรงงานที่ไปได้หัวหน.

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

ปัญญา เทพสิงห์ และคณะ. บ้าน ชีวิตและสังคมในวัฒนธรรมมลายู ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์: กรณีศึกษากัมปงไอเยอร์ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2559

สำนักงานแรงงานในประเทศบรูไน. สถานการณ์ด้านแรงงานในประเทศบรูไน. การประชุมหัวหน้า

สำนักงานแรงงานในต่างประเทศ, ณ โรงแรม Miracle Grand Convention กรุงเทพมหานคร

วันที่ 9-13 มกราคม 2560, หน้า 5

การพัฒนาเมืองโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิให้น่าอยู่

URBAN DEVELOPMENT AROUND THE CHAIYAPHUM RAJABHAT UNIVERSITY TO BE LIVABLE

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม*

Nutdanai Kaewponngam

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ศึกษาจากประชากรที่อาศัยอยู่โดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้แก่ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และตำบลหัวด่อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยทำการศึกษาริบทของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และตำบลหัวด่อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมชนบทไปสู่สังคมเมืองเนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งของสถานศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีการอพยพของประชากรต่างถิ่นมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะนักศึกษา มีความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น จากแต่เดิมที่เป็นเพียงสังคมชนบททำการเกษตร การขยายตัวของชุมชนเป็นชุมชนเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วแต่ขาดการวางแผนการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานให้ความสนใจและใส่ใจในปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเป็นการวางผังเมือง ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาถนนชำรุด ไม่มีที่ระบายน้ำเสีย ปัญหากระแสไฟฟ้าดับบ่อยและอีกหลายๆ ปัญหาที่ขาดการแก้ไขและนับวันปัญหาจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านยาเสพติด อาชญากรรมในชุมชนโดยรอบด้วย ถ้าหากมีการวางแผนการพัฒนาเมืองและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: การพัฒนาเมือง, น่าอยู่

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the context of the communities surrounding Chaiyaphum Rajabhat University. Studying from the population living around Chaiyaphum Rajabhat University, such as Na Fai Sub-district, Na Siao Sub-district and Huai Ton Sub-district Mueang Chaiyaphum District Chaiyaphum Province. By studying the context of the community around Chaiyaphum Rajabhat University. The result of the research shows that at present, the surrounding communities of Chaiyaphum Rajabhat University Na Fai Sub-district, Na Siao Sub-district and

* อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Huai Ton Sub-district Mueang Chaiyaphum District Chaiyaphum Province. There is a rapid expansion of the community from rural agricultural society to urban society because it is the location of the school Chaiyaphum Rajabhat University. There are a large number of migrants from other areas, especially students. There is more urbanization from the past that was only a rural society doing agriculture. The expansion of the community into urban communities is fast, but there is no concrete development plan. As there is no department to pay attention and pay attention to the problems that occur. Especially as a city planning The problem of waste overflowing the city Broken road problem No sewer pipe Frequent power outages and many problems that are not solved and day by day the problem intensifies. There is also a drug problem. The crime in the surrounding community as well If planning for urban development and solving serious problems can solve the problems.

Keywords: Urban development, Livable

บทนำ

ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสี้ยว และตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นตำบลที่มีพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของชุมชนจึงส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่ตัวมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิก็มีความสำคัญต่อพื้นที่ 3 ตำบลโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพียงแห่งเดียวในพื้นที่และมีนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิพักอาศัยในหอพักของพื้นที่ 3 ตำบลเป็นจำนวนมาก¹

ประกอบกับในปัจจุบันชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสี้ยว และตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมชนบทไปสู่สังคมเมืองเนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งของสถานศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีการอพยพของประชากรต่างถิ่นมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะนักศึกษา มีความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น จากแต่เดิมที่เป็นเพียงสังคมชนบททำการเกษตร การขยายตัวของชุมชนเป็นชุมชนเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วแต่ขาดการวางแผนการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานให้ความสนใจและใส่ใจในปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเป็นการวางผังเมือง ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาดนชารุด ไม่มีที่ระบายน้ำเสีย ปัญหากระแสไฟฟ้าดับบ่อยและอีกหลายปัญหาที่ขาดการแก้ไขและนับวันปัญหาจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านยาเสพติด อาชญากรรมในชุมชนโดยรอบด้วย ถ้าหากมีการวางแผนการพัฒนาเมืองและแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างจริงจังจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

¹ ณัฐนัย แก้วโพนงาม, “ศักยภาพชุมชนและสมาชิกชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิในการพัฒนาเมืองน่าอยู่”, งานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2562

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ขอบเขตของการวิจัย

ทำการวิจัยในพื้นที่ชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้แก่ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาบริบทชุมชน จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ทำการศึกษาระดับของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของชุมชน ซึ่งศึกษาจากประชากรที่อาศัยอยู่โดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

หมู่บ้านทั้งหมดที่อยู่ในตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 12 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

1. บ้านนาเสียว หมู่ที่ 1
2. บ้านนาวัง หมู่ที่ 2
3. บ้านไทรงาม หมู่ที่ 3
4. บ้านชัยรวงไทร หมู่ที่ 4
5. บ้านนาสีนวล หมู่ที่ 5
6. บ้านนาไก่เซา หมู่ที่ 6
7. บ้านนาสีนวล หมู่ที่ 7
8. บ้านนาเสียว หมู่ที่ 8
9. บ้านนาสีนวล หมู่ที่ 9
10. บ้านนาวัง หมู่ที่ 10
11. บ้านนาเสียว หมู่ที่ 11
12. บ้านไทรงาม หมู่ที่ 12

ตารางที่ 1: ผลการวิเคราะห์ SWOT ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

จุดแข็ง(Strength)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. อยู่ใกล้เมืองเพียง 16 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก 2. มีพื้นที่เชื่อมต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีก	1. น้ำอุปโภค /บริโภคไม่เพียงพอ และน้ำเพื่อการเกษตรขาดแคลนเนื่องจากไม่มีที่เก็บกักน้ำไว้ใช้

<p>หลายแห่ง ซึ่งมีเส้นทางที่สามารถ</p> <p>3. พัฒนาเพื่อการขนส่งสินค้าเกษตรและสินค้าชุมชนให้มีความรวดเร็ว</p> <p>4. มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อพัฒนาให้มีชื่อเสียง เช่น น้ำตกตาดฟ้า หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์</p> <p>5. มีสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่มีศักยภาพ (ผ้าไหม)</p> <p>6. มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ชุมชนมีความสามัคคี</p>	<p>2. เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านและตำบลอื่นต้องปรับปรุงและพัฒนา</p> <p>3. เยาวชนและผู้ด้อยโอกาสยังไม่ได้รับการช่วยเหลือไม่ทั่วถึง</p> <p>4. ผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำไม่สามารถกำหนดราคาเองได้</p>
--	---

โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
<p>1. รัฐบาลมีนโยบายในการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน</p> <p>2. พัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าไหม ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำรายได้ และสร้างชื่อเสียงให้กับตำบลนาเสียวเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป</p> <p>3. นโยบายผู้บริหารเปิดโอกาสในการพัฒนาพื้นที่อย่างจริงจัง</p> <p>4. นโยบายของรัฐบาลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น</p> <p>5. มีการจัดฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ</p>	<p>1. ปัญหากฎธรรมชาติ (ภัยแล้ง)</p> <p>2. ขาดทุนทรัพย์ในการลงทุนด้านการประกอบอาชีพ</p> <p>3. สภาวะทางการเมืองของประเทศยังไม่ปกติทำให้สภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ</p> <p>4. สินค้าเกษตรไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง</p> <p>5. ขาดการส่งเสริมด้านเทคโนโลยี</p> <p>6. การจัดสรรงบประมาณของภาครัฐบาลไม่เพียงพอต่อการพัฒนา</p>

หมู่บ้านทั้งหมดที่อยู่ในตำบลห้วยต้อน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 12 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

1. หมู่ 1 บ้านห้วยต้อน
2. หมู่ 2 บ้านโปร่งคลองใต้
3. หมู่ 3 บ้านโปร่งคลองเหนือ
4. หมู่ 4 บ้านซ็ลองเหนือ
5. หมู่ 5 บ้านดงค้ำน้อย
6. หมู่ 6 บ้านซ็ลองใต้
7. หมู่ 7 บ้านซ็ลองกลาง
8. หมู่ 8 บ้านสามพันตา
9. หมู่ 9 บ้านวังเดือนห้า

10. หมู่ 10 บ้านใหม่ห้วยต้อน
11. หมู่ 11 บ้านใหม่สามพันตา
12. หมู่ 12 บ้านใหม่ผาเอียง

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์ SWOT ในตำบลห้วยต้อน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

จุดแข็ง(Strength)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1.การคมนาคมสะดวก 2.เป็นเส้นทางผ่านไปอำเภอหนองบัวแดง 3.ผู้นำเข้มแข็ง 4.มีอ่างเก็บน้ำทำการเกษตร 5.มีหอพักนักศึกษาเพิ่มขึ้น 4.มีโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ที่เปิดสอนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย 5.มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ขาดแคลนน้ำทำการเกษตร 2.ขาดการรวมกลุ่มอาชีพ 3.รายได้หลักมาจากสินค้าเกษตร และการขายของป่า
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
<ol style="list-style-type: none"> 1.การคมนาคมสะดวก 2.ใกล้มหาวิทยาลัย 3.เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญเป็นทางผ่าน 4.มีของป่าจำนวนมาก เช่น เห็ดป่า ผักหวาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ปัญหายาเสพติดในชุมชน 2.ปัญหาไฟป่า 3.ปัญหาหนี้สินในชุมชน 4.ปัญหาเด็กแว้นส่งเสียงดังรบกวน 5.ปัญหาการหลงป่าเวลาไปเก็บของป่า

หมู่บ้านทั้งหมดในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 19 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

- หมู่ 1 บ้านตาดโตน
- หมู่ 2 บ้านห้วยชัน
- หมู่ 3 บ้านนาฝาย
- หมู่ 4 บ้านหนองแวง
- หมู่ 5 บ้านหนองหญ้าปล้อง
- หมู่ 6 บ้านหนองนกเขาน้อย
- หมู่ 7 บ้านกุดขมิ้น
- หมู่ 8 บ้านโนนคูณ
- หมู่ 9 บ้านช่อระกา
- หมู่ 10 บ้านพลึง
- หมู่ 11 บ้านคร้อ
- หมู่ 12 บ้านโนนพระคำ
- หมู่ 13 บ้านโนนมะเกลือ

- หมู่ 14 บ้านโนนเหล็ยม
- หมู่ 15 บ้านโนนคูพัฒนา
- หมู่ 16 บ้านนาฝาย
- หมู่ 17 บ้านช่อระกา
- หมู่ 18 บ้านช่อระกา
- หมู่ 19 บ้านโนนสะอาด

ตารางที่ 3: ผลการวิเคราะห์ SWOT ในตำบลตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

จุดแข็ง(Strength)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1.การคมนาคมสะดวก 2.ผู้นำเข้มแข็ง 3.มีหอพักนักศึกษาจำนวนมาก 4.มีความเป็นชุมชนเมือง	1.ขาดแคลนน้ำทำการเกษตร 2.ขาดการรวมกลุ่มอาชีพ 3.ไฟฟ้าดับบ่อย 4.น้ำประปาไม่ไหลบ่อย
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
1.การคมนาคมสะดวก 2.ใกล้มหาวิทยาลัย 3.เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญเป็นทางผ่าน	1.ปัญหายาเสพติดในชุมชน 2.ปัญหาไฟฟ้า 3.ปัญหาหนี้สินในชุมชน 4.ปัญหาเด็กแว้นส่งเสียงดังรบกวน

อภิปรายผลการวิจัย

บริบทของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จากการศึกษาบริบทชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย ราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 3 ตำบลได้แก่ ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และตำบลห้วยต้อน อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิพบว่า มีลักษณะชุมชนใกล้เคียงกันและกำลังเปลี่ยนสภาพจากชุมชนแบบเกษตรกรรมไปสู่ชุมชนเมือง การคมนาคมเริ่มสะดวกสบาย บางชุมชนอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเช่น น้ำตกตาดโตน ทำให้มีความได้เปรียบโดยสามารถตั้งร้านค้าจำหน่ายอาหารและสินค้าให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านไปมาได้ ในขณะที่บางชุมชนใกล้มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิก็จะได้เปรียบในการลงทุนกิจการหอพักนักศึกษา ตลอดจนร้านค้าที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษาเช่นร้านถ่ายเอกสาร เข้าเล่ม ร้านหนังสือ ร้านซักรีด ร้านอาหารและร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น โดยการจะพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคตต้องสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชจรี ศรีอุปโย, (2559)² ที่ศึกษาบริบทของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมอย่างมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายของสมาชิกในชุมชนเพื่อทำงานร่วมกัน และนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนทั้งผู้นำชุมชน ชาวบ้าน

² นุชจรี ศรีอุปโย, "การจัดการบริบทชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิตผ่านเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม", งานวิจัย, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น ปีที่ 10 ฉบับที่ 3, 2559

นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ มหาวิทยาลัย ต้องทำงานแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ต้องมีการระดมความคิดเห็น หาแนวทางในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยควรนำผลการวิเคราะห์บริบทชุมชนที่ได้มาวางแผนในการพัฒนาชุมชนให้หน้าอยู่ร่วมกัน พยายามนำจุดแข็งและโอกาสมาสร้างความได้เปรียบในการพัฒนาชุมชนให้หน้าอยู่อาศัย เพราะหากแม้วิเคราะห์ผลออกมาได้อย่างไร แต่ไม่นำไปพัฒนาต่อก็ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรอบแต่อย่างใด ที่สำคัญต้องมีการวางแผนในการพัฒนาชุมชนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน กำหนดไว้ในแผนของการพัฒนาชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชูเชิต ปวนปินตา, (2555)³ ที่ต้องเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นให้สามารถเข้าไปจัดการปัญหาของเมืองหน้าอยู่ร่วมกับชุมชนได้ เพราะปัจจุบันสังคมโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากชุมชนแบบเกษตรกรรมไปสู่ชุมชนแบบเมืองอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด หากไม่มีการวางแผนในการพัฒนาเมืองที่ดีพอจะทำให้ชุมชนโดยรอบพัฒนาไปแบบไร้ทิศทางและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้ายที่สุดแล้วปัญหาก็จะกระทบต่อชุมชนในที่สุด แต่ถ้ามีการวางแผนในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมมีการกำหนดแผนพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน ก็จะทำให้ชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเป็นชุมชนที่หน้าอยู่อาศัย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม. “ศักยภาพชุมชนและสมาชิกชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิในการพัฒนาเมืองหน้าอยู่”. งานวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2562

นุชจรี ศรีอุปโย. “การจัดการบริบทชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิตผ่านเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม”. งานวิจัย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ปีที่ 10 ฉบับที่ 3. 2559

ชูเชิต ปวนปินตา. “การศึกษาสภาวะการดำเนินงานของเมืองหน้าอยู่เทศบาลตำบลแม่มริม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่”. งานวิจัยสำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2, 2555

³ชูเชิต ปวนปินตา, “การศึกษาสภาวะการดำเนินงานของเมืองหน้าอยู่เทศบาลตำบลแม่มริม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่”, งานวิจัยสำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่, วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2, 2555

ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

AN UNDERSTANDING FOR DEMOCRATIC REGIME OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN MUANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

ธีระวัฒน์ แก้วลังกา*

Theerawat Kaewlangka

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาถึงปัจจัยด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่ศึกษาในปี 2562 ทั้งหมด 7 โรงเรียน จำนวน 370 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ล้วนส่งผลทางบวกต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .700, .278 และ .256 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ

รัฐบาลควรกำหนดให้สถาบันการศึกษามุ่งเน้นการเรียนการสอนในด้านความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเป็นวิชาหลักในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สามารพพูดคุยสนทนาในประเด็นทางการเมืองทั้งในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในเวทีหรือสถานที่ต่างๆ และต้องสร้างกิจกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มีความสม่ำเสมออย่างเป็นอิสระโดยไม่ปิดกั้น จะทำให้การพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศเป็นไปอย่างมีระบบ ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ความเข้าใจ, การปกครอง, ระบอบประชาธิปไตย, มัธยมศึกษาตอนปลาย

* อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ABSTRACT

The purposes of this research were to study: 1) The level of understanding for democratic regime and 2) Study factors affecting democratic political understanding democratic regime of High School student in Muang District, Lampang Province by using questionnaires from the 370 High School Students are studied in 2019 of 7 schools in Mueang District, Lampang Province. The data were analyzed by using descriptive statistics and inferential statistics with multiple regression analysis by study factors affecting democratic political understanding.

The results showed that the level of understanding democratic regime of High School Student in Muang District, Lampang Province, consists of: access to political news, political participation and gaining knowledge about democracy are affect the understanding for democratic regime of high school student in Muang District, Lampang Province, with the significance weight of variables in the form of standard scores equal to .700, .278 and .252 with statistical significance at the level of .01, respectively. The government should require educational institutions to focus on teaching in truly democracy which is the main subject in curriculum at high school level. Promote and provide opportunities of political discussions in family, school, and community. Encourage them participation in political activities in various forums or places and must create democratic political activities that are always, independent, free from blocking. It will make the democratic political development of country systematically, continuously and sustainably in the future.

Keywords: Understanding, Domination, Democratic Regime, High School

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมิใช่เป็นระบอบที่ดีที่สุดเท่าที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมา ถึงแม้ประเทศไทยจะนำมาใช้ในการปกครองประเทศ 80 กว่าปีแล้วก็ตาม แต่ไม่ได้ทำให้ประเทศก้าวไปสู่ความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วดังเช่นประเทศอื่นๆ ที่ใช้ระบอบการปกครองแบบเดียวกัน ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตยจะดีหรือไม่ดีมิได้อยู่ที่เนื้อหาของสาระของแนวคิด และทฤษฎีประชาธิปไตย แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของผู้ที่ใช้อำนาจแทนประชาชน จากการศึกษาประวัติศาสตร์จะพบข้อมูลจำนวนมากที่ระบุถึงการไม่สามารถจะทำให้ประเทศไทยไปสู่ความทันสมัยได้ อย่างไรก็ตาม การปกครองแบบประชาธิปไตยยังคงขับเคลื่อนประเทศต่อไปด้วยหลักการปกป้องสิทธิ เสรีภาพ จนนำไปสู่ความเสมอภาค ภราดรภาพ อีสรภาพในแง่ใดแง่หนึ่ง¹ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือเป็นการปกครองโดยประชาชน และเพื่อประชาชน บทบาททางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงเป็นหัวใจของระบบนี้ ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนจึงถือเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง²

¹ วัชรพงษ์ วชิรปัญญา, ประชาธิปไตยกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของภาคประชาสังคม.

วารสาร มจร. นครน่านปริทรรศน์, (2)1 (2561), หน้า 105-120

² พิสิทธิ์ วงศ์รัตน์ศิลป์, ความคิดเห็นของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเขตอำเภอ

ปัจจุบันการพัฒนาประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจของไทยมีความก้าวหน้าในเชิงรูปแบบมากพอสมควร แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาและสาระสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงและเกิดผลประโยชน์ต่อสาธารณะ ยังพบว่ามีปัญหาเพราะนักธุรกิจและนักการเมือง ซึ่งมักเป็นบุคคลคนเดียวกัน มุ่งทำการเมืองแบบนักการเมืองโดยอาศัยกระบวนการประชาธิปไตยผ่านผู้แทน ที่เปลี่ยนจากการเมืองแบบอมาตยาธิปไตย มาเป็นการเมืองแบบนักธุรกิจการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งมุ่งรักษาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ของตนหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก³ ซึ่งในความเป็นจริง พรภิรมณ์ ศรีทองคำ และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ อธิบายว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น ประชาชนจะต้องมีความศรัทธา ความเชื่อมั่น และต้องมีทัศนคติที่ไม่เป็นปฏิปักษ์หรือทัศนคติที่ไม่ขัดแย้งต่อระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งประชาธิปไตยจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ขึ้นอยู่กับบทบาทและหน้าที่ของประชาชนภายในชาติเป็นสำคัญ ประชาชนต้องรู้จักใช้และรักษาสิทธิทางการเมืองของตน ไม่ยอมให้บุคคลอื่นมาแอบอ้างใช้สิทธิในการเมืองของตน และจะต้องไม่เป็นการก้าวท้าวหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ

อย่างไรก็ตาม การจะพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และค่านิยมประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศ ซึ่งการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาประชาธิปไตยสิ่งสำคัญคือ การศึกษาเรียนรู้ถึงหลักการและแนวคิดพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักความเสมอภาค สิทธิ เสรีภาพ หลักนิติธรรม หลักเหตุผล หลักการถือเสียงข้างมาก หลักประนีประนอม ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานทางประชาธิปไตย ที่สำคัญ โดยต้องศึกษาทำความเข้าใจ เข้าถึง อย่างลึกซึ้ง ละเอียด ครอบคลุม ถูกต้องอย่างถ่องแท้รวมทั้งการใส่ใจกระตือรือร้น ตั้งใจขวนขวายศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย⁵ โดยที่ สรพงษ์ เกิดแก้ว และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์⁶ ระบุว่า ทัศนคติทางการเมืองที่ดีนั้นต้องเริ่มมาจากรากฐานตั้งแต่วัยเด็กและสั่งสมมากระทั่งวัยผู้ใหญ่ ซึ่งโรงเรียนเป็นอีกสถาบันที่สำคัญในการปลูกฝังทัศนคติทางการเมืองที่ดีต่อเยาวชนของชาติ สร้างความเจริญเติบโตของประชาธิปไตยโดยยึดหลักความมี เหตุผลและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้อื่น ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนเหล่านี้ จะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการนำมาพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และมั่นคงต่อไปในอนาคต

เมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, (7)1 (2560), หน้า 190-202

³ สมนึก ปัญญาสิงห์, การพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองกับกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน:

กรณีศึกษา ตำบลนาชุมแสง อำเภอกู่เวียง จังหวัดขอนแก่น, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

⁴ พรภิรมณ์ ศรีทองคำ และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลบ้านช้างอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี, วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2(2) (2558), หน้า 32-44

⁵ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เยาวชนกับการมีส่วนร่วมพัฒนาประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร, สำนักประชาสัมพันธ์: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559.

⁶ สรพงษ์ เกิดแก้ว และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีประจันต์ “เมธีประมุข” จังหวัดสุพรรณบุรี, วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(1) (2558), หน้า 57-67 การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 (ลำปาง). จากเว็บไซต์ http://datacenter.lpgpeo.info/?page=dep_main&id=1052101735#school

การวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาถึงระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเลือกกลุ่มประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีผสมผสานความเป็นชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ซึ่งมีความแตกต่างในการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องมาทำการค้นหาคำตอบจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของกลุ่มนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงระดับความเข้าใจและความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยศึกษาถึงปัจจัยด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย มาทำการค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่ศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ในปี 2562 ทั้งหมด 7 โรงเรียน จำนวนนักเรียนรวม 4,139 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามสูตรของ Yamane, T. (1973) ใน "Statistics: An Introductory Analysis" ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน และคำนวณหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6⁷

ที่	โรงเรียน	จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย	1,888	168
2	โรงเรียนลำปางกัลยาณี	1,563	140

⁷ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35, ข้อมูลสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่, 2562.

3	โรงเรียนเมืองมายวิทยา	43	4
4	โรงเรียนเสด็จวนชยางค์กุลวิทยา	152	14
5	โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมง์คลาภิเษก	67	6
6	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการเขลางค์นคร	389	35
7	โรงเรียนกวีลุมวิทยา	37	3
รวม		4,139	370

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อออกแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้ (Try - out) โดยการนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 50 ชุด และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละตอนโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์โดย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ และ ระดับการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ จำนวน ความถี่และร้อยละ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วิเคราะห์โดยหาค่าสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากการศึกษา พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นชาย จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 64.9 และเป็นหญิง จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 ส่วนใหญ่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 48.6 รองลงมา เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7

ขณะที่ เมื่อวิเคราะห์ระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง

ข้อ	รายละเอียด	\bar{X}	SD.	แปลผล
1	ท่านให้ความสนใจข่าวสารทางด้านการเมืองในทุกระดับ	4.14	0.73	มาก
2	ท่านติดตามข่าวสารด้านการเมืองอยู่ตลอดเวลา	4.22	0.71	มากที่สุด

3	ท่านได้สนทนาข่าวสารทางการเมืองกับบุคคลในครอบครัว	4.14	0.75	มาก
4	ท่านได้สนทนาข่าวสารทางการเมืองกับเพื่อนที่โรงเรียน	4.08	0.76	มาก
5	ท่านวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี	3.82	0.54	มาก
6	ท่านเชื่อว่าข่าวสารที่ได้รับจะทำให้ท่านตัดสินใจทางการเมืองได้โดยง่าย เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	4.30	0.71	มากที่สุด
เฉลี่ย		4.12	0.36	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า เชื่อว่าข่าวสารที่ได้รับจะทำให้ท่านตัดสินใจทางการเมืองได้โดยง่าย เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 รองลงมา คือ ติดตามข่าวสารด้านการเมืองอยู่ตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ขณะที่ วิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ข้อ	รายละเอียด	\bar{X}	SD.	แปลผล
1	ท่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองผ่านช่องทางต่างๆ เช่น โซเชียลเน็ตเวิร์ค	3.86	0.51	มาก
2	ท่านเชื่อว่าสังคมเปิดโอกาสให้ท่านร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ เช่น ระดับโรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชน	4.25	0.43	มากที่สุด
3	คนในครอบครัวสนับสนุนให้ท่านร่วมกิจกรรมทางการเมือง	4.14	0.75	มาก
4	ท่านสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองที่จัดขึ้นโดยภาคส่วนต่างๆ อยู่เสมอ	3.85	0.51	มาก
5	ท่านเชื่อมั่นต่อองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น คณะกรรมการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น	3.87	0.49	มาก
เฉลี่ย		3.99	0.31	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า เชื่อว่าสังคมเปิดโอกาสให้ท่านร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ เช่น ระดับโรงเรียน หมู่บ้าน ชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 รองลงมา คือ คนในครอบครัวสนับสนุนให้ท่านร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ขณะที่ สนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองที่จัดขึ้นโดยภาคส่วนต่างๆ อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย

ข้อ	รายละเอียด	\bar{X}	SD.	แปลผล
1	โรงเรียนที่ท่านเรียนมุ่งเน้นการสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม	4.16	0.75	มาก
2	โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเรื่องประชาธิปไตย	4.14	0.39	มาก
3	โรงเรียนจัดกิจกรรมที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย	3.05	0.68	ปานกลาง
4	ท่านเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยและการเมืองด้วยตนเอง	3.48	0.51	มาก
เฉลี่ย		3.71	0.27	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า โรงเรียนที่ท่านเรียนมุ่งเน้นการสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมา คือ โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเรื่องประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ขณะที่ โรงเรียนจัดกิจกรรมที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวม

ข้อ	รายละเอียด	\bar{X}	SD.	แปลผล
1	การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง	4.12	0.36	มาก
2	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.99	0.31	มาก
3	การได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย	3.71	0.27	มาก
เฉลี่ย		3.94	0.24	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ขณะที่ การได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

จากการศึกษา สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระและระหว่างตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	X1	X2	X3	Y
X1. การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง	1.000	.311**	.489**	.421**
X2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง		1.000	.338**	.811**
X3. การได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย			1.000	.531**
Y. ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตย				1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรมูลเหตุ คือ การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง (X1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (X2) และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย (X3) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 7 แสดงการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรอิสระของปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ตัวแปรพยากรณ์	B	Std. Error	Beta	T	Sig.	Tolerance	VIF
Constant	-2.086	.208		5.533	.000		
X1. การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง	.100	.041	.278	2.450	.010	.737	1.357
X2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง	.927	.043	.700	23.716	.000	.858	1.166
X3. การได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย	.425	.054	.256	7.943	.000	.722	1.384

R = 0.858, R² = 0.737, F = 328.276, Sig = 0.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 7 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (X2) ส่งผลทางบวกต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงที่สุด โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .700 ในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .927 รองลงมาคือ การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง (X1) โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .278 ในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .100 ในขณะที่ การได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย (X3) ส่งผลทางบวกต่อการเป็นหนี้สินภาคครัวเรือนของประชาชนต่ำที่สุด โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) เท่ากับ .256 ในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .425

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สามารถทำนายได้ด้วยมูลเหตุด้านการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง (X1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (X2) และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย (X3) ซึ่งมีความแม่นยำร้อยละ 73.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมการที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่เข้าสมการมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถนำมาเขียนในรูปคะแนนดิบและมีคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$Y = -2.086 + .700(X1) + .278 (X2) + .256 (X3)$$

สมการพยากรณ์ความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .927(X1) + .100 (X2) + .425 (X3)$$

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาระดับความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับ สรพงษ์ เกิดแก้ว และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2558)⁸ ที่ศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีประจันต์ “เมธีประมุข” จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสนใจข่าวสารทางการเมืองการปกครองต่างกัน มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจมาจากข่าวสารทางการเมืองการปกครองในปัจจุบันส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่ปรากฏเท่านั้น การทำหน้าที่วิเคราะห์ วิจัย หรือการเปรียบเทียบข้อมูลต่างๆ ในลักษณะที่เป็นกลางยังมีไม่มากพอที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติของผู้รับข้อมูลข่าวสารนั้นๆ ได้ ซึ่งสื่อมวลชนควรให้ความสำคัญในการให้ความรู้และเสริมสร้างทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ดีให้กับเยาวชน โดยการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริงต่างๆ การวิเคราะห์ที่มีเหตุผลเชื่อถือได้ รวมทั้งการส่งเสริมให้ เยาวชนมีส่วนร่วมผ่านทางรายการต่างๆ เพื่อนำไปสู่ทัศนคติทางการเมืองที่ถูกต้องต่อไปในอนาคต

ขณะที่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีค่าเฉลี่ยในระดับมากด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ ธนาภรณ์ ไ้ว์เจริญ และ วัชรินทร์ ชาญศิลป์ (2560)⁹ ที่ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัด

⁸ อ่างอิงแล้ว, ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีประจันต์ “เมธีประมุข” จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(1): 57-67 การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 (ลำปาง). [Online]: http://datacenter.lpgpeo.info/?page=dep_main&id=1052101735#school

⁹ ธนาภรณ์ ไ้ว์เจริญ และ วัชรินทร์ ชาญศิลป์, วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี, วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 4 (1) (2560). หน้า 133-147

ปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการเตรียมตัวและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมอย่างกระตือรือร้น เพราะโครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น นอกเหนือจากการได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพิ่มเติมแล้ว ยังทำให้รู้สึกสนุกสนาน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และยังมีข้อเสนอให้โรงเรียนควรดำเนินโครงการและกิจกรรมกระตุ้นนักเรียนให้มีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดค่ายเยาวชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีศีลธรรม จริยธรรม ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนตามวิถีประชาธิปไตย พาไปศึกษาดูงานในสถานที่จริง เช่น รัฐสภา ศาล รัฐธรรมนูญ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจาก ไม่มีการมุ่งเน้นการเรียนการสอนในด้านความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ประกอบในรายวิชาอื่นเท่านั้น จึงส่งผลให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายยังไม่มากเท่าที่ควร สอดคล้องกับจินตนา ศรีนุกูล (2560)¹⁰ ที่ศึกษาเรื่อง ศูนย์เรียนรู้การเมืองและการเลือกตั้งอาเซียน: แนวทางการให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ระบุว่า การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันมุ่งให้ความรู้เพื่อสร้าง ประชาชนของตนเองให้เป็นพลเมืองที่มีความเป็นอิสระพึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความสามารถเป็นพลเมืองของโลก ทั้งนี้ การให้ความรู้เพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย นั้น การที่นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) “ความรู้” เกี่ยวกับการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ กฎหมาย องค์การทางการเมือง สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ เป็นต้น พร้อมกับ การเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วม มีความสำนึก 2) “ทักษะ” ที่เกิดจากการปฏิบัติซ้ำๆ จากข้อเท็จจริง สถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัว เรียนรู้ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงอย่างรอบด้าน รู้ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างสันติ สมานฉันท์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข และ 3) “ทัศนคติ เจตคติ” เกิดจากการเรียนรู้ทางเนื้อหา สาระ และมีการฝึกปฏิบัติจากเหตุการณ์จริงร่วมกับผู้อื่น อย่างมีระบบ ทำให้ผู้เรียนรับรู้ เข้าใจถึง ความเป็นจริงของประเด็นต่างๆ ของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นต้นทำให้ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือสังคม และประเทศชาติ

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง และการได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ล้วนส่งผลทางบวกต่อความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น สอดคล้อง ชัยกฤต รัตนกร (2558)¹¹ ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของ

¹⁰ จินตนา ศรีนุกูล, ศูนย์เรียนรู้การเมืองและการเลือกตั้งอาเซียน: แนวทางการให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2560.

¹¹ ชัยกฤต รัตนกร, ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนนลราชูรอรุ่ง และโรงเรียนนลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558.

นักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน อันดับแรก คือ ด้านความเข้าใจทางการเมือง รองลงมา คือ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันครอบครัว และอันดับท้ายสุด คือ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน และผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล พบว่า เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับชั้นปีการศึกษา และสาขาวิชาที่เรียนของนักเรียนต่างกัน มีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน โดยที่ สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองจนมีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และสถาบันศึกษามีหลักสูตร เนื้อหา การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครองและแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตยจะมีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมากด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ บุคคลในครอบครัวส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยนักการเมือง และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระ ส่งผลให้มีการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความเข้าใจทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรกำหนดให้สถาบันศึกษามุ่งเน้นการเรียนการสอนในด้านความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเป็นวิชาหลักในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้ จะต้องลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในชีวิต และครูอาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบ เป็นกลาง ไม่นำเสนอและสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองในการเรียนการสอน เพื่อไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดในระบบการเมืองการปกครองอย่างไม่มีเหตุผล

ข้อเสนอแนะในเชิงการปฏิบัติ

สังคมต้องส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักเรียนและเยาวชนสามารถพูดคุยสนทนาในประเด็นทางการเมืองทั้งในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในเวทีหรือสถานที่ต่างๆ และสร้างพฤติกรรมติดตามข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ให้เท่าทันต่อสถานการณ์ และใช้หลักเหตุผลในการวิเคราะห์สถานการณ์นั้นๆ ใดในระดับหนึ่ง รวมถึงโรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างกิจกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มีความสม่ำเสมอ เพื่อฝึกทักษะการเรียนรู้ และการวิเคราะห์ จากกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น อย่างเป็นอิสระโดยไม่ปิดกั้น จะทำให้การพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศเป็นไปอย่างมีระบบ ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา ศรีบุญกุล. ศูนย์เรียนรู้การเมืองและการเลือกตั้งอาเซียน: แนวทางการให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2560.
- ชัยกฤต รัตนากร. ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุง และโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558.
- ธนาภรณ์ ไ้วเจริญ และ วชิรินทร์ ชาญศิลป์. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 4(1) (2560). หน้า 133-147
- พรภิรมณ์ ศรีทองคำ และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในตำบลบ้านช้างอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2(2) (2558). หน้า 32-44
- พิสิษฐ์ วงศารัตน์ศิลป์. ความคิดเห็นของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารดุสิตบัณฑิตศึกษาศาสตร์. (7)1 (2560). หน้า 190-202
- วัชรพงษ์ วัชรปัญญา. ประชาธิปไตยกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของภาคประชาสังคม. วารสาร มจร. นครน่านปริทรรศน์. (2)1 (2561). หน้า 105-120
- สมนึก ปัญญาสิงห์. การพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองกับกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลนาชุมแสง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.
- สรพงษ์ เกิดแก้ว และ วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีประจันต์ “เมธีประมุข” จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(1) (2558). หน้า 57-67 การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 (ลำปาง).
- จากเว็บไซต์ http://datacenter.lpgpeo.info/?page=dep_main&id=1052101735#school
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35. ข้อมูลสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่. 2562.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เยาวชนกับการมีส่วนร่วมพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร. สำนักประชาสัมพันธ์: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2559.

**การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชน
ปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา**

**THE DEVELOPMENT OF READING AND WRITING SKILLS PROMOTING
CURRICULUM THROUGH LOCAL PHILOSOPHER NETWORK USING
SCAFFOLDING STRATEGY TOWARDS 21st CENTURY LEARNING SKILLS
OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN PHAYAO PROVINCE.**

เกศราพรพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ*

Ketsaraphan Punsrigate Khongjaroen

บทคัดย่อ

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตร ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา เจตคติของนักเรียนและความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการโครงการวิจัย ประชากร ได้แก่ นักเรียน จำนวน 27,247 คน ในโรงเรียนประถมศึกษา 241 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 และเขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 จำนวน 90 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม จำนวน 30 ข้อ แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 15 ข้อ การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านในภาพรวม มีคะแนนความเหมาะสม โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 อยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมมีคะแนนความเหมาะสม โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุด มีประสิทธิภาพ 83.07/82.50 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมและแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน โดยภาพรวมพบว่านักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

4. จากการศึกษาสรุปผลของการแสดงความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้ หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในด้านการพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้เหมาะสมกับนักเรียนเพราะสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบริบทของสถานศึกษาในส่วนของโครงสร้างเวลา เนื้อหาสาระ มีความถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะเนื้อหาสาระการเรียนรู้จะเน้นในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นักเรียนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กับตนเอง

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, ทักษะการอ่านและการเขียน, เครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน, เสริมต่อการเรียนรู้, ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

This study was the investigation of the development of reading and writing skills promoting curriculum through the local philosopher network using scaffolding strategy towards 21st century learning skills of primary school students in Phayao Province. The objectives of this research were to develop reading and writing skills promoting curriculum, to study learning achievement of reading and writing of students and to study attitude of students and involving people towards the research project. The population of this research was 27,247 students in 241 primary schools under Phayao Primary Educational Service Area Office 1 and 2. The sample was 90 grade 4-6 students. The sample was selected based on Multistage Stage Sampling. The research instruments consisted of reading and writing skills promoting curriculum through the local philosopher network using scaffolding strategy, pretest and posttest with 30 items, 15-item attitude scale for learning management in Reading and Writing course through local philosopher network, focus-group discussion to ask for opinions of involving people towards the developed curriculum for Reading and Writing course through local philosopher network.

The results of this research indicated as follows:

1. Overall suitability of the developed curriculum for Reading and Writing course through local philosopher network was at the highest level with a mean of 4.62. Overall suitability of learning

plan was at the highest level with a mean of 4.55. The efficiency index was 83.07/82.50, which was higher than the set criteria of 80/80.

2. After taught with the developed curriculum for Reading and Writing course through local philosopher network, a mean score on learning achievement of the sample was higher than before with a statistical significance level of 0.05.

3. Overall attitude of the sample towards the developed curriculum for Reading and Writing course through local philosopher network was at a high level with a mean of 4.53.

4. The results of focus-group discussion could be summarized as follows: the developed curriculum was suitable and consistent with local environment in terms of developing curriculum and learning unit. The learning outcomes were suitable for students because they were consistent with the Core Curriculum of Basic Education, B.E. 2551 (2008). The school context in terms of time structure and content was accurate and suitable. Especially the learning content focused on knowledge, process skills, and skills to work happily with others. The measurement and evaluation were conducted based on real status. This can encourage students to learn from local wisdom and local learning resources, resulting in good attitude to students and sustainable learning. Students can gain more benefits from organizing learning activities and enhance their knowledge and understanding.

Keywords: Curriculum development, Reading and writing skills, Local philosopher network, Scaffolding, 21st century learning skills.

บทนำ

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยในปัจจุบันอยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการจัดการศึกษาทุกระดับซึ่งสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศมีการปรับเปลี่ยนรัฐบาลอยู่ตลอดเวลาส่งผลกระทบต่อการจัดการจัดการศึกษาของประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ปฏิบัติตามไม่สามารถจะตอบสนองนโยบายและการปรับเปลี่ยนที่สับสน ซ้ำซ้อน ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร สถานศึกษาที่จัดการศึกษาสถานศึกษาหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจัดการศึกษามีทั้งหมด 3 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก การดำเนินการที่ผ่านมาโรงเรียนประถมศึกษา มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขาดความพร้อมด้านปัจจัย เช่น สภาพครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ และงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดอัตราค่าจ้างครูและข้อจำกัดด้านงบประมาณภาครัฐ¹ ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีองค์ความรู้ที่หล่อหลอมมาจากการปฏิบัติอันหลากหลาย ผนวกกับประสบการณ์ทางความคิดบนพื้นฐานของหลักธรรมะจนประสบความสำเร็จ มีความจริงใจ เสียสละ และเอื้ออาทร รักและห่วงหาพันดิน

¹ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ, (กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค, 2546).

บ้านเกิด ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของปราชญ์ชาวบ้าน คือ ความเป็นผู้นำที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการหลักคำสอนของปราชญ์สู่การพัฒนาหมู่บ้านด้วยบริบทที่สามารถสื่อสารกับชาวบ้านในชุมชนให้ฟังแล้วเข้าใจและเข้าถึงหลักคำสอนได้ด้วยความรู้สึกละมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมั่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการสามารถถ่ายทอดประสบการณ์และวิถีปฏิบัติที่ตนได้ปฏิบัติแล้วเกิดผลสัมฤทธิ์ให้กับชาวบ้านด้วยวิธีการและการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นที่เรียบง่ายตามแบบชาวบ้าน ทั้งยังใช้พื้นที่ของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้วยความเป็นผู้นำและเสียสละของปราชญ์ชาวบ้านจึงสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน² กลุ่มของปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับในระดับกว้าง โดยเป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทนำพาท้องถิ่นให้พัฒนาภายใต้รากฐานแห่งการพึ่งตนเอง ทั้งนี้ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุและการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้บทบาทการเป็นปราชญ์ชาวบ้านมักจำกัดอยู่เพียงเฉพาะในชุมชนที่มีปราชญ์อาศัยอยู่ การขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียงหรือเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชนอื่น ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ จึงเกิดคำถามว่าหากกลุ่มปราชญ์เหล่านี้เสียชีวิตไปแล้วหลักคำสอนและวิธีการบูรณาการเพื่อการพัฒนาของเขาเหล่านั้นจะยังคงอยู่หรือไม่ ท้องถิ่นที่ปราชญ์ชาวบ้านเคยเป็นผู้นำในการพัฒนาจะยั่งยืนจริงหรือไม่ และเหตุใดชุมชนอื่นไม่สามารถถอดวิธีการบูรณาการ ปราชญ์ชาวบ้านจึงมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่ด้วยคุณสมบัติความเป็นผู้นำทางภูมิปัญญาและแนวคิดในการดำเนินชีวิต สามารถบูรณาการหลักคำสอน วรรณกรรมต่าง ๆ ซึ่งในศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง

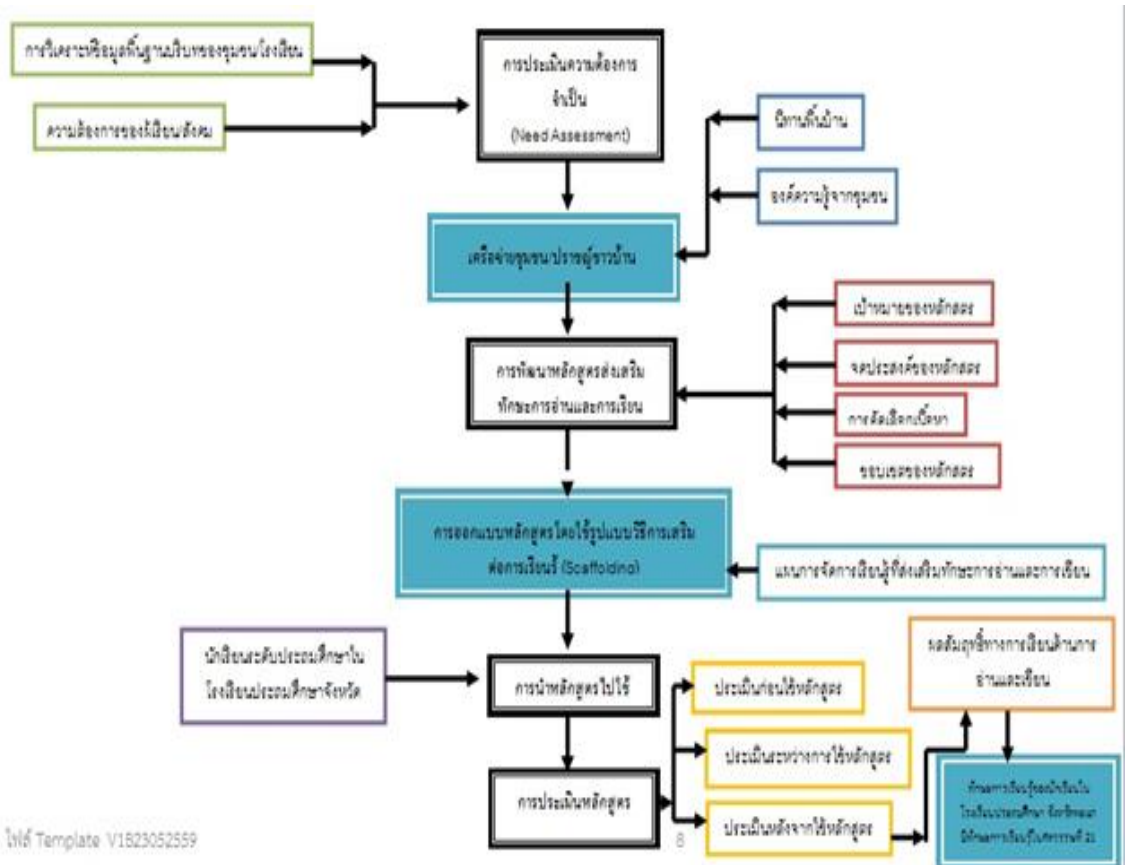
การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งค้นหาคำตอบว่า การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา ความต้องการและความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาใน จังหวัดพะเยา อยู่ในระดับใด หลักสูตรมีลักษณะและองค์ประกอบอย่างไร อะไรบ้างที่จะช่วยส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านการอ่านและการเขียนที่สูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถตรงตามสมรรถนะ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะได้หลักสูตรส่งเสริมการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา และ คู่มือการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมการอ่านและการเขียน สำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางในการหลักสูตรส่งเสริมการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนแก่ครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาตาม หลักสูตรส่งเสริมการอ่านและการเขียน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

² จักรมณเฑียร ภาสกุณนิช, "การนิเทศภายในหัวใจปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน", วารสารวิชาการ ปีที่ 7 (2) 2547, หน้า 25,

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านการอ่านและการเขียน ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพะเยา ตรงตามสมรรถนะ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการโครงการวิจัย
3. เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรส่งเสริมการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการโครงการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ไฟล์ Template V1523052559

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียน จำนวน 27,247 คน ในโรงเรียนประถมศึกษา 241 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1 และเขต 2

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -6 จำนวน 90 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage Sampling) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรกแบ่งเขตการปกครอง ได้ 9 อำเภอ หลังจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำรายชื่อทั้ง 9 อำเภอมาจับฉลาก เป็นจำนวนทั้งสิ้น 3 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่ใจ

ขั้นที่สองทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยนำรายชื่อโรงเรียนของทั้ง 3 อำเภอมาจับฉลาก ผู้วิจัยจับฉลากได้ดังนี้

ลำดับ	อำเภอ	โรงเรียน	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	เมืองพะเยา	โรงเรียนบ้านดาวเรือง(ธนาคารกรุงเทพ)	30
2	ดอกคำใต้	โรงเรียนอนุบาลดอกคำใต้(ชุมชนสันช้างหิน)	30
3	แม่ใจ	โรงเรียนบ้านสันต้นม่วง	30
รวม			90

และมีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ทั้ง 3 โรงเรียน ที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านและการเขียนต่ำกว่าร้อยละ 70 ที่โรงเรียนกำหนด ทั้ง 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 30 คน ซึ่งจะมีการทำสัญญาการเป็นผู้ร่วมให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาในการทำการวิจัย เพื่อป้องกันการออกจากโครงการวิจัยในระหว่างดำเนินการนั้นว่า เป็นไปในกรณีใดบ้าง เช่น ถ้านักเรียนกลุ่มตัวอย่างต้องการออกจากโครงการ หรือเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบ

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่าน และการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

หลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยวิธีเสริมต่อการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน จำนวน 30 ข้อ แบบวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 15 ข้อ การสนทนากลุ่ม

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน

ดำเนินการทดลองโดยใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมและแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน โดยก่อนเรียนผู้วิจัยได้มีการทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วจึงดำเนินการทดลองสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามรายละเอียดในหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ที่สร้างขึ้นหลังจากดำเนินการสอนเสร็จแล้วมีการทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน แล้วจึงศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากนั้นก็ศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน จากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านในภาพรวม มีคะแนนความเหมาะสม โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 อยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมมีคะแนนความเหมาะสม โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุด มีประสิทธิภาพ 83.07/82.50 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมและแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน โดยภาพรวมพบว่านักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

4. จากการศึกษารูปผลของการแสดงความคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

4.1 การพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ร่วมสนทนาได้เสนอให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรัก ความหวงแหนภูมิปัญญาในท้องถิ่นของนักเรียน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่นของตนเองและสร้างองค์ความรู้ให้นักเรียนสามารถนำไปปรับประยุกต์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน

4.2 ผลการเรียนรู้ในหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน มีความถูกต้อง เหมาะสมกับนักเรียนเพราะสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบริบทของโรงเรียน โครงสร้างเวลา เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน มีความถูกต้องเหมาะสม มีเนื้อหาสาระที่เน้นทักษะกระบวนการ มีทักษะในการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4.3 แนวทางการวัดและประเมินผลที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รายวิชาการอ่านและการณเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนมีความคิดเห็นคล้ายกันว่า มีความเหมาะสมดี เพราะมีการวัดผลและประเมินผลตรงตามสภาพจริง

4.4 นักเรียนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง สามารถสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถพัฒนาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

4.5 หน่วยการเรียนรู้และแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน มีความเหมาะสมเพราะในหน่วยการเรียนรู้จะ เริ่มเรียนรู้จากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยากเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านท้องถิ่นอย่างถ่องแท้

สรุปได้ว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในด้านการพัฒนาหลักสูตรหน่วยการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้เหมาะสมกับนักเรียนเพราะสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบริบทของสถานศึกษาในส่วนของโครงสร้างเวลา เนื้อหาสาระ มีความถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะเนื้อหาสาระการเรียนรู้จะเน้นในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นักเรียนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กับตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยนำมาอภิปรายเป็น 4 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้แนวจัดทำหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่องค์ประกอบมีความเหมาะสมโดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและมีความเห็นว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินการสร้างหลักสูตร เริ่มต้นจากการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ตรงกับความต้องการและเหมาะสมต่อบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยผู้วิจัยได้นำมิติที่ประชุมผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและผู้ปกครองนักเรียน ที่ต้องการให้จัดทำหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในรายวิชาสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551³ ที่กำหนดไว้ว่าสถานศึกษาสามารถกำหนดรายวิชาสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในระดับมัธยมศึกษาตามความต้องการ ตามโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนด และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551⁴ ที่ได้กำหนดว่า หลักสูตรจะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของการศึกษาเพื่อสนองต่อความต้องการของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ⁵ ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง นครปฐมบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดต้องการให้นักเรียนหรือเยาวชนในจังหวัดนครปฐมได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวความรู้และประสบการณ์หรือเนื้อหาสาระเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลมาเป็นข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นได้แก่ หลักการและเหตุผล วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้จัดองค์ประกอบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมครบถ้วน เป็นการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการวิจัยที่เป็นระบบชัดเจนการที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่างค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด นั้น เนื่องจากองค์ประกอบของหลักสูตรที่สร้างขึ้นครอบคลุมและสอดคล้องกัน ดังที่ อำนาจ จันทรแป้น⁶ ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรต้องสอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกันจะขาดองค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งไม่ได้และ ชำรง บัวศรี (2542)⁷ กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนรู้และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าโดยเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้น ทำหายความสนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้อย่างมีระบบ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กระทำใน 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งจากใบความรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน คือ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายและผู้ใหญ่ในชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม ทักษะกระบวนการกลุ่มโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังได้คำนึงถึงศักยภาพ

³ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสป), 2552), หน้า 44

⁴ กระทรวงศึกษาธิการ, การประเมินคุณภาพภายนอก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2549), หน้า 28

⁵ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2549), หน้า 50-51

⁶ อำนาจ จันทรแป้น, การพัฒนาหลักสูตรสู่ทฤษฎีสู่การปฏิบัติระดับโรงเรียน, (เชียงใหม่: รุ่งเรืองการพิมพ์, 2542), หน้า 190-200

⁷ ชำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและการพัฒนา, (พิมพ์ครั้งที่ 2), (กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์, 2542), หน้า 86-89

บุคลิกภาพของนักเรียนที่มีความต่างกัน โดยเฉพาะด้านสติปัญญา ความรู้⁸ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจที่ไม่เหมือนกัน เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ตรง มีการอภิปรายและปฏิบัติงานร่วมกันทำให้เกิดแนวคิดต่างๆ สามารถเลือกแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดได้อย่างมีเหตุผล เมื่อมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย และเกิดความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น ตั้งใจ สนใจต่อการเรียนรู้ นอกจากนั้นหลักสูตรยังได้ลำดับเนื้อหาจากเรื่องง่ายไปหายาก จากเนื้อหาสาระการเรียนรู้ไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง ตั้งแต่การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารประกอบการเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่มการรู้จักคิดแก้ปัญหาาร่วมกัน นักเรียนจึงมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การนำเสนอหน้าชั้นเรียน การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหน สืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2555)⁹ การจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) มีแนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ข้อมูล คิดวิเคราะห์และสร้างความหมายความเข้าใจในสาระและกระบวนการต่างๆ ด้วยตนเองรวมทั้งได้ลงมือปฏิบัติ จัดกระทำและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนตามความสนใจของผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนที่ควรจะเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้รับการยอมรับนับถือในการเป็นบุคคล ที่เรียนด้วยวิธีที่เหมาะสมกับความสามารถ ได้เรียนสิ่งที่ตนสนใจ ต้องการหรือมีประโยชน์ได้รับการเอาใจใส่ ทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งวิทยากรในท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีความรู้ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะในการปฏิบัติเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ พิธีกรรม อาหารและการละเล่นพื้นบ้านเป็นอย่างดีจึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูงขึ้น

3. ผลการศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียน ที่เรียนหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยนักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การได้ลงมือปฏิบัติจริง เนื้อหาสาระการเรียนรู้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2549)¹⁰ ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง นครปฐมบ้านเรา สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดต้องการให้นักเรียนหรือเยาวชนในจังหวัดนครปฐม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวความรู้และประสบการณ์หรือเนื้อหาสาระเกี่ยวกับท้องถิ่น ด้านการสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาเป็นข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร โดยได้จัดองค์ประกอบของหลักสูตรให้มีความเหมาะสมครบถ้วนและสอดคล้องกันการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผู้เรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86-89

⁹ ทิศนา แคมมณี, 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555). หน้า 34-59

¹⁰ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2549). หน้า 50-51

เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นมีเจตคติที่ดีต่อจังหวัดนครปฐม สูงกว่าผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ พิบูล จิตหาญ (2554)¹¹ ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ เพิ่มเติม เรื่อง วัฒนธรรมไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านท่าฟ้าเหนือ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 80.50/81.50 หลังการนำหลักสูตรไปใช้นักเรียนมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนคือเท่ากับ 16.30 คิดเป็นร้อยละ 81.50 มีเจตคติต่อการเรียนด้วยหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เรื่อง วัฒนธรรมไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกับ สมาน ไกรทัด (2551)¹² ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตร เรื่อง พืชพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากผลการเปรียบเทียบ คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่ผ่านการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น มีคะแนนรวมทักษะ การปฏิบัติงานและคุณลักษณะความกระตือรือร้นในการเรียนและคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตร ท้องถิ่นหลังเรียนเฉลี่ยร้อยละ 84.04 นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชพื้นบ้าน มีเจต คติต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเฉลี่ยร้อยละ 88.48 จะเห็นได้ว่าหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นนั้นเป็นหนทางที่ท้องถิ่นนั้นๆ ใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือใช้เป็นวิธีการแก้ปัญหาของ ตนเองได้อย่างถาวร ส่งผลให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น มีจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่น มองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นตนเองอย่างอึ้ง

4. ผลที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วย เครื่องหมายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน นักเรียนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งหลักสูตรมีองค์ประกอบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับโครงสร้างเวลา เนื้อหาสาระ การวัดและประเมินผล การศึกษาของผู้สอนเป็นที่น่าพอใจ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นในด้านการ พัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้เหมาะสมกับนักเรียนเพราะสอดคล้องกับหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบริบทของสถานศึกษาในส่วนของโครงสร้างเวลา เนื้อหาสาระ มีความถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรภา ดันดิชเวช (2553)¹³ ที่ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรรายวิชา ศึกษาทั่วไปของโรงเรียนในสหรัฐอเมริกาและในเอเชียไว้ว่ามีลักษณะที่ เหมือนกันคือมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้กว้างนอกเหนือจากศาสตร์บูรณาการในบริบทชุมชนของตนเอง รวมถึงสามารถนำสิ่งที่เรียนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นยังสามารถทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง รู้จักการแก้ไขปัญหา ความ

¹¹ พิบูล จิตหาญ, เสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม โดยวิธีการสอนแบบการปฏิบัติงานกลุ่มกับ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 สาขาวิชาการตลาด, การประชุมหาญวิชาวชิการครั้งที่ 4 เรื่อง "การ วิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย", 2554, หน้า 521-528,

¹² สมาน ไกรทัด, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง พืชพื้นบ้าน ตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2551.

¹³ พัชรภา ดันดิชเวช, การศึกษารูปแบบและลักษณะการจัดการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไปของ มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาและในเอเชีย, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

สามัคคีและการทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้เน้นบริบทของชุมชนโดยนำภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านมาบูรณาการการเรียนการสอน และจากการให้สะท้อนบทเรียนหลังจากการจัดกิจกรรมพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ การจากหลักสูตรส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านโดยใช้วิธีเสริมต่อการเรียนรู้สู่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากทำให้ได้ลงมือปฏิบัติและได้พบปัญหาจากการลงพื้นที่จริงเพื่อที่จะได้เรียนรู้ถึงการพัฒนาลักษณะต่างๆ ดังสอดคล้องกับ อิทธิพล อาจอินทร์ และธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ (2554)¹⁴ นิตราพร ลัดดากรพันธ์ (2555)¹⁵ และ ศยามน อินสะอาด (2555)¹⁶ ที่ได้ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นฐานกับรายวิชาต่างๆ ซึ่งผลที่ได้ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ความคิด ทักษะ ทักษะการปฏิบัติต่อสังคม และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1. การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การมอบหมายงานควรมีทั้งการทำงานด้วยกระบวนการกลุ่มและงานรายบุคคล
2. การกำหนดเวลาในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ควรยืดหยุ่นเวลาให้ตามความเหมาะสม
3. ควรสอดแทรกคุณธรรมด้านการสืบสานประเพณีท้องถิ่นและการวางแผนการทำกิจกรรมให้กับนักเรียนทุกครั้งโดยเฉพาะการศึกษานอกสถานที่กับวิทยากรท้องถิ่นและควรคอยกำกับติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการใช้สื่อเทคโนโลยี
4. ควรมีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับผลการใช้หลักสูตรสาระเพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยจัดให้มีการศึกษาทักษะและกระบวนการด้านอื่นๆ นอกเหนือจากผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้ว
2. ควรมีการศึกษาผลการใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาการอ่านและการเขียนด้วยเครือข่ายชุมชนปราชญ์ชาวบ้านในระดับชั้นอื่นๆ

¹⁴ อิทธิพล อาจอินทร์ และธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชาการเรียนรู้เพิ่มเติม. วารสารวิจัย มข, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1, เมษายน-มิถุนายน 2554 หน้า 1-16

¹⁵ นิตราพร ลัดดากรพันธ์, ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการในชุมชน. (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555).

¹⁶ ศยามน อินสะอาด. ศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทยเพื่อสืบสานการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2555).

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

3. ควรมีการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ที่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสพ.), 2552.
- กระทรวงศึกษาธิการ. การประเมินคุณภาพภายนอก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2549.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร: หลักการแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2549.
- จักรมณต์ ผาสุกวานิช. “การนิเทศภายในหัวใจปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน”. วารสารวิชาการ 7(2) (2557), หน้า 25
- ทิศนา แคมมณี. 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธนัชชากรพิมพ์, 2542.
- นิตราพร ลัดดากรพันธ์. ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการในชุมชน. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555.
- พิกุล จิตหาญ. เสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม โดยวิธีการสอนแบบการปฏิบัติงานกลุ่มกับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 สาขาวิชาการตลาด. การประชุมขนาดใหญ่วิชาการครั้งที่ 4 เรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย”. 2554. หน้า 521-528
- พัชรภา ตันดิษฐเวช. การศึกษารูปแบบและลักษณะการจัดการศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาและในเอเชีย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553.
- ศยามน อินสะอาด. ศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทยเพื่อสืบสานการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2555.
- สมาน ไกรทัต. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง พืชพื้นบ้านตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ. กรุงเทพมหานคร : 프리ทวานกราฟฟิค, 2546.
- อิทธิพล อาจอินทร์ และธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์. การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในรายวิชาการเรียนรู้เพิ่มเติม. วารสารวิจัย มข, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (4-6) 2554. หน้า 1-16
- อำนาจ จันทร์แป้น. การพัฒนาหลักสูตรสู่ทฤษฎีสู่การปฏิบัติระดับโรงเรียน. เชียงใหม่: รุ่งเรืองการพิมพ์, 2542.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT PLAN WITH STAD TECHNIQUE TO ENHANCE ACADEMIC ACHIEVEMENT

จิรนนท์ บุญลอง *

Jeeranun Boonlong

ศานิตย์ ศรีคุณ **

Sanit Srikoon

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิผลร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ของโรงเรียนพิชัยวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 1 ห้อง รวม 13 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ค่าดัชนีประสิทธิผล ($E.I$)

ผลการศึกษาพบว่า

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพโดยรวม E_1/E_2 เท่ากับ 76.97/77.45 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้
2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 73.03 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

* นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to develop a learning management plan with STAD technique to enhance academic achievement on Buddhism principles under Social Studies, Religion and Culture Learning Group for grade 4 students to achieve the efficiency criteria of 75/75, 2) to determine the effectiveness index of the learning management plan with STAD technique to enhance academic achievement on Buddhism principles to achieve the efficiency criteria of 70, The sample of this study was 13 grade 4 students of one classroom in the first semester, academic year 2019 at Pichai Wittaya School, Mueang District, Lampang Province. The sample was selected based on a purposive sampling. The instruments used to collect data were 1) Learning management plan with STAD technique Data were analyzed using statistics including percentage, mean, standard deviation, efficiency (E_1 / E_2), effectiveness index (E.I.)

The results of this study indicated as follows:

1. Overall efficiency (E_1/E_2) of a learning management plan with STAD technique on Buddhism principles under Social Studies, Religion and Culture Learning Group for grade 4 students was 76.97/77.45, which was higher than the set standard criteria.

2. The effectiveness index of a learning management plan with STAD technique on Buddhism principles under Social Studies, Religion and Culture Learning Group for grade 4 students was 73.03, which was higher than the set standard criteria.

Keywords: STAD, Achievement

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – พ.ศ.2564) มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา พัฒนาคนทุกระดับให้เป็น คนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหนึ่งในจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551¹ หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือการพัฒนาให้เด็กเป็นคนดี คนเก่ง และมีสุขทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต การจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับหลักการของคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นควรปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีจึงต้องสอดแทรกไปในการ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2551).

ดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนอยู่เป็นประจำ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ โดยกำหนดสาระที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมคือ สาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมเป็นแนวคิดพื้นฐานในการนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม²

ปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและทันสมัย การเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมผ่านสื่อเข้ามาอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้คนในยุคสมัยใหม่ดำรงความเป็นปัจเจกนิยมมากขึ้น ต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจกันและกัน สถาบันต่างๆ ถูกลดทอนความสำคัญลง รวมถึงสถาบันศาสนาด้วย ดังที่ พระเริ่ม ไชตะขบ³ ได้กล่าวในงานวิจัยว่า เมื่อคนในยุคสมัยใหม่ห่างเหินจากศาสนา ทำให้เด็กและเยาวชนก็ดำเนินรอยตามไปด้วย จากเดิมที่ศาสนาคอยขัดเกลาจิตใจคนทุกชนชั้น กลับกลายเป็นถูกลดคุณค่าและความสำคัญลง เยาวชนเริ่มไม่เข้าใจในหลักธรรมทางศาสนา ศาสนพิธีและความสำคัญของวันต่างๆ บางส่วนไม่เห็นความสำคัญรวมถึงไม่เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ดังนั้นเยาวชนจึงควรได้รับการชี้แนะและปลูกฝังทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมมากขึ้น เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต รวมถึงผลการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์พบว่า นักเรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนด และมีความรู้ความเข้าใจด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา น้อย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิชัยวิทยา จังหวัดลำปาง จำแนกตามปีการศึกษา 2559 – 2561

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนเฉลี่ย (ร้อยละ)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	เกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ)
2559	7	20	11.85	59.26	1.55	80
2560	11	20	12.34	61.70	1.36	80
2561	13	20	12.87	64.35	2.25	80
เฉลี่ยรวม			12.35	61.77		

² อ่างอิงแล้ว, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2551).

³ พระเริ่ม ไชตะขบ, แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, (บุรีรัมย์ : ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2560).

ที่มา: รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน พิชัยวิทยา จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2559-2561⁴

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิชัยวิทยา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 – 2561 โดยมีค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 12.35 ค่าเฉลี่ยร้อยละรวม เท่ากับ 61.77 ยังไม่ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้คือร้อยละ 80 เมื่อวิเคราะห์แล้ว จึงทราบว่านักเรียนยังไม่ทราบความหมายของ ธรรมะ ไม่สามารถอธิบายได้อย่างถูกต้องในหลักธรรมแต่ละเรื่อง และขาดความเข้าใจในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้รายงานในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงพยายามศึกษาหาแนวทางพัฒนาให้นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจและ สามารถนำความรู้และหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมรวมถึงมุ่งพัฒนาให้นักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสูงขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายที่ โรงเรียนกำหนดจากการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคการสอนที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน พบว่า เทคนิคการสอนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผลสัมฤทธิ์รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีหลากหลายวิธี แต่ที่น่าสนใจคือการจัดการกิจกรรมแบบกลุ่มร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นโดยจัดการเรียนการสอนที่แบ่ง ผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตน และส่วนร่วม เพื่อให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด⁵ ซึ่งเหมาะกับวิชาสังคมศึกษาที่มีเนื้อหาสาระมาก ยากต่อการจดจำ และมีความจำกัดทางด้านเวลาเรียน เนื่องจากมีชั่วโมงการสอนน้อยแต่เนื้อหา มาก จากการศึกษางานวิจัยของ อุไรวรรณ สัจจวารานนท์⁶ ที่ศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นจากการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอโนนสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 1 ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน หลังเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD นักเรียน มีความก้าวหน้าทุกด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความก้าวหน้าทุกคน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

⁴ รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, โรงเรียนพิชัยวิทยา ปีการศึกษา 2559. ลำปาง: (อัสสาเนา)

⁵ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน :องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพฯนคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2553).

⁶ อุไรวรรณ สัจจวารานนท์, การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น จากการเรียนรู้แบบร่วมมือSTAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา.วิทยานิพนธ์ ค.ม.(หลักสูตรและการสอน). (นครราชสีมา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา, 2552).

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค STAD ช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยคาดหวังให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจมากขึ้นในด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้จากการใช้ทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยบทเรียนนี้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้จริง เป็นคนดี และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิผลร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนพิชัยวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 1 ห้องเรียน รวมประชากร จำนวน 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 18 แผนการจัดการเรียนรู้ เวลา 18 ชั่วโมง

การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

(1) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

(2) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกระบวนการในการสอน

(3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเนื้อหา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่จะนำมาให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยศึกษาจากหนังสือ

หลักสูตร/การจัดกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ได้เนื้อหาที่ถูกต้อง และความยากง่ายเหมาะสมกับระดับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยมีรายละเอียดโครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

(4) ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่จัดทำเสร็จแล้วจากข้อ (3) ไปตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาและความเหมาะสม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของข้อความและตรวจความเที่ยงตรงเพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป⁷

ขั้นทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้

1. นำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางพุทธิปัญญา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 75/75

75 ตัวแรก คือ ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรมระหว่างเรียน ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75

75 ตัวหลัง คือ ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่ทำแบบทดสอบท้ายบทเรียนหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75

1.1 นำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนปงวัง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง แบบเดี่ยว จำนวน 3 คน โดยให้ครูประจำชั้นเป็นผู้เลือกใช้นักเรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน กลุ่มละ 1 คน ซึ่งผู้วิจัยทดลองด้วยตนเองโดยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมตามที่กำหนด เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของชุดกิจกรรม ขั้นตอน และเวลาในการทำกิจกรรม และเก็บข้อมูลเพื่อนำจุดบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขและทดลองใช้ในครั้งต่อไป และผลการทดลองใช้ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนหรือประสิทธิภาพของกระบวนการรวมเท่ากับ 53.68 และคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนหรือประสิทธิภาพของผลลัพธ์รวมเท่ากับ 54.38

1.2 ทดลองครั้งที่ 2 การทดลองแบบกลุ่มเล็ก นำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจากการทดลองครั้งที่ 1 ไปทดลองกับนักเรียน 9 คน กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนปงวัง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง กับนักเรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน กลุ่มละ 3 คน ซึ่งคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนหรือประสิทธิภาพของกระบวนการรวมเท่ากับ 66.53 และคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนหรือประสิทธิภาพของผลลัพธ์รวมเท่ากับ 67.01

1.3 ทดลองครั้งที่ 3 การทดลองแบบกลุ่มใหญ่ นำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจากการ

⁷ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2553).

ทดลองครั้งที่ 2 ไปทดลองกับนักเรียน 30 คน กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนปวงวิ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน กลุ่มละ 10 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เสร็จสมบูรณ์ ซึ่งจะแนบเฉลยร้อยละของนักเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรม ระหว่างเรียนหรือประสิทธิภาพของกระบวนการรวมเท่ากับ 75.13 และคะแนนเฉลยร้อยละของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนหรือประสิทธิภาพของผลลัพธ์รวม เท่ากับ 75.27

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) กับกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 30 ข้อ (ใช้ระยะเวลาในการทดสอบทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง)
2. ทำการทดลองโดยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม จำนวน 18 แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและทำแบบทดสอบท้ายบทเรียน
3. หลังจากเสร็จสิ้นการสอนตามเวลาที่กำหนดไว้ ทำการทดสอบหลังเรียน (post - test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ใช้ระยะเวลาในการทดสอบทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง) ซึ่งเป็นฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน
4. ตรวจสอบผลการทดสอบก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สูตร E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75 และ สูตร EI ที่มีดัชนีประสิทธิผลรวมมากกว่า 0.5

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. วิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีการวิเคราะห์โดยใช้สูตร E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75
2. วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีการวิเคราะห์โดยใช้สูตร EI ที่มีดัชนีประสิทธิผลรวมมากกว่า 0.5

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 18 แผน ที่พัฒนาขึ้นและได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิชัยวิทยา จำนวน 13 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ปรากฏผลโดยนำคะแนนที่ได้จากการทำกิจกรรม/แบบฝึกหัดของนักเรียนแต่ละแผน (E_1) และคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย (E_2) มาคำนวณหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: แสดงผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

คะแนน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าร้อยละ
คะแนนระหว่างเรียน	13	30	76.97
คะแนนหลังเรียน	13	10	77.45

จากตารางที่ 2 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.97/77.45 โดยมีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 76.97 และค่าประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 77.45 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทุกแผนแล้วพบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2. ผลการหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ผลที่ได้จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 18 แผน ที่พัฒนาขึ้นและได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิชัยวิทยา จำนวน 13 คน เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ ปรากฏผลโดยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย มาคำนวณหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ ปรากฏผลดัง ตารางที่ 3

ตารางที่ 3: แสดงผลการหาค่าดัชนีประสิทธิผล ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนนทดสอบก่อนเรียน	ผลรวมคะแนนทดสอบหลังเรียน	ดัชนีประสิทธิผล (E.I)
13	30	212	342	0.7303

จากตารางที่ 3 ค่าดัชนีประสิทธิผล (The Effectiveness Index:E.I.) ในการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 13 คน คือ 0.7303 ซึ่งผลรวมคะแนนทดสอบก่อนเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีค่าเท่ากับ 212 ผลรวมคะแนนทดสอบ หลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีค่าเท่ากับ 342 ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (E.I.) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.7303 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.7303 หรือคิดเป็นร้อยละ 73.03

สรุปผลการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพโดยรวม E_1/E_2 เท่ากับ 76.97/77.45 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้
2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 73.03 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้เทคนิค STAD สรุปผลจากการศึกษาวิจัยและอภิปรายได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 76.91/77.16 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 75/75 ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบโดยศึกษาหลักสูตร เทคนิค วิธีการ หลักการ ทฤษฎีที่เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และคำนึงถึงหลักการสร้างแผน การจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผล โดยผู้วิจัยมีการดำเนินการสร้างโดยได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทุกขั้นตอนรวมถึงปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น แผนการจัดการเรียนรู้จะต้องมีการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ไสภิต พันธุ์วิริยะกุล⁸ ที่ศึกษา การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนในแม่ ก.กา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนในแม่ ก.กา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมด้วยกลุ่มร่วมมือแบบ STAD มีค่าประสิทธิภาพ 85/82.2 5 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ มาตรฐานที่ตั้งไว้ อีกทั้ง

⁸ ไสภิต พันธุ์วิริยะกุล, การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนในมาตรา ก กา ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมด้วยกลุ่มร่วมมือแบบ STAD, การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552

ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี หัสนิสสัย⁹ ที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิค STAD มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.94/80.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 แสดงให้เห็นว่าเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ STAD สามารถใช้ได้ดีในรายวิชาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม รวมถึงสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Koster, E and Allen, E¹⁰ ซึ่งศึกษาผลของการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเรียนไปในเชิงทางบวก แสดงถึงประสิทธิภาพในการสอนแบบวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถใช้สอนวิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี

2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 73.03 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 70 แสดงว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการและความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นจากเดิม หลังจากรับการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค STAD ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เลิศลักษณ์ กำลังเลิศ¹¹ ซึ่งวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควมกล้า ร ล ว โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบกับแบบฝึกเสริมทักษะ พบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าคิดเป็นร้อยละ 72.09 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ สัจจวารานนท์¹² ที่ศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การปกครองส่วนท้องถิ่นจากการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทุกด้าน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD สามารถทำให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมด้านอื่นๆเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้วิจัยจะต้องศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและต้องชี้แจงขั้นตอนการสอนอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้เรียนมีความเตรียมพร้อมเพื่อรับการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค STAD

⁹ วารุณี หัสนิสสัย, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD เรื่อง ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6, วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน), บุรีรัมย์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2554.

¹⁰ Koster, Allen Eugene, *The effects of cooperative learning in the traditional classroom on student achievement and attitude*, South Dakota: University of South Dakota, 1991.

¹¹ เลิศลักษณ์ กำลังเลิศ, การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควมกล้า ร ล ว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะ. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2558.

¹² อุไรวรรณ สัจจวารานนท์, การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น จากการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน), นครราชสีมา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2552.

2. ผู้วิจัยต้องศึกษารูปแบบการเรียนรู้ที่นำไปใช้ให้ชัดเจนในแต่ละขั้นตอนโดยจะต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่เร่งรัดขั้นตอน หรือข้ามขั้นตอนที่คิดว่าไม่สำคัญทั้งนี้เพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่นักเรียน

3. ควรมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนโดยการเสริมแรงทางบวก เช่น ให้คำชมเชย หรือรางวัลและสิ่งอื่นๆที่มีความหลากหลาย เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4. ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ให้แพร่หลาย เนื่องด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมให้นักเรียนได้ดี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD กับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ในเนื้อหาเดียวกันและระดับชั้นเดียวกัน เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของการพัฒนาสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ผู้วิจัยควรสำรวจหรือสอบถามความสนใจของนักเรียน เพื่อที่จะได้เลือกเรื่องหรือสถานการณ์ที่เหมาะสมมาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมให้นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น

3. ควรมีการสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD ในเนื้อหาอื่นหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและในระดับชั้นต่างๆต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยพะเยา โครงการจัดตั้งหน่วยวิจัยเพื่อความเป็นเลิศ (Unit of Excellence) ด้านวิธีวิทยาการวิจัยทางนวัตกรรมและวิทยาการเรียนรู้ที่ใช้ประสาทวิทยาศึกษาศาสตร์เป็นฐาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ,กรม. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551** สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม .กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) 2551.

ทิศนา ขัมมณี. **ศาสตร์การสอน** :องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่

12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2553.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2553.

_____. **การพัฒนาการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก. 2546.

พระเริ่ม ไชตะขบ. **แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทาง**

พระพุทธศาสนา. บุรีรัมย์: ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2560.

รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. โรงเรียนพิชัยวิทยา ปีการศึกษา 2559. ลำปาง: (อัดสำเนา)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

_____. โรงเรียนพิชัยวิทยา ปีการศึกษา 2560. ลำปาง: (อัตสำเนา)

_____. โรงเรียนพิชัยวิทยา ปีการศึกษา 2561. ลำปาง: (อัตสำเนา)

เลิศลักษณ์ กำลั้งเลิศ. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ ร ล ว ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD
ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะ. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม, 2558.

วารุณี หัสนิสสัย. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD เรื่อง
ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน),
บุรีรัมย์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2554

โสภิต พันธุ์วิริยกุล . การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนในมาตรา ก กา ชั้น ประถมศึกษา
ปีที่ 1 โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมด้วยกลุ่มร่วมมือแบบSTAD. การศึกษา
ค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิตสาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.

อุไรวรรณ สัจจาวรานนท์. การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย
การเรียนรู้เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นจากการเรียนรู้แบบร่วมมือSTAD ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอโนนสูง, วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน), นครราชสีมา:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2552.

Kosters, Allen Eugene. **The effects of cooperative learning in the traditional classroom on
student achievement and attitude.** South Dakota: University of South Dakota, 1991.

ปัจจัยการวิเคราะห์สินเชื่อของธนาคารส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารแห่งหนึ่ง

FACTORS AFFECTING NON-PERFORMING LOANS OF A GOVERNMENT BANK

นิฤมล ทานาค *

Nirumon Tanak

ศักดิ์ชัย นาคนก **

Sakchai Naknok

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่ง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่ง ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคือข้อมูลอนุกรมเวลาประเภททุติภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม 2560 ถึง ธันวาคม 2561 เป็นระยะเวลา 2 ปี จากระบบสารสนเทศของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร 407 ราย โดยแบ่งประเภทสินเชื่อออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สินเชื่อเคหะ สินเชื่อบุคคล และสินเชื่อตามโครงการนโยบายรัฐ มาสร้างแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรในสมการ ทำการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรจากแบบจำลองด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อเคหะ พบว่า ความสามารถในการชำระหนี้ หลักประกัน และระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ความสามารถในการชำระหนี้ หลักประกัน และระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อบุคคล พบว่า หลักประกัน การชำระคืน และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมี

* นักศึกษาระดับปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

** มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่หลักประกัน การชำระคืน และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อตามโครงการนโยบายรัฐ พบว่าหลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคาร มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่หลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคาร มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับหลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคารเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

คำสำคัญ: หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้, การวิเคราะห์สินเชื่อ, ปัจจัยภายในธนาคาร

ABSTRACTS

The objectives of this research were to 1) study the level of factors considering credit and non-performing loan of Government Bank, 2) study factors affecting non-performing loan (NPL) of Government Bank. The data of this study were secondary time series since January, 2017 to December, 2018 totally 2 years which retrieved from the information technology system of one site of the Government Bank in Phra Nakhon Si Ayutthaya province. The amount of NPL debtors were 407 persons which were categorized into 3 groups namely housing credit, personal credit, and state policy project credit. These data were simulated by Economics in order to explain the relationship of variables in equation, estimated coefficient of variables from the simulation of least square method.

The research findings were as follows:

1)The relationship between factors considering credit and non-performing loan of one site Government Bank in Phra Nakhon Si Ayutthaya province for the housing credit revealed that factors of ability to pay debts, guarentees, and monitoring and controlling debts of Government Bank had positive relationship with NPL at a statistical significance level of 0.05.

2)The relationship between factors considering credit and non-performing loan of one site Government Bank in Phra Nakhon Si Ayutthaya province for the personal credit revealed that factors of guarentees, ability to pay debts, and change of interest rate had positive relationship with NPL at a statistical significance level of 0.05.

3)The relationship between factors considering credit and non-performing loan of one site Government Bank in Phra Nakhon Si Ayutthaya province for the state policy project credit revealed that factors of guarentees, economical situation, change of interest rate, and credit facilitation had positive relationship with NPL at a statistical significance level of 0.05.

Keywords: Non-Performing Loan. (NPL), Credit analysis., Bank internal factors.

บทนำ

การให้สินเชื่อ ถือเป็นธุรกรรมที่สำคัญของธนาคาร ในฐานะที่เป็นแหล่งที่มาของรายได้หลัก ซึ่งธนาคารจะได้รับผลตอบแทนในรูปของค่าธรรมเนียมการให้บริการทางการเงินและดอกเบี้ย ดังนั้นธนาคารจึงเร่งการปล่อยสินเชื่อเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ธนาคาร แต่การเร่งปล่อยสินเชื่อของธนาคารอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานของธนาคารได้เช่นเดียวกัน หากการพิจารณาสินเชื่อของธนาคารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลกำไรจะสูง ในทางกลับกันหากการพิจารณาสินเชื่อด้วยคุณภาพ การเรียกเก็บหนี้คืนไม่เป็นไปตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้ อาจส่งผลให้เกิดการค้างชำระของลูกหนี้และกลายเป็นปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs)

ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ มีแนวโน้มจะเป็นภาระทางการเงินที่สำคัญ ธนาคารจึงต้องมี มาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และต้องมีแนวทางปฏิบัติ ที่สามารถป้องกันการเพิ่มขึ้นของหนี้ค้างชำระ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการให้สินเชื่อ โดยกำหนดหน่วยงานในสังกัดมีแผนในการลดหนี้ค้างชำระและกำหนดให้ การลดลงของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ธนาคารออมสินมีอัตราหนี้ค้างชำระของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิด รายได้ (Non-Performing Loans: NPLs) มีอัตราเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ธนาคารออมสินจึงต้องมีมาตรการเพื่อ แก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อป้องกันการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loans: NPLs) เพิ่มขึ้น

ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารออมสิน และ ระดับความเสี่ยงของปัจจัยต่าง ๆ โดยผู้ทำวิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะการเกิดหนี้ค้างชำระสินเชื่อของธนาคาร ออมสิน และนำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สินเชื่อ เพื่อที่จะเป็นการป้องกันการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อันเกิดจากการให้สินเชื่อในอนาคต นอกจากนี้ผลสรุปที่ได้ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง โครงสร้างหนี้และการติดตามหนี้ค้างชำระได้อีกต่อไป อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ แก่ผู้ที่สนใจศึกษาหรือเกี่ยวข้องกับธุรกิจที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของ ธนาคารออมสิน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสิน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากรายงานข้อมูลทางสถิติของ เอกสารธนาคารออมสิน บทความทางวิชาการ เว็บไซต์ (Web Site) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการทบทวนวรรณกรรมในประเทศและต่างประเทศ โดยผู้วิจัยดำเนินการแปลงแนวคิดและองค์ความรู้ต่าง ๆ ออกมา เป็นองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ สามารถแบ่งทฤษฎี ตามหลักการ วิเคราะห์ 5Cs ได้แก่ คุณสมบัติผู้ขอสินเชื่อ (Character) ความสามารถในการชำระหนี้ (Capacity) เงินทุน (Capital) หลักประกัน (Collateral) ภาวะเศรษฐกิจ (Condition) และยังมีปัจจัยภายในธนาคาร ได้แก่ การ

เปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยการประเมินราคาสินทรัพย์ที่ไม่เหมาะสมระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร และระยะเวลาในการให้ผู้กู้ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการทฤษฎีที่ได้ศึกษาและสรุปตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ของธนาคารออมสินแห่งหนึ่งในเขตพระนครศรีอยุธยา จำนวน 407 ราย มาดำเนินการลงรหัสก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสินแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อเฉพาะ พบว่าความสามารถในการชำระหนี้ หลักประกัน และระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ความสามารถในการชำระหนี้ หลักประกัน และระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสินแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อบุคคล พบว่าหลักประกัน การชำระคืน และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่หลักประกัน การชำระคืน และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสินแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยประเภทสินเชื่อตามโครงการนโยบายรัฐ พบว่า หลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคาร มีความสัมพันธ์กับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่หลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคาร มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับหลักประกัน ภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย และการอำนวยความสะดวกของธนาคารเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่ง โดยปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อที่นำมาศึกษาประกอบด้วย ปัจจัยการวิเคราะห์สินเชื่อของธนาคาร (นโยบาย 5Cs) ได้แก่ คุณสมบัติผู้ขอสินเชื่อ(Character) ความสามารถในการชำระหนี้(Capacity) เงินทุน(Capital) หลักประกัน(Collateral) ภาวะเศรษฐกิจ(Condition) และปัจจัยภายในธนาคาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย การประเมินราคาสินทรัพย์ที่ไม่เหมาะสม ระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร และการอำนวยความสะดวกของธนาคารในการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยใช้ วิธีวิเคราะห์พหุคูณแบบ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งข้อจำกัดในการใช้วิธีนี้ได้ ค่าตัวแปรที่แสดงออกมาจะเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญที่ 0.05 และควรนำมาอภิปรายผล ตามลำดับ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อ ด้านหลักประกัน(Collateral) ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร คือ ถ้าธนาคารตีมูลค่าหลักประกัน เกินความเป็นจริงไป 1 หน่วยจะทำให้การเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ จิราภรณ์ ภักดี (2552)¹ ได้ทำการศึกษาวเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กรณีศึกษา ธนาคารชนชาติ พบว่าการวิเคราะห์สมการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) โดย ข้อมูลทุติยภูมิรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปี พ.ศ. 2551 ในไตรมาสที่ 1 เพื่อที่ ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่เกิดขึ้นของธนาคารให้หนี้ที่น้อยที่สุด จากการ ทดสอบสมมติฐานการวิเคราะห์ตามนโยบายสินเชื่อ 5C พบว่า หลักประกันมีความสัมพันธ์กับ ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับ เคียงเดือน พิจิตรชุมพล (2555)² ศึกษากลยุทธ์ในการให้สินเชื่อและปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินที่มีต่อวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมของกลยุทธ์ 5C's ที่สถาบันการเงินให้ความสำคัญมากต่อกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 48 คน ได้แก่ Character ของผู้กู้และให้อำนาจอนุมัติสินเชื่อแก่คณะกรรมการพิจารณา สินเชื่อในวงเงินตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไปของสถาบันการเงินมีนโยบายที่ไม่อนุมัติสินเชื่อให้กับโครงการ ลงทุนที่มีความเสี่ยงมากเกินโดยดูประวัติการชำระหนี้ การพิจารณาด้านหลักประกันจะพิจารณาที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างมากที่สุด

2) ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อ ด้านระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร (CON) ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร คือ ระบบ การติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคาร (Tsc) แสดงว่า ถ้าธนาคารมีการติดตามและทวงหนี้มากขึ้น การเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณา เมษะมาน (2557)³ ได้ ทำการศึกษาการติดตามหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ของธนาคารออมสินภาค 7 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดปัญหาหนี้ค้างชำระหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของลูกหนี้ (NPLs) 215 ราย พบว่า การติดตามหนี้โดยพนักงานธนาคารมีความถี่ที่ได้รับการติดตามหนี้ประมาณ 1-3 ครั้งต่อเดือน มีผลต่อปัจจัยความสามารถที่จะชำระหนี้ได้

3) ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อด้านความสามารถในการชำระหนี้(Capacity) ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร แสดงว่าถ้าธนาคาร พิจารณาจากความสามารถในการชำระหนี้ (Capa) คือ รายได้ หรือ เงินเดือนปล่อยสินเชื่อเพิ่มขึ้นการ เกิดหนี้ที่ไม่

¹ จิราภรณ์ ภักดี, การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้: กรณีศึกษาธนาคารชนชาติ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552

² เคียงเดือน พิจิตรชุมพล, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินที่มีต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs), เอกสารวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพมหานคร, 2555

³ วรรณา เมษะมาน, การติดตามหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสินภาค 7, วิทยานิพนธ์มหาวิทยลัย, 2556. บุรพา, 2557

ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารจะเพิ่มขึ้น ด้วยซึ่งสอดคล้องกับ จิราภรณ์ ภักดี (2552)⁴ ได้ ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กรณีศึกษา ธนาคารธนาชาติ พบว่าการ วิเคราะห์สมการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) โดยข้อมูลทุติยภูมิรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปี พ.ศ. 2551 ในไตรมาสที่ 1 เพื่อที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่เกิดขึ้นของธนาคารให้น้อยที่สุด จากการทดสอบสมมติฐานการวิเคราะห์ ตามนโยบายสินเชื่อ 5C พบว่าความสามารถในการชำระหนี้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์ กับความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรซึ่งสอดคล้องกับ อนุภา วงษ์ศิริสุพรชัย (2554)⁵ การผิหนดชำระหนี้สถาบันการเงินของวิสาหกิจขนาดย่อมและแนวทางในการบริหารจัดการกรณีศึกษา อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหานี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 81 ราย ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่ได้มาใช้บริการและมีวงเงิน สินเชื่อของสถาบันการเงิน พบว่า สาเหตุปัจจัยที่มีผลสูงสุดต่อการผิหนดชำระหนี้ คือ ดาน รายได้ของผู้กู้ไม่เป็นไปตามการประมาณการล่วงหน้าเป็นปัจจัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อที่ส่งผลต่อ การเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารแห่งหนึ่ง ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาการให้สินเชื่อที่ส่งผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอื่น ๆ เพื่อที่จะได้มาซึ่งผลการวิจัยที่มีความหลากหลายและประเด็นสำคัญที่มีผลอย่างแท้จริง

2. การศึกษาครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดอีกหลายประการ อาทิ ปริมาณของกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ที่คาดว่าจะมีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารในศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มปัจจัยบางตัวเข้าไป อาทิ วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงิน ดัชนีราคาผู้บริโภคเงินที่ได้รับ อนุมัตินโยบายรัฐบาลในขณะนั้น เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดหนี้ค้างชำระครอบคลุม ได้มากขึ้นและเป็นประโยชน์ในการกำหนดและวางแผนกลยุทธ์เพื่อรองรับการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิด รายได้ของธนาคารต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เคียงเดือน พิจิตรชุมพล. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินที่มีต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs). เอกสารวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพมหานคร, 2555
จิราภรณ์ ภักดี. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้: กรณีศึกษาธนาคารธนาชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552

⁴ อ้างอิงแล้ว, การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้: กรณีศึกษาธนาคารธนาชาติ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552

⁵ อนุภา วงษ์ศิริสุพรชัยและสุรนาท ชมะณะรงค์, การผิหนดชำระหนี้สถาบันการเงินของวิสาหกิจขนาดย่อมและแนวทางในการบริหารจัดการ: กรณีศึกษา อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2554

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

วรรณมา เมษะมาน. การติดตามหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารออมสินภาค 7, วิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัย. 2556. บุรพา, 2557

อนุภา วงษ์ศิริสุพรชัยและสุรนาท ขมะณะรงค์. การผัดนัดชำระหนี้สถาบันการเงินของวิสาหกิจขนาด
ย่อมและแนวทางในการบริหารจัดการ: กรณีศึกษา อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ. มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2554

**สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร:
ศึกษากรณีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์**

**THE PROBLEMS OF HUMAN RESOURCES MANAGEMENT REGARDING
THE CHANGE OF LOCAL ADMINISTRATORS: THE STUDY OF LOCAL
GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN KALASIN PROVINCE**

รัชณี วิเศษประสิทธิ์*

Ratchanee Wisateprasit

บทคัดย่อ

การบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นระหว่างดำรงตำแหน่ง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ได้รับมอบหมาย จำนวน 151 คน และสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบ t-test และ F-test

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นนำไปสู่ประเด็นปัญหาด้านการบริหารงานบุคคลทั้งด้านการวางแผนอัตรากำลัง การบรรจุแต่งตั้ง การกำกับ การปฏิบัติงาน และการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากร ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลและผลกระทบด้านอื่น ๆ โดยข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรนำทฤษฎีมาบังคับใช้อย่างจริงจัง กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายงานภายใต้มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง ทบทวนระเบียบหลักเกณฑ์เพื่อลดทอนอำนาจในแทรกแซงกระบวนการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ได้รับมอบหมายไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ในขณะที่ปัจจัยองค์กร ได้แก่ จำนวนคณะผู้บริหารที่เคยร่วมงาน การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในองค์กรและรูปแบบการนำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นนำไปสู่สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ควรมีการแยกอำนาจการบังคับบัญชาข้าราชการหรือพนักงานท้องถิ่น ออกจากอำนาจหน้าที่การบริหารกิจการท้องถิ่นของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อลดการผูกขาด

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อำนาจในการบริหารงานบุคคลไว้ที่ผู้บริหารท้องถิ่น และสร้างระบบคานอำนาจในการบริหารงานบุคคลท้องถิ่นให้มีความสมดุลและแก้ปัญหาการบริหารงานบุคคลท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่น

ABSTRACT

Effects of human resources management regarding form of local administrator policy both take a position and change by full term of local administrator. Therefore, researcher conducted a study of the problems of human resources management regarding the change of local administrator, by using a questionnaire as an instrument for collecting data from 151 human resources officer and personnel assignment of local government organizations in kalasin province. In addition by using a interview for collecting data from 30 key informants. The statistics used for analyzing the collected data were mean, standard deviation, t-test and F-test.

The finding revealed that change of local administrators to make problems of human resources management regarding in all aspects: man power planning, placement and recruitment, operational control, and human resources development. The problems of human resources management have impact on morale and performance of human resource organization. There are suggestions for solutions such as legal punishment seriously, set criteria for local administrators to assign based on position, In addition create a power beam system for human resources management are important recommendation for best solutions.

According to the analysis of relationships, the following were found: 1) personal factors no had relationships with problems of human resources management regarding the change of local administrators and 2) organization factors include : number of local administrators, schism and lead model of local administrators had relationships with problems of human resources management regarding the change of local administrators.

In conclusion, the change of local administrators to make problems of human resources management. There should be a segregation of human resources management from the local administrative authority. To reduce the monopoly power of local administrators. In addition, the local government has been set up to balance and solve local administration problems.

Keywords: local government organization, change of local administrators.

บทนำ

ระบอบการปกครองของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้จัดระเบียบการบริหารราชการ เป็นราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติว่าด้วย

ระเบียบราชการ บริหารแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2476 โดยในส่วนของราชการส่วนท้องถิ่น ได้มีการจัดตั้ง เทศบาล ขึ้น ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2476 (ปัจจุบันใช้ พรบ.เทศบาล พ.ศ.2496) แต่ต่อมาปรากฏว่า การดำเนินงานของเทศบาล ไม่ได้ผลเต็มที่ ตามที่มุ่งหมายไว้ จึงไม่อาจขยายการตั้งเทศบาลออกไปทุกท้องที่ ที่ว่าราชอาณาจักรได้คงตั้งขึ้นได้เพียง 120 แห่ง ก็ระงับการจัดตั้งเทศบาลขึ้นใหม่ เป็นเวลานานหลายสิบปี และได้มีการตั้ง สุขาภิบาล ขึ้น แทนเทศบาลในท้องที่ที่ยังไม่มีฐานะ เป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 จนกระทั่งถึงปี 2500 จึงได้มีการยกฐานะสุขาภิบาลบางแห่ง ขึ้นเป็นเทศบาลตำบล คือ เทศบาลตำบลกระบินทร์ เทศบาลโรกสำโรง เทศบาลตำบลบัวใหญ่ เป็นต้น และกรณีที่มีการจัดตั้งจังหวัดใหม่ ก็ให้จัดตั้งเทศบาลเมืองขึ้น ในท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ตามบทบัญญัติมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งเทศบาล และสุขาภิบาลก็ยังไม่เป็นไปโดยทั่วถึง ส่วนใหญ่จึงคงอยู่ ภายใต้การปกครองส่วนภูมิภาค ดังนั้น เพื่อแก้ความเหลื่อมล้ำในการปกครองท้องถิ่น ในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล กับท้องที่อยู่นอกเขตดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น โดยตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ ส่วนจังหวัด พ.ศ.2498 ให้เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการส่วนจังหวัด ภายในเขตพื้นที่จังหวัดนอกเขตเทศบาล และเขตสุขาภิบาลนับแต่นั้นมา การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงครอบคลุมทั่วทั้งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ ทุกพื้นที่ของประเทศไทย จะอยู่ในความรับผิดชอบของ องค์การปกครองท้องถิ่น ไม่รูปใดก็รูปหนึ่ง ซึ่งต่อมา ได้มีการประกาศใช้กฎหมายการปกครองท้องถิ่น รูปพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 ทั้งนี้ เนื่องจาก กรุงเทพมหานครเป็นเมืองขนาดใหญ่ มีประชากรมากที่สุด ส่วนเมืองพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยว ที่มีลักษณะพิเศษ และใช้รูปแบบการบริหาร โดยการจ้างผู้บริหาร ซึ่งปรากฏว่า ไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลง ให้เป็นเทศบาลนครในปี พ.ศ. 2537 ก็ได้มีการปรับปรุงการบริหารส่วนท้องถิ่นในส่วนพื้นที่ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้มีการบริหารส่วนตำบลขึ้น เป็น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศจัดตั้งแล้วทั่วประเทศ 6,397 แห่ง ซึ่งนับว่า เป็นองค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่เล็ก และใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด¹

ถ้าพูดถึงกฎหมายท้องถิ่นในประเทศไทยเรานั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2476 แต่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มามีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคือ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตามมาตรา 78 มีใจความสำคัญคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยบริหารราชการซึ่งก่อตั้งตามบทบัญญัติ ต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เองพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของจังหวัดนั้น และตามมาตรา 284 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การ

¹ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ออนไลน์, 2560, จากเว็บไซต์ <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>

บริหารงานบุคคลการเงิน การคลัง และอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ การกำหนดอำนาจและหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติโดยคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่ท้องถิ่นเป็นสำคัญ และทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 14 มาตรา 251 ได้บัญญัติไว้ว่าการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งต้องใช้ระบบคุณธรรมและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความจำเป็นแต่ละท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ การจัดให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันเพื่อให้สามารถพัฒนาร่วมกันหรือการปรับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันได้ และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 เพื่อให้การกระจายอำนาจสู่ทุกฝ่าย มีกระบวนการที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการเรียนรู้จากประสบการณ์เพิ่มขึ้น โดยการถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณ รวมไปถึงบุคลากร ทั้งนี้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลตามความต้องการและความเหมาะสมของท้องถิ่น ภายใต้กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบให้มีทิศทางที่เหมาะสม และเป็นธรรม²

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปที่มีอยู่ทุกจังหวัด มี 3 ประเภท ประกอบด้วย องค์กรการบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งจะมีขึ้นเป็นกรณีๆ ไป ส่วนใหญ่จะเป็นเขตเมืองใหญ่ เช่น เมืองหลวงหรือเมืองท่องเที่ยว ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะใช้รูปแบบทั่วไปมาใช้ในการปกครอง ปัจจุบันมีกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งแบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยสภาท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่หลายประการตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น ในส่วนของผู้บริหารท้องถิ่น ทำหน้าที่บริหารงานภายในขอบเขตตามที่กฎหมายกำหนด และรับผิดชอบต่อสภาท้องถิ่นและประชาชนในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ คณะผู้บริหารท้องถิ่นประกอบด้วย ตำแหน่งที่มีชื่อเรียกตามรูปแบบท้องถิ่น ได้แก่ รูปแบบองค์กรบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รูปแบบเทศบาล ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรี รูปแบบองค์กรบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล³

โดยทั่วไป ผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นผู้นำหลักในการกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งในทางปฏิบัติการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการตอบโต้และต่อรองกันระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทั้งนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นจะกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในฐานะตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ในขณะที่บุคลากรท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้เกิดความสมดุลระหว่างการบรรลุนโยบายของผู้บริหาร ภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับแห่งกฎหมาย ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อทางราชการและประชาชน

² อ้างอิงแล้ว, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ออนไลน์, 2560, จากเว็บไซต์

<http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>

³ เรื่องเดียวกัน

ดังนั้น การเข้าใจว่าผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งเป็นนักการเมืองกับบุคลากรท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ แยกอำนาจเด็ดขาดจากกันจึงเป็นความเข้าใจผิด การแยกอำนาจระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไม่อาจแยกขาดจากกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานบุคคลภายใต้การเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงนักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานบุคคล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาของท้องถิ่น เป้าหมายของผู้บริหารท้องถิ่น ตลอดจนภาวะการแข่งขันทางการเมือง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้การบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดนแทรกแซงโดยการบริหารงานบุคคล ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน มีปัญหาเนื่องจากอำนาจในการบริหารงานบุคคลอยู่ที่ผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเมือง มักเข้ามาครอบงำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ข้าราชการประจำ การมีอำนาจมากในการให้คุณให้โทษ การไม่สนองตามนโยบาย เหมือนดาบสองคม ถ้าใช้ในทางถูกต้องก็ดี หากผู้บริหารท้องถิ่นใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ขาดระบบคุณธรรม ไม่มีการถ่วงดุลในการใช้อำนาจการบริหารงานบุคคลก็เกิดความเสียหายต่อระบบคุณธรรม มักมีข่าวว่าองค์กรท้องถิ่นเกิดการทุจริตประพฤติมิชอบ จึงมีแนวคิดในการแก้ไขในประเด็นอำนาจการบริหารงานบุคคล บรรจุ แต่งตั้ง โอน ย้าย เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนระดับ การลงโทษทางวินัยของผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเมืองท้องถิ่นให้ลดลง หรือมีการถ่วงดุลการใช้อำนาจดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาของข้าราชการฝ่ายประจำ และการนำระบบอุปถัมภ์ในการนำบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานในท้องถิ่นแทนระบบคุณธรรม ซึ่งบางครั้งการได้มาของบุคคลเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาที่เรื้อรัง เพราะการได้มาอาจเกิดจากการรับผลประโยชน์ การที่เป็นลูกหลานของคณะผู้บริหาร ลูกหลานของสมาชิกสภา แทนที่จะได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่น หรือภาครัฐ การใช้ความเป็นเครือญาติในระบบอุปถัมภ์ในการไม่ใส่ใจในการปฏิบัติงานหรือการให้บริการประชาชน เพราะการจะนำบุคคลเข้ามาปฏิบัติงานนั้นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 โดยมาตรา 35 มีใจความสำคัญว่า ในการจ่ายเงินเดือน ประโยชน์ตอบแทนอื่น และเงินค่าจ้างของข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น และลูกจ้างที่นำมาจากรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะกำหนดสูงกว่าร้อยละ 40 ของเงินงบประมาณรายจ่ายประจำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่ได้ ซึ่งเมื่อมีการกำหนดและจัดทำแผนอัตรากำลังทุก ๆ ปีงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากภาวะค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับไม่เกินร้อยละ 40 จะเป็นช่องทางให้คณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้อำนาจหน้าที่เพื่อเอื้ออำนวยให้กับบุคคลที่เป็นฐานเสียงของตัวเองและพวกพ้องเข้ามาปฏิบัติงานและเป็นปัญหาในการเกิดการทุจริตได้ง่าย และหากพนักงานจ้างรายใดที่ไม่ได้เป็นฐานเสียงหรือพวกพ้องของคณะผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ก็จะได้รับผลกระทบโดยตรงด้วย

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นระหว่างดำรงตำแหน่ง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นตามวาระการดำรงตำแหน่ง ซึ่งในสภาวะการณ์ดังกล่าวมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งที่ประสบปัญหาในการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามนโยบายและความต้องการของผู้บริหารท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการปฏิบัติที่ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

⁴ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, แนวคิดและทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิชการพิมพ์ จำกัด, 2555), หน้า 187-218

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยศึกษาความคิดเห็นของนักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา รวมถึงสาเหตุในการบริหารงานบุคคลและเป็นข้อมูลสำหรับผู้เกี่ยวข้องได้นำไปกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมในการบริหารงานบุคคลกรณีที่ต้องเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม (Questionnaire)
 - 1) สร้างและพัฒนาแบบสอบถาม เสนอผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาเมื่อได้แบบสอบถามที่เหมาะสมครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัยแล้ว ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนประชากร พร้อมตรวจสอบเอกสาร
 - 2) จัดทำแบบสอบถามที่ผ่านและเหมาะสมเพื่อดำเนินการจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบ Google form from officemanner โดย Google docs. แล้วลงลิงค์แบบสอบถามไปยังกลุ่มไลน์ นักทรัพยากรบุคคลท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์และตรวจสอบการตอบรับลิงค์แบบสอบถามกรณีไม่มีการตอบรับได้ดำเนินการส่งไปยัง Applications Line ส่วนตัว อีกครั้ง
 - 3) ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามถึงประชากร 22 มกราคม 2561 โดยระบุรหัส ID Line ไปพร้อมกับแบบสอบถาม ซึ่งกำหนดให้ตอบลิงค์แบบสอบถาม ภายใน 15 วัน หลังจากได้รับแบบสอบถาม
 - 4) เมื่อครบกำหนดได้แบบสอบถามที่ตอบกลับ จำนวน 120 ฉบับ จึงดำเนินการติดตามในส่วนที่ยังไม่ตอบกลับด้วยการโทรศัพท์สอบถามเพิ่มเติม และส่งแบบสอบถามไปยังประชากรเดิมที่ยังไม่ได้ตอบกลับ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2561 และได้รับแบบสอบถามตอบกลับอีก จำนวน 31 ฉบับ รวมจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับทั้งสิ้น จำนวน 151 ฉบับ และรวมระยะเวลาในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 63 วัน
 - 5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ ความครบถ้วนในเนื้อหาของแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับ ทั้ง 151 ฉบับ ปรากฏว่าข้อมูลตอนที่ 1 และตอนที่ 2 มีความสมบูรณ์ทุกฉบับ สำหรับข้อมูลตอนที่ 3 ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 86 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 56.95 ของประชากร
 - 6) นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับและมีความสมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule)

1) สังเคราะห์ประเด็นที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม เพื่อกำหนดเป็นประเด็นในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ที่เหมาะสมแล้ว จัดทำแบบสัมภาษณ์

2) ขอความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยการประสานเบื้องต้นทางโทรศัพท์เมื่อได้รับการตอบรับ จึงจัดทำหนังสือนัดหมายการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา สถานที่ ซึ่งตกลงร่วมกันกับผู้ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล พร้อมนำส่งด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงประเด็นที่จะทำการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

3) เข้าทำการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา สถานที่ และประเด็นที่กำหนด

4) เก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลต่อไป

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร (Population)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานบุคคล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 151 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด⁵

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานบุคคลที่มีข้อมูลหลัก โดยวิธีเจาะจง (purposive sampling) และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้เก็บข้อมูล ไปแล้ว จำนวน 30 คน ที่เป็นผู้มีประสบการณ์เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารฝ่ายการเมือง

4. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งประกอบด้วย

4.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง

4.2 เทศบาลเมือง จำนวน 2 แห่ง

4.3 เทศบาลตำบล จำนวน 77 แห่ง

4.4 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 71 แห่ง

รวม 151 แห่ง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะประกอบไปด้วยทั้งหมด 2 แบบ

5.1) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ครอบคลุมปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยองค์กร ประกอบด้วย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน้าที่ และมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยองค์กร ได้แก่ ประเภท อปท. จำนวนบุคลากร จำนวนคณะผู้บริหาร

⁵ อ้างอิงแล้ว, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ออนไลน์, 2560, จากเว็บไซต์

ที่เคยร่วมงาน การแบ่งฝักฝ่ายในองค์กร ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มและรูปแบบการนำของผู้บริหาร

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร
ท้องถิ่น ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านงานการเจ้าหน้าที่ 4 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผนอัตรากำลังการบรรจุแต่งตั้ง การกำกับ
การปฏิบัติงาน และการพัฒนาบุคลากร (พระราชบัญญัติการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา

5.2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึก มีลักษณะแบบกึ่งมี
โครงสร้าง (Semi-structured Interview) ครอบคลุมประเด็นปัญหา สาเหตุ และข้อเสนอแนะด้านการ
บริหารงานบุคคล

6. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล/การทดลองในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและ
วิธีการ ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม (Questionnaire)

1) สร้างและพัฒนาแบบสอบถาม เสนอผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาเมื่อได้แบบสอบถามที่
เหมาะสมครอบคลุมรอบแนวคิดในการวิจัยแล้ว ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนประชากร พร้อม
ตรวจสอบเอกสาร

2) จัดทำแบบสอบถามที่ผ่านและเหมาะสมเพื่อดำเนินการจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน
ระบบ Google form officemanner โดย Google docs. แล้วลงลิงค์แบบสอบถามไปยังกลุ่มไลน์นักทรัพยากร
บุคคลท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์และตรวจสอบการตอบรับลิงค์แบบสอบถามกรณีไม่มีการตอบรับได้ดำเนินการ
ส่งไปยัง Applications Line ส่วนตัว อีกครั้ง

3) ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามถึงประชากร 22 มกราคม 2561 โดยระบุรหัส ID Line ไป
พร้อมกับแบบสอบถาม ซึ่งกำหนดให้ตอบลิงค์แบบสอบถาม ภายใน 15 วัน หลังจากได้รับแบบสอบถาม

4) เมื่อครบกำหนดได้แบบสอบถามที่ตอบกลับ จำนวน 120 ฉบับ จึงดำเนินการติดตามใน
ส่วนที่ยังไม่ตอบกลับด้วยการโทรศัพท์สอบถามเพิ่มเติม และส่งแบบสอบถามไปยังประชากรเดิมที่ยังไม่ได้
ตอบกลับ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2561 และได้รับแบบสอบถามตอบกลับอีก จำนวน 31 ฉบับ รวมจำนวน
แบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับทั้งสิ้น จำนวน 151 ฉบับ และรวมระยะเวลาในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น
63 วัน

5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ ความครบถ้วนในเนื้อหาของแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับ ทั้ง
151 ฉบับ ปรากฏว่าข้อมูลตอนที่ 1 และตอนที่ 2 มีความสมบูรณ์ทุกฉบับ สำหรับข้อมูลตอนที่ 3 ซึ่งมีลักษณะ
คำถามแบบปลายเปิด มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 86 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 56.95 ของประชากร

6) นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับและมีความสมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล
ต่อไป

7. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule)

1) สังเคราะห์ประเด็นที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม เพื่อกำหนดเป็น
ประเด็นในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ที่เหมาะสมแล้ว จัดทำแบบ
สัมภาษณ์

2) ขอความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 30 คน ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์ โดยการประสานเบื้องต้นทางโทรศัพท์เมื่อได้รับการตอบรับจึงจัดทำหนังสือนัดหมายการสัมภาษณ์

ตามวัน เวลา สถานที่ ซึ่งตกลงร่วมกันกับผู้ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล พร้อมนำเสนอด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงประเด็นที่จะทำการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

- 3) เข้าทำการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา สถานที่ และประเด็นที่กำหนด
- 4) เก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร: ศึกษากรณีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานบุคคล ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคล ระดับชำนาญการ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน้าที่เกี่ยวกับงานบุคคลเกิน 3 - 6 ปี และมองการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดา

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่เป็นเทศบาลตำบล ที่มีจำนวนบุคลากรในองค์กร 51-70 คน จำนวนคณะผู้บริหารที่เคยร่วมงาน จำนวน 2 คณะ มีการแบ่งฝักฝ่ายในองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มของบุคลากรเพื่อต่อรองกับผู้บริหารหรือปกป้องผลประโยชน์ของตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และมีรูปแบบการนำของผู้บริหารในลักษณะมักผูกขาดในการตัดสินใจ

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย

3.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ได้แก่ มีการปรับแผนอัตรากำลัง 3 ปี ที่ประกาศใช้แล้ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร การปรับแผนอัตรากำลังโดยคณะผู้บริหารชุดใหม่ส่งผลให้มีการยกเลิกกรอบตำแหน่งที่จำเป็น แผนอัตรากำลังที่ปรับปรุงตามนโยบายของคณะผู้บริหารชุดใหม่เป็นไปเพื่อรองรับการสรรหาบุคคลที่เป็นฐานอำนาจเข้าสู่ตำแหน่งในเวลาต่อมาโดยไม่คำนึงถึงเนื้องานและภาระงาน เป็นต้น

3.2 ด้านการบรรจุแต่งตั้ง ได้แก่ มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการเลือกสรรและสรรหาบุคคลซึ่งคณะผู้บริหารชุดเดิมแต่งตั้งไว้แต่ยังไม่ดำเนินการ การเลื่อนระดับให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นบางตำแหน่งต้องหยุดชะงักหรือต้องเลื่อนระยะเวลาออกไป พนักงานจ้างไม่ได้รับพิจารณาให้ต่อสัญญาจ้างเนื่องจากมีใช้ฐานเสียงของคณะผู้บริหารชุดใหม่ การสรรหาบรรจุแต่งตั้งนำระบบอุปถัมภ์เข้ามาแทรกแซง และมีการเรียกรับผลประโยชน์จากบุคคลที่จะรับการบรรจุแต่งตั้ง เป็นต้น

3.3 ด้านการกำกับปฏิบัติงาน ได้แก่ คณะผู้บริหารชุดใหม่เข้ามาแทรกแซงการกำกับการดูแลการปฏิบัติงาน เลือปฏิบัติและเข้าข้างบุคคลที่เป็นฐานอำนาจหรือฐานเสียงของตนทำให้บุคลากรบางตำแหน่งปฏิบัติงานไม่ตรงตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งหรือไม่ตรงตามภารกิจงานที่กำหนดไว้ โดยหัวหน้าฝ่าย หัวหน้างานไม่สามารถควบคุมลูกน้องได้ ตลอดจนมีการแทรกแซงผลการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนของบุคลากรซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติงานในรอบการดำรงตำแหน่งของคณะผู้บริหารชุดเดิม เป็นต้น

3.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ มีการโอนลดงบประมาณด้านการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ไปตั้งจ่ายเป็นรายการใหม่เพื่อดำเนินการโครงการตามนโยบายหาเสียงของคณะผู้บริหารชุดใหม่ การเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารส่งผลให้บุคลากรบางกลุ่มขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองเนื่องจากเชื่อมั่นในระบบอุปถัมภ์จากฐานอำนาจใหม่ และมีการโอนเปลี่ยนแปลงงบประมาณเพื่อการฝึกอบรมที่ตั้งไว้สำหรับตำแหน่งหนึ่ง ไปเพื่อให้ตำแหน่งของบุคคลที่เป็นฐานอำนาจของคณะผู้บริหารชุดใหม่ เป็นต้น

4. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ได้รับมอบหมาย ได้แก่ ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ และมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร

5. ปัจจัยองค์กร ได้แก่ ประเภทองค์กร จำนวนบุคลากรในองค์กร ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่ม ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ในขณะที่จำนวนคณะผู้บริหารที่เคยร่วมงาน การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในองค์กรและรูปแบบการนำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ดังนี้

5.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนคณะผู้บริหารเคยร่วมงาน 2 คณะ มีปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร มากกว่า จำนวนคณะผู้บริหารที่เคยร่วมงาน 1 คณะ

5.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในองค์กร มีปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ต่ำกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในองค์กร ทั้งระดับมาก ปานกลางและน้อย

5.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีรูปแบบการนำของผู้บริหารแบบผูกขาดการตัดสินใจ มีปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร มากกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรูปแบบการตัดสินใจของผู้บริหารแบบพิจารณาจากฝ่ายต่าง ๆ และตัดสินใจร่วมกัน

6. การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นนำไปสู่ประเด็นปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล ดังนี้

6.1 ปัญหาด้านการวางแผนอัตรากำลัง ได้แก่ การปรับเปลี่ยนตำแหน่งในแผนอัตรากำลังที่ยังไม่สรรหาบรรจุแต่งตั้งให้เป็นตำแหน่งที่สามารถบรรจุแต่งตั้งบุคคลที่เป็นพวกพ้องหรือฐานเสียงโดยไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของภาระงานการปรับเพิ่มตำแหน่งในแผนอัตรากำลัง ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งที่ตรงกับบุคคลที่เป็นพวกพ้องหรือฐานเสียงที่จะสรรหาเข้ามาโดยตำแหน่งที่ปรับเพิ่มนั้นยังไม่มี ความจำเป็นเมื่อพิจารณาจากภาระงานและการปรับแผนการสรรหาบรรจุแต่งตั้ง โดยการเลื่อนระยะเวลาสรรหาบางตำแหน่งออกไปในปีอื่นและเลื่อนระยะเวลาสรรหาบรรจุแต่งตั้งตำแหน่งที่ตรงกับคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นพวกพ้องหรือฐานเสียงเข้ามาในปีปัจจุบัน โดยไม่ได้เรียงลำดับตามความจำเป็นและภาระงาน

6.2 ปัญหาด้านการบรรจุแต่งตั้ง ได้แก่ การไม่พิจารณาต่อสัญญาจ้างพนักงานจ้างตามภารกิจ และพนักงานจ้างทั่วไปที่ปฏิบัติงานอยู่เดิม เนื่องจากต้องการจ้างบุคคลที่เป็นฐานเสียงหรือบุคคลที่ได้มีการตกปากรับคำว่าจะรับเข้าทำงานในช่วงหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง การเลื่อนระดับบรรจุแต่งตั้งข้าราชการที่เป็นพวกพ้องหรือฐานเสียงให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นโดยบุคคลดังกล่าวมีความรู้ความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง

6.3 ปัญหาด้านการกำกับกรปฏิบัติงาน ได้แก่ เกิดการปรับเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่ไม่ตรงกับมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง แต่เป็นการมอบหมายงานตามความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ความสนิทสนม การเป็นพวกพ้องและความพึงพอใจ เกิดการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการสอบทานงาน กำหนดให้บุคลากรบางตำแหน่งที่เป็นพวกพ้องขึ้นตรงต่อผู้บริหารโดยไม่ต้องกำกับกรปฏิบัติงานตามลำดับการบังคับบัญชา

6.4 ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การปรับลดงบประมาณด้านการฝึกอบรมเพื่อโอนเปลี่ยนแปลงงบประมาณไปตั้งจ่ายเป็นรายการใหม่ตามนโยบายใหม่ การปรับเปลี่ยนแผนการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรในองค์กร โดยเปลี่ยนให้บุคลากรที่เป็นพวกพ้องเข้ารับการฝึกอบรมแทนตำแหน่งที่เคยกำหนดไว้เดิม

7. ผลกระทบด้านการบริหารงานบุคคลจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย

7.1 ขวัญและกำลังใจของบุคลากร ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ กลุ่มอำนาจเดิม เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความกังวลที่จะได้รับการประเมินผลการปฏิบัติงานจาก

ผู้บริหารคณะใหม่ซึ่งตนไม่ได้อยู่ในระบบอุปถัมภ์ ในขณะที่กลุ่มบุคลากรที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากผู้บริหารคณะเดิม มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ด้วยความคาดหวังที่จะได้รับการปฏิบัติจากผู้บริหารคณะใหม่ดีขึ้น สำหรับผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ กลุ่มอำนาจเดิมขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากความรู้สึกกังวลที่เกิดขึ้นเองและเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับการปฏิบัติจากผู้บริหารคณะใหม่ว่าแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันกลุ่มอำนาจใหม่ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้นโดยคาดหวังว่าจะได้รับการปฏิบัติที่ดีขึ้นจากระบบอุปถัมภ์ของผู้บริหารคณะใหม่จนอาจทำให้ละเลยไม่ตั้งใจปฏิบัติงานให้เต็มความสามารถ

7.2 ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ แผนอัตรากำลังได้รับการทบทวนให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารและสถานการณ์ปัจจุบัน บุคลากรมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้การปฏิบัติงานเป็นที่ประจักษ์เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้บริหารคณะใหม่ ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ เพิ่มภาระงานสูญเสียเวลาในการปรับแผนอัตรากำลังที่ต้องชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการขออนุมัติรับแผนอัตรากำลังโดยไม่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลโดยรวมแต่เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลเท่านั้น การปฏิบัติงานบางเรื่องขาดความต่อเนื่อง จากการมอบหมายงานให้กับบุคลากรที่ไม่เหมาะสมและการเปลี่ยนแปลงระบบการกำกับกรปฏิบัติงาน ภาระค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรเพิ่มมากขึ้นโดยไม่เหมาะสมกับภาระงาน และก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกินกฎหมายกำหนดจากการเลื่อนขั้นและเลื่อนระดับของบุคลากรในอนาคต

7.3 ผลกระทบด้านอื่นๆ ได้แก่ มีการเรียกร้องผลประโยชน์จากบุคลากรที่อยู่ระหว่างการขอโอนย้ายและการเลื่อนระดับในตำแหน่งที่สูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร: ศึกษากรณีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการที่ผู้วิจัยได้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานบุคคล บัณฑิตที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาการบริหารงานบุคคลและการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติในกฎหมายจัดตั้ง ซึ่งกำหนดให้รับผิดชอบการบริหารงานตามภารกิจของหน่วยงานและเป็นผู้บังคับบัญชาของบุคลากรภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในทุก ๆ ด้านและในภาพรวมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพปัญหาของการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นของวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า (2550)⁶ ซึ่งได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการโครงการเวทีท้องถิ่น (Local Forum) ในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งผลสรุปการสัมมนาเชิงปฏิบัติการได้นำเสนอปัญหาของการบริหารงานบุคคลส่วน

⁶ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, ร่วมคิด ร่วมปฏิรูป การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์, 2550), หน้า 21 – 25

ท้องถิ่นเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นไว้ว่าอำนาจการบริหารงานบุคคลกระจุกตัวอยู่ที่ผู้บริหารท้องถิ่นเพียงผู้เดียวส่งผลให้อำนาจในกระบวนการบริหารงานบุคคลตั้งแต่การสรรหา การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย จนถึงการให้ความดีความชอบนั้นไปกระจุกที่บุคคลเดียว คือผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้สามารถใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ ส่งผลให้ท้องถิ่นได้บุคคลไม่มีคุณภาพ ซึ่งกระทบต่อคุณภาพของการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

2. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักทรัพยากรบุคคลหรือผู้ได้รับมอบหมาย ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลกรณีเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร เนื่องจากกระบวนการบริหารงานบุคคลปัจจัยสำคัญคือความต้องการของผู้บริหารดังนั้นความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานจึงไม่ได้ส่งผลสำคัญต่อปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมจิต อุปทอง (2553)⁷ ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่า การจัดหาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง เกี่ยวกับการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก และการแต่งตั้ง ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบลกำหนด แต่พบปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ คือ ไม่ได้กำหนดพนักงานส่วนที่ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะไว้ในแผนอัตรากำลังและในการปรับปรุงแผนอัตรากำลัง เป็นการปรับปรุงตามความต้องการของผู้บริหาร โดยไม่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการจัดทำแผน และการแต่งตั้ง โดยการบรรจุ การรับโอนหรือรับโอน (ย้าย) ถึงแม้จะดำเนินการตามขั้นตอนที่คณะกรรมการกลางกำหนด และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจังหวัดแต่การพิจารณาเป็นอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหาร

3. ปัจจัยองค์กร ได้แก่ จำนวนคณะผู้บริหารเคยร่วมงาน การแบ่งฝักฝ่ายในองค์กร และรูปแบบการนำของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลกรณีเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร การบริหารงานบุคคลท้องถิ่นยังอยู่ในระบบอุปถัมภ์ซึ่งปัจจัยองค์กรดังกล่าว ล้วนส่งผลต่อทุกกระบวนการในการบริหารงานบุคคลซึ่งมีศูนย์อำนาจรวมอยู่ที่ผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น เมื่อเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร ระบบพวกพ้องและขั้วที่เปลี่ยนแปลงจึงส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2546, อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงามและอลงกรณ์ อรรคแสง, 2547)⁸ ซึ่งได้ทำการศึกษาข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นได้เมื่อมีการเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงและผลการเลือกตั้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นชุดใหม่ โดยระบุว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีอำนาจและอิทธิพลอย่างมากต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้น ประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษาคือผู้บริหารท้องถิ่นจะนำอำนาจที่มีไปใช้ภายใต้ระบบคุณธรรมมากน้อยเพียงใดรวมไปถึงเมื่อเข้ารับตำแหน่งใหม่จะอาศัยอำนาจที่มีเปลี่ยนแปลงการบริหารงานบุคคลอย่างไร โดยมักจะก่อให้เกิดการแต่งตั้งและโยกย้ายข้าราชการประจำเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้บริหารมักจะเปลี่ยนแปลงตำแหน่งข้าราชการประจำเพื่อเอาคนของตนขึ้นแทนคนของผู้บริหารคนเก่า

⁷ สมจิต อุปทอง, กระบวนการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง, รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2553, หน้า 85-93

⁸ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ, ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2546), หน้า 17-18

ประกอบกับผลการศึกษาของวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า (2550)⁹ เรื่อง สภาพปัญหาของการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีอำนาจในกระบวนการบริหารงานบุคคลอย่างเต็มที่และเป็นอิสระ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นย่อมส่งผลโดยตรงต่อการบริหารงานบุคคลในทุกกระบวนการตั้งแต่การสรรหา การบรรจุแต่งตั้ง โยกย้าย ตลอดจนการให้ความดีความชอบด้วยเช่นกัน

4. การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่นนำไปสู่ประเด็นปัญหาและผลกระทบด้านการบริหารงานบุคคล เนื่องจากการตีความอำนาจด้านการบริหารงานบุคคลตามกฎหมายจัดตั้งสร้างให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีอิทธิพลโดยตรงและเด็ดขาดในการบริหารงานบุคคล เมื่อเปลี่ยนแปลงผู้บริหารเท่ากับเปลี่ยนอำนาจการบริหารงานบุคคลไปด้วยย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทุกกระบวนการบริหารงานบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ของวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า (2550)¹⁰ ได้นำเสนอประเด็นปัญหาการตีความเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญผิด คือ ผู้บริหารท้องถิ่นมีอิสระและอำนาจในการบริหารงานบุคคลมาก เนื่องจากตีความรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 288 ในเรื่องของ การแต่งตั้งและการให้พนักงานและลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่ง ต้องเป็นไปตามความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ประกอบกับพระราชบัญญัติการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ความ ความต้องการ คือ ความต้องการของบุคคล หมายถึง ผู้บริหาร รวมไปถึงความต้องการตัว นาย ก. หรือ นาย ข. ซึ่งตามหลักการแล้วความต้องการคือความต้องการของโครงสร้างและตำแหน่ง ส่วนระบบจะได้นาย ก. หรือ นาย ข. เข้าสู่ตำแหน่งต้องเป็นไปตามระบบที่เป็นคุณธรรม และยังมีผลกระทบอื่นๆ ได้แก่ การเรียกรับผลประโยชน์จากบุคลากรที่อยู่ระหว่างการขอโอนย้ายและการเลื่อนระดับในตำแหน่งที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา เรื่อง กระบวนการทุจริตเรียกรับผลประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรณีบรรจุและแต่งตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ของยุวธิดา พลเมืองดี (2557)¹¹ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียกรับผลประโยชน์ คือ ผู้บริหารท้องถิ่น มีการเรียกรับผลประโยชน์เป็นเงิน มีการจ่ายผลประโยชน์ที่ถูกเรียกรับภายหลังได้รับการบรรจุและแต่งตั้งแล้ว

5. ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหา โดยสามารถแบ่งออกเป็นรายข้อตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วยดังนี้

5.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการด้านแผนอัตรากำลังโดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน เนื่องจากปัจจุบันแม้จะดำเนินการในรูปของคณะกรรมการระดับอำเภอและระดับจังหวัด แต่การพิจารณายังเป็นไปตามดุลพินิจซึ่งวัดไม่ได้ที่น่าเชื่อถือ ขาดมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา เช่น แผนอัตรากำลังที่ประกาศใช้ห้ามมิให้มีการปรับเปลี่ยนภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนด หรือการปรับเปลี่ยนแผนอัตรากำลังสามารถกระทำได้ภายในจำนวนครั้งหรือจำนวนตำแหน่งที่กำหนด สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง แนว

⁹ อ่างอิงแล้ว, ร่วมคิด ร่วมปฏิรูป การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์, 2550), หน้า 21 – 25

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21 – 25

¹¹ ยุวธิดา พลเมืองดี, การศึกษากระบวนการทุจริตเรียกรับผลประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรณีบรรจุและแต่งตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา, 2557, หน้า 66-70

ทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี อภิญา มีมาก (2555)¹² ซึ่งได้นำเสนอว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นมีการบริหารงานโดยยึดถือความถูกต้องตามระเบียบที่กำหนด จัดทำเป็นรูปเล่มหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้สามารถศึกษาระเบียบได้ตลอดเวลา

5.2 ด้านการบรรจุแต่งตั้ง ควรมีการทบทวนระเบียบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลท้องถิ่นเพื่อเป็นการลดทอนอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นในการสรรหาบรรจุและแต่งตั้งบุคลากรโดยกระบวนการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลควรดำเนินการโดยส่วนกลางเพื่อให้ได้มาตรฐานและแก้ปัญหาการสรรหา บรรจุและแต่งตั้งภายใต้ระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง กระบวนการทุจริตเรียกรับผลประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรณีบรรจุและแต่งตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ของยุริดา พลเมืองดี (2557)¹³ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียกรับผลประโยชน์ คือ ผู้บริหารท้องถิ่น มีการเรียกรับผลประโยชน์เป็นเงิน มีการจ่ายผลประโยชน์ที่ถูกเรียกรับภายหลังได้รับการบรรจุและแต่งตั้งแล้ว ซึ่งผลการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี อภิญา มีมาก (2555)¹⁴ ได้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาไว้ว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นเกี่ยวกับการสรรหาบุคลากรควรมีคณะกรรมการกลางเป็นผู้สรรหาและคัดเลือกตามขั้นตอนกระบวนการของสำนักงานข้าราชการและพลเรือน (ก.พ.)

5.3 ด้านการกำกับกำกับการปฏิบัติงาน ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้บริหารท้องถิ่นมอบหมายงานภายใต้มาตรฐานกำหนดตำแหน่งให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยหรือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรมีระบบกำกับกำกับการใช้อำนาจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารท้องถิ่นที่ชัดเจนเพื่อแก้ปัญหาระบบอุปถัมภ์ซึ่งผู้ปฏิบัติงานเกรงกลัวต่ออำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นส่งผลให้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งจนไม่ได้คำนึงถึงระเบียบ หลักเกณฑ์ หน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ของวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า (2550)¹⁵ ได้นำเสนอไว้ว่า การบังคับใช้กฎหมายบริหารงานบุคคลนั้นมีผลบังคับใช้แต่กับเพียงฝ่ายข้าราชการเท่านั้น ไม่ได้บังคับใช้กับฝ่ายนักการเมือง เช่น ในกรณีที่ข้าราชการใช้อำนาจมิชอบจะถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยและโดนปลดออกจากตำแหน่งได้ แต่กรณีที่ผู้บริหารใช้อำนาจมิชอบกลับไม่มีการตั้ง

¹² อภิญา มีมาก, แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 2555, หน้า 66-74

¹³ อ่างอิงแล้ว, การศึกษากระบวนการทุจริตเรียกรับผลประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรณีบรรจุและแต่งตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา, 2557, หน้า 66-70

¹⁴ อ่างอิงแล้ว, แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 2555, หน้า 66-74

¹⁵ อ่างอิงแล้ว, ร่วมคิด ร่วมปฏิรูป การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (กรุงเทพมหานคร: ส เจริญการพิมพ์, 2550), หน้า 21 – 25

คณะกรรมการตรวจสอบหรือปลดออกจากตำแหน่ง เนื่องจากอ้างที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามหลักการปกครองตนเอง ทำให้เกิดการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม

5.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร หน่วยงานกำกับดูแลควรกำหนดระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีของท้องถิ่นด้านการพัฒนาบุคลากรไว้อย่างชัดเจน เช่น กำหนดให้งบประมาณด้านการพัฒนาบุคลากรเป็นสัดส่วนเท่าใดของงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการนำงบประมาณไปดำเนินการนโยบายสาธารณะโดยไม่จัดสรรสำหรับการพัฒนาบุคลากร หรือการกำหนดให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นผู้จัดตั้งงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นรวมทั้งในส่วนกลางและเป็นหน่วยงานหลักในการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ผกาภรณ์ จันท์ทิพย์ (2552)¹⁶ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษางานด้านการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานบุคคลคือการเป็นหน่วยงานการในการประสานงานในกระบวนการบริหารงานบุคคลด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะหน้าที่ในหน่วยงานธุรการให้กับคณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.กลาง) และคณะกรรมการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัด (ก.ท.จ. และ ก.อบต.จ.) และเป็นการให้คำปรึกษาและพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ จากความคิดของบุคคลภายนอกเข้าใจว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานที่เป็นอิสระแต่จริงๆ แล้ว โดยเฉพาะงานเกี่ยวกับด้านการบริหารงานบุคคลจะต้องอยู่ในพื้นฐานของกฎหมายที่รัฐได้มอบอำนาจไว้และต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้อตกลงร่วมกันของคณะกรรมการกลางของแต่ละประเภท

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

- หน่วยงานกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรทบทวนกฎหมายโดยแยกอำนาจการบังคับบัญชาข้าราชการหรือพนักงานท้องถิ่น ออกจากอำนาจหน้าที่การบริหารกิจการท้องถิ่นของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อลดการผูกขาดอำนาจในการบริหารงานบุคคลไว้ที่ผู้บริหารท้องถิ่น เช่น การบังคับบัญชาข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้ดำรงตำแหน่งปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกชั้นหนึ่ง โดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของผู้บริหารท้องถิ่น ในขณะที่ผู้บริหารท้องถิ่น มีหน้าที่กำหนดนโยบายและบริหารกิจการท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

- ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การปรับแผนอัตรากำลัง เช่น แผนอัตรากำลังที่ประกาศใช้ห้าม มิให้มีการปรับเปลี่ยนภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนด หรือการปรับเปลี่ยนแผนอัตรากำลังสามารถกระทำได้ภายในจำนวนครั้งหรือจำนวนตำแหน่งที่กำหนด เป็นต้น

¹⁶ ผกาภรณ์ จันท์ทิพย์, ความสัมพันธ์ระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษางานด้านการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552, หน้า 113-117

- หน่วยงานกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการ ด้านการบริหารงานบุคคลเพื่อป้องกันการใช้อำนาจผูกขาดของผู้บริหารท้องถิ่น และกำหนดสัดส่วนการจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีสำหรับการพัฒนาบุคลากรเพื่อการคานอำนาจของผู้บริหารท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลจากประชากรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะจากบุคลากรของหน่วยงานที่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ได้อย่างแท้จริง

- ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่ส่งผลกระทบต่อสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เช่น การศึกษาปัจจัยความไม่เป็นเอกภาพของหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่ด้านการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ผลกระทบของการเปลี่ยนผ่านระบบการสรรหา บรรจุแต่งตั้งตำแหน่งประเภทอำนวยการโดยหน่วยงานส่วนกลาง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. ออนไลน์. 2560. จากเว็บไซต์

<http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ. ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2546

ผกาภรณ์ จันทร์ทิพย์. ความสัมพันธ์ระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษางานด้านการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552

ยุวธิดา พลเมืองดี. การศึกษากระบวนการทุจริตเรียกรับผลประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กรณีบรรจุและแต่งตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา, 2557

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. แนวคิดและทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์การพิมพ์ จำกัด, 2555

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. ร่วมคิด ร่วมปฏิรูป การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ส เจริญการพิมพ์, 2550

สมจิต อุปทอง. กระบวนการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2553

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

อภิญญา มีมาก. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอ
ม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราช
ภัฏอุบลราชธานี. 2555

แนวทางการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในบริบท ของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

GUIDELINES FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT OF RELIGIOUS HEIRS CONTEXT OF THAI SOCIETY IN THE 21st CENTURY

พระสิทธิศักดิ์ พรหมสิทธิ์ และคณะ *

PhraSiththisak Promsit and Others

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการศึกษา แต่เดิมวัดเป็นแหล่งที่มาของการศึกษา พระเป็นครูสอนให้การศึกษาในด้านต่างๆ วัดจึงเป็นแหล่งพัฒนาการศึกษาของไทยมาตั้งแต่อดีตกาล และมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอย่างสงบสุข สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยนำเอาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้สัมพันธ์กลมกลืนไปกับวิชาต่างๆ ที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา, ศาสนทายาท

ABSTRACT

Education is the heart of the nation, Buddhism is the heart more extremely important in education. Originally, the temple was the source of education. Monks taught all everything therefore temple is a source of Thai educational development since ancient times. And plays an important role in educational management in order to develop people in the nation to provide knowledge, ability, morality,

* อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
ยุทธนา พูนเกิดมะเริง อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
สุรพงษ์ คงสัตย์ อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
จำนงค์ ปุผาลา อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
ประพันธ์ นึกกระโทก อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
บุษยลักษณ์ อรุณ อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ethics, then able to work and live peaceful life. Most Thai societies are Buddhists. Education reform currently absolutely necessary bring Buddhism to be involved in education by applying Buddhism teaching to harmonize with various subjects. That provides teaching and learning in various institutions around the country.

Keywords: Education management, Religious Heirs

บทนำ

การศึกษาก็คือการพัฒนามนุษย์ในด้านต่างๆ ซึ่งตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือการพัฒนา ระบบการดำเนินชีวิตทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา การศึกษาตามหลัก พระพุทธศาสนาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ โดยมุ่งพัฒนาจิตใจของคนให้เข้าถึงความจริงของ ชีวิตโดยไม่ปฏิเสธหลักวิชาการทางโลก เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นทักษะและศักยภาพภายนอกให้สอดคล้อง กับศักยภาพภายในอันเป็นการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคม ทำให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติด้วยดีมีสุข และเป็นอิสระ พระพุทธเจ้าทรงก่อตั้ง สังคมสงฆ์ขึ้นมาเพื่อเป็นสังคมแห่งการศึกษาเรียนรู้ ระบบการปกครองสงฆ์เป็นการระบบเพื่อการศึกษา สังคมสงฆ์จึงเป็นสังคมแห่งการศึกษาอย่างแท้จริง

จากการศึกษาถึงสภาพจัดการศึกษาของศาสนทายาทยุคสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จะพบว่า ในอดีตศาสนทายาทประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการจัดการศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอย่างมาก การศึกษาของศาสนทายาทเน้นการศึกษาด้านคันถธุระหรือการศึกษาพระปริยัติธรรมแบบนักธรรมบาลีเป็นหลัก การจัดการศึกษาของพระสงฆ์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีระบบแบบแผนที่แน่นอน ในด้านการเรียนการสอนจะเน้นการจำเป็นสำคัญ เป็นการสอนให้แปลภาษาบาลีในพระไตรปิฎกแบบคำต่อคำ ซึ่งเรียกว่าการบอกพระปริยัติธรรมและในการสอบวัด ความรู้พระปริยัติธรรมก็มีระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดเข้มงวดยุ่งยากหลายประการ อันเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก อย่างไรก็ตามการศึกษาที่ดำเนินการสอนโดยพระสงฆ์นี้ก็ยังคงดำรงความสำคัญมาอย่างยาวนาน เพราะวัดและศาสนทายาทยังเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาสำหรับมวลชน และคงเป็นช่องทางเดียวที่กุลบุตรสามารถเข้าศึกษาเล่าเรียนเพื่อเลื่อนสถานภาพทางสังคม เป็นแหล่งฝึกคนเข้ารับราชการ การศึกษาของสงฆ์จึงถือได้ว่าเป็นการศึกษาของชาติไปด้วย ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงแม้จะทรงจัดการศึกษาตามแบบอย่างตะวันตก ก็ไม่ทรงทอดทิ้งวัดและยังทรงให้พระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญในการศึกษา ทรงให้ใช้ศาลาวัดเป็นโรงเรียนให้พระเป็นผู้สอนและเป็นผู้บริหารการศึกษา

การศึกษาของศาสนทายาทไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงจากยุคสมัยเดิมมากนัก ได้การปฏิรูปอย่างจริงจัง เพียงครั้งเดียวเท่านั้น คือสมัยต้นรัชกาลที่ 6 โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรง ปรับปรุงหลักสูตรปริยัติธรรมแบบบาลีให้มีความทันสมัยขึ้น รวมทั้งเปลี่ยนวิธีสอบมาเป็นการเขียนตอบด้วยภาษาไทยทั้งหมด และยังทรงริเริ่มให้มีหลักสูตรการศึกษาแบบนักธรรม โดยเน้นความรู้ทางด้านธรรมวินัยอีกด้วย การศึกษาของศาสนทายาทสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก แต่ หลังจากนั้นแล้ว สถานการณ์ก็เปลี่ยนไป เมื่อรัฐได้แยกการศึกษาออกจากวัด บทบาทในการให้การศึกษาแก่ ประชาชนในรูปที่เป็น

ระบบถูกแยกออกจากวัดอย่างสิ้นเชิง พระสงฆ์ซึ่งแต่เดิมก็ประสบปัญหาในการปรับตัวเพื่อให้พร้อมที่จะเป็นผู้ให้การศึกษาในระบบใหม่ตั้งแต่ระยะเริ่มแรกอยู่แล้ว เมื่อไม่ต้องรับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา ในไม่ช้าก็หมดความสนใจในทางการศึกษา และหมดประสิทธิภาพในทางการศึกษาไปด้วย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนลดน้อยลงไป และการแยกการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรออกจากการจัดการศึกษาของเด็กทำให้เกิดปัญหาในเวลาต่อมา ส่งผลให้การจัดการศึกษาของพระสงฆ์อ่อนแอ เพราะรัฐได้ทอดทิ้งและปล่อยให้เป็นการหน้าที่ของศาสนทายาทดำเนินการกันเองตามยถากรรม การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของศาสนทายาทถูกโยนให้เป็นภาระของแต่ละวัดจะจัดการ โดยที่ ศาสนทายาทไม่มีมาตรการส่งเสริมอย่างจริงจัง อีกทั้งเจ้าคณะผู้ปกครองทุกระดับแทบจะไม่สนใจยิ่งในชนบทด้วยแล้ว ส่วนมากไม่มีการสอน เลยแม้แต่นั้นต่ำสุด ทำให้การศึกษาของศาสนทายาทอ่อนแอลงเรื่อยๆ

ดังนั้นการศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง การศึกษาที่พระภิกษุสามเณรจะต้องเล่าเรียนศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจ มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
3. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
4. การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

ปัญหาด้านบริหาร

1. ขาดความเป็นเอกภาพ โดยต่างฝ่ายต่างจัดต่างฝ่ายต่างทำ เช่น พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีเป็นระบบที่อยู่ในการรับผิดชอบของคณะสงฆ์โดยตรง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอยู่ในการรับผิดชอบของกรมศาสนา การศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นตรงต่อกรมการศึกษานอกโรงเรียนสภาพเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหามากมาย เช่นความไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาความสับสนไม่มั่นใจของผู้เรียน เป็นต้น

2. ความขัดแย้งแตกต่างกันทางความคิด เป็นความขัดแย้งแตกต่างกันทางความคิดระหว่างฝ่ายที่เป็นพระเถระผู้ใหญ่ผู้บริหารการศึกษาสงฆ์ ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้มีทัศนะแบบเก่า โดยเห็นว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีเท่านั้นเป็นระบบการศึกษาที่ถูกต้องชอบธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร และควรจะรักษาไว้ให้คงอยู่อย่างเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าเป็นด้านโครงสร้างของระบบ หลักสูตรหรือแบบเรียนและฝ่ายนี้เห็นด้วยว่าพระภิกษุสามเณรไม่ควรเรียนวิชาการสมัยใหม่เพราะจะทำให้ลาสิกขามากขึ้น และอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมักเรียกว่า พระรุ่นใหม่เห็นว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมควรจะรักษาไว้เพียงเนื้อหาสาระ คือ พระธรรมวินัย โดยให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในด้านระบบหลักสูตรแบบเรียน และวิธีการสอนให้เหมาะสมตามกาลสมัย

3. ไม่มีผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษา: คณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะการสอนหรือการวัดผลอย่างเดียว ไม่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาและการจัดให้มีการศึกษา โดยถือว่าการจัดให้มีการเล่าเรียน ตลอดจนงานการบริหารและการดำเนินการศึกษาเป็นหน้าที่ของวัดหรือท้องถิ่นนั้นๆ แนวปฏิบัติเช่นนี้ เป็นเหตุให้นโยบายทั่วไปในการจัดการศึกษา และพระสงฆ์ผู้บริหารจัดการพระศาสนาในระดับท้องถิ่น ขาดเครื่องนำทาง ไม่เห็นทิศทางที่ชัดเจน และปราศจากแรงกระตุ้นไว้ในกรที่จะจัดการศึกษาซึ่ง ดร.พิณสุตา สิริรังศรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จของวัดจองคำ : การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม – บาลี ดีเด่น” พบว่ายุทธศาสตร์การบริหาร

จัดการของเจ้าอาวาสด้วยการออกกฎระเบียบ การแสวงหาและพัฒนาครูผู้สอน การสรรหาผู้เรียน การหาทุนสนับสนุน การใช้ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสและกำกับการสอนอย่างใกล้ชิดด้วยความเมตตาธรรม การจัดกระบวนการสอนอย่างเข้มข้น ทั้งวิธีการเรียนการสอน การทดสอบอย่างต่อเนื่องการอบรมก่อนสอบสนามหลวง เป็นปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาของวัดการบริหารจัดการแบบนี้ทำได้ยากมาก¹

4. ความขาดแคลนทุนและงบประมาณ: ความขาดแคลนทุนและงบประมาณ เป็นปัญหาหลักอย่างหนึ่งในปัจจุบันซึ่งทำให้แม้แต่สำนักที่เอาใจใส่ในการจัดศาสนศึกษาเป็นอย่างมากไม่อาจดำเนินการศึกษาให้เป็นไปด้วยดี บางแห่งก็ถึงกับต้องสะดุดหรือล้มเลิกไป

5. บริการศาสนศึกษาไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในชนบท: คณะสงฆ์มองการศึกษาในแนวคิด โดยสนใจในแง่ที่ว่าจะมีผู้สมัครสอบตามลำดับชั้นถึงขั้นสูงสุด เพิ่มขึ้นหรือลดลงเพียงใดเท่าที่เช่นนี้ ประกอบเข้ากับการถือแนวปฏิบัติว่าคณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะแต่การจัดสอบเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ทำให้การศึกษาในแนวราบไม่ได้รับการเอาใจใส่ ว่าแต่ระดับชั้นจะมีการขยายออกไปให้กว้างทั่วถึงเพียงใด เฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการพิจารณาเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าภิกษุสามเณรที่บวชเรียนเข้ามาแล้วได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงหรือไม่ ภาวะเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญๆ ตามมาอีกหลายอย่าง เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่แพร่หลายทั่วถึง วัดจำนวนมากหรือส่วนมากในชนบท ไม่มีการสอนเลยแม้แต่ชั้นต่ำสุด พระภิกษุสามเณรที่ต้องการเล่าเรียนหลังไหลจากชนบทเข้ามาในเมืองและในกรุงเพื่อแสวงหาที่เล่าเรียน²

ปัญหาด้านหลักสูตร

1. หลักสูตรศาสนศึกษากระจัดกระจาย ไม่มีบูรณาภาพ หลักสูตรการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร มีมากมายหลายอย่าง แต่กระจัดกระจายกันไม่เป็นระบบ ไม่มีแกนร่วมใดๆ ไม่ว่าจะในด้านนโยบาย วัตถุประสงค์ แผนงานโครงการหรือการบริหาร และไม่มีหลักสูตรสายหนึ่งสายใดเป็นที่ยอมรับร่วมกันเป็นหลักสูตรที่เพียงพอหรือเหมาะสมสำหรับเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติศาสนกิจให้ได้ผลอย่างเป็นที่น่าพอใจในยุคปัจจุบัน ดังนั้น จึงปรากฏอยู่ทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละรูปจะศึกษาวิชาการต่างๆ ในเวลาเดียวกันประมาณสองหลักสูตรการขาดหลักสูตรศาสนศึกษาขั้นพื้นฐานระยะสั้นทำให้การบวชโดยไม่ได้เรียนเพิ่มมากขึ้น: เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เป็นเหตุให้ประเพณีการบวชเรียนพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้บวชอยู่จำพรรษาตลอดระยะ 3 เดือน มีจำนวนลดน้อยลง คนจำนวนมากนิยมบวชนอกระยะพรรษาและครองเพศอยู่เป็นเวลาสั้นเข้าเป็น 2 เดือนบ้าง 1 เดือนบ้างครึ่งเดือนบ้าง ตลอดจนเพียง 7 วันก็มีนอกจากนั้นผู้ที่บวชเมื่อสูงอายุ หวังจะพักผ่อนหาความสงบหลังวัยทำงาน หรือหยุดเลิกจากการดิ้นรนในการทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างคฤหัสถ์แล้วมีจำนวนมากขึ้น ผู้บวชประเภทนี้ ส่วนใหญ่ไม่มีความมุ่งหมายในทางการศึกษาในสภาพเช่นนั้น คณะสงฆ์ไม่ได้จัดเตรียม

¹พิณสุตา สิริธรรงค์, “ความสำเร็จของวัดจองคำ: การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ดีเด่น”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547).

²กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, นโยบายและแผนการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2531), หน้า 3-4.

หรือปรับปรุงให้มีหลักสูตรพระปริยัติธรรมพื้นฐานระยะสั้นแบบต่างๆ ให้เหมาะกับผู้ที่เข้ามาบวชประเภทต่างๆ เหล่านี้ผู้บวชเข้ามาส่วนมากจึงมิได้มีการศึกษาเล่าเรียน เป็นการบวชที่ไม่มีการเรียน ทำให้คุณค่าของการบวชลดน้อยลง ไม่ว่าผู้บวชเหล่านั้นจะครองเพศอยู่ต่อหรือลาสิกขาออกไป ก็ไม่ได้รับผลดีจากการบวชเท่าที่ควร หรืออาจเกิดผลเสียมากกว่า ทั้งแก่ชีวิตของผู้บวชเอง แก่พระศาสนาและแก่สังคม

2. ไม่มีการเตรียมการสร้างศาสนทายาทรุ่นใหม่ ให้รับกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป: ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อว่าโดยทั่วไปการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรได้กลายเป็นการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสในสังคม ชวชนบทห่างไกลจำนวนมาก เมื่อบุตรหลานของตนเรียนจบประถมศึกษาแล้ว ไม่มีสถานศึกษาที่จะเล่าเรียนต่อในท้องถิ่นของตนและไม่มีทุนที่จะส่งเด็กไปเล่าเรียนถึงในเมืองหรือในกรุงได้ ก็อาศัยประเพณีบวชเรียนเป็นโอกาสให้เด็กที่เป็นบุตรหลานของตนนั้นไปอยู่วัดเป็นสามเณรเล่าเรียนศึกษากันสืบมา จนเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ประจำวัดทั้งหลาย และเล่าเรียนอยู่ในสถาบันศาสนศึกษาต่างๆ ทั่วทุกแห่ง ในเมืองและกรุง ล้วนเป็นบุตรหลานชาวไร่ชาวนามาจากชนบทแทบทั้งสิ้นจนกล่าวได้ว่าวัดเป็นช่องทางการศึกษาของชาวชนบทที่ขาดแคลนและพระสงฆ์ที่เป็นผู้รับผิดชอบวัดและบริหารการพระศาสนาอยู่ในปัจจุบันก็เป็นผู้ที่ได้บวชเรียนมาตามช่องทางสายนี้แทบทั้งสิ้นแต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาไกลๆนี้ รัฐได้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอย่างค่อนข้างจะทั่วถึง และในชนบทที่ไม่ห่างไกลมากนักก็มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จึงปรากฏว่าในปัจจุบันสามเณรที่บวชเรียนจากชนบทภาคกลางและภาคอื่นๆที่ไม่ห่างไกลนัก ได้ลดจำนวนลงจนใกล้จะหมดไป

3. ศาสนศึกษาไม่เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของพระศาสนา: หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนเดิม นอกจากไม่มีเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการการของบุคคลและสังคมแล้ว ยังมิได้จัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่เป็นความต้องการในด้านกิจการพระศาสนาอีกด้วยหลักสูตรพระปริยัติธรรมระดับสูงที่จัดอยู่มีสายเดียว คือ ภาษาบาลี แต่กิจการคณะสงฆ์ที่ต้องการกำลังคนผู้มีการศึกษาจำนวนมากในยุคปัจจุบัน คือ ด้านการปกครอง การบริหารและธุรการ คณะสงฆ์ไม่มีกำลังคนที่เตรียมไว้เพื่องานในด้านเหล่านี้ จึงต้องแต่งตั้งท่านที่จบการศึกษาทางด้านภาษาไปเป็นผู้ปกครอง ผู้บริหาร และนักธุรกิจ ซึ่งนอกจากว่าพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้จะไม่สู้พร้อมสำหรับงานที่รับผิดชอบแล้ว ก็ยังมีต้องห่างเหินหรือเลิกร้างออกไปจากการใช้และการค้นคว้าวิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาอีกด้วย ในขณะที่เดียวกัน งานพระศาสนาทางด้านวิชาการในยุคปัจจุบันก็มีน้อยยิ่งท่านผู้จบการศึกษาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ถ้าไม่ได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม หรือได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งด้านบริหารก็มักต้องอยู่ว่างเฉยไม่ได้ใช้ความรู้ที่เล่าเรียนมาให้ประโยชน์นับเป็นความสูญเปล่าอีกอย่างหนึ่ง การให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์และการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว ประเด็นหลักก็คือให้มีการรับรองสถานะของพระสงฆ์ที่จบการศึกษาไม่ว่าจะเป็นในส่วนของบาลีสนามหลวง และนักธรรมให้สามารถเทียบโอนเข้ากับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้ปัจจุบันการเรียกร้องดังกล่าวได้รับการตอบสนองโดยมีการใช้กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)³ กล่าวไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับสภาพปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ว่าปัญหาล่าสุดที่คณะสงฆ์กำลังเผชิญ ก็คือ จำนวนศาสนทายาทที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง เพราะการศึกษาภาคบังคับได้ขยายออกไปเป็น 9 ปี การศึกษาภาคบังคับขยับจาก ป.6 เป็น ม.3 เด็กที่ที่เรียน จบ ม.3 โดยเฉลี่ยจะมีอายุ 15 ปี พวกเขาเรียนฟรีตามรัฐธรรมนูญ และถ้าพวกเขาจะเรียนต่อ จนจบ ม.6 พวกเขาก็มีสิทธิได้รับการศึกษาฟรี ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเมื่อได้รัฐสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี 12 ปี ได้ทั่วประเทศ เมื่อนั้นจำนวนเด็กที่เข้ามาบวชเป็นสามเณรก็จะลดลงอย่างมาก การสร้างศาสนทายาทก็จะถึงขั้นวิกฤติ ดังนั้นจำนวนเด็กที่เข้ามาบวชเป็นสามเณรจึงเป็นปฏิภาคกับความสามารถในการขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐ นั่นคือยิ่งรัฐขยายโอกาสทางการศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาได้มากเท่าใด จำนวนสามเณรก็ยิ่งจะลดลงเท่านั้น มีสถิติที่ช่วยให้เราเห็นภาพได้ชัดเจนว่าในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมานี้ จำนวนสามเณรลดลงเกือบเท่าตัว นั่นคือ จำนวนสามเณรที่เคยมีมากถึง 137,638 รูป ใน พ.ศ. 2531 ได้ลดน้อยลงทุกปี จนกระทั่งเหลือ 76,352 ใน พ.ศ. 2547

ดังนั้นคณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีและหลักสูตรอื่นๆ ที่เหมาะสมกับคณะสงฆ์ไทยให้มีการพัฒนาให้ทันยุคและให้เป็นไปตามกรอบพระธรรมวินัยต่อไป

การจัดการศึกษาของศาสนทายาทในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันบริบทของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมของศาสนทายาทที่เป็นการศึกษานอกระบบ คือ ระบบอุปถัมภ์อาจารย์ ระบบสัทวิหาลิก อันเตวาลิก อ่อนแอและไม่เข้มแข็งเหมือนสมัยก่อน คงเหลือแต่ระบบการศึกษาที่เป็นระบบแบบแผนที่ศาสนทายาทจัดตั้งขึ้น ซึ่งในยุคปัจจุบันพอที่จะแบ่งระบบการศึกษาของศาสนทายาทออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ระบบการศึกษาที่เป็นระบบเดิมของศาสนทายาท คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นระบบการศึกษาแบบเก่าที่ศาสนทายาทจัดขึ้นตามจารีตประเพณีที่สืบต่อกันมาหลายร้อยปีแล้ว การศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือที่เรียกว่า “เรียนนักธรรม” เป็นการศึกษาเบื้องต้นของ พระภิกษุสามเณรมาแต่โบราณ โดยแบบแผนที่ใช้ในปัจจุบันเป็นรูปแบบตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เนื้อหาของการเรียน แบ่งการเรียนออกเป็น 3 ชั้น คือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก แต่ละชั้นใช้เวลาเรียน 1 ปี มีการสอบปีละครั้ง หลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 4 วิชา คือ วิชาพระพุทธธรรม วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และวิชาวินัย พระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาใหม่จะต้องเริ่มการศึกษาแผนกธรรมนี้เป็นลำดับแรก ส่วนการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาพระพุทธรวณะ เรียกกันทั่วไปว่า “เรียนบาลี” แต่เนื่องจากพระบาลีเป็นภาษามคธ การเรียนบาลีจึงเริ่มต้นที่การเรียนภาษามคธ เพื่อจะได้เข้าใจความหมายของพระพุทธรวณะ ซึ่งโดยความมุ่งหมายแท้จริงแล้วก็คือ การศึกษาพระพุทธรวณะให้เข้าใจความหมายเพื่อจะเข้าถึงแก่นธรรมและปฏิบัติตามให้ถูกต้อง แต่มาถึงปัจจุบันดูเหมือนจะเข้าใจกันคลาดเคลื่อนว่า การเรียนบาลี คือการเรียนภาษามคธในแนวภาษาศาสตร์ เพื่อให้แปลภาษาได้เป็นสำคัญ ปัจจุบันแบ่งออกเป็นชั้นที่เรียกว่า ประโยค มี 9 ประโยค ใช้เวลาเรียนชั้นละ 1 ปี

³พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 4-6.

โดยที่ชั้นประโยค 1-2 เรียน 2 ปี แล้วสอบครั้งเดียว ส่วนประโยค 3-9 เรียนชั้นละปี สอบปีละครั้งผู้สอบได้แต่ละชั้น จะเรียกว่าผู้สอบได้เปรียญธรรม พระภิกษุผู้สอบ ผ่านประโยค 3 มีสิทธิใช้คำนำหน้า “พระมหา”

2. ระบบการศึกษาประยุกต์หรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ คือ การศึกษาปริยัติธรรมแผนก สามัญ และการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ปริยัติธรรมแผนกสามัญเป็นการศึกษาแบบใหม่ที่เพิ่งมีขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2514 เพราะค่านิยมการศึกษาของประชาชนเปลี่ยนไป วิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆเกิดขึ้นมาก ศาสนทายาทจึงได้จัดให้มีการศึกษาแผนกนี้ขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาวิชาสามัญทั่วไปตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหลักสูตรที่นำเอาวิชานักธรรม และวิชาบาลีมาผสมกับวิชาต่างๆในระดับมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาฯ การแบ่งชั้นเรียนก็แบ่งตามเกณฑ์ของโรงเรียนทั่วไปเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี เมื่อจบแล้วก็มีศักดิ์และสิทธิเท่ากับจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทุกประการ ระบบการเรียนของปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ เหมือนกับการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั่วไป ต่างแต่เพียงมีวิชาธรรมวินัย วิชาบาลี วิชาภิกษุสงฆ์เพิ่มเข้ามาเพื่อให้เหมาะกับศานทายาทที่เป็นพระภิกษุสามเณรเท่านั้น

สำหรับการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกในสังคมไทย ปี พ.ศ. 2432 มีการจัดตั้งมหาธาตุวิทยาลัยให้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง ของศานทายาทฝ่ายมหานิกาย และในเวลาใกล้เคียงกัน ศานทายาทฝ่ายธรรมยุติกนิกายก็มีการจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อมหาธาตุวิทยาลัยเป็น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัย เรียกกันทั่วไปว่า “มหาวิทยาลัยสงฆ์” เพราะเป็นการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี ผู้จบการศึกษาจากมหามกุฏราชวิทยาลัย จะได้รับปริญญาศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) ขณะที่ผู้ จบการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะได้รับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)

วิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของศานทายาทในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

1) ด้านที่เป็นจุดแข็ง พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้รวบรวมและเรียบเรียงประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ไว้ในหนังสือ “พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต” สรุปโดยย่อว่าการศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น การศึกษาเป็นความหมายหรือเป็นตัวแท้ของชีวิตพรหมจรรย์คำสอนและบทบัญญัติต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนามีสาระสำคัญที่ส่งเสริมการอบรม โดยมีหลักฐานที่สนับสนุนการศึกษาอยู่สองทางคือทางธรรมและทางวินัย⁴ ซึ่งทั้งสองถือว่าเป็นจุดแข็งหรือจุดเด่นที่น่าสนใจของการศึกษาของศานทายาทในปัจจุบัน เช่น จุด แข็งด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่สถานศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ การบริหารจัดการทั้งหมด ไม่ว่าจะบริหารจัดการอย่างไร เปิดปิดการเรียนการสอนวันไหนก็เป็นเรื่องของเจ้าสำนักเรียนเองหรือเจ้าอาวาสทั้งสิ้นศานทายาทไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ระบบการศึกษาของศานทายาททั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี มีระบบการวัดผลประเมินผลโดยหน่วยงานกลาง คือ สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง และสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง หน่วยงานทั้งสอง

⁴พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533), หน้า 8-16.

หน่วยงานนี้ทำหน้าที่ออกข้อสอบ ตรวจสอบ และแจ้งผลการสอบให้สำนักเรียนทั่วประเทศ ถือว่าเป็นการจัดการศึกษา ที่ล้ำสมัยกว่าการจัดการศึกษาในระบบของทางโลก เพราะการที่มีหน่วยงานกลางในการวัดผล ประเมินผล เป็นเสมือนการรับประกันคุณภาพทางการศึกษาของแต่ละสำนักเรียนว่า มีคุณภาพทัดเทียมกัน นอกจากนี้การวัดผล ประเมินผลของการศึกษาพระปริยัติธรรมของศาสนทายาท ใช้ระบบการเขียนแบบอัตนัย ไม่มีคำตอบให้เลือก เหมือนข้อสอบแบบปรนัย ซึ่งการสอบแบบนี้ทำให้ศาสนทายาทมีพัฒนาการทางด้านภาษาไทยที่สูงยิ่งกว่าการสอบแบบปรนัย ทำให้การเขียนภาษาไทยมีความสวยงามชัดเจนมากขึ้น ทำให้ศาสนทายาทสามารถพัฒนาทักษะในการใช้ภาษา ทักษะการเขียน และทักษะในการคิดกว้างขวางกว่าการใช้ข้อสอบแบบปรนัย ดังนั้นการวัดผล ประเมินผลโดยใช้ข้อสอบอัตนัยนั้น ถือได้ว่าเป็นจุดเด่นและเป็นจุดแข็งของการศึกษาของศาสนทายาท นอกจากนี้ศาสนทายาทมีเครือข่ายสถาบันขององค์กรทางพระพุทธศาสนาอยู่ทั่วประเทศและเกือบทั่วโลก หากมีการบริหารจัดการที่ดี ก็จะสามารถกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนในทุกระดับ สามารถนำเครือข่ายดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาได้ง่าย และการศึกษาของศาสนทายาทยังถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อมวลชนอย่างแท้จริง เพราะไม่ได้มุ่งหวังกำไรในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ จากศาสนทายาทแม้แต่น้อย เพียงแต่มุ่งหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นทางการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาหากไม่ได้จัดเพื่อมุ่งหวังตัวกำไรเป็นผลประโยชน์เรื่องเงินทองแล้วจะสามารถทำให้การศึกษานั้นๆ มุ่งพัฒนากลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาอย่างแท้จริง

2) ด้านที่เป็นจุดอ่อน ในด้านที่เป็นจุดอ่อนของการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบันที่กำลังอยู่ในสภาพวิกฤตอย่างมาก โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีซึ่งเป็นการศึกษาหลักของ ศาสนทายาท ที่จำนวนนักเรียนมีลดน้อยลงเป็นอย่างมาก จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยพบว่า การจัดการ ศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบันมีจุดอ่อนซึ่งเป็นปัญหาต่างๆ มากมายหลายประการ มีทั้งจุดอ่อนที่เกิดจาก ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ที่กลายเป็นอุปสรรคทำให้การศึกษาของศาสนทายาทไม่เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร จุดอ่อนที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ได้แก่ความไม่เสมอภาคจากการจัดการศึกษาของรัฐที่รัฐก็ปล่อยให้ศาสนทายาทจัดการศึกษากันโดยลำพัง โดยได้ให้การสนับสนุนจากรัฐบาลน้อยมาก และความห่างเหินและความ ไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาของประชาชน ผลจากการแยกการศึกษาออกจากวัด และการตัดขาดระบบการศึกษาของสงฆ์ออกจากระบบการศึกษาของรัฐการศึกษาในวัดและสำหรับพระสงฆ์ก็ถูกปล่อยขาดไปให้เป็นเรื่องของสถาบันสงฆ์จัดดำเนินการโดยลำพัง ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐและไม่จัดเข้าเป็นส่วนในโครงการ หรือแผนการศึกษาใดๆ ของรัฐ ผลที่เกิดจากการแยกโลกออกจากธรรมอย่างชัดเจนเช่นนี้ ก่อให้เกิดผลตามมาก็คือ พลอยทำให้บทบาทของฆราวาสกับพระพลอยแยกกันอย่างเด่นชัดไปด้วย ทำให้สองฝ่ายห่างเหินกันมากขึ้น ประชาชนถือว่าโลกนั้นเป็นเรื่องของฆราวาสส่วนธรรมเป็นเรื่องของพระสงฆ์ทำให้ธรรมะถูกแยกขาดออกจากชีวิตประจำวันของผู้คน กลายเป็นว่าต่างคนต่างอยู่จะมาเกี่ยวข้องกันก็ต่อเมื่อมีเหตุหรือมีพิธีกรรม ซึ่งระยะหลังนี้ไม่พ้นเรื่องของเงินทองหรือผลประโยชน์ กล่าวคือฆราวาสเข้าวัดก็เพราะหวังโชคลาภจากพระสงฆ์ก็เข้าหาฆราวาสเพราะต้องการเรียไรสร้างโบสถ์วิหารเป็นต้น เงินกลายมาเป็นตัวกลางความสัมพันธ์ระหว่างพระ กับฆราวาสแทนที่จะเป็นการร่วมมือกันด้วยความตระหนักรู้ว่าโลกกับธรรมนั้นแยกจากกันไม่ได้ รากฐานการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่ยึดแบบอย่างจากลัทธิกวางตุ้งมาเป็นแม่แบบสำหรับศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอย่างจริงจังทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งนี้เพราะพ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นครูสอนโดยพระองค์สมัยนั้นด้วย นับตั้งแต่พระองค์ทรงประดิษฐ์

อักษรไทยใช้เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 1826 พร้อมทั้งได้จารึก พระกรณียกิจต่างๆ ไว้อันเป็น⁵ประโยชน์ทางประวัติศาสตร์ และการธำรงบำรุงพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ ขรรษาชนชั้นกลางผู้ที่มีโอกาสดีว่าได้รับการศึกษาแบบใหม่จากระบบการศึกษาที่รัฐจัดให้ มีความคาดหวังว่าพระสงฆ์ที่ออกบวชนั้นเพื่อละเรื่องทางโลกมุ่งสู่พระนิพพานอย่างเดียว โดยลืมทำ ความเข้าใจถึงสภาพของสังคมไทย และมักจะมองพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาเรียนวิชาการทางโลกโดยผ่าน สถาบันทางศาสนา ในแง่ลบ มีการต่อต้านการที่พระสงฆ์จะเรียนวิชาการสมัยใหม่ ด้วยเห็นว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์บ้าง กลัวว่าจะสึกบ้าง จากความไม่เข้าใจถึงบริบทของสังคมไทย จึงพากันตำหนิติเตียนจนถึงขนาดต่อต้านผู้บริหารการศึกษาของชาติก็ เกิดทัศนคติว่า การศึกษาของรัฐกับการศึกษาของศาสนายาหิตต่างฝ่ายต่างก็ดำเนินการไม่ควรยุ่งเกี่ยวซึ่งกันและกันบางครั้งถึงกับมีการต่อต้าน ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยก่อนรัฐไม่ให้การรับรองด้วยซ้ำว่าสถาบันการศึกษาของศาสนายาหิตเป็นสถาบันการศึกษาที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

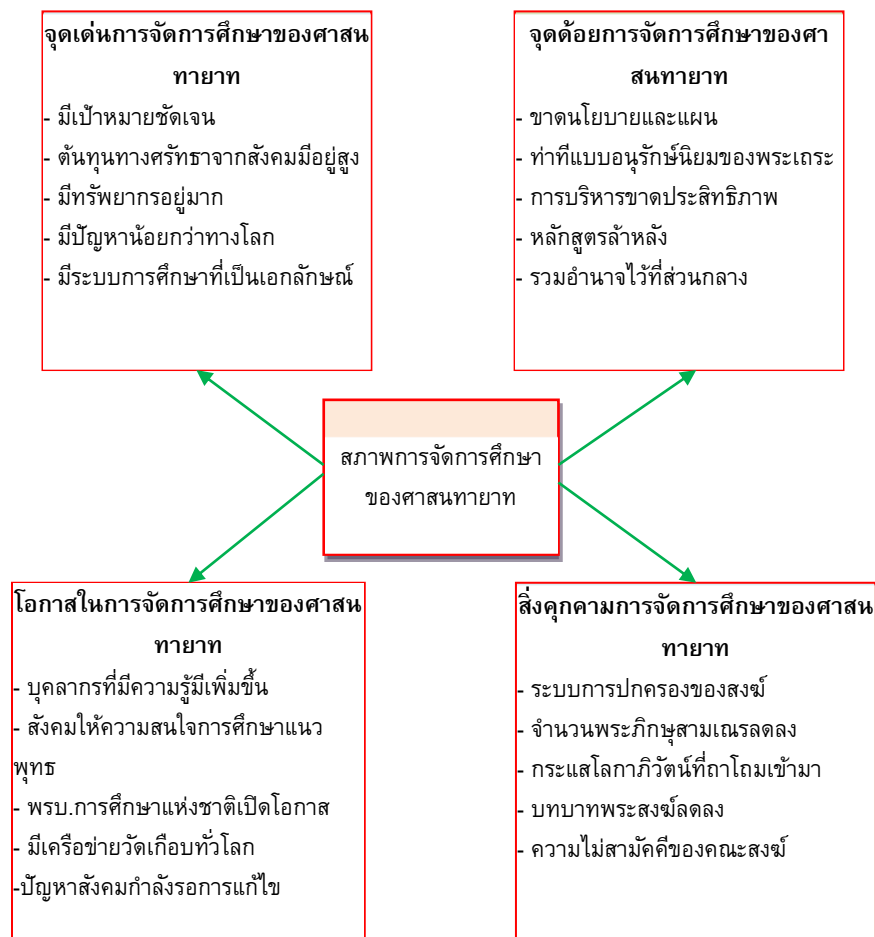
นอกเหนือจุดอ่อนจากเหตุปัจจัยภายนอกองค์กรศาสนายาหิต ที่ส่งผลกระทบและเป็นปัญหาต่อการจัดการศึกษาของศาสนายาหิตในปัจจุบันแล้ว ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนประการสำคัญของการศึกษาของ ศาสนายาหิตไทยในปัจจุบัน ก็คือปัจจัยภายในที่เกิดจากการบริหารจัดการของศาสนายาหิตเอง เพราะศาสนายาหิตไม่ได้เน้นการศึกษาว่าเป็นภารกิจหลักแต่กลับไปเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องการปกครอง ผลที่ตามมาคือการศึกษาของศาสนายาหิตถูกลดความสำคัญลงจนไม่ถือว่าเป็นงานหลักของผู้ปกครองสงฆ์ไม่ว่าในระดับใด ทำให้การศึกษาไร้ประสิทธิภาพแล้วจุดอ่อนในด้านนโยบายการศึกษาและการบริหารการศึกษานโยบายทางการ ศึกษาของศาสนายาหิตทั้งระบบขาดความชัดเจนหรือแทบจะไม่มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเลย เมื่อขาด นโยบายก็ไม่มีแผนงานเกี่ยวกับการศึกษาของศาสนายาหิตที่ชัดเจนไม่ได้มีการวิเคราะห์วิจัยถึงสภาพปัญหา ความต้องการเกี่ยวกับการศึกษา ทำให้ศาสนายาหิตขาดกรอบและทิศทางที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น การบริหารการ บริหารการศึกษาของศาสนายาหิตเน้นให้การศึกษาแนวตั้งมากกว่าแนวราบเพียงดูแลให้มีการสอบตามลำดับชั้น ให้ครบทุกชั้น แต่ไม่สนใจว่าพระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาแล้วจะได้รับการศึกษาทั่วถึงหรือไม่ จึงทำให้ผู้ที่บวชเข้ามาแล้วไม่ได้รับการศึกษามีเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลเสียต่อองค์กรศาสนายาหิตและพระพุทธศาสนาโดย ภาพรวม

นอกจากนี้ศาสนายาหิตให้ความสำคัญกับการปกครองมากกว่าการศึกษา ยกงานปกครองเป็นงานอันดับหนึ่ง แล้วรวมงานทุกอย่างมาไว้ที่การปกครองการบริหารแบบรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง อีกทั้งการจัด การศึกษาของศาสนายาหิตก็มีหลากหลายระบบ ทำให้ขาดเอกภาพทางการศึกษา การศึกษากระแสหลักของศาสนายาหิตที่ถูกปล่อยปละละเลยให้แต่ละวัดแต่ละสำนักดำเนินการกันเองบางวัดก็แทบไม่มีมีการเรียนการสอนเพียงแต่ส่งชื่อเข้าสอบเพราะต้องการรักษาสำนักเรียนเอาไว้ ปรากฏว่ามีผลกระทบในทางลบต่อการศึกษาของ ศาสนายาหิตอีกมาก เช่น มีการทุจริตในการสอบ และขาดสอบทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดการสอบในแต่ละปี เป็นต้น

หลักสูตรการศึกษาของศาสนายาหิตเป็นหลักสูตรเก่าแก่ ไม่ได้คำนึงถึงผู้ศึกษา ลำสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามสภาวการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนในกรณีพระมหาเปริยญ ในระดับสูงสุด

⁵พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533), หน้า 64.

ส่วนมากก็มักจะอยู่แต่ในสำนัก ผลงานด้านวิชาการยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง เช่นควรจะต้องตั้งให้เป็นพระผู้ชำนาญการในการแต่งคัมภีร์ ต่าง ๆ เจกเช่นในสมัยพระสิริมังคลาจารย์ ที่มีชื่อเสียงในยุคทองของเมืองล้านนา และปัจจุบัน การแต่งคัมภีร์ ต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นยังไม่ได้รับการสนับสนุน ผลงานต่างๆของบูรณพจารย์มักจะสูญหายไปกับบุคคล ไม่มีการสืบสานให้ถึงแก่ศิษย์รุ่นหลัง อย่างเช่นการแต่งคัมภีร์พื้นบ้านล้านนา (แต่งธรรมเมืองเหนือ ของมหาทวิ เขื่อนแก้ว ยังไม่ปรากฏการบันทึกว่ามีใครเป็นศิษย์สืบทอด มีแต่คัมภีร์ แต่ยังไม่มีการถ่ายทอดในระดับมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด

ภาพประกอบที่ 1: วิเคราะห์ในแง่ของ จุดเด่น จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม

จากสถานภาพการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบัน มีทั้งวิกฤติ และโอกาสมีทั้งจุดเด่นและ จุดด้อย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน ที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยเพราะวิกฤติต่างๆที่เกิดขึ้นกับศาสนทายาทและพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากวิกฤติปัญหา ทางด้านการศึกษา

ของศาสนทายาทเอง ปัญหาใหญ่ของการศึกษาของศาสนทายาท คือการไม่สามารถเตรียม คนหรือศาสนทายาท ให้สามารถที่จะเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้สังคมสงฆ์อ่อนแอและ เกิดวิกฤติขึ้นภายในองค์กร ของศาสนทายาทเอง ทั้งๆที่การปฏิรูปการศึกษาของศาสนทายาทเป็นเรื่องจำเป็นอย่าง เร่งด่วน แต่ถูกละเลยมา ช้านานแล้วและก็ไม่เคยมีความพยายามจากศาสนทายาทที่จะปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง ความสอดคล้องของการ จัดการศึกษาของศาสนทายาทกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

จากสภาพจุดอ่อนของการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบันที่ได้กล่าวมา ส่งผลให้ระบบ การศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบัน ไม่สามารถผลิตผลผลิตทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของ สังคมไทย คือ ผลผลิตจากระบบการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบัน ยังไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ด้านต่างๆของสังคมไทยในปัจจุบันได้ โดยเฉพาะกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ที่ส่งผล กระทบต่อสังคมไทยและพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากและวิกฤติที่สำคัญที่สุดของศาสนทายาทคือวิกฤติทางด้าน พระศาสนา ซึ่งบริบทสังคมไทยในปัจจุบันก่อให้เกิดผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและศาสนทายาทอย่างมากมาย เช่น

1. เกิดกระแสพุทธพาณิชย์และไสยศาสตร์แพร่หลายมากขึ้น สัทธาภิโรคนิยมซึ่งมาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นความอยากมั่งคั่งร่ำรวยให้กับประชาชนให้เข้มข้นรุนแรงขึ้น ความอยากมั่งมีศรีสุขด้วย อำนาจดลบันดาลของวัตถุมงคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ระบบทุนนิยมที่มากับความทันสมัย ทำให้พระเครื่องและศาสนา วัตถุต่างๆ กลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ด้วยเงินตรา ทำให้พุทธพาณิชย์ขยายตัวกว้างขวาง ทั้งในและนอกวัด ซึ่งเท่ากับผลักดันเชิญชวนให้วัดวาอารามต่างๆ เข้าสู่วงการพุทธพาณิชย์กันมากขึ้น และ แข่งขันกันคิดค้นพัฒนา “สินค้า” ให้พิเศษพิสดารขึ้นเพื่อเป็นจุดขาย รวมไปถึงพิธีกรรมต่าง ๆ แม้แต่บุญก็ หนีไม่พ้นจากการแปรสภาพให้ เป็นสินค้า

2. การเกิดลัทธิพิธีแปลกปลอมต่างๆมากมายขึ้นภายในวัด ผลประการหนึ่งของไสยศาสตร์และ พุทธ พาณิชย์ที่เฟื่องฟูในวัดก็คือ การส่งเสริมให้วัดเป็นอันมากพากันคิดค้นพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติแปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อ ดึงคนและุดเงินเข้าวัด ขณะเดียวกันความหลากหลายของผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นตามความซับซ้อน ของสังคมก็ทำ ให้เกิดความต้องการและความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันไป อันเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้วัดจำนวนไม่ น้อยพัฒนาลักษณะเฉพาะตัวขึ้นมาเพื่อตอบสนองความหลากหลายดังกล่าว โดยมักดึงเอาสัญลักษณ์และรูปแบบ ทางศาสนาต่างๆ ทั้งจากในและนอกพุทธศาสนาเข้ามาผสมปนเป จนเกือบมีสภาพไม่ต่างจากลัทธิพิธีหนึ่งที่แปลก ออกไปจากพุทธศาสนากระแสหลัก เพียงแต่ยังอยู่ในวัดและยังมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของศาสนทายาท

3. การแตกแยกออกเป็นลัทธินิกายต่างๆ ลัทธิพิธีที่เกิดขึ้นมากมายในวัด ในที่สุดย่อมมีจำนวนหนึ่ง ที่ เติบโตใหญ่และมีเครือข่ายกว้างขวางจนสามารถตั้งตัวเป็นนิกายใหม่ได้ จะโดยเปิดเผยหรือไม่ก็ตาม สันติ อโศกและ วัดพระธรรมกายเป็นตัวอย่างของนิกายใหม่ที่แสดงตัวต่างกัน ในอนาคตนิกายใหม่ๆ โดยเฉพาะที่ ไม่แสดงตัว ชัดเจน และยังยอมรับอำนาจขององค์กรปกครองสงฆ์บางส่วนจะมีมากขึ้น แต่หากว่าศาสนทายาท อ่อนแอและ เรรวนยิ่งไปกว่านี้ ก็เป็นไปได้มากกว่าจะมีนิกายใหม่ที่แสดงตัวอย่างชัดเจนตามอย่างสันติอโศก การ พยายาม ควบคุมศาสนทายาทให้เป็นหนึ่งเดียวกันนับวันจะทำได้ยากขึ้นทุกทีในยุคโลกาภิวัตน์ ยิ่งศาสนทายาทแสดงตัวให้ ประชาชนเสื่อมศรัทธาทั้งในด้านคุณธรรมและสติปัญญา ก็ยิ่งทำให้ขาดพลังมากยิ่งขึ้น

4. การตีความพระวินัยที่ขัดแย้งกัน กระแสโลกาภิวัตน์จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ๆ อีก มากมาย ในทางพุทธศาสนาที่กลายเป็นข้อโต้แย้งถกเถียงในทางธรรมวินัย คือ แนวคิดและความเคลื่อนไหวใหม่ๆ จากต่างประเทศรวมทั้งจากวงการพุทธศาสนาในส่วนอื่นของโลก มาสู่การรับรู้ของชาวพุทธไทยมากขึ้นอย่างไม่เคยมี มาก่อน ซึ่งอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งทางด้านพระธรรมวินัย ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนไหว เรียกร้องให้มีภิกษุณีในเมืองไทยซึ่งเป็นผลจากการที่ทั่วโลกตื่นตัวในเรื่องสิทธิสตรีมากขึ้นขณะเดียวกัน ความคิดใหม่ ๆ จากต่างประเทศ หรือพุทธศาสนิกายอื่นๆ อาจทำให้เกิดการตีความทางด้านพระธรรมวินัยที่ ผิดแผกจากจารีตเดิม และดังนั้นจึง อาจนำไปสู่ข้อโต้แย้งถกเถียงอย่างกว้างขวางได้

5. เกิดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ของ สังคมไทย ฆราวาสเข้าไปรับรู้และเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงน้อยอย่างเต็มที่ ส่วนพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยัง เก็บตัว อยู่ในวัด ไม่ไปรับรู้กับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเกิดช่องว่างกับฆราวาสมากขึ้น และนับวันช่องว่าง ไม่ได้ จำกัดแต่เฉพาะเรื่องทางโลก หากยังรวมไปถึงเรื่องทางธรรมด้วย สิ่งนี้อาจเกิดขึ้นตามมาก็คือฆราวาส จำนวนมาก ขึ้นจะไม่เห็นความจำเป็นต้องพึ่งพาพระสงฆ์ ทำให้ช่องว่างกว้างขึ้นจนกลายเป็นความเห็นห่างหมางเมินต่อกัน เนื่องจากฆราวาสได้รับรู้แนวคิดใหม่ๆ รวมทั้งวิถีการตีความธรรมจากแหล่งอื่นๆ ที่ต่างไปจากพระสงฆ์

ความไม่สอดคล้องด้านปริมาณนั้น คือ ในขณะที่ประชากรของประเทศไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ สถิติผู้สอบผ่านการศึกษาระบบการศึกษาของศาสนทายาทกลับมีน้อยมาก จำนวนยอดผู้สมัครสอบกับยอด ผู้สอบได้ต่างกันเป็นอย่างมาก จำนวนผู้ขาดสอบในแต่ละปีก็มีจำนวนมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ สถิติ ดังกล่าวนอกจากบ่งบอกถึงความรู้ความสามารถ ตลอดจนความตั้งใจของศาสนทายาทว่ามีน้อยเพียงใดแล้วยัง สะท้อนถึงความต้อคุณภาพทั้งในด้านการสอนและการกวัดขันใส่ใจของครู โดยโยงไปถึงประสิทธิภาพในการจัด การศึกษาของศาสนทายาทโดยรวมด้วยในด้านคุณภาพที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมยุคไทยปัจจุบัน จาก การวิจัยพบข้อมูลว่า คุณภาพทางการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบันมีสภาพที่อ่อนแอ คือ

1. ไม่สามารถเป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ แต่เดิมนั้นพระสงฆ์เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางปัญญา และ ทางจริยธรรมของแต่ในปัจจุบันจะพบว่า พระสงฆ์ไทยจำนวนไม่น้อยไม่สามารถเป็นผู้นำทางปัญญาและทาง จริยธรรมของสังคมไทยเท่านั้น บางรูปยังได้กลายเป็นเหตุปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางปัญญาและ ทางศีลธรรมเสียเอง สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งของพระสงฆ์และของ พุทธศาสนิกชนมีความอ่อนแอ มีแต่การบวชแต่ขาดการศึกษาเล่าเรียน ถึงจะมีการเล่าเรียนบ้างแต่ก็ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่เป็นศาสนทายาทที่ดีได้ เพราะเป็นการศึกษาเล่าเรียนเพียงตำราไม่ได้มุ่งเน้นในเชิงปฏิบัติ เรียน เพื่อรู้แต่แยกส่วนกับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันทำให้คุณภาพของพระสงฆ์อ่อนด้อยลงอย่างน่าเป็นห่วง

2. ความรู้ทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์อ่อนด้อยลง ในสมัยก่อนพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความรู้ความ เชี่ยวชาญ ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการเรียนรู้ทักษะชีวิต แบบพึ่งพาในรูปของภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่าง แท้จริง แม้แต่ความรู้ด้านวิชาการต่างๆ พระสงฆ์ก็เป็นผู้นำทั้งสิ้น แต่สมัยปัจจุบันความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ลดน้อยลงมาก พระกำลังจะมีความสำคัญน้อยลงในฐานะเป็นแหล่งความรู้ทางธรรม แม้แต่เรื่องสมาธิ ภาวนาฆราวาสกำลังมีบทบาทในด้านนี้มากขึ้น เป็นทั้งผู้สอนและผู้ปฏิบัติ ในขณะที่ในวงการศาสนทายาทกลับ เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ พระสงฆ์ที่สนใจทำสมาธิภาวนาอย่างจริงจังมีน้อยลง สิ่งเหล่านี้ทำให้ศรัทธาที่

ประชาชนมีต่อพระสงฆ์ลดลงไป ไม่เพียงเป็นการสูญเสียความเป็นผู้นำทางจริยธรรมเท่านั้น เมื่อสถาบันสงฆ์อ่อนแอลงก็หมายถึงว่าคำสั่งสอนของพุทธศาสนาก็มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนลดน้อยถอยลงไปด้วย

3. สถานะความเป็นผู้นำทางสติปัญญาและจิตวิญญาณอ่อนแอลง บทบาทในฐานะเป็นพลังทางด้านศาสนธรรมในสังคมของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มีความอ่อนแอลงมาก ซึ่งนอกจากจะไม่สามารถดึงประชาชนให้เข้ามาเพื่อน้อมเข้ามาเป็นทางดำเนินชีวิต และสืบต่อให้ยั่งยืนแล้วยังไม่สามารถต้านทานกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่ไหลบ่าแผ่ซ่านทั่วทั้งสังคม ผลก็คือถูกกระแสดังกล่าวบ่อนเซาะ จนกระทั่งพระเป็นอันมาก กลายเป็นเครื่องมือของลัทธิอุดมการณ์ดังกล่าวแทน ขณะเดียวกันประชาชนเป็นอันมากก็หันไปหาพุทธศาสนา แบบอื่นซึ่งตอบสนองหรือสัมพันธ์กับชีวิตของเขามากกว่า หากไม่ก็ต่อเติมเสริมแต่งหรือสร้างศาสนาขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ซึ่งในหลายกรณีก็เป็นการสนองกิเลสมากกว่า พระกลายเป็นพรหมาณ พุทธศาสนาก็เลยยิ่งห่างจากชาวบ้านออกไปทุกที

4. ไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งซึ่งกำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต คือ ความหลากหลายภายในสังคม สังคมที่สลับซับซ้อนและขยายใหญ่ทำให้เกิดกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งอาชีพและประสบการณ์ การศึกษาและความสนใจ ความหลากหลายดังกล่าวทำให้ผู้คน คาดหวังจากพุทธศาสนาแตกต่างกันออกไป ตลอดจนเข้าใจและรับรู้พุทธศาสนาด้วยวิธีการที่ไม่เหมือนกัน ความหลากหลายทางด้านความเชื่อและการรับรู้ รวมไปถึงปัญหาทางจิตใจของผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์สภาพ เช่นนี้เรียกร้องให้พุทธศาสนาต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองกลุ่มคนที่หลากหลาย ถ้าพุทธศาสนาจะมีความสำคัญสำหรับอนาคต ส่วนหนึ่งก็เพราะสามารถที่จะเยียวยาวิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณของผู้คนที่ได้รับพิษภัยจากบริโภคนิยมได้

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพของศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา

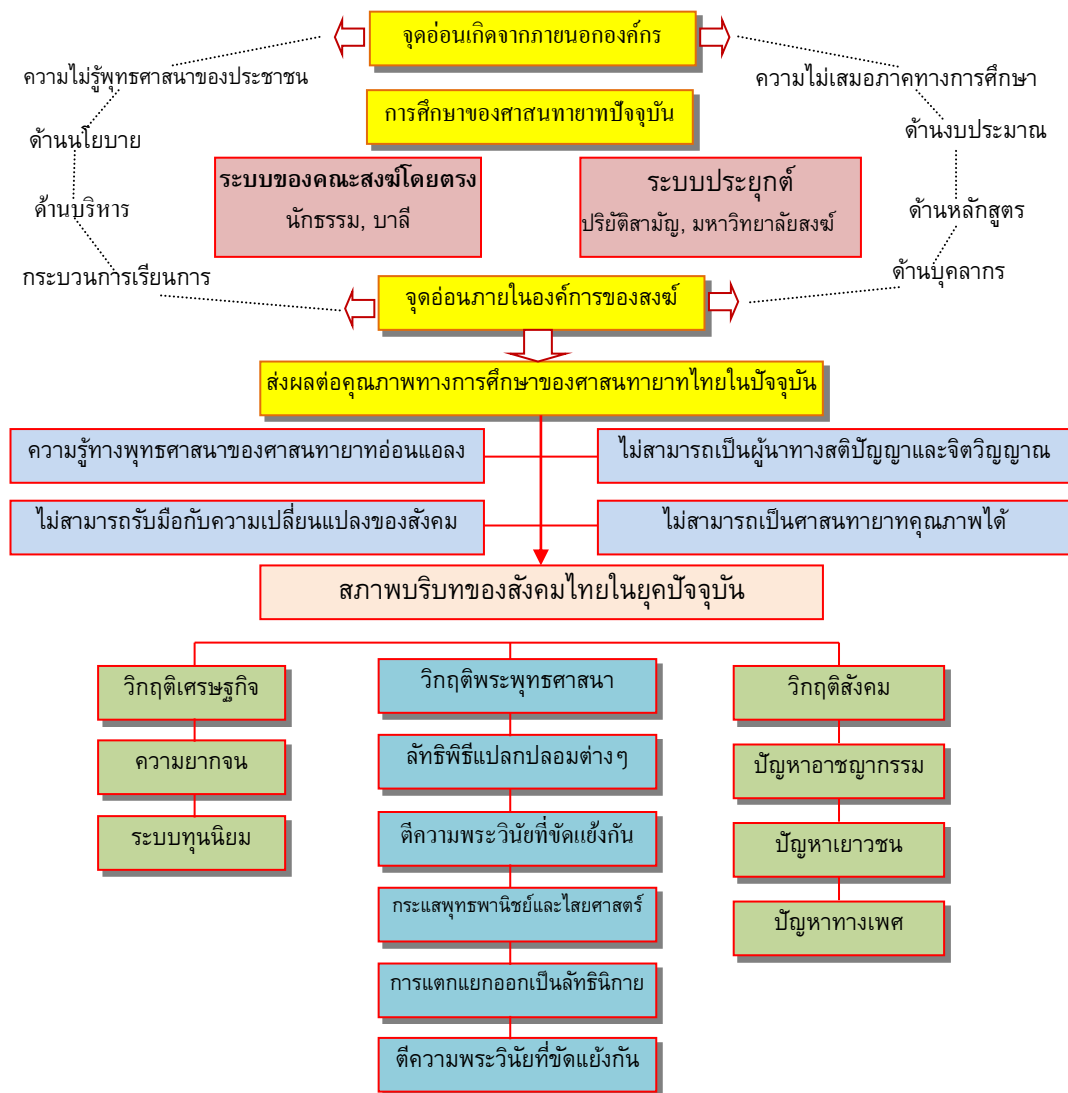
จากแผนภูมิสรุปสภาพการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบันนั้น ยังไม่สามารถที่จะจัดให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยใน ยุคปัจจุบันได้ คือยังไม่สามารถสนองตอบต่อความคาดหวังของพระพุทธรศาสนา ศาสนทายาท และของสังคมได้เลย ถึงแม้การศึกษาขอศาสนทายาทจะมีจุดอ่อนต่างๆ มากมายหลายประการ แต่ก็ยังมีโอกาสที่จะสามารถ พลิกวิกฤติมาเป็นโอกาสคือสามารถกลับมาเป็นผู้นำทางการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ได้ โดยให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรเพื่อฝึกอบรมสร้างศาสนทายาทอย่างมีคุณภาพ คือเป็นผู้ประพฤติ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความรู้และความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม โดยมีการใช้ระบบ คู่ขนานในการจัดการศึกษาของสงฆ์ โดยทำให้มีทั้งการศึกษาพุทธธรรม และการศึกษาสังเคราะห์ควบคู่กันไป ซึ่งข้อเสนอข้างต้นนี้ควรจะได้มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางให้ชัดเจนโดยยึดหลัก

1. เป็นการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ในแนวพุทธ คือ การจัดการศึกษาในวิชาการต่างๆตามยุคสมัย นิยมภายใต้หลักการศึกษแบบพุทธ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเรียนรู้วิชาต่างๆ ตามหลักพุทธธรรม เช่น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ รัฐศาสตร์แนวพุทธ ฯลฯ

2. เป็นระบบการศึกษาที่เป็นวิทยาทาน คือ การทำให้การศึกษาวิชาการเป็นการเอื้อเพื่อเพียงแบ่งปันที่เรียกว่า “วิทยาทาน” ระบบการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ของการศึกษาสงฆ์ จะต้องไม่ทำให้เป็นสินค้าเพื่อการซื้อ

ขายหวังกำไร ไม่แปลงความรู้ให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นสมบัติส่วนตัว ที่มีไว้เพื่อแสวงหาประโยชน์จากผู้อื่น ระบบการศึกษาของสงฆ์ในส่วนนี้ เป็นการให้ความรู้เป็นทานและทำความรู้ให้เป็นสมบัติส่วนรวม

3. เป็นระบบการศึกษาทางเลือก คือ การทำการศึกษามองสงฆ์ให้เป็นการศึกษาทางเลือกสำหรับสังคมไทย ที่ปลอดจากการผูกขาดการศึกษาโดยระบบทุนนิยม และใช้ระบบกลไกตลาดมาควบคุมการศึกษา ดังนั้น การศึกษาของสงฆ์ในส่วนนี้ จะต้องเป็นทางเลือกใหม่ให้กับสังคมไทยที่มีความแปลกแตกต่าง

ภาพประกอบที่ 2: สรุปรูปการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยปัจจุบันทางด้านเนื้อหา และกระบวนการเรียนไปจากการศึกษาในกระแสหลัก รวมถึงเป็นทางเลือกแก่ผู้ใฝ่ เรียนรู้หรือผู้ด้อยโอกาส ที่เข้าไม่ถึงการศึกษาซึ่งเป็นบริการจากรัฐและธุรกิจเอกชน

การปฏิรูปการศึกษาในส่วนนี้ ศาสนทายาทควรหยุดการก้าวตามระบบการศึกษากระแสหลักของทางโลกให้ได้ ทั้งนี้เพราะการศึกษากระแสหลักของทางโลก เป็นการศึกษาเพื่อตอบสนองโลกทุนนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งขัดแย้งและสวนทางกับการศึกษาแนวพุทธโดยการศึกษาของศาสนาพุทธในรูปแบบใหม่จะต้องเปิดรับให้คฤหัสถ์เข้า มาศึกษาโดยที่ไม่ต้องบวชเป็นพระภิกษุสามเณรก็ได้ ดังรูปแบบที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งได้เปิดรับ คฤหัสถ์เข้าศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาเอกแล้ว

จากข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลมาเสนอแนวทางการจัดการศึกษาของศาสนาพุทธใน 3 ระดับ คือ ระดับกว้างที่สุดได้แก่ระดับการวางนโยบาย (Strategic) ระดับกลางที่เน้นเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น คือ ระดับยุทธศาสตร์ (Tactical) และระดับปฏิบัติการ (Operational) อันเป็นระดับย่อยที่สุดและผู้วิจัยถือว่าสำคัญ ที่สุด เพราะเป็นเงื่อนไขสุดท้ายที่จะทำให้การปฏิรูปต่างๆ อย่างบรรลุสัมฤทธิ์ผล ซึ่งในการปฏิรูปการศึกษา ของศาสนาพุทธนั้นจะต้องใช้แนวความคิด 3 ประสาน คือ “ประสานคน ระบบ และบริบทที่เกี่ยวข้อง” คนคือ พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไปซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเริ่มต้น ต่อจากนั้นต้องกำหนดระบบ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนเป็นไปตามกรอบหรือระบบที่วางไว้ แล้วต้องปรับรื้อบริบทหรือ สภาพแวดล้อมให้มีส่วนสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาของศาสนาพุทธให้สัมฤทธิ์ผลด้วย

ในระดับนโยบายผู้วิจัยได้เสนอนโยบายในการจัดการศึกษาสงฆ์ในรูปแบบใหม่ไว้ 10 ประการ คือ

- 1) มุ่งสร้างศาสนทายาทคุณภาพทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์
- 2) มุ่งเน้นใช้การศึกษานำหน้าการปกครอง
- 3) ยกระดับและให้ความสำคัญกับวิปัสสนากรรมฐาน
- 4) มุ่งความทั่วถึงทางการศึกษา
- 5) เพิ่มบทบาทด้านการศึกษาต่อประชาชน
- 6) แสวงหาความร่วมมือทั้งจากภายในและภายนอก
- 7) ปรับปรุงระบบโครงสร้างภายในองค์กรศาสนาพุทธให้ทันสมัย
- 8) พัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
- 9) พัฒนาคณาจารย์ทุกระดับและทุกฝ่ายของศาสนาพุทธให้มีคุณภาพ
- 10) พัฒนาการศึกษาศาสนทายาทให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของโลก

ส่วนในระดับยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยได้เสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของศาสนาพุทธไว้ 5 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษาของศาสนาพุทธ โดยให้มีการศึกษาวิจัย กำหนดรูปแบบในการบริหารจัดการศึกษาของศาสนาพุทธที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ปรับกระบวนการจัดการศึกษาของศาสนาพุทธทั้งระบบ ทั้งโครงสร้างการบริหาร หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การได้ผลประเมิณผล และนาระบบประกันคุณภาพเข้ามาใช้ในระบบการศึกษาของศาสนาพุทธ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เร่งสร้างศาสนทายาททั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์โดยใช้การศึกษานำหน้าการปกครอง และเน้นกระจายการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ทั่วถึงทั้งฝ่ายบรรพชิตและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 รณรงค์ ปลุกจิตสำนึกของพระสังฆาธิการในทุกระดับชั้น ให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กับพระภิกษุสามเณรและประชาชน และระดมทุนระดมกำลังพร้อมทั้ง กระจายทุนกระจายกำลังเพื่อจัดการศึกษาของศาสนทายาท

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ปรับกลไกทางการบริหารจัดการภายในองค์กรศาสนทายาทให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

ซึ่งนโยบายและยุทธศาสตร์ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้ จะสามารถแก้ไขจุดอ่อนทางการศึกษาของคณะ สงฆ์ที่กล่าวมาแล้วได้

ในระดับปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นระดับที่มีความสำคัญมากที่สุด การศึกษาของศาสนทายาทในสังคมไทยยุคปัจจุบัน จะต้องมีการรื้อระบบปรับปรุงโครงสร้างใหม่ทั้งหมดเพื่อให้การปฏิรูปการจัดการศึกษาของศาสนทายาทเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการที่จะให้การจัดการศึกษาของศาสนทายาทดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศาสนทายาทมีความจำเป็นจะต้องจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาของศาสนทายาทในทุกระบบชั้น ควรที่จะมีภาระหน้าที่อยู่ในกรอบดังนี้

1) กำหนดนโยบาย แผน แผนงานและโครงการสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาของศาสนทายาททั้ง ระบบให้ชัดเจน ทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ

2) ส่งเสริมการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรทางศาสนา ทั้งในระดับผู้บริหารระดับปฏิบัติการ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารและการจัดการงานด้านการศึกษาของศาสนทายาทเพื่อให้องค์กรศาสนทายาทเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา และทำให้สถาบันสงฆ์เป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจและมีประสิทธิภาพ

3) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรด้านพุทธศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของหลักสูตรและการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลอย่างสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

4) กำหนดมาตรฐานทางการศึกษา และกำกับดูแลการจัดการศึกษาของศาสนทายาทในทุกระดับให้ เป็นไปตาม เกณฑ์มาตรฐานที่ศาสนทายาทกำหนด

5) จัดให้มีการพัฒนาศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณร แม่ชี ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน เพื่อให้ สามารถทำหน้าที่เผยแผ่ให้การศึกษาพระพุทธศาสนา และพัฒนาจิตใจพุทธศาสนิกชนได้อย่างแท้จริง รวมทั้ง ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของศาสนทายาทอย่างเป็นเครือข่าย เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จนถึงระดับโลก รวมทั้งการยกระดับคุณภาพ การศึกษาของศาสนทายาทให้เป็นที่ยอมรับ

6) จัดให้มีหน่วยงานกลางหรือศูนย์ส่งเสริมด้านการวิจัยและผลิตตำราทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการ เผยแพร่ความรู้ผลการวิจัยและการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ชีรศาสตร์. **เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: กองศาสนศึกษา กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2539.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). **พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533.
- พินสุดา สิริรังศรี. **“ความสำเร็จของวัดจองคำ : การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลีดีเด่น”**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547.
- พินสุดา สิริรังศรี. **วัดจองคำ อำเภอท่าว จังหวัดลำปาง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลีดีเด่น**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, 2548.
- มานพ นักการเขียน. **พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.

เป้าหมายและชีวิตตามช่วงวัยตามแบบสุภาษิตล้านนา

GOAL AND LIFE ACCORDING TO AGES RANGE IN LANNA PROVERB

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์*

Somchan Sripraschayanon

พระมหาเกียรติ วรกิติ**

Phramahakeerati Warakitti

ปาณิสรา เทพรักษ์***

Panissara Theprak

บทคัดย่อ

ชีวิตตามวัฒนธรรมช่วงวัยตามแบบสุภาษิตล้านนาจากการขัดเกลาทางสังคมและเป็นวิถีชีวิตที่บ่งบอกถึงเป้าหมาย กิจกรรมและการปฏิบัติตามช่วงวัยสามารถแบ่งเป้าหมายชีวิตได้ 3 ช่วงวัย คือ ปฐมวัย วัยแรกเริ่มแห่งมนุษย์ที่มุ่งเน้นความสุข ความสนุกสนาน ตระหนักความสุขจากตนเองมากกว่าคนอื่น ช่วงมัชฌิมวัย เป็นช่วงชีวิตที่ต้องการความมั่นคง ตั้งตนชอบ แสวงหาความสุขที่เป็นทิฐิธรรมมีกัตถะประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ขยันหมั่นเพียรที่จะแสวงหาทรัพย์สินเพื่อประโยชน์สุข และช่วงปัจฉิมวัย เป็นช่วงวัยที่จะต้องเข้าใจสังขารตามหลักสามัญลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ตั้งตนและแสวงหาความสุขในเบื้องต้นด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาในการพัฒนาตนเองให้เข้าใจถึงแก่นแท้แห่งชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา มุ่งหวังความสุขในสัมปรายภพเบื้องต้นอันมีสวรรค์และปรมัตถะภพคือการสิ้นสุดแห่งอาสวะกิเลสเพื่อนำตนเข้าสู่บรมสุขอันเป็นดินแดนแห่งพระนิพพานต่อไป

คำสำคัญ: เป้าหมายและชีวิต, ช่วงวัย

ABSTRACT

Life according to culture ages in Lanna proverbial way that were creative from socialization and indicated the ways and goals of life. Activities and practices for adulthood able to divide life goals into 3 age groups as: the primary age, the early childhood of human beings that focus on

* อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** เลขาธิการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

happiness, fun, and realization of happiness from yourself more than others. The middle age requires stability life and seek happiness on Dhatadhammikatha (The Present Happiness), to be diligent seeking property for the happiness to yourself, family and society . And the last age, this age range you must understand the truth of life according to characteristics of existence as anicca (Impermanence) dukkha (Suffering) anatta (Soullessness) . Taking up yourself for happiness in the future by giving observe the precepts and mental development to understand the essence of life by wisdom. Looking forward to happiness in the foreground that is heaven and at the end of desire into the bliss which is land of Nirvana.

Keywords: Goal and Life, Ages Range

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาชีวิตย่อมเกิดความสงสัยและตั้งคำถามว่า “ชีวิตคืออะไร” “ชีวิตมาจากไหน” “เป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตคืออะไร” และ “แก่นแท้ของชีวิตต้องการอะไร” ประเด็นคำถามเกี่ยวกับชีวิตและเป้าหมายอันสูงสุดที่มนุษย์พึงแสวงหาต่างขึ้นอยู่กับเหตุ ปัจจัยแต่ละบุคคลที่จะให้คุณค่าชีวิตอย่างไร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้กล่าวว่า สิ่งที่เกิดประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง เป็นสิ่งปรารถนา เป็นที่ต้องการและควรจะมี ควรจะเป็น ควรจะได้ เรียกว่า “คุณค่า” ส่วนคำว่า “คุณค่าชีวิต” หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสมและบรรลุเป้าหมาย ตั้งบนบรรทัดฐานของสังคมและเอื้ออำนวยประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น มนุษย์ย่อมประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีจุดหมายของชีวิตที่เรียกว่า “ปรัชญาชีวิตหรืออุดมคติ” ที่เป็นจินตนาการบนเกณฑ์แห่งความดีงามและเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ต้องการ หากได้แล้วย่อมไม่ต้องการสิ่งใดอีก นอกจากนั้น นักวิชาการต่างให้ความสนใจและใช้ทฤษฎีของมาสโลว์ (Abraham Maslow) ว่าด้วยพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ตามลำดับชั้นออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Need) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการในเรื่องของอากาศ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2. ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต (Safety and Security Need) ได้แก่ ความต้องการอยู่อย่างมั่นคง และความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Need) ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องของความรู้ ความสามารถ และความสำเร็จของบุคคล

5. ความต้องการ การประสพความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Need) ตามหลักความเชื่อทางด้านศาสนาที่คอยพร่ำสอน อบรมให้มนุษย์ได้ตระหนักเห็นคุณค่าและเป้าหมายของชีวิต ประพฤติปฏิบัติ

คนที่เอื้ออำนวยประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น และสื่อผ่านเป็นวัฒนธรรมทางสังคมเป็นสมาชิกคำพึงเพียรในการปลุกฝังให้ทุกคนได้รู้และเข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักความเชื่อและคตินิยมทางสังคมวัฒนธรรมล้านได้หล่อหลอมความเชื่อที่ยึดถือเป้าหมายชีวิตตามช่วงวัย เพราะเชื่อว่าแต่ละวัยช่วงวัยมีเป้าหมายอย่างและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัยไหน ช่วงไหนของชีวิตว่ามนุษย์มีเป้าหมาย เพื่อจะได้อะไรและเข้าใจช่วงวัยที่มีการประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเข้าใจสัจธรรมอันแท้จริงของชีวิตต่อไป

ความหมายของชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นเกี่ยวกับชีวิตและชีวิตหลังความตายว่าเป็นอย่างไร อะไรคือเป้าหมายและคุณค่าของชีวิต เพื่อให้รู้ถึงจุดเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ วิธีการดำเนินชีวิตให้เกิดคุณค่าและรู้สภาพความเป็นจริงแห่งสัจธรรมอันเป็นหนทางแห่งความสุข ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาได้อธิบายเรื่องความจริงของชีวิตเพื่อสอนให้มนุษย์เข้าใจความจริง 4 ประการที่เรียกว่าอริยสัจ ที่มนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมประสบกับความทุกข์อย่างหนึ่งไม่พ้น แม้มนุษย์จะบอกว่าชีวิตเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข แต่ความสุขที่เข้าใจนั้นล้วนแต่เป็นความทุกข์หาใช่สุขที่แท้จริงที่เป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ที่เรียกว่า “ภาวะแห่งนิพพาน” ทำให้จุดเป้าหมายของชีวิตคือการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์จากระดับการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคล¹

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชีวิต” ที่มีการแสดง ความหมายไว้หลายนัย ได้แก่ คำว่า ชีวิต ในว่า ชีพ. ชีวิต: คือ ความเป็นที่ตรงข้ามกับความตาย การดำรงชีวิตอยู่ มีลมหายใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เราเรียกกันว่า “มีชีวิต” ทุกชีวิตจะสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้โดยอาศัยช่องทางเรียกว่า “ทวาร” หรือ อายตนะภายใน 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ² ส่วนคำว่า ชีวิตในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Life หมายถึง กลุ่มสิ่งมีชีวิต คือ พืช สัตว์ คน³ และความเป็นอยู่ความเป็นไปของพืช สัตว์ และคนนั่นเอง⁴

พุทธทาส อธิบายว่า ชีวิตในแง่วัตถุมืดมีความหมายอีกอย่างหนึ่งและในแง่จิตใจชีวิตก็มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง ถ้ามองในแง่ธรรมะสูงสุดก็มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง แต่โดยทั่วไปๆ ชีวิตคือความไม่ตาย ยังมีอยู่ตามรากศัพท์บาลี “ชีวิต” มาจากรากศัพท์ “ชีวะ” แปลว่า อยู่หรือเป็นอยู่บวกกับ “อิต” บัจฉัยกลายเป็น “ชีวิต” เป็นไวพจน์ (Synonym) ของคำว่า “วิหาร” ซึ่งแปลว่าอยู่หรือเป็นอยู่เช่นเดียวกัน เช่นคำว่า “พรหมวิหาร”

¹ คุณ โทษณ์ (รองศาสตราจารย์), พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537), หน้า 5.

² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. อ้างในพระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, ดร. (ชัยยันต์ จตุตถาโย), “พุทธศาสนา: ปรัชญาแห่งชีวิต”, MBU Education Journal : Faculty of Education Mahamakut Buddhist University, Vol. 3 No. 2, (July – December, 2015): 27-28.

³ Oxford Advanced Learner's Dictionary, 1988, p. 488.

⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556), หน้า 383.

(เป็นอยู่อย่างพรหม) และคำว่า “จร” ซึ่งแปลว่า ความประพศติ หรือการดำเนินชีวิต (จร+อัย=จรีย) นอกจากนี้ยังอาจแปลว่าความเป็นไป การดำเนินเคลื่อนไหว ซึ่งกับกันข้ามกับคำว่าหยุด นิ่งไม่เคลื่อนไหวหรือตาย⁵

จากนิยามข้างต้น ชีวิตคือความเป็นอยู่ที่ตรงข้ามกับความตาย หากไม่มีลมหายใจหรือถ้าไม่สามารถเป็นอยู่ได้ เราก็จะเรียกว่าเขา “เสียชีวิต” ซึ่งเมื่อถึงจุดดังกล่าวชีวิตนั้นๆ ก็จบสิ้นจากภพชาตินี้ เป็นการยุติกิจกรรมทุกอย่างในภพชาติปัจจุบันและเริ่มต้นเวียนไปสู่ภพชาติใหม่⁶

พุทธศาสนามองสิ่งทั้งหลายล้วนเกิดจากการมีส่วนประกอบต่างๆ มารวมกันและมีความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยกัน และเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปได้ ส่วนประกอบต่างๆ เหล่านั้นไม่สักแต่จะมา “กองรวม” กัน แต่ต้องมีความเชื่อมโยง ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันและกัน ด้วยเหตุแห่งชีวิตที่ดำรงอยู่ด้วยการประกอบของส่วนต่างๆ ทางพระพุทธรศาสนาจึงถือว่าตัวตนที่แท้จริงของชีวิตนั้น “ไม่มี” เพราะถือว่าส่วนประกอบแต่ละส่วนนั้น แท้จริงแล้วก็ไม่ได้มีตัวตนของมันจริงๆ เป็นแต่เพียงการประกอบกันเข้าอย่างเหมาะสมของส่วนต่างๆ เท่านั้น ถ้าจะอุปมาชีวิตก็เปรียบได้เช่นเดียวกับรถ ที่เกิดจากการนำส่วนประกอบอื่นๆ มารวมกันเข้า โดยที่แต่ละส่วนมีความเกี่ยวเนื่อง เชื่อมโยงกันและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ รถจึงเป็นเพียงแต่การประกอบชิ้นส่วนต่างๆ ที่มีลักษณะความสัมพันธ์กับส่วนประกอบเหล่านั้น เมื่อใดที่แยกส่วนประกอบทั้งหมดออกจากกัน สิ่งที่เราเรียกว่า “รถ” ก็ไม่มี เป็นเพียงแค่ส่วนประกอบละชิ้นเท่านั้น หากใช้รถและส่วนประกอบแต่ละชิ้นนั้นย่อมมีส่วนประกอบย่อยของมันอีกต่างหาก ดังนั้น ชีวิตตามหลักพระพุทธรศาสนาจึงเป็นการประชุมหรือการประกอบของส่วนต่างๆ ของขั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ และถูกปรุงแต่งด้วยธาตุ 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ทำให้เกิดชีวิตที่เรียกว่า รูปและนาม

คุณค่าและเป้าหมายของชีวิตตามหลักพระพุทธรศาสนา

คุณค่าและเป้าหมายของชีวิตตามหลักทางพระพุทธรศาสนาเป็นการบำเพ็ญประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม⁷ ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ไม่ก่อความเดือดร้อน มีเป้าหมายและทิศทางที่ดี แม้จุดหมายของชีวิตจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสุข แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล รู้จักการกำหนดทิศทางหรือวางแผนการดำเนินชีวิตให้ตรงตามเป้าหมายตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติของชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมคติ ไว้ว่า “จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และความจริงทางใดทางหนึ่งที่มีมนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน”⁸

⁵ พุทธศาสนิกฯ, **อาณาปณสติกวณาสมบูรณ์แบบ**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2535), หน้า 182.

⁶ หลักสูตรหมวดศึกษาทั่วไป (General Education), **ความจริงของชีวิต Meaning of Life**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2557), หน้า 7.

⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 603-604.

⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556), หน้า 1422.

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมคติ ไว้ว่า “จุดหมายสูงสุดที่บุคคลหรือสังคมมุ่งบรรลุถึง”⁹

เป้าหมายสูงสุดของชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการมากที่สุด เมื่อได้สิ่งนี้แล้วไม่ต้องการสิ่งใดอีก สำหรับปัญหาว่าคนเราเกิดมาเพื่ออะไร อะไรคือคุณค่าของชีวิต หรืออะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ อะไรคือสิ่งที่น่าพึงปรารถนาที่สุดสำหรับชีวิต อะไรคือสิ่งที่ประเสริฐที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหา ปัญหาเหล่านี้มีคำตอบหลายลัทธิด้วยกันทั้งทางปรัชญาและศาสนา¹⁰ ซึ่งแต่ละทัศนะมีเหตุผลที่แตกต่างกัน กระนั้น ศาสนาทุกศาสนาล้วนแต่สอนตรงกันว่าชีวิตเป็นเรื่องที่เราจะต้องรับผิดชอบด้วยตัวของเราเอง แม้ศาสนาแบบนับถือพระเจ้าก็สอนเพียงว่าพระเจ้าทรงเป็นได้เพียงแค่อำนาจใจแก่เราเท่านั้น ส่วนความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิตเป็นเรื่องเราโดยแท้ไม่เกี่ยวกับพระเจ้าอย่างใดทั้งสิ้น ศาสนาที่ไม่สอนเรื่องพระเจ้าอย่างเช่นพุทธศาสนายิ่งสอนชัดว่าตัวเรานั้นเองคือผู้จะบันดาลให้ชีวิตของเราเป็นอย่างนั้นอย่างนั้น”¹¹ จากคำกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าศาสนาทุกศาสนา สอนว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีเป้าหมายของชีวิตและมีคุณค่าก็ต่อเมื่อทำเป้าหมายของชีวิตให้สำเร็จ

พุทธศาสนาสอนเรื่องความจริงของชีวิตและสอนให้มนุษย์เข้าใจถึงความจริง มองมนุษย์เกิดมามีอ้อมประสพความทุกข์อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น แม้บางคนจะบอกว่าชีวิตเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข แต่ความสุขที่เข้าใจกลับล้วนแล้วแต่เป็นทุกข์ ดังนั้นจุดหมายของชีวิตชั้นสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้หลุดพ้น¹² ความหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตและ จุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นการดำเนินชีวิตให้บรรลุโยชน์ 3 ระดับ

1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ เป็นประโยชน์สุขในปัจจุบันที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและสังคม เรียกว่า ทรัพย์ภายนอก ได้แก่ การมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค อายุยืน มีเงิน มีงาน มีอาชีพ สุจริต พึ่งตนเองได้ มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นที่ยอมรับของวงศ์ตระกูล และอื่นๆ นอกจากนี้ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์หรือทิฏฐธัมมิกัตถะสังวัตตนิกรธรรม¹³ เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนามีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม 3) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักคบมิตรที่ดี เสวนาและศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา 4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม รู้จักการเลี้ยงชีวิต แต่พอดีมิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

⁹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย (ฉบับราชบัณฑิตยสถาน), พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2540), หน้า 45.

¹⁰ วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้นกับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2532), หน้า 12.

¹¹ สมภาร พรหมทา, มนุษย์กับศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, 2546), หน้า 44.

¹² คุณ โทชนันท์, พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, หน้า 164.

¹³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 138.

2) **สัมปรายิกัตถะ** เป็นประโยชน์ในเบื้องต้นและเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิตทั้งทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ เกิดจากการสั่งสมความดี การพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้ปลอดโปร่งงอกงาม เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม ประพฤติตนในศีลธรรม ใช้ทรัพย์ภายนอกเพื่อสั่งสมเป็นทรัพย์ภายในเพื่อนำไปใช้ในโลกลูกหลังจากสิ้นชีวิตลง การดำเนินชีวิตจากการแสวงหาความสุขแก่ตนเองในปัจจุบันให้ครบถ้วนแล้ว บุคคลควรแสวงหาหลักประกันในอนาคตภายหน้า ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสแสดงถึงเหตุเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในทางที่ดีงาม สร้างสมสิ่งที่มีความเกื้อกูลต่อบุคคลไว้ในกาลข้างหน้า อันหมายถึงวันหน้า เดือนหน้า ปีหน้า ตลอดถึงชาติหน้าและชาติต่อไปในภายหน้า

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง ได้กล่าวไว้ว่า สัมปรายิกัตถสังวัตตนิคกรรม 4 เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องต้นหรือธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย ได้แก่ สัทธาสัมปทา สีลสัมปทา จาคสัมปทา ปัญญาสัมปทา¹⁴

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมปรายิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ในภายหน้าหรือประโยชน์ในภพหน้า สัมปรายิกัตถะ หมายถึงคุณธรรมที่จะเป็นเหตุให้มี ความสุขในภพหน้าชาติหน้า โดยนัยหมายถึงคุณธรรมที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามในภพภาคหน้า ในโอกาสข้างหน้า เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัมปรายิกัตถประโยชน์ มี 4 ประการ คือ สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล จาคะสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจาคะ และปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา¹⁵

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่ของการดำเนินชีวิตที่ดีไว้ 4 อย่าง คือ 1) ศรัทธา ความเชื่อความมั่นใจในปัญญา คุณธรรม และความเพียรพยายามของมนุษย์ ความตั้งงามสูงสุดได้ตามกฎธรรมดาสากลแห่งเหตุผล และมนุษย์สามารถสร้างสังคมที่ตั้งงามด้วยธรรม 2) ศีล การรู้จักบังคับควบคุมตนเอง ความพฤติกรรมและลักษณะความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีความเหมาะสมพอดี เกื้อกูลและความอยู่ร่วมกันด้วยดี 3) จาคะ ความสละ เอื้อเฟื้อและเกื้อกูลแก่ผู้อื่น 4) ปัญญา ความรู้ตระหนักเท่าทันความจริง มีจิตใจหลุดพ้น สามารถวินิจฉัยแยกการอันควรไม่ควรและการพัฒนาคุณธรรมได้อย่างเหมาะสม¹⁶

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูยาโณ) อธิบายว่า สัมปรายิกัตถะธรรมเป็นเหตุให้สมดังปรารถนา คือ

1. สัทธาสัมปทา เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยความเชื่อและความศรัทธาในปัญญาแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่มีคุณ คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณ

2. สีลสัมปทา เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยความประพฤติที่ตั้งงาม เว้นจากการประพฤติดื้อนเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ประพฤติตั้งงาม ประกอบด้วยกัลยาณธรรม คือ เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข สัมมาชีพ การเลี้ยงชีพชอบและศีลธรรมงามสังวร สวรรมระวังไม่ล่วงเกิน สัจจวาจา มีคำพูดที่เป็นคำสัตย์คำจริงและสติ

3. จาคะสัมปทา เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยความเสียสละ พอใจยินดีในการ ยินดีในการจำแนกแจกจ่ายทาน การอนุเคราะห์และการบูชา

¹⁴ อ.อ.อรรถก. (ไทย) 23/144/92.

¹⁵ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันนันทศีลธรรม, 2551), หน้า 1095.

¹⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า 424.

4. ปัญญาสัมปทา เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยปัญญา สามารถลด ละ สงบ บรรเทาจากกิเลสจนถึงการหลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งปวงได้ในที่สุด¹⁷

3) **ปรมัตถะ** ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต/เป็นประโยชน์อันสูงสุด รู้แจ้งสภาวะความจริงแห่งสังขาร ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตเป็นอิสระปลอดโปร่ง ผ่องใส สะอาด สว่าง สงบ หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์อย่าง ลิ้นเชิงคือ การบรรลุนิพพาน¹⁸ นอกจากการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ทั้ง 3 ระดับดังกล่าวมา พุทธศาสนายังได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์อีก 3 ด้าน ดังนี้ 1) อุตตัตถะ คือ ประโยชน์เพื่อตน การสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง ทั้งประโยชน์แก่ร่างกายและสังคมที่เป็นการส่งเสริมทรัพย์ภายนอก ประโยชน์เบื้องหน้าอันเกี่ยวข้องกับจิตใจเป็นการสร้างคุณงามความดีสั่งสมไว้เป็นทรัพย์ภายใน ประโยชน์สูงสุดคือทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ที่เรียกว่าบรรลุนิพพาน 2) ปรัตถะ ประโยชน์เพื่อผู้อื่นเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก 3) อุภยัตถะ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หมายถึงการสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมและสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดที่สำคัญของจุดหมายชีวิตในพุทธศาสนา ดังปรากฏในพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าประทานแก่พระอรหันต์ 60 รูปในการไปประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความเอ็นดูแก่โลก เพื่อประโยชน์แก่อกุศล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”¹⁹

คุณค่าและประโยชน์ของชีวิตนั้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติดีที่ปรากฏในพุทธจริยา 3 ประการ อันเป็นจริยวัตรที่ทรงบำเพ็ญภายหลังตรัสรู้แล้ว เพื่อยังประโยชน์แก่บุคคลอื่น ซึ่งพุทธจริยาประกอบด้วย

1) ญาตัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์และสงเคราะห์แก่พระญาติ มนุษย์เกิดมาย่อมมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกันทางสายเลือด ผู้เป็นญาติกันย่อมจะต้องคอยสงเคราะห์กันด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งเรียกว่า บุญพการี ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงกระทำภายหลังตรัสรู้แล้วทรงเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อเทศนาโปรดพุทธบิดาและประยูรญาติให้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก

2) โลกัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก การสงเคราะห์โลกและหมู่สัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ โดยไม่ได้จำเพาะ เจาะจงเพศวัย ไม่จำกัดฐานะ เชื้อชาติ ศาสนาและไม่จำกัดจำนวน การสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่นนั้นอาจเริ่มจากผู้ใกล้ชิด เช่น ญาติพี่น้องแล้วขยายออกไปเป็นสังคม ประเทศและโลก

3) พุทธัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์โดยฐานะพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะของพระบรมครูในการสั่งสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ทรงทำหน้าที่ของครูจวบจนวาระสุดท้าย พระพุทธองค์มีจุดมุ่งหมายเดียวคือช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์²⁰

จะเห็นได้ว่า เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์เป็นการมองประโยชน์แห่งตนเองที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขในปัจจุบัน ในการขยันหมั่นเพียรหาทรัพย์ ประหยัดอดออม คบมิตรดีและเลี้ยงชีพชอบ เมื่อความ

¹⁷ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), นิเทศธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนไตรรัตน์นาฎภาพ, 2548), หน้า 200.

¹⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า 17-19.

¹⁹ วิ. มหา. (ไทย) 4/32/40.

²⁰ ทองพูล บุญยมาลิก และคณะ, ความจริงของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2544), หน้า 128.

เปรียบพร้อมประโยชน์สุขในปัจจุบันย่อมส่งผลให้เพียรที่จะสั่งสมบุญไปสู่สภาพภูมิหน้าด้วยการมีศรัทธา รักษา ศีล ให้ทาน บริจาค และใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัยต่างๆ อย่างมีเหตุและผล เพื่อให้ไปสู่เป้าหมายอันสูงสุด คือ นิพพาน อันเป็นความสุขที่แท้จริงแห่งชีวิต

แนวทางการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

คำว่า “การพัฒนาชีวิต” อีกนัยหนึ่งเป็นการการพัฒนาตน เพื่อพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนให้ดี และเหมาะสมกว่าเดิม ตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม²¹ และการอยู่ร่วมกับสังคม เพื่อให้เกิดความผาสุก สร้างมิตรภาพทั้งระดับบุคคล ระดับสังคม และประเทศชาติ²² ซึ่งเป็นแนวทางการ สร้างสรรค์ตนเองให้ไปสู่ความไพบูลย์ งามงาม เจริญรุ่งเรืองและมีชีวิตที่มีคุณภาพ ประสบความสำเร็จด้าน หน้าที่และการงาน²³

พระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้มนุษย์ประพฤติตนให้เป็นคนดี ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรมและมี มนุษย์สัมพันธ์กันในฐานะเพื่อนร่วมโลก อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อาศัยธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เป็น สวรรค์ที่แท้จริงแห่งชีวิต ปฏิบัติตนด้วยความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน เพื่อพัฒนาความสมดุลของชีวิต จากปัจจัยภายนอกและภายใน มีสติตั้งมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองด้วยจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ ไม่ปรุงแต่ง จนก่อให้เกิดเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง

การพัฒนาตนเองตามแนวพระพุทธศาสนาจึงเป็นการบริหารจัดการจิตเพื่อการรู้แจ้งสภาวะความจริง เข้าใจ โลกและมองโลกสภาวะตามสังขธรรม โดยมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำรงชีพชอบตามหลักโอวาท ปาฏิโมกข์ ที่เป็นศาสนธรรมไปสู่เป้าหมายของชีวิต พอสรุปได้ 3 ประการ คือ

- 1) ละเว้นความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น
- 2) ประพฤติความดีทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นไปเพื่อยังประโยชน์สุข

- 3) หลักชำระจิตใจให้สะอาด การประพฤติปฏิบัติที่ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง แจ่มใสและบริสุทธิ์ หนุนส่ง ให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม เช่น การให้ทาน การสันโดษ ความมีเมตตากรุณา และการใช้ปัญญาเพื่อขจัดความ โลก ความโกรธ และความหลง อันเป็นบ่อเกิดแห่งจิตเศร้าหมองทั้งปวงให้บรรเทา เบาบาง จางหาย สูญสิ้นไป จากจิตใจ²⁴

การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นการพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ชำระจิตสะอาด สงบ สว่าง ที่ เรียกว่าไตรสิกขา คือ ศีล สมภาณี ปัญญา โดยอาจจำแนกได้ดังนี้

²¹ ไพศาล ไกรสิทธิ์, การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2541), หน้า 20.

²² วิภาพร มาพบสุข, การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา, 2550), หน้า 113.

²³ สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2548), หน้า 81.

²⁴ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ 32, (กรุงเทพมหานคร: ผลิธรรม, 2551), หน้า 579.

1. ศิล หมายถึง การพัฒนาทางด้านพฤติกรรม มนุษย์ทุกคนควรพัฒนาตนเองด้วยศิลปะ คือ การควบคุมกาย วาจาและจิตใจ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อมนุษย์พัฒนาทางด้านกาย วาจาและจิตใจย่อมสามารถประพฤติ ปฏิบัติตนด้วยเจตนาที่ดีและก่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

2. สมาน หมายถึง การพัฒนาทางด้านสภาพจิตหรือจิตใจ สมานเป็นการฝึกฝนและควบคุมจิตใจให้แน่วแน่ จดจ่อในความประพฤติดี ปฏิบัติชอบหรือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นภาวะจิตที่นิ่งสงบ ปลอดโปร่ง เบาสบาย มั่นคงและบริสุทธิ์

3. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาทางด้านปัญญาและทัศนคติที่ถูกต้อง มนุษย์สามารถฝึกฝนและพัฒนาตนด้วยปัญญา คือ การรู้เท่าทันสภาวะความจริงแห่งชีวิตและโลก โดยทุกคนมีสิทธิในการพัฒนาเท่าเทียมกัน เพราะการพัฒนาปัญญาต้องอาศัยการรักษาศีล ความตั้งมั่นและจิตใจแน่วแน่จากสมาธิสู่การพัฒนาปัญญา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขาจึงเป็นแนวทางเพื่อความหลุดพ้น เป็นการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการยกระดับทางด้านจิตใจให้สงบ สะอาดและบริสุทธิ์ โดยเริ่มจากการพัฒนาด้านพฤติกรรมในการดำรงชีพในสังคม การพัฒนาด้านจิตใจเพื่อสร้างความสมดุลทางด้านจิตและนำไปสู่การพัฒนาทางด้านปัญญา ที่ทำให้เกิดศักยภาพและประสิทธิภาพจากความสามารถและเป็นความรู้อย่างถูกต้อง มีทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อผู้อื่นและสังคม หากมนุษย์สามารถประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล สมานและปัญญาได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ ย่อมนำพาชีวิตไปสู่เป้าหมายและคุณภาพชีวิตอันสูงสุดอย่างแท้จริง

วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจากการสร้างสรรค์อย่างมีระบบระเบียบ โดยมนุษย์เกิดการซึมซับในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นและเรียนรู้ควบคู่กันไป วัฒนธรรมยังเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ศิลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียมและศักยภาพมนุษย์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น²⁵ ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่

1. แบบพฤติกรรมจากการเรียนรู้ (pattern of learned behavior) เป็นการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม ความรู้และประสบการณ์และพฤติกรรมของบุคคลที่ผ่านมา

2. สิ่งที่อยู่ร่วมกัน (shared by members of society)

3. ถ่ายทอดสืบต่อกันมา (transmitted among the member of society)

4. สร้างความพอใจแก่มนุษย์ (culture is gratifying)

5. ปรับเปลี่ยนได้ (culture is adaptive)

6. การผสานทางวัฒนธรรม (culture is integrative)

7. อุดมคติที่ยึดถือปฏิบัติ (idea form of behavior)

8. ลักษณะเหนืออินทรีย์ (super organic)

หน้าที่ของวัฒนธรรม ได้แก่

1. กำหนดรูปแบบของสถาบัน

²⁵ จ้างง อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540), หน้า 13.

2. กำหนดบทบาทความสัมพันธ์และพฤติกรรมมนุษย์
3. ความคลุมเครือ
4. เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แสดงความแตกต่างแต่ละสังคม
5. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในสังคม
6. ปัจจัยในการสร้างและหล่อหลอม
7. สมาชิกแต่ละสังคมตระหนักความหมาย²⁶

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม เป็นพลังที่ยึดเหนี่ยวในองค์ประกอบ ของสังคม เป็นประจักษ์ฐานของบุคคลและกลายเป็นที่ยอมรับในการประพฤติปฏิบัติ เป็นแบบแผน ระบบที่มีการจัดระเบียบหรือสัญลักษณ์แก่การปฏิบัติของบุคคลและเป็นแบบแผนที่ยอมรับเป็นสถาบันในระบบสังคม²⁷

นอกจากนั้น วัฒนธรรมเป็นหนทางและแบบแผนทางด้านพฤติกรรมที่เพื่อสนองความต้องการจำเป็น (needs) ในการเอาชีวิตรอดของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานของชีวิต โดยทั่วไปมนุษย์มีความต้องการที่จำเป็นอยู่ 3 ประการคือ

1) ความต้องการวัตถุดิบของเครื่องใช้ต่างๆ (biological needs) เช่น ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวก

2) ความต้องการทางสังคม (social needs) ที่มีรากฐานจากชีวภาพ เช่น การให้กำเนิดลูกหลานที่ต้องใช้การขัดเกลาและการดำรงชีพด้วยผู้อื่น ทำให้มนุษย์ต้องมีการการจัดระเบียบเพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน การแบ่งงานเพื่อเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (social organization)

3) ความต้องการด้านจิตใจ (psychological needs) เพื่อการอยู่รอดมนุษย์จำเป็นต้องมีความชาญฉลาดเหนือกว่าสัตว์อื่น โดยการเรียนรู้และจัดการสิ่งต่างๆ ที่ตนไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ครอบครัวยุติธรรม ภัยไข้เจ็บ ความตาย ความลึกลับ การขจัดปัญหาต่างๆ จำเป็นต้องมีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดระบบความเชื่อ (ideology)²⁸

วรรณกรรมล้านนาเป็นการถ่ายทอด การแสดงภาพลักษณ์ การสร้างจิตสำนึก คุณค่าที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต อีกทั้งยังมีคติธรรม แง่คิดที่สอดแทรกและเป็นแนวทางการปฏิบัติอันเกิดจากความภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านทางวัฒนธรรม ประเพณีของชาวล้านนาในโบราณกาลผ่านวัฒนธรรมด้วยถ้อยคำที่เรียกว่า “สุภาษิตหรือภาษิต” ซึ่งเป็นคำที่กล่าวขานสืบทอดกันมาช้านาน มีความหมายเชิงคติ และใช้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย ภาคเหนือเรียกสุภาษิตว่า “ภาษิตล้านนา” และสุภาษิตเป็นคำกล่าวที่ดัดงาม สอนสั่งและชี้ให้เห็นสัจจะแห่งชีวิต²⁹ เป็นคำสอนเตือนสติแบบวาทยาท (Rhetorical Devices) ที่ใช้ถ้อยคำที่เป็นศิลปะในการสื่อความหมาย³⁰ จากบรรพบุรุษได้อบรม สอนสั่ง ขัดเกลา ปลูกฝังคุณธรรมแก่บุคคลทุกเพศ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16 – 19.

²⁷ สุเทพ สุนทรภัสร์, ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535), หน้า 100.

²⁸ งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 46 – 47.

²⁹ บุปผา ทวีสุข, คติชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 94.

³⁰ ประภาศรี สีหอำไพ, วัฒนธรรมทางภาษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 365.

ทุกข์มาอย่างยาวนาน และมีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติและวิถีชีวิตในสังคมอย่างมาก ดังนั้น ภาษิตลำนานาจึงเป็นการถ่ายทอดและแสดงอัตลักษณ์เฉพาะที่ทรงคุณค่า สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่สอดแทรกคติสอนใจ แนวทางการปฏิบัติ และสิ่งดีงามที่ได้สืบสานผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นวาทยบายในการสั่งสอนเตือนสติและปลูกฝังค่านิยมที่มีแบบแผนการประพฤติปฏิบัติแบบตนเอง

แนวทางและเป้าหมายชีวิตตามภาษิตลำนานา

แนวทางและเป้าหมายชีวิตมนุษย์ที่มุ่งประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์สุขในภพหน้าและประโยชน์สุขอันสูงสุด ด้วยการฝึกฝน พัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดปัญญา เข้าใจ เรียนรู้และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างผาสุก โดยการเรียนรู้และปฏิบัติตามวัฒนธรรมทางสังคมที่ได้ขัดเกลาเป็นรูปแบบ ระเบียบ บรรทัดฐาน คุณค่า การสั่งสอนในรูปแบบต่างๆ จากการรวบรวมความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ ภาษิตเป็นวัฒนธรรมที่ชาวลำปางได้สร้างสรรค์ร้อยเรียงเป็นถ้อยคำทั้งเป็นร้อยแก้วและร้อยกรองที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์วิถีชีวิตของชุมชนและปลูกฝังค่านิยมแก่อนุชนให้เรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นของวัฒนธรรมตนเอง อย่างไรก็ตาม ภาษิตลำนานาถือได้ว่าเป็นถ้อยคำที่แฝงด้วยปรัชญาอันเป็นสารัตถะแห่งชีวิต ที่ร้อยเรียงแนวทางและคุณค่าบุคคลตามช่วยวัย ดังใจกลลำนานา ที่ว่า

“สิบปี อาน้ำบ่หนาว (อายุสิบปี อาน้ำเย็นได้ ไม่หนาว)

ซาวปี แอ้วสาวบ่กาย (อายุยี่สิบ จีบสาวไม่มีเบือ)

สามสิบปี บ่หนายสงสาร (อายุสามสิบ วยจรรจ้ไม่สนใจสิ่งใดนอกจากตัว)

สี่สิบปี ยะการเหมือนฟ้าผ่า (อายุสี่สิบ ตั้งหน้าตั้งตาทำงาน ตั้งตัว)

ห้าสิบปี สาวน้อยด่าบ่เจ็บใจ (อายุห้าสิบ โดนด่าก็ยังไม่เจ็บ สุขุม)

หกสิบปี ไอเหมือนฟานโขก (อายุหกสิบเจ็บออกแอด ไอเสียงเหมือนกวางชนกัน ฟาน=กวาง)

เจ็ดสิบปี บะโฮกขึ้นเต็มตัว (อายุเจ็ดสิบ ผิดตกกระ เป็นปุ่มเต็มตัว)

แปดสิบปี ไคหัวเหมือนไห (อายุแปดสิบ หัวเราะก็ดูเหมือนร้องไห้)

เก้าสิบปี ไช้กะต่าย บ่ไช้กะต่าย (อายุเก้าสิบ ร่อแร่ ป่วยไม่ป่วยก็เป็นตายเท่ากัน)

ร้อยปี บ่ต่ายกายเป็นละอ่อน (อายุร้อยปีหากไม่ตาย ก็มีลักษณะการดูแลเหมือนเด็ก)

จะเอาอันใด ไปบ่ได้สักอย่าง (ถึงเวลาตายก็ไปแต่ตัว เอาอะไรไปไม่ได้) บ่สวะบ่วาง บ่หายหม่น เสร้า (หากยังไม่ละ ไม่ปล่อยวาง ก็ไม่มีสุข) กำบ่ากำ เล้าไว้มาเมิน (คนโบราณเขาสั่งสอนมาเยี่ยงนี้แล)³¹ ปรัชญาชีวิตตามวิถีภาษิตลำนานาที่กล่าวขานแนวทางชีวิตและเป้าหมายช่วงวัยของมนุษย์ เด็กอายุ 10 ปี มีร่างกายที่เข้มแข็ง มีพลังมากจนไม่รู้สึกร้อนหนาวเวลาอาบน้ำ พออย่างก้าววัยรุ่นอายุ 20 ปี เริ่มมีความสนใจเรื่องความรัก ความใคร่และสิ่งเร้าโรมใจ เมื่ออายุ 30 ปี ยังมีความรู้สึกที่ว่าชีวิตต้องการความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในโลกียสุข พออายุ 40 ปี ทำงานหนักเพื่อสร้างเนื้อ สร้างตัว สร้างครอบครัวให้เพียงพอพร้อม อายุ 50 ปี ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามากมาย ไม่ให้ความสนใจเรื่องเล็กๆ น้อยๆ พอมีใครดุด่าข่มขู่ไม่รู้สึกอะไร โดยเฉพาะผู้หญิงหรืออีกความหมาย อาจจะหมายเอาว่าไคแก่อยากกินหญ้าอ่อน พออายุ 60 ปี เข้าสู่วัยชรา เริ่มมีโรคประจำตัว เวลาไอเสียงเหมือนกวางชนกันฟาน อายุ 70 ปี โรคครุมเร้า ผิดเป็นปุ่มเต็มตัว อายุ 80 ปี สังขารเริ่ม

³¹ อรทัย เจียมดำรง, สุขภาพจิตดี...ด้วยวิถีลำนานา, (เชียงใหม่: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2559), หน้า

โรยราอย่างเห็นได้ชัดจน ผิวหน้าที่เคยสดใส สวยงามเริ่มเหี่ยวยุบ เวลาหัวเราะดูคล้ายกับร้องไห้ อายุ 90 ปี ชีวิตป่วยง่ายหรือแม้ไม่ป่วยก็ตายได้ อายุ 100 ปี สังขารเสื่อมมาก สมองซ้ำต้องมีคนคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เหมือนเด็กที่ต้องการคนคอยดูแลเอาใจใส่

นอกจากโถงที่เป็นภาสิตล้นนาบงบอกการเปลี่ยนแปลงแห่งชีวิต เป้าหมายและคุณค่าของมนุษย์ แล้ว ในทางกลับกันเป็นการสอดแทรกถึงการพัฒนาดนในแต่ละช่วงวัย ย้ำเตือนสติให้ดำรงอยู่ในความไม่ประมาท กาลเวลาย่อมเหาะผลาญและทำร้ายช่วงอายุไปอย่างรวดเร็ว บางคนดำรงตนมิชอบทำให้ตายจากสังขารไปก่อนวัยอันสมควร ดังภาสิตที่ว่า “เวลาที่ผ่านไปเราทำอะไรอยู่” และ “อะไรคือสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตที่ควรทำแต่ยังไม่ได้กระทำ” ว.วชิรเมธี ได้เสนอแนะแนวทางการดำรงชีวิตที่ดีที่สุด คือ

ไม่ประมาทในชีวิต ว่าชีวิตจะยืนยาว

ไม่ประมาทในวัย ว่ายังหนุ่มสาว

ไม่ประมาทในสุขภาพ ว่ายังแข็งแรงอยู่

ไม่ประมาทในเวลา ว่ายังมีอีกมาก

ไม่ประมาทในธรรม ว่าเอาไว่ก่อน วันหลังค่อยสนใจ³²

การดำรงอยู่ในความไม่ประมาทในวัยจึงเป็นการค้นหาเป้าหมายที่แท้จริงว่าความสุขที่แท้จริงคืออะไร อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าที่สุด อย่าดำรงตนแบบไร้ทิศทาง เช่นคำกล่าวที่ว่า “คนหนุ่มผ่องตางหน้าอย่างมีความหวัง..คนเฒ่าผ่องตางหลัง ด้วยความเสียดาย” (คนหนุ่มสาวมองไปข้างหน้าอย่างมีความหวัง..คนเฒ่ามองกลับไป ข้างหลังด้วยความเสียดาย)

เป้าหมายและคุณค่าชีวิตตามช่วงวัยมนุษย์ตามภาสิตล้นนาข้างต้น บ่งบอกให้ทราบถึงเป้าหมายและคุณค่าของชีวิตที่ตามช่วงวัย สามารถจำแนกเป้าหมายและคุณค่าตามวัยได้ 3 ช่วง คือ

1. ช่วงปฐมวัย อายุระหว่าง 10 – 39 ปี เป็นช่วงแห่งชีวิตที่มีความต้องการทางด้านร่างกาย (Basic Physiological Need) เป็นความต้องการพื้นฐานที่สำคัญต่อชีวิต เป็นช่วงชีวิตที่มีการแสวงหาความรู้ การต่อสู้ที่ดิ้นรนเอาตัวรอด ต้องการความรักและความพึงพอใจในเพศเดียวกันและตรงกันข้าม สนุกสนาน รื่นเริง มัวเมาและเพลิดเพลินในการกิน เที่ยว สนใจเหตุการณ์ที่ทันสมัย เช่น แหล่งท่องเที่ยว สถานบันเทิงฯลฯ หมกหมุ่นโลกแห่งมายา จินตนาการมากกว่าปฏิบัติ สือติดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทันสมัยตามยุคเทคโนโลยีและดิจิตอล เป้าหมายและชีวิตจึงเป็นวัยแห่งความสนุกสนาน ขาดความหยิ่งคิด หลงระเริงในวัย ขอบโลกเลียนพฤติกรรมทางสังคม ให้ความสำคัญตนเองมากกว่าผู้อื่น ทรนงตน หยิ่งยโสและโอหัง แสวงหาความสุขแบบโลกีย์สุขทางตา หู จมูก ลิ้นและกาย จิตใจเต็มเปี่ยมด้วยความอยาก ตระหนักรู้และเล็งเห็นคุณค่าตามวัฒนธรรมทางสังคมมากกว่าวัฒนธรรมทางธรรม มุ่งความสุขจากการเสพ การสะสมและการเก็บ แสวงหาผลประโยชน์ที่ก่อให้เกิดความสุขในปัจจุบันมากกว่าอนาคต ไม่ตระหนักรู้และคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรม ขาดความมีเหตุและผล ประมาทและใจร้อน ช่วงปฐมวัยแห่งชีวิตเป็นช่วงแห่งการพัฒนาตนที่ดี หากบุคคลใดได้อบรม บ่มนิสัยดีแล้ว ย่อมเหตุผลได้เมื่อก้าวไปสู่ขัณภูมิวัย ที่ต้องการความก้าวหน้าในชีวิต ครอบครัวและสังคม

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

2. ช่วงมัชฌิมวัย อายุระหว่าง 40 – 60 ปี การประพัตติตนให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น ถือได้ว่าหัวใจของคุณค่าและเป้าหมายชีวิตที่แท้จริง ช่วงวัยแห่งการทำงานที่ผ่านประสบการณ์ชีวิต ทั้งสิ่งที่ดี และร้าย เหมาะสมและไม่เหมาะสม สิ่งที่มีเหตุผลและไร้เหตุผล รอบคอบและใจร้อน เข้าใจในคุณค่าชีวิตมากยิ่งขึ้น เล็งเห็นประโยชน์สุขที่มุ่งแก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม เป็นชีวิตที่ต้องการความมั่นคง ยอมรับ และความสุขที่มนุษย์ควรจะมีและควรจะเป็น ช่วงวัยนี้เป็นช่วงวัยที่ไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบาก มีความเพียรพยายามแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคม กอปรกับความมีเหตุผล รู้จักการควบคุมความรู้สึก และตัดสินใจด้วยความมีเหตุผล

3. ช่วงปัจฉิมวัย อายุระหว่าง 61 – 100 ปี สภาพสังขารที่เป็นองค์ประกอบของขั้น 5 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ทรวดโถมตามกาลเวลา ผิวพรรณสุตใสกลับเหี่ยวเหิน แวดตาที่สวงามกลับฝ้าฟาง รสชาติอาหารที่อร่อยเริ่มผิดเพี้ยน เป็นช่วงวัยที่ต้องเข้าใจในสรรพสิ่งที่ต้องโรยราและรอวันเวลาแห่งการสูญสลายแห่งชีวิต เมื่อถึงช่วงวัยนี้จะต้องปลง ปลดและวางในสังขาร ไม่ยึดติดและหลงระเริงในรูปธรรม มุ่งหมั่นเพียรที่จะพัฒนาจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ สงบ ปล่อยวางภาระ หน้าที่ทั้งหมดมิให้หลงในรูปกายสังขาร มุ่งสู่ความสุขอันจะเกิดมีในเบื้องหน้าที่มีสวรรค์และพระนิพพาน ทำให้ปัจฉิมวัยตั้งตนตามหลักไตรสิกขา คือ การให้ทานสละทรัพย์สมบัติเพื่อละความตระหนี่ รักษาศีลด้วยการวางตนชอบ ระวังมูลเหตุแห่งการทาบปั้งทางกาย วาจาและจิตใจ และการภาวนาการพัฒนาสติปัญญาให้เข้าใจสภาวะแห่งความจริงของชีวิต เตรียมใจและยอมรับในเหตุแห่งการดับแห่งสังขาร

บทสรุป

ความสำคัญและคุณค่าของชีวิตตามวัฒนธรรมช่วงวัยตามแบบสุภาวษิตล้านนาที่เป็นการขัดเกลาทางสังคมและเป็นวิถีชีวิตที่บ่งบอกถึงเป้าหมายของวัยแต่ละวัย กิจกรรม การปฏิบัติและวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แบ่งช่วงชีวิตออกเป็น 3 ช่วง และมีเป้าหมายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ช่วงปฐมวัย จะมุ่งเน้นความสนุกสนาน ความบันเทิง เป็นวิถีชีวิตที่สนใจแต่เรื่องส่วนตัว ขาดความคิดที่มีเหตุผล ประพฤติปฏิบัติด้วยความคิดตนเอง ช่วงมัชฌิมวัยจะเข้าใจในชีวิตและเป็นวัยที่ต้องการความมั่นคง ตั้งตนชอบแสวงหาความสุขที่เป็นทิฐฐมมิกัตถะภพที่เกิดจากการประกอบกิจการที่ก่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม มีความขยันหมั่นเพียรที่จะแสวงหาทรัพย์สินเพื่อเป็นที่ยอมรับในสังคม เพื่อประโยชน์สุขในการดำรงชีพในภพปัจจุบัน และช่วงปัจฉิมวัยที่เริ่มเกิดการปลดระวางกายสังขาร สัจธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเริ่มปรากฏชัดตามหลักสามัญญลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา สัจธรรมที่แท้จริงของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้วัยนี้มุ่งจะแสวงหาความสุขในภพ ภูมิเบื้องหน้าด้วยการบำเพ็ญบุญ ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาในการพัฒนาตนเองให้เข้าใจถึงแก่นแท้แห่งชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา มุ่งหวังความสุขในสัมปรายภพเบื้องหน้าอันมีสวรรค์และปรมัตถะภพคือการสิ้นสุดแห่งอาสวะกิเลส เพื่อนำตนเข้าสู่บรมสุขอันเป็นดินแดนแห่งพระนิพพานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คุณ โทษณ์ (รองศาสตราจารย์). **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2537.
- งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- จำนง อติพัฒนสิทธิ์. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- ทองพูล บุญยมาลิก และคณะ. **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2544.
- บุปผา ทวีสุข. **คติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ประกาศรี สีหอำไพ. **วัฒนธรรมทางภาษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- พุทธทาสภิกขุ. **อาณาปาณสติภาวนาสัมบูรณ์แบบ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2535.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์, 2551.
- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูญาโณ). **นิเทศธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: กองทุนไตรรัตน์นุภาพ, 2548.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2551.
- ไพศาล ไกรสิทธิ์. **การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 2541.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542**. อ้างในพระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ, ดร. (ชัยยันต์ จตุตถาโย), “พุทธศาสนา: ปรัชญาแห่งชีวิต”, **MBU Education Journal : Faculty of Education Mahamakut Buddhist University**, Vol. 3 No. 2, (July – December, 2015): 27-28.

- _____ . พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย (ฉบับราชบัณฑิตยสถาน). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2540.
- วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้นกับปัญหาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2532.
- วิภาพร มาพบสุข. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา, 2550.
- สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2548.
- สุเทพ สุนทรเภสัช. ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- สมภาร พรหมทา. มนุษย์กับศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, 2546.
- หลักสูตรหมวดศึกษาทั่วไป (General Education). ความจริงของชีวิต **Meaning of Life**. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2557.
- อรรถัย เจียมดำรัส. สุขภาพจิตดี...ด้วยวิถีล้านนา. เชียงใหม่: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2559.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary, 1988.

การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

THE DEVELOPING OF PROBLEM-SOLVING SKILLS OF EARLY CHILDHOOD IN THE 21st CENTURY

ชลธิดา ณ ลำพูน*

Chontida Na Lamphun

บุญยณัฐ บัวราช**

Boonyanat Buarac

บทคัดย่อ

ศตวรรษที่ 21 นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและการสื่อสาร ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาทุกระดับที่ต้องปรับกระบวนการบริหารจัดการและกลยุทธ์ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การพัฒนามนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดให้มีคุณภาพจะเป็นการปูรากฐานที่สำคัญของการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การบูรณาการและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง ต้องปรับระบบ กระบวนการ วิธีการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การผลิตสื่อและนวัตกรรม ให้ทันต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กในยุคนี้ การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ต้องมีความรู้และความเข้าใจต่อการพัฒนาทักษะและการแก้ไขปัญหาของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีความพร้อมต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และมีทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ การสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาของเด็กปฐมวัย คือ การจัดการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยและบทบาทของครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการระบบการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา, เด็กปฐมวัย, ศตวรรษที่ 21

* อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน)

** ครู โรงเรียนเพียรปัญญา สังกัดเทศบาลนครลำปาง

ABSTRACT

The 21st century brings changes in economy, society, technology and communication which all affect through the education system at all levels. There is way which must adjust to the processes of management and strategies in accordance with the situation which can be changed all the time. The development of human beings from birth which affect the students have a high quality will lay the important baseline of living in the happy society. To keep up with the learning environment of children in this era, the integration and building collaboration networks between schools, teachers and parents need to adjust the system of the teaching and learning's processes, the activities' arrangement, the media production and innovation. The developing of problem-solving skills of early childhood in the 21st century, the educational institutions, the educational administrators, the teachers and the educational personnel must have knowledge and understanding to development and solve problems of early childhood in order to be ready for learning to live in society, and for having problem solving skills in real situations that occur in their own daily lives. Building awareness and understanding which related to the development of problem-solving skills of early childhood is the learning management in the 21st century. The development of problem-solving skills of early childhood and the role of early teachers in the 21st century in order to promote and support the management of early childhood learning in the 21st century is efficiency and effectiveness.

Keywords: Development, Early Childhood, Century 21

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สื่อ เทคโนโลยี การศึกษาทุกระบบมีการเชื่อมโยงกันอย่างรวดเร็วทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีการรับข้อมูลอย่างทั่วถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ชุมชน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กและเด็กนักเรียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ของเด็กในยุคปัจจุบันนั้น ไม่ใช่แต่เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับแต่เนื้อหาสาระวิชาการ แต่เป็นการเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตของตนเองในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากล่าวถึงเนื้อหาว่า การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน ที่รัฐต้องจัดให้ เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข อันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคม และประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าตามกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 จากปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทยกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้น โรงเรียน คุณครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็ก ควรเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยให้รู้เท่าทัน

ต่อเหตุการณ์ในสังคมโลกปัจจุบันที่จะเกิดขึ้น¹ ลักษณะของการเรียนรู้สมัยใหม่ก็คือว่า คนเราจะเรียนได้ต้องลงมือทำด้วยตนเองเท่านั้น เพราะฉะนั้นในการเรียนสาระวิชานี้ เป็นการฝึกลงมือทำ Learning by Doing and Thinking ด้วยเพื่อที่จะให้เกิดทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี²

ทักษะการแก้ปัญหาของเด็กในปัจจุบันนั้น อาจมีสาเหตุมาจากที่เด็กขาดประสบการณ์ในการใช้ทักษะการคิดแก้ปัญหาเพราะในสถานการณ์ปัจจุบัน โรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งเน้นแต่การอ่านการเขียน เพื่อให้เด็กอ่านออกเขียนได้จึงทำให้เด็กขาดพื้นฐานทักษะในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งทักษะการคิดดังกล่าว เป็นทักษะการเรียนรู้ อย่างหนึ่งที่ต้องพัฒนาให้กับเด็กปฐมวัย สำหรับทักษะการคิด เป็นความสามารถที่ใช้เหตุผลและความคิดเพื่อการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ตามมาตรฐานที่ 10 การมีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 10.3 ระบุถึงแต่ละช่วงวัยของเด็กปฐมวัย โดยเด็กแต่ละช่วงวัยจะมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ ที่ต่างแตกต่างกัน ดังนั้น การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย จึงเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากที่สถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก เนื่องจากมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กมีทักษะการเรียนรู้และสามารถในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข³

การจัดการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยครูผู้สอนควรมีเป้าหมายที่สำคัญในการ ส่งเสริม การพัฒนาของเด็กไปในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักการ จุดมุ่งหมายของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้เจริญเติบโตสมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนควรเน้นการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพัฒนาการใช้ทักษะชีวิตให้มากขึ้น เพื่อให้ทันต่อยุคสมัยในการเปลี่ยนแปลงของการศึกษา กระบวนการจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนี้⁴

1. กลุ่ม 3R แบ่งออกเป็น 3 ทักษะหลักที่ควรเน้น คือ

¹ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิค, 2560), หน้า ก

² วิจารย์ พานิช, วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, 2555), หน้า 14-15

³ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560), หน้า 33

⁴ พนิดา ซาตยาภา, เทคโนโลยีกับเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559, หน้า 154-155.

1.1 Literacy (การรู้หนังสือ) คือ ความสามารถอ่านอย่างเข้าใจ (Read) และเขียน อย่างมีคุณภาพ (Write) การเขียนรายงานวิชาการ รายงานโครงการ บทความ ตลอดจนการนำเสนอ ด้วยวาจา

1.2 Numeracy (การรู้เรื่องจำนวน) คือ ทักษะการใช้ตัวเลข ความน่าจะเป็น สถิติ ทักษะการชั่งตวง วัด รวมทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

1.3 Reasoning (การใช้เหตุผล) คือความสามารถในการอุปนัย นิรนัย การให้คำตอบ แบบคาดคะเน การอุปมาอุปมัยและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อันเป็นปัจจัยของการทำงาน การดำเนินชีวิตและการอยู่อย่างพอเพียง

2. กลุ่ม 7C คือ ทักษะหลัก ดังนี้

2.1 Creative Problem Solving Skills (ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์) คือ ความสามารถของบุคคลผู้มีปัญญาในการค้นคว้า การแก้ปัญหาและผลิตงานเชิงสร้างสรรค์ สร้างสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์สร้างผลผลิตที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต

2.2 Critical Thinking Skills (ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ) คือ ความสามารถ อย่างชำนาญในการคิดที่จะทำหรือไม่ทำ เชื่อหรือไม่เชื่อในเหตุการณ์ของกิจกรรมชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน

2.3 Collaborative Skills (ทักษะการทำงานอย่างร่วมพลัง) คือ ความสามารถ อย่างเชี่ยวชาญในการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นทีม แบบร่วมมือ ร่วมใจ แบบรวมพลังทำให้งานสำเร็จและ ผู้ทำมีความสุข เป็นกระบวนการที่ทำให้เสริมสร้างความเป็นผู้นำ การรู้จักบทบาทผู้นำ บทบาทสมาชิก และกระบวนการกลุ่ม

2.4 Communicative Skills (ทักษะการสื่อสาร) คือ ทักษะการรู้หนังสือ หมายความว่า ความสามารถในการฟัง เขียน พูด คืออ่านอย่างเข้าใจ ฟังอย่างเข้าใจ เขียนอย่างมีคุณภาพ พูดสื่อสารได้ตรงและง่ายต่อความเข้าใจ

2.5 Computing Skills (ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์) คือความสามารถอย่างเชี่ยวชาญ ในการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการค้นหาความรู้ ตลอดจนใช้เพื่อการออกแบบและผลิต ชิ้นนวัตกรรม

2.6 Career and Life Skills (ทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิต) คือ ความสามารถ เชี่ยวชาญในอาชีพที่ตนสนใจและถนัดซึ่งมีพื้นฐานมาจากการเรียนในระดับพื้นฐานมาก่อน การมี อาชีพทำให้ชีวิตมีความสุข จึงนำไปสู่ความเชี่ยวชาญในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ

2.7 Cross-Cultural Skills (ทักษะการใช้ชีวิตในนวัตกรรมข้ามชาติ) คือ ความสามารถ อย่างชำนาญในการใช้ชีวิตอย่างเป็นสุขที่จะอยู่ร่วมกัน รู้เรา รู้เขา ในวิถีชีวิต การเมือง เศรษฐกิจและ สังคมรวมทั้ง ประเพณี และวัฒนธรรมของต่างชาติ ทั้งประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

นอกจากทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีนักวิชาการที่ได้ให้แนวคิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สถานศึกษา ครูผู้สอน จะต้องนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้⁵

⁵ สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล, ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2562, จากเว็บไซต์

1. ทักษะพื้นฐานในการรู้หนังสือ ได้แก่ สามารถค้นคว้า ใฝ่หาความรู้จากทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านการอ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ การใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การเงิน สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

2. ทักษะการคิด ได้แก่ สามารถใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่าคิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างดี เป็นต้น

3. ทักษะการทำงาน ได้แก่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี ริเริ่มงานและดูแลตนเองได้ อดทนและขยันทำงานหนัก สร้างหุ้นส่วนธุรกิจ เป็นต้น

4. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ สามารถรับรู้ เข้าใจการใช้และการจัดการสื่อสารสนเทศ เปิดใจรับสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเท่าทัน สามารถบริหารจัดการเทคโนโลยี เรียนรู้เทคนิควิทยาการต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

5. ทักษะการใช้ชีวิต ได้แก่ สามารถแสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้ มีความมั่นใจในตัวเอง กระตือรือร้นในความรู้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดี รู้และเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม คิดถึงภาพรวมโลก มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรมมีความเป็นไทย เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าทักษะสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่กล่าวในข้างต้นนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาการของนักเรียนอย่างสมดุล สถานศึกษา ครูผู้สอนครู ผู้ปกครอง ในระดับปฐมวัย ควรนำทักษะในแต่ละทักษะที่กล่าวมา รวมบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย เพราะเด็กปฐมวัยอายุ 3-6 ปี เป็นช่วงที่รับรู้ ข้อมูล เก็บเกี่ยวประสบการณ์ตรงของตนเองได้ดีจากการเรียน การเล่น ของเด็กเอง เมื่อการเรียนรู้ไม่มีการหยุดพัฒนา ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อฝึกพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชน สังคม ในปัจจุบัน โดยการให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ควรมีกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ เพื่อให้เด็กได้มีทักษะเบื้องต้นในการนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างถูกต้อง

การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย

การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาการด้านสติปัญญาของผู้เรียน ครูผู้สอน ผู้ดูแล ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ในระดับปฐมวัย เด็กแต่ละคนจะมีพัฒนาการในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน ในสังคมปัจจุบันนี้มีหลายสาเหตุที่ทำให้เด็กขาดความสามารถในการเข้าใจถึงปัญหา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าช่วงอายุของเด็กแต่ละวัยยังไม่สามารถเข้าใจถึงปัญหาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองได้ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องพัฒนาทักษะในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยและเติมตามศักยภาพของเด็ก ทำนองเดียวกันกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาปฐมวัยว่า การศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการ

อบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม และวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ⁶ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาโดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้⁷

1. ขั้นการแก้ปัญหาด้วยการกระทำ (Enactive Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี ซึ่งตรงกับขั้น (Sensory Motor Stage) ของเพียเจท์ (Piaget) เป็นขั้นที่เด็กเรียนรู้ด้วยการกระทำหรือประสบการณ์มากที่สุด

2. ขั้นแก้ปัญหาด้วยการรับรู้ (Iconic Stage) แต่ยังไม่รู้จักใช้เหตุผลซึ่งตรงกับ ขั้น(Preoperational Stage) ของเพียเจท์ (Piaget) เด็กวัยนี้จะเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงมากขึ้น จะเกิดความคิดจากการรับรู้ส่วนใหญ่ และภาพแทนในใจ (Iconic Representation) อาจมีจินตนาการบ้างแต่ยังไม่ลึกซึ้งเท่ากับขั้น (Concrete Operational Stage)

3. ขั้นพัฒนาสูงสุด (Symbolic Stage) เป็นการเปรียบได้กับขั้นการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม (Formal Operation Stage) ของเพียเจท์ (Piaget) เป็นพัฒนาการพื้นฐานมาจากขั้นแก้ปัญหาด้วยการรับรู้ (Iconic Stage) เด็กสามารถถ่ายทอดประสบการณ์โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาพสามารถคิดหาเหตุผลสามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมและสามารถแก้ปัญหาได้

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนให้ทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาของเด็กปฐมวัยว่า เมื่อครูผู้สอนได้จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก ครูผู้สอนควรคำนึงถึงช่วงวัยของเด็กปฐมวัยด้วยว่า กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดให้กับเด็กมีความเหมาะสมหรือไม่ และในการปฏิบัติกิจกรรมทุกกิจกรรมครูผู้สอนควรให้เด็กได้ปฏิบัติด้วยตนเองเพราะจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติกิจกรรม ทั้งนี้ เด็กจะเกิดการพัฒนาการทุกด้านได้อย่างเต็มตามศักยภาพ เราสามารถที่จะส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาได้ตั้งแต่แรก เด็กก็จะมีทักษะในการแก้ปัญหาจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อเด็กพบกับปัญหาก็สามารถที่จะเผชิญต่อปัญหาต่างๆ อย่างไม่กลัว กล้าที่จะเผชิญกับสิ่งที่ปัญหาและดำเนินการไปสู่การแก้ปัญหาได้ในที่สุดจึงเสนอแนวทางไว้ ดังนี้⁸

1. จัดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย คือ ไม่ให้เด็กเกิดความเครียดให้มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ไม่มีการเปรียบเทียบกันในการเรียนรู้ ทั้งหมดเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในเด็กเล็ก

⁶ อ่างอิงแล้ว, หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2560), หน้า 2

⁷ ดวงพร ผกามาต, ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรมประกอบอาหารประเภทขนม ไทย, ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554, หน้า 13

⁸ ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์, การส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาในเด็กปฐมวัย, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2562, จากเว็บไซต์ <http://www.gotoknow.org/posts/405394>.

2. การให้ความรักและความอบอุ่น ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก เด็กจะรู้ปลอดภัยเมื่อผู้ใหญ่ให้ความรักและความอบอุ่น

3. ให้เด็กเป็นคนช่างสังเกตการให้เด็กมีพฤติกรรมดังกล่าวจะต้องมีการเตรียมสถานการณ์ สื่อ ฝึกให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยผู้ใหญ่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการจัดสิ่งเหล่านั้นเด็กก็จะเป็นคนช่างสังเกตและไวต่อสถานการณ์ ที่พบ

4. ให้เด็กได้ตอบคำถามจากการซักถามของผู้ใหญ่ คือต้องใช้คำถามลักษณะต่าง ๆ กับเด็กในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เด็กได้แสดงออกและฝึกการคิด

5. ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้เด็กได้เสนอความคิดเห็นและตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ไม่ว่าจะการเล่นหรือการเรียนรู้

6. ให้เด็กได้รู้จักและสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งการส่งเสริมให้เด็กช่วยตนเอง จะทำให้เด็กทำงานหรือทำกิจกรรมด้วยความมั่นใจ เป็นพื้นฐานสำคัญของการที่จะทำให้เด็กมีทักษะในการแก้ปัญหา

7. การให้รางวัลที่เหมาะสม และที่สมควรจะทำให้เด็กมีกำลังใจ และต้องการทำในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม และดีงาม

8. ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหา ใช้การอธิบายการชี้แจงเหตุผล โดยไม่ใช้วิธีการที่เข้มงวดหรือการบังคับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ต่อความสามารถในการแก้ปัญหามาของเด็กรวมไว้ ทั้ง 4 ด้าน คือ⁹ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของตนเอง ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้อื่น ความสามารถในการคิดแก้ปัญหารวมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งได้พบหลังจากการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ต่อความสามารถในการแก้ปัญหามาของเด็กรวมไว้ โดยพบว่าเด็กรวมไว้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของเด็กรวมไว้ที่ครูผู้สอนต้องมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ที่สามารถกระตุ้นให้เด็กอยากมีส่วนร่วม สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นที่ตนเองรู้จัก และไม่รู้จักได้โดยไม่กลัว สิ่งที่สำคัญครูผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ฝึกให้เด็กตัดสินใจด้วยตัวเองและเด็กจะหาเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองกำลังตัดสินใจ และเป็นการฝึกให้เด็กมีความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นจริงในชีวิตประจำวันเด็กจะสามารถช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น ได้อย่างถูกต้องตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ปกครอง ควรเข้ามามีส่วนร่วม เป็นอย่างมากในการปฏิบัติกิจกรรมของเด็กด้วยเพื่อที่จะได้ว่าเด็กต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร ชอบสิ่งไหน หรือไม่ชอบสิ่งไหน เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพเด็กรวมไว้ต่อไป

⁹ ดารา วิมลอักษร, ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ต่อความสามารถในการแก้คิดแก้ปัญหาของเด็กรวมไว้, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2552, หน้า

บทบาทของครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

ครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ต้องทันต่อสังคมโลกการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรม เพาะส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ทั้งนี้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูจึงเป็นหัวใจที่สำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนในระดับปฐมวัยต้องเป็นนักค้นคว้าและหาความรู้ กิจกรรมใหม่ๆ เพื่อมาถ่ายทอดให้กับเด็กปฐมวัย ครูยุคใหม่ต้องมี Mindset หรือ วิธีคิด หรือ กระบวนทัศน์ ที่ถูกต้อง คือ ไม่เน้นสอนแต่เน้นจัดการเรียนรู้ทักษะและความรู้ที่จำเป็น และนักเรียนต้องเรียนแบบให้รู้จริง (Mastery Learning) และเน้นลงมือปฏิบัติ (Action Learning) โดยครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 มีบทบาท ดังนี้¹⁰

1. เป็นผู้แสวงหาความรู้ใหม่ จากสภาวะการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในยุคปัจจุบัน ครูจึงต้องเป็นนักการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้น การเป็นผู้แสวงหาความรู้ใหม่จึงเป็นบทบาทสำคัญลำดับแรก ที่จะทำให้ครูมีความพร้อมต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้เต็มศักยภาพ (Full capacity) ครูปฐมวัยต้องมีความสามารถหลากหลาย (Multi-talented) และทักษะหลากหลาย (Multi-skilled) โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กแบบองค์รวม (Whole child) ดังนี้¹¹

1.1 ทுகมิตของพัฒนาการเด็ก เป็นสิ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ และส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน

1.2 ความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้กับเด็กและครอบครัว วิธีการที่เหมาะสมตามวัย พัฒนาการเด็ก คือหัวใจของการเรียนการสอน ครูปฐมวัยสามารถนำความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนตามแต่ละช่วงวัยของเด็ก

1.3 ผู้นำการสอน ครูปฐมวัยควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก และสามารถจัดกิจกรรมการสอนตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของตัวเอง

1.4 การสอนอย่างมีเป้าหมาย ครูปฐมวัยสอนความรู้และทักษะที่เด็กจำเป็นในแต่ละระดับ เพื่อให้เด็ก มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะแต่ละด้านที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กในแต่ละช่วงวัยได้

1.5 การใช้เวลาสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ครูปฐมวัยใช้เวลาทั้งวันที่โรงเรียนในการสอน และสนับสนุนการเรียนของเด็กปฐมวัย เสียสละเวลาในการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

1.6 การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน ครูปฐมวัยใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเชื่อมโยงกับเด็ก ครอบครัว และชุมชน สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนได้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

¹⁰ วิจารณ์ พานิชม การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส.เจริญการพิมพ์. 2556), หน้า

¹¹ วิทยา มานะวานิชเจริญ. ครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2562, จากเว็บไซต์

1.7 ความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอน ครูปฐมวัยสอนเพื่อการเรียนรู้ การให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ และครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสุดของชีวิตเด็ก ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับเด็กเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.8 การไม่หยุดเรียนรู้ ครูปฐมวัยจะต้องรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นความจำเป็นของการเป็นผู้นำ ความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพของตนเอง แสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อนำมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็ก

2. เป็นผู้ใช้สื่อนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สื่อการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นหัวใจหลักของครูผู้สอนในระดับปฐมวัย เพราะสื่อในแต่ละประเภทนั้นจะสามารถทำให้เด็กมีความสนใจ มีความตั้งใจ กับการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนถ่ายทอดให้กับเด็ก อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากปฏิบัติกิจกรรมนั้นด้วย การสร้างสื่อในศตวรรษที่ 21 ครูผู้สอนควรผลิตสื่อให้ทันต่อยุคสมัย สื่อ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย ทั้งประเภท 2 มิติ 3 มิติ สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น สื่อที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยมีการจัดการใช้สื่อที่เริ่มต้นจากสื่อที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม กล่าวคือ เริ่มต้นจากสื่อของจริง ของจำลอง ภาพถ่าย ภาพโครงสร้าง และสัญลักษณ์¹² การเลือกสื่อเพื่อบูรณาการการจัดการเรียนการสอนและสร้างการเรียนรู้ในชั้นเรียน มีดังนี้¹³

2.1. การเลือกสื่อควรพิจารณาให้มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ต้องการให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และสอดคล้องกับเนื้อหาอย่างครบถ้วน

2.2 การนำสื่อไปใช้ในกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้เด็ก ต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น ก่อนนำสื่อไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล ควรมีการทดลองใช้และติดตามผลการใช้สื่อนั้นๆ ก่อน

2.3 สื่อควรสร้างเสริมความคิดและให้แนวทางในการแก้ปัญหาได้หลาย ๆ ด้าน

2.4 กรณีผลิตสื่อขึ้นใช้เอง ควรพิจารณาเทคนิคการผลิตสื่อนั้นๆ ว่า ดี หรือมีความเหมาะสม ในการใช้งานมากน้อยแค่ไหน เช่น สี ขนาด สัดส่วน ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

2.5 สื่อต้องเหมาะสมกับวัย เพศ ระดับความรู้ ประสบการณ์เดิมของผู้รับ

2.6 การสร้างสื่อรวมทั้งการใช้สื่อ ควรยึดหลักการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการการยอมรับของกลุ่ม ความต้องการการยกย่องนับถือ ความต้องการความสำเร็จในชีวิต

2.7 ควรเลือกใช้สื่อชนิดที่เข้าถึงและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงภาษาที่สามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจ และใช้สื่ออย่างคุ้มค่า

¹² พัชรี ผลโยธิน, การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย: ตามแนวคิดไฮสโคป. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น, 2550), หน้า 17

¹³ วาสนา จักรแก้ว, การสังเคราะห์ การถอดบทเรียนด้านสื่อและนวัตกรรมการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในโครงการร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร ทางการศึกษาปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในเขตภาคเหนือตอนล่าง. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2557, หน้า 23-24

2.8 สื่ออื่นๆ ผู้รับควรรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าให้มากที่สุด

2.9 สื่อที่ใช้ควรเป็นสถานการณ์ในปัจจุบัน ท้นต่อเหตุการณ์และความก้าวหน้า รวดเร็วตรงตามเป้าหมาย

2.10 ควรนำศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม บุคลากร องค์กร หรือทรัพยากรต่างๆ ในท้องถิ่น มาใช้เป็นสื่อให้มากที่สุด

จะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนต้องจัดทำสื่อที่ทันต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงวัย เพราะสื่อการสอนมีบทบาทมากต่อการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างมาก การใช้สื่อที่ทันสมัย และเหมาะสมจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดี คุณภาพของสื่อการสอนจะเป็นเครื่องมือต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างสมบูรณ์

3. เป็นนักจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียนเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพราะการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเป็นสิ่งที่เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กได้ ซึ่งการจัดการชั้นเรียนครูผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จะทำให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน เกิดการอยากเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างลักษณะนิสัยในการอยู่ร่วมกันของเด็ก ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดในโรงเรียนคงเป็นบรรยากาศโดยรวมๆ ที่จะกระตุ้นให้สมองเรียนรู้ กล่าวคือ โรงเรียนต้องจัดให้มีของเล่น รวมทั้งอุปกรณ์เพื่อพัฒนาเด็กต่างๆ ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นบล็อก กองทราย ที่เล่นน้ำ สนาม มุมบ้าน มุมอ่านและเขียน มุมศิลปะ มุมดนตรี มุมวิทยาศาสตร์/การทดลอง สมองของเด็กต้องถูกกระตุ้นด้วยสิ่งของและอุปกรณ์การเรียนรู้เท่านั้น วิธีการจัดวางอุปกรณ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่สำคัญจะกระตุ้นให้เด็กคิดค้น ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ หลากหลาย โรงเรียนที่จัดเก็บอุปกรณ์ใส่กุญแจไว้ในตู้ มีโอกาสได้พัฒนาเด็กได้น้อยลง เพราะอุปกรณ์จะถูกหยิบออกมาใช้ก็ต่อเมื่อครูอนุญาต การจัดวางอุปกรณ์ของใช้ต่างๆ ต้องสะดวกที่เด็กจะหยิบจับ รวมทั้งเก็บเข้าที่ ขนาดและความซับซ้อนของอุปกรณ์ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความละเอียด พิถีพิถันในการออกแบบแผนการเรียนรู้ มากแค่ไหน เพราะอุปกรณ์รวมทั้งคู่มือต่างๆ เป็นสิ่งที่กระตุ้นการคิด และการใช้ร่างกายของเด็ก¹⁴ การจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ในสถานศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก ตามหลักการของไฮสโคปถือว่าสิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนครูคนที่ 3 และเป็นส่วนหนึ่งของวงล้อการเรียนรู้ซึ่งมีสาระครอบคลุม 3 เรื่อง ได้แก่ พื้นที่ สื่อ และการจัดเก็บ ดังนี้¹⁵

พื้นที่ (Space) เด็กปฐมวัยเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ เด็กจึงต้องการพื้นที่ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ พื้นที่ในการใช้สื่อต่างๆ สสำรวจ เล่นก่อสร้างและแก้ปัญหาพื้นที่ในการเคลื่อนไหว พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่สำหรับเล่นคนเดียว

¹⁴ พรพิไล เลิศวิชา, โรงเรียนอนุบาลตามแนวคิด **brain based learning**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2552), หน้า 23

¹⁵ อ่างอิงแล้ว, การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย: ตามแนวคิดไฮสโคป. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น, 2550), หน้า 15-16

และเล่นกับผู้อื่น พื้นที่เก็บของใช้ส่วนตัว และจัดแสดงผลงาน พื้นที่สำหรับผู้ใหญ่ที่จะร่วมเล่นและสนับสนุนความสนใจของเด็ก การจัดแบ่งพื้นที่ภายในห้องเรียนประกอบด้วย 5 ส่วนดังนี้

1. พื้นที่เก็บของใช้ส่วนตัวของเด็ก เช่น ผ่ากันเป็อน แปรงสีพื้น แก้วน้ำ ฯลฯ อาจจะเป็นตุ๊กตาแยกเป็นช่องรายบุคคลหรือชั้นวางของเป็นช่อง ๆ โดยมีชื่อเด็กติดแสดงความเป็นเจ้าของ

2. พื้นที่กิจกรรมกลุ่มใหญ่ เช่น กิจกรรมการฟังนิทาน ร้องเพลง เคลื่อนไหว ฯลฯ ที่ทำร่วมกันทั้งชั้นเรียน

3. พื้นที่กิจกรรมกลุ่มย่อย เช่น กิจกรรมศิลปะร่วมมือ กิจกรรมทำหนังสือนิทานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย กิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ฯลฯ โดยสมาชิกกลุ่มที่เหมาะสม คือ 4-6 คน ทั้งนี้ เพื่อครูจะได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ได้ใกล้ชิดและทั่วถึงมากขึ้น

4. พื้นที่สำหรับมุมเล่น ไฮสโคปได้กำหนดให้มีมุมพื้นฐาน 5 มุม ประกอบด้วย มุมหนังสือ มุมบล็อก มุมบ้าน มุมศิลปะและมุมของเล่นซึ่งหมายถึงเครื่องเล่นสัมผัส เกม และของเล่นบนโต๊ะ ทั้งนี้ ไฮสโคปมีหลักการเรียกชื่อชื่อมุมต่าง ๆ ด้วย ภาษาที่เด็กเข้าใจจะไม่ใช้ภาษาซึ่งเป็นนามธรรมมาก ๆ เช่น มุมบทบาทสมมติ มุมเรื่องเล่นสัมผัส นอกจากนี้ไฮสโคปเชื่อว่า มุมเล่นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของเด็ก เช่น เมื่อเด็ก เกิดความสนใจหลากหลายมุมบ้าน ก็อาจปรับเปลี่ยนเป็นมุมร้านเสริมสวย มุมหม้อ หรือมุมร้านค้าได้ตามบริบทของสิ่งที่เด็กสนใจในขณะนั้น

5. พื้นที่เก็บของใช้ครู เช่น หนังสือ คู่มือครู เอกสาร โปรแกรมสื่อการสอนส่วนรวมของชั้นเรียน เช่น วัสดุศิลปะต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้น ครูผู้สอนสามารถจัดชั้นเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของห้องเรียน น่าสนใจ สามารถกระตุ้นให้เด็กอยากเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา การจัดมุมตามห้องเรียนเป็นสิ่งที่เด็กจะได้ลงมือเรียนรู้โดยผ่านการเล่น ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของเด็กที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งเป็นการฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจและเป็นการฝึกการรอคอย การแบ่งปัน การอยู่ร่วมกัน เพื่อที่จะเป็นการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีของเด็กเมื่อเติบโตขึ้นไป เด็กจะได้มีส่วนร่วมในสังคมได้โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

บทสรุป

การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำสื่อและนวัตกรรม และการจัดการชั้นเรียน ล้วนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งสิ้นด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา สิ่งที่สำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ครูปฐมวัยต้องมีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะขั้นพื้นฐานของเด็กแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเต็มศักยภาพ เพราะจะส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง ซึ่งจะก่อให้เกิดการเจริญเติบโตและมีทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างมีความสุข ครูปฐมวัยจึงต้องพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเพื่อนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความสำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษาระดับปฐมวัยคือ เด็กในช่วงวัยนี้เป็นช่วงวัยที่สามารถจดจำและเรียนรู้ได้ดีที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจึงเป็นการส่งเสริมกระบวนการคิด วิเคราะห์

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

และแก้ปัญหาจากการทำกิจกรรมนั้นๆ ได้ด้วยตนเอง ส่งผลต่อเด็กที่สามารถใช้เหตุผลและเข้าใจถึงหลักการใช้เหตุผลในการเรียนรู้ ซึ่งในศตวรรษที่ 21 นี้ ครูปฐมวัยต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สร้างความน่าสนใจ และส่งเสริมกระบวนการที่เป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ แก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย

นอกจากนี้ บทบาทของครูผู้สอนเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาการทักษะการแก้ปัญหาของเด็กให้เกิดกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน โดยผ่านกิจกรรมและสื่อที่ทันสมัย ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 หากเด็กได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองแล้วจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้เด็กได้เจริญเติบโตอย่างสมวัยและเป็นไปตามพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาเด็กที่มีพัฒนาการบกพร่องทางอารมณ์ได้ การจัดสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นอีกกลยุทธ์ที่จะสร้างเสริมและสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. 2560.

ดารา วิมลอักษร. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสตรัคติวิสต์ต่อความสามารถในการแก้คิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี. 2552. ถ่ายเอกสาร

ดาร์ธัน อุทัยพยัคฆ์. การส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาในเด็กปฐมวัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2562. จากเว็บไซต์ <http://www.gotoknow.org/posts/405394>.

ดวงพร ผกามาศ. ความสามารถในการแก้ปัญหของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารประเภทขนมไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2554. ถ่ายเอกสาร

พัชรี ผลโยธิน . การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดไฮสโคป. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น. 2550.

พนิดา ขาดยาภา. เทคโนโลยีกับเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559.

พรพิไล เลิศวิชา. โรงเรียนอนุบาลตามแนวคิด **brain based learning**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2552.

วาสนา จักรแก้ว. การสังเคราะห์ การถอดบทเรียนด้านสื่อและนวัตกรรมการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในโครงการร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร ทางการศึกษาปฐมวัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในเขตภาคเหนือตอนล่าง. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 2557. ถ่ายเอกสาร

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

วิจารณ์ พานิช. **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์. 2555.

วิจารณ์ พานิช. **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์. 2556.

วิทยา มานะวานิชเจริญ. **ครูปฐมวัยในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2562.

จากเว็บไซต์ <http://taamkru.com/th/ครูปฐมวัย-พันธุ์ใหม่มีอาชีพ- ตอนที่29/>.

สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล. **ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2562

จากเว็บไซต์ <https://www.trueplookpanya.com/blog/content/66054/-teaartedu-teaart-teaarttea-> .

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค. 2560.

การตระหนักรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจและวิถีชีวิตจากกระบวนการ เรียนรู้แบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21

BEING AWARENESS OF SOCIAL CHANGE, ECONOMY AND WAY OF LIFE FROM THE LEARNING PROCESS ACTIVE LEARNING MODEL IN THE 21st CENTURY

พระครูปลัดอุทัย รตนปัญญา และคณะ*

Phrakru Palad Uthai Rattanapunyo and Others

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21 โดยการเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อตระหนักรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ปฏิรูปในรูปแบบระบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นการสอนแบบบรรยาย เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแบบเชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนสามารถศึกษา ค้นคว้า ค้นหาคำตอบด้วยตนเองโดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการจัดกิจกรรม ดังนั้นกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากผู้สอนที่ต้องตระหนักและตื่นตัวกับการถ่ายทอดที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ร่วมกันกับผู้เรียน การใช้หลักของกระบวนการแสดงความคิดเห็น การสื่อสาร การหาข้อขัดแย้งเพื่อค้นหาคำตอบ นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำทลายและสร้างระบบคิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่ สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิด การหาคำตอบที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และหาจุดลงตัวของการเรียนรู้ให้เกิดความเหมาะสม สามารถยืดหยุ่นระบบการทำงานได้อยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล นับได้ว่าเป็นการศึกษาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างที่สามารถส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ได้ในอนาคต กับกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจและวิถีชีวิต; Active Learning ; ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

This article aims to present content of Active Learning Process in the 21st century by focusing on practical learning in order to comprehend the changes in society and reform the

* อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พระครูสุตชาภรณ์ อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ณภัสสรส์ เหมาะประสิทธิ์ อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ลินดา พัฒนพงษ์ อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

traditional education system which emphasizes on lecture teaching to practical learning or proactive self-action (Active Learning). Students are able to study, search and find all answers by themselves through learning experiences and activities. Therefore, such a process arises from an instructor who needs to be aware and alert about the transmission that emphasizes action together with students. The use of principles comment process, communication, and discussion for the answers is considered challenging process and creating new thinking system for change, and learning innovation through thought processes, finding variety of answers and the right point of learning appropriated can be adaptable all the times and can motivate creativity and rational argument. All is considered as the changes of study in the structural system that can result in learning styles' changes in the future and active learning in this 21st century.

Keywords: Social Change, Economy and Way of Life, Active Learning, the 21st Century

บทนำ

ทักษะกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการส่งเสริมให้ ตระหนักรู้ถึงเกิดประโยชน์ด้านกระบวนการเพื่อพัฒนาให้เข้าสู่ระบบการเรียนรู้ โดยเน้นบทบาทของผู้สอนเป็นผู้เอื้อในด้านการเรียนการสอน รูปแบบทักษะและกระบวนการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจตลอดถึงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาตนเองของผู้เรียน จำเป็นต้องมีผู้มีประสบการณ์ เป็นผู้ชี้แนะและชี้แนะ ให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรม เป็นอีกส่วนหนึ่งของสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนสร้างบรรยากาศ เรียนรู้จากสถานการณ์และประสบการณ์ที่เป็นรูปแบบเชิงปฏิบัติการ (Active Learning) กระบวนการที่เน้นการเรียนการสอนด้วยการลงมือทำ สามารถส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ แนวคิดที่ลดทักษะการจำและการอ่านในรูปแบบการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนจากเดิมที่เน้นการบรรยาย สู่การลงมือปฏิบัติเพื่อเน้นเพิ่มทักษะ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหา ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยมีการวางแผน ทหาร่วมกันในด้านกระบวนการคิดเพื่อต่อยอดในเชิงการลงมือปฏิบัติที่แตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนในแบบเดิม รูปแบบ Active Learning ที่ได้รับการยอมรับและค้นพบได้ว่า ผลจากการศึกษาวิจัยของ Hoellwarth & Moelter อ้างถึงใน นนทลี พรธาดาวิทย์¹ พบว่า การปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่สืบจากวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เป็นวิธีการสอนแบบ Active Learning ทำให้ประสิทธิภาพการสอนดีขึ้นโดยผู้เรียนร้อยละ 38 มีคะแนนพัฒนาขึ้นจาก ร้อยละ 12 เป็น มากกว่าร้อยละ 50 ในทำนองเดียวกัน² ได้นำ Active Learning มาใช้ในการสอนวิศวกรรมศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ การแก้ปัญหา พบว่า เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้น เช่นเดียวกับ Michael³

¹ นนทลี พรธาดาวิทย์, การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning. พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ทริปเฟล็ด เอ็ดดูเคชั่น, 2559)

² ยาวเรศ ภักดีจิตร, Active Learning กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. นครสวรรค์: สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2557

³ บัณฑิต ทิพากร, “การพัฒนาคุณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา”. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์บรรณาธิการ อาจารย์มืออาชีพ: แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550)

ได้นำ Active Learning ไปใช้ในการสอนการเติบโตของร่างกายในวิชาวิทยาศาสตร์ ชุมชน พบว่า เป็นวิธีการที่ได้รับการสนับสนุน และยอมรับจากผู้เรียน

ดังนั้นในรูปแบบการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันกล่าวได้คือ กระบวนการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ฝึกและเน้นให้ผู้เรียน เข้าใจความเป็นจริงของสิ่งที่อยู่ในโลกจริงหรือชีวิตจริง การเรียนรู้ในห้องเรียนจึงเป็นการเรียนแบบสมมติ กระบวนการนี้จึงเน้นวิธีการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เรียนรู้กับสถานการณ์จริงให้ได้มากที่สุด ครูต้องออกแบบเพื่อเปลี่ยนรูปแบบเป้าหมายการเรียนรู้ของศิษย์ จากเน้นเรียนวิชาเพื่อให้ความรู้ ให้เลยไปสู่การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในยุคใหม่ เน้นว่าการเรียนรู้ยุคใหม่ ต้องเรียนให้เกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหน้าที่ของครูเพื่อศิษย์จึงต้องเปลี่ยนจากเน้น “สอน” หรือสั่งสอนไปทำหน้าที่จุดประกายความสนใจใฝ่รู้ (inspire) แก่ศิษย์ ให้ศิษย์ได้เรียนจากการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) และผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นี้ จากการลงมือปฏิบัติของตนเองเป็นที่ร่วมกับเพื่อนนักเรียน เน้นการพัฒนาต่อยอดทักษะในการเรียนรู้ และค้นคว้าหาความรู้มากกว่าตัวความรู้ ครูเพื่อศิษย์ต้องเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากทำโดดเดี่ยว คนเดียว เป็นทำงานและเรียนรู้จากการทำหน้าที่ครูเป็นทีม กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มี 3 ลักษณะ คือ กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้แบบขั้นบันได (IS) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เข้าใจตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและสามารถยืดหยุ่นให้เกิดความสมดุลได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

รูปแบบกระบวนการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นขั้นตอนของการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับการเรียนรู้ชีวิต ในศตวรรษที่ 21 นี้ นับได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 สิ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างมาก ผู้สอนจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้จากการมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลก นั่นคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ กล่าวได้ว่า วิทวัส ดวงกุ่มเมศ⁴ ได้สรุปถึง ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนในแบบ สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อ การจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ

⁴ วิทวัส ดวงกุ่มเมศ และวารินทร์ แก้วอุไร, การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2560.

และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) และความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

2. รูปแบบทักษะด้านการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและ ปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี

4. ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงาน ในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จนักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

5. ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C ทักษะการเรียนรู้ 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) ส่วนทักษะการเรียนรู้ 7C ประกอบด้วย Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) และ Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

กล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการแห่งการเรียนรู้ในทักษะศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาร่วมกันตลอดจนถึงการคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างรูปแบบใหม่ การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เป็นรูปแบบการทำงานเป็นทีมสร้างภาวะการเป็นผู้นำ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การคิดวิเคราะห์ในเชิงระบบ การนำข้อมูลข่าวสารมาประมวลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จึงถือได้ว่าเป็นการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์รวมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่อย่างไร้ขีดจำกัดให้เกิดการสร้างสรรค์อย่างงดงามในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในเชิงรุกที่มีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้คือ

1. การจัดการเรียนรู้แบบการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Collaborative learning group) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกันมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

2) เทคนิคคู่คิด (Think Pair Share) เป็น เทคนิคที่ผู้สอนใช้คู่กับวิธีสอนแบบอื่นเรียกว่าเทคนิคคู่คิด เป็นเทคนิคที่ผู้สอนตั้งคำถามหรือกำหนดปัญหา ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งอาจจะเป็นใบงานหรือแบบฝึกหัดก็ได้และให้ ผู้เรียนแต่ละคนคิดหาคำตอบของตนเองก่อน แล้ว จับคู่กับเพื่อนอภิปรายคำตอบ เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของทุกคน ถูกต้องแล้วจึงนำคำตอบไปอธิบายให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

3) เทคนิคแบ่งปันความสำเร็จ (STAD: Student Teams Achievement Division) เป็นการร่วมมือกัน ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยทุกคนจะต้องพัฒนาความรู้ของตนเองในเรื่องที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งจะมีการ ช่วยเหลือ ทบทวนความรู้ให้แก่กัน มีการทดสอบเป็นรายบุคคลแทนการแข่งขัน และรวมคะแนนเป็นกลุ่ม กลุ่มที่ได้ คะแนนมากที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ เหมาะสำหรับการใช้ในการเรียนการสอนในบทเรียนที่มีเนื้อหาไม่ยาก เกินไป

4) เทคนิคกลุ่มสืบค้น (GI: Group Investigation) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่จัดผู้เรียน ออกเป็นกลุ่ม เพื่อเตรียมทำงานหรือทำโครงการที่ผู้สอนมอบหมายให้ เทคนิคนี้เหมาะสำหรับฝึกผู้เรียนรู้จัก สืบค้นความรู้หรือ วางแผนสืบสวนเพื่อแก้ปัญหา ในประเด็นที่สนใจ ดังนั้นก่อนการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง ผู้สอนควรฝึกทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ตลอดจนทักษะทางสังคมให้แก่ผู้เรียนก่อน

5) การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือ การ การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018” จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอนนำเกมเข้ามาบูรณาการในการ เรียนรู้ซึ่งใช้ได้ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และขั้นการประเมินผล

6) การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project) คือ การจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่อิงกระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้ตามแผน สรุปลความรู้หรือสร้างผลงาน และสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรืออาจเรียกว่าการสอนแบบโครงการ (project-based learning) หรือ การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem based learning)

7) การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ (และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือ แนวทางแก้ ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด

8) การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอ ความคิดรวบยอด และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการ ใช้เสนอเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่นๆ จากนั้นเปิด โอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและ แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

9) การเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบบูรณาการ ว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์เข้าด้วยกัน ในรูปแบบการจัด กิจกรรมเพื่อแสวงหาความรู้ในการดำเนินกิจกรรมโดยมีจุดเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะในกระบวนการแก้ปัญหา แสวงหาคำตอบด้วยตนเองด้วยทักษะและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะทางคณิตศาสตร์ใน กระบวนการคิดวิเคราะห์ตลอดจนถึงทักษะศตวรรษที่ 21 ตามที่ไดกล่าวมาข้างต้น

ดังนั้นในกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงควบคู่กับการ เรียนรู้ในเชิงปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติร่วมกันเป็นทีมทั้งของผู้เรียนและการร่วมสนับสนุนการเรียนรู้จาก ผู้สอนในหลักและแนวคิดของ Active Learning จึงเป็นการเรียนรู้ที่เอื้อและส่งผลให้เกิดกระบวนการในการ ตระหนักรู้และเข้าใจในระบบการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

หลักแนวทางการเรียนรู้แบบ Active Learning

หลักการแนวคิดของ Active Learning แนวคิดของ Active Learning มาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของ ผู้ใหญ่จากข้อสมมติฐาน 4 ข้อ คือ Morable อ้างถึงใน นนทลี พรธาดาวิทย์⁵

1. นัยสำคัญของการเรียนรู้ คือ เนื้อหาที่ผู้เรียนจะเข้าใจและยอมรับต้องมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ กับจุดมุ่งหมายของผู้เรียน

2. สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้คือ ต้องเรียนผ่านการกระทำ

3. การเรียนรู้คือ การอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อ กระบวนการเรียนรู้

4. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเอง และเกี่ยวโยงไปสู่ผู้เรียนคนอื่น ๆ ทั้งด้านความรู้สึก อารมณ์ และสติปัญญา จากสมมติฐานดังกล่าวจึงเป็นแนวคิดสนับสนุนสิ่งที่ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีที่สุด คือ การได้มีส่วนร่วม ใน กระบวนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้น Active Learning คือ ผู้สอนเป็นผู้นำ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้น การมีส่วนร่วมของผู้เรียน กลยุทธ์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ การทำกิจกรรมด้วยตนเอง ที่เป็นจุดเด่น และ สร้าง สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ลักษณะของ Active Learning นนทลี พรธาดาวิทย์⁶ กล่าวถึง Active Learning ว่า เป็นวิธีการที่ผู้สอนสร้าง สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เช่น เตรียมตัวอย่างภาพ วิดี ททัศน์และวีดิทัศน์การ เมื่อผู้เรียนดำเนิน กิจกรรมจะเกิดแนวคิดและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองจาก ความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยผู้เรียนทำกิจกรรมใน ระหว่างเวลาเรียน เช่นการอภิปราย การปฏิบัติการตอบคำถาม การอ่านซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องต่างๆ ก่อนเข้าชั้นเรียน ดังนั้นต้องเป็นผู้รู้และเชี่ยวชาญในเนื้อ หาที่ทันสมัย รู้กระบวนการที่จะพัฒนาวิธีการ เรียนรู้และใช้วิธีการเพื่อที่จะถ่ายทอดเนื้อหา สร้างมาตรฐานการ เรียนรู้และสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน เป็นผู้ให้ คำแนะนำ อำนวยความสะดวกในชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตลอดชีวิต และมีการสะท้อนผลการสอนเพื่อ ปรับปรุง Active Learning จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในตน (Transformative Learning) เกิดภาวะผู้นำ มีทักษะในการนำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นเนื้อหา การบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ภายใต้กิจกรรม วิธีการ และกระบวนการที่หลากหลาย สนุกสนาน กระตือรือร้น มีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของ การเรียนรู้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติด้วย ตนเอง และได้ฝึกทักษะการคิดในระดับสูง ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่ เป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีแรงบันดาลใจให้เกิด การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่ผู้เรียน ได้รับ คือ เกิดทักษะการเรียนรู้และทักษะการดำรงชีวิตอย่างถาวร สรุปได้ว่าลักษณะของ Active Learning นนทลี พรธาดาวิทย์⁷

1. ผู้สอนควรกำหนด เป้าประสงค์ (Purposive) โดยเป้าประสงค์นั้นควรสัมพันธ์กับกิจกรรม/งานที่ เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เน้นการพัฒนาทักษะผู้เรียนมากกว่าการเนื้อหา เน้นการสร้าง แรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

⁵ อ้างอิงแล้ว, การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning. พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, 2559).

⁶ เรื่องเดียวกัน

⁷ เรื่องเดียวกัน

2. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด การวางแผนการเรียนรู้ การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน
3. วิธีการจัดการเรียนรู้สามารถสะท้อน สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากกิจกรรม และสามารถผู้เรียนได้รับ ข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้สอนทันทีทันใดในการทำกิจกรรม
4. ควรมีกิจกรรมการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
5. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบ และไม่ชอบ รวมทั้งวิจารณ์เกี่ยวกับ เนื้อหาในการเรียนรู้
6. ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกิจกรรมที่ทำได้มีความหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง แก้ปัญหาได้ตามสภาพจริง (Authentic Situation)
7. การจัดการเรียนรู้ที่มีการสร้างสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในระดับสูง (Higher Order Thinking) ได้แก่การวิเคราะห์การสังเคราะห์และ การประเมินผล เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือ สถานการณ์ นั้น
8. การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียน กับชีวิตจริง หรือสถานการณ์จริง รวมถึงการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้
9. การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเรียนเหมือนไม่เรียน สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อจัด บรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้กระบวนการกลุ่ม และมีการประเมินผล ที่หลากหลายทั้งตัวผู้เรียน เพื่อนและผู้สอน
10. การจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะการเรียนรู้ภายในห้องเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ที่บ้าน และสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องทำให้ความรู้ไม่มี ขอบเขตจำกัด บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning การจัดการเรียนรู้ Active Learning ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการทำ หน้าที่สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก แนะนำ ช่วยเหลือดูแล และกระตุ้นผู้เรียนในการเรียนรู้^๘ กล่าวคือ
 1. ผู้สอนเป็นผู้วางแผนกิจกรรม หรือเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน เน้นผลที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดวิธีการเรียนรู้ของตนเอง
 2. เป็นคนสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้สอน และเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน
 3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่สนใจรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียน ประสบความสำเร็จในการเรียน
 4. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaboratory Learning) ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือใน กลุ่มผู้เรียน

^๘ อังอิงแล้ว, “การพัฒนาคุณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา”. ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์บรรณาธิการอาจารย์มือ อาชีพ: แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550).

5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งเนื้อหาสาระ วิธีการ และฝึกให้ผู้เรียนได้มีการบูรณาการเนื้อหาสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทาย และหลากหลาย แม้รายวิชาที่เน้นทางด้านทฤษฎี หลักการ และทฤษฎีก็สามารถจัดกิจกรรมเสริม อาทิ การอภิปราย การแก้ไขสถานการณ์ที่กำหนด เสริมเข้ากับกิจกรรมการบรรยาย

7. วางแผนในเรื่องของเวลาการสอนอย่างชัดเจน ทั้งในประเด็นเนื้อหา และกิจกรรมในการเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียนรู้แบบ Active Learning ใช้เวลาการจัดกิจกรรม

8. ใจกว้าง ยอมรับในความสามารถในการแสดงออก และความคิดเห็นที่ผู้เรียนนำเสนอ บทบาทผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในทำนองเดียวกันการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผู้เรียนไม่ได้เป็นผู้นั่งฟังผู้สอนบรรยาย อย่างเดียว แต่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ กล่าวไว้ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ เตรียมตัวกลางหน้าให้พร้อมที่จะเรียนรู้ศึกษา และปฏิบัติงานในสิ่งที่ผู้สอนมอบหมายให้ศึกษาล่วงหน้า

2. ให้ความร่วมมือกับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้เริ่มจากการวางแผนการจัดการเรียนรู้การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล

3. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น

4. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ การทำงานเป็นทีม และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

5. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

6. มีการใช้ความคิดเชิงระบบ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์การคิดเชิงเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชื่อมโยง และการคิดอย่างสร้างสรรค์

7. มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้เพราะการเรียนรู้ไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อ แต่การเรียนแบบสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ข้อดีของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้⁹

1. เป็นแรงขับที่ทำให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา

2. ส่งเสริม และพัฒนาทักษะการสร้างการทำงานเป็นทีม สร้างความแข็งแกร่งของเครือข่ายการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

3. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการค้นพบแนวคิดและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4. ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สนุกสนานมีแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่าง กันในรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคน ทำให้การเรียนรู้สนุก และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตื่นเต้นเสริมพลัง ทางบวก และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างมีชีวิตชีวา

⁹ จิตณรงค์ เอี่ยมสาอังกค์. **Active Learning** แนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ในยุคศตวรรษที่ 21, 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562, จากเว็บไซต์ <http://chitnarongactivelearning.blogspot.com>

¹⁰ ทิศนา แคมมณี, **รูปแบบการเรียนการสอน**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551).

5. สามารถนำเนื้อหาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง
6. เพิ่มช่องการสื่อสารกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน
7. ช่วยสร้างความคงทนในการจดจำข้อมูล และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
8. เป็นการเตรียมเส้นทางให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า ยอมรับ และได้รับสิ่งตอบแทน ข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นวิธีการที่ดีแต่อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ย่อมมีข้อจำกัด ดังนี้¹¹

1. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องใช้เวลาจึงอาจทำให้ผู้สอนไม่สามารถจัดการเวลาที่มีอยู่กับจำนวนเนื้อหาหลักสูตรที่มากได้

2. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องใช้เวลาในการเตรียมการดังนั้นหากผู้สอนที่มีภาระงานสอนมากจะไม่สามารถใช้การเรียนรู้แบบ Active Learning ได้

3. การใช้การเรียนรู้แบบ Active Learning ในห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ จำนวนผู้เรียนมากอาจมีข้อจำกัดในการดูแล ควบคุมให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางที่ผู้สอนวางแผนได้ยาก

4. ผู้สอนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงคิดว่าตนเองเป็นผู้บรรยายที่ดีจะไม่ยอมรับวิธีการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผู้สอน

5. ความต้องการวัสดุอุปกรณ์จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสอนแบบ Active Learning ในห้องเรียนต้องมีความพร้อมในการเรื่องวัสดุอุปกรณ์

6. ผู้เรียนต่อต้านวิธีการสอนที่ไม่ใช่การบรรยาย เนื่องจากผู้เรียนจะคุ้นชินกับการเรียนโดยวิธีการจำรับความรู้จากผู้สอนมากกว่าการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามคำแนะนำของผู้สอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายในเชิงระบบที่ถูกนำมาเชื่อมโยง เชื่อมต่อกับกระบวนการสะท้อนความคิดอย่างสร้างสรรค์เป็นลูกโซ่ที่ต่อเนื่องเป็นองค์ความรู้ใหม่ เกิดจากข้อสงสัย ปัญหาที่ต้องการค้นหาคำตอบ เกิดข้อสงสัยที่ต้องการศึกษาอย่างท้าวทายเพื่อให้เกิดการศึกษาเชิงลึก ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างแรงกระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันเป็นทีมนั้นหมายความว่าได้ถึงการสร้างคุณค่าและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์แบบและเกิดความสมดุลในความแตกต่างทางด้านความคิดและหารือร่วมกัน ยอมรับซึ่งกันและกันในกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันนั่นเองที่ก่อให้เกิดมิติใหม่แห่งการเรียนรู้คือหนึ่งมิติที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างกว้างขวางและลุ่มลึกยิ่งขึ้น

บทสรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเน้นการลงมือทำ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่ก่อให้เกิดการตื่นตัว กระตุ้นให้เกิดความใคร่อย่างเรียนรู้ และเป็นกระบวนการนำไปสู่การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างเกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงความคิด วิเคราะห์เพื่อนำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในการค้นหาคำตอบจากการ สังเคราะห์ วิเคราะห์ ร่วมแสดง

¹¹ กระทรวงศึกษาธิการ, บทบาทของครูในการเรียนรู้แบบ Active Learning, 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562, จากเว็บไซต์ <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=12972&Key>

ความคิดเห็นร่วมกัน เกิดการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างสัมพันธภาพที่ต่อการอยู่ร่วมกันในความเหมือนและความต่างที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นกิจกรรมจึงเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่นับได้ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน เกิดเป็นนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ด้วยผ่านกิจกรรมเป็นสื่อ นำทางที่เรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจในการเรียนรู้ร่วมกันในรูปแบบ Active Learning ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการศึกษาไทยในปัจจุบันที่พัฒนาและตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงจึงส่งผลให้เกิดการบูรณาการได้อย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ตลอดจนถึงการพัฒนาต่อยอด ส่งเสริมให้เกิดอาชีพใหม่ได้ในอนาคตอย่างไม่มีขีดจำกัด จึงนับได้ว่าการศึกษายุคใหม่เป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าศึกษาและร่วมกันลงมือปฏิบัติได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

เอกสารอ้างอิง

- นนทลี พรธาดาวิทย์. การจัดการเรียนรู้แบบ **Active learning**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, 2559
- เยาวเรศ ภักดีจิตร. **Active Learning** กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. นครสวรรค์: สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2557
- บัณฑิต ทิพากร. “การพัฒนาคุณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา”. ในไพฑูริย์ สีนลารัตน์บรรณาธิการ **อาจารย์มืออาชีพ: แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550
- วิทวัส ดวงภูมเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร. การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม**, 2560.
- จิตณรงค์ เอี่ยมสาอังกค์. **Active Learning** แนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ในยุคศตวรรษที่ 21. 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562. จากเว็บไซต์ <http://chitnarongactivelearning.blogspot.com>
- ทีศนา แคมมณี. **รูปแบบการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551
- กระทรวงศึกษาธิการ. **บทบาทของครูในการเรียนรู้แบบ Active Learning**. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562. จากเว็บไซต์ <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=12972&Key>

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามแนว

OBJECTIVES & KEY RESULTS (OKRs)

THE ACADEMIC MANAGEMENT IN INSTITUTIONS BASED ON

OBJECTIVES AND KEY RESULTS (OKRs)

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์*

Siwapat Bamrungsetthapong

สวพร บุญญผลานันท์**

Swaporn Boonyaplanun

เกรียงไกร สัจจะหฤทัย***

Kriangkrai Satjajaruthai

บทคัดย่อ

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา หากนำ OKRs มาใช้ในการบริหารงานด้านวิชาการจะช่วยให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีมากยิ่งขึ้นเพราะ OKRs เป็นการตั้งวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู รวมถึงการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนในแต่ละด้าน โดยหาวิธีการพัฒนา แก้ไขให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ หากทำสำเร็จย่อมจะสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยจะส่งผลดีโดยตรงต่อตัวผู้เรียนที่จะได้พัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้น รวมถึงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู และสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนอีกด้วย

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, Objectives & Key Results (OKRs)

ABSTRACT

The academic management of education institutions will improve when equipped with the Objectives and Key Results (OKRs), will improve the management. The OKRs is the method to set

* วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

*** วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

objectives as the school principals want to amend or improve the quality of the instruction setting for teachers including improving each aspect of education quality for students by searching for improvement methods, adjusting to fulfil the targeted objectives. Successful achievement of the objectives will improve the curriculum and learning process including evaluation, assessment and also result in quality and effectiveness of evaluation factor for quality development in students, community, and locality. The benefit directly uplifts the quality of students including the instruction setting of teachers. It reflects the effectiveness in management of the institution administrators as well.

Keywords: Academic Administration, Objectives & Key Results (OKRs)

บทนำ

โลกในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีการสื่อสารเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้องค์กรต่างๆต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อให้บุคคล รวมถึงประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เท่าทันโลก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่

ในด้านการศึกษาไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 54 ว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 28/2559 เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ได้มีคำสั่งไว้ในข้อ 3 ว่า “ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี ให้มีมาตรฐานและคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” จากการจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้โดยเฉพาะเมื่อสังคมคาดหวังให้การศึกษาเตรียมคนให้มีความพร้อมในการแข่งขันสังคมโลกแล้วด้วยยิ่งทำให้เห็นภาพชัดเจนของความล้มเหลว ความล้มเหลวของการจัดการศึกษาของไทยได้อย่างชัดเจน โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดคือปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยไม่ว่าจะเป็นจากการวัดและประเมินจากภายในและภายนอกประเทศ ก็ จะพบว่าอัตราด้านผลสัมฤทธิ์ของไทยอยู่ในระดับต่ำ¹ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระบบการบริหารการศึกษาของไทย จากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นระบบบริหารแบบราชการมีลักษณะเป็นองค์กรระบบปิดรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง มีสายการบังคับบัญชาที่มีลำดับชั้นมากไม่มีความคล่องตัว ทำให้เกิดการดำเนินงานที่มีความล่าช้าไม่สามารถตอบสนองปัญหาของสังคมได้ การจัดการศึกษาของประเทศไทยจึงไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ

¹ รุ่ง แก้วแดง, ปฏิวัติการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, 2553).

สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ซึ่งมุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการในสถานศึกษามากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาและให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารงานวิชาการจึงถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียนและเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของครูและผู้บริหาร เพราะจะได้ใช้ความรู้ ความสามารถตลอดจนประสบการณ์ที่สั่งสมมาดำเนินการในการจัดการศึกษา ให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษา

การบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนเนื่องจากการบริหารงานวิชาการมีความเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของโรงเรียนและเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร ที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษา เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข มีคุณภาพตามความต้องการ ผู้บริหารจึงเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำและประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ²

ปัจจุบันเครื่องมือในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานด้านวิชาการ มีหลากหลายขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้กำหนด หากผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หนึ่งในเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันที่องค์กรระดับโลกทั้งมุ่งแสวงหาผลกำไร และองค์กรที่ไม่มุ่งแสวงหาผลกำไร ใช้ในการขับเคลื่อนองค์กรได้ประสบความสำเร็จได้นั้น ซึ่งก็คือ OKRs ซึ่งถือเป็นเครื่องมือวัดและพัฒนางานองค์กรรูปแบบหนึ่ง โดยย่อมาจากคำว่า Objective and Key Results โดยองค์กรจะตั้งวัตถุประสงค์ (Objective) ขึ้นมาก่อน หลังจากนั้นก็ต้องมีการสร้างผลลัพธ์หลัก (Key Results) ซึ่งจะเป็นการบอกค่าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นมานั้น จะต้องทำอะไรบ้าง โดยผลลัพธ์หลักนี้จะมีการวัดผลที่ชัดเจนในการนี้การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีกรอบแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งในบทความนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการบริหารงานวิชาการ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด Objectives & Key Results การประยุกต์ใช้ OKRs ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

จากความสำคัญของการบริหารงานแบบ OKRs ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาตามแนว Objectives & Key Results (OKRs) เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินงานและประโยชน์ในการนำ OKRs ไปใช้ในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาให้ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

1. ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

1.1 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเพราะการจัดการศึกษามีส่วน

² สุทธิรา เกษมราษฎร์, การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.

³ นภดล ร่วมโพธิ์, พัฒนางานองค์กรและชีวิตด้วยแนวคิด OKRs. (นนทบุรี: เอ็นพี อินเทลลิเจนซ์, 2561)

เกี่ยวข้องกับผู้เรียน การจัดการศึกษาจึงมีความผูกพันกับสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ส่วนการบริหารงานด้านอื่นนั้นแม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริมให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมกิต บุญยะโพธิ์⁴ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการจึงเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน เป็นตัวกำหนดปริมาณงานของสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียนคุณภาพของโรงเรียนและเครื่องชี้วัดความสำเร็จ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นาองค์การต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะงานวิชาการช่วยพัฒนาสติปัญญา ความนึกคิดของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีคุณค่าในสังคม และเป็นเครื่องมือชี้วัดความสำเร็จให้เห็นคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น ๆ

ส่วน เจริญ ภัคดีวานิช⁵ ได้กล่าวไว้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาอย่างทันที มีแนวทางในการนิเทศติดตาม ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

จากความสำคัญของการบริหารงานวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า เมื่อจะเปรียบเทียบสถานศึกษาด้านคุณภาพและมาตรฐานก็มักจะเปรียบเทียบกันในเรื่องของงานวิชาการ ดังนั้นการบริหารงานด้านวิชาการในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อีกทั้งผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญตามขอบข่ายของงานวิชาการเป็นอย่างดี เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนอีกด้วย

1.2 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้หลายท่าน ดังนี้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์⁶ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน⁷ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

⁴ สมกิต บุญยะโพธิ์, การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.

⁵ เจริญ ภัคดีวานิช. งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544

⁶ ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, การบริหารงานวิชาการ. ปัตตานี ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2545

⁷ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547).

กมล ภูประเสริฐ⁸ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจสถานศึกษา

ชาลินี ฉายรัตน์⁹ กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการจัดเป็นงานหลักหรือภารกิจหลักของสถานศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษาเข้มแข็งในการบริหารจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียน ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพและประสิทธิผล

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและแสดงถึงคุณภาพของโรงเรียนอีกด้วย

1.3 ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

กมล ภูประเสริฐ⁶ ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 9 ประการ ดังนี้

1) งานหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำ หน่วยการเรียนรู้

2) งานการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน กำควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน

3) งานการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะต้องใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการ และเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ การจัดทำ หลักฐานการศึกษาตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดรูปแบบระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ การรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด

4) งานการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกรนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบเพื่อการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษา

⁸ กมล ภูประเสริฐ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: เมธีทิพย์, 2547).

⁹ ชาลินี ฉายรัตน์, ปัญหาและแนวทางการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1, งานนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2550.

ร่วมกัน การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน การควบคุมและส่งเสริมให้มีการดำเนิน การนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ฯลฯ

5) งานการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากรเป็นระยะ ๆ การควบคุมดูแลให้การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรเป็นไปตามที่กำหนดไว้

6) งานการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การทำความเข้าใจและส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน การร่วมกัน กำหนดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องหรือข้อควรพัฒนา ร่วมกันในสถานศึกษา การควบคุมดูแลและส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้

7) งานการบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ ได้แก่ การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่เป็นการสนับสนุนงานหลักทางวิชาการ การกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่จะดำเนินการ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้

8) งานการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมด การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศ การควบคุมดูแลและส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานอื่น ๆ

9) งานการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดหัวข้อประเมินผลงาน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน การสรุปผลและการเขียนรายงานประจำปี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน¹⁰ ได้ระบุถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการว่า ภารกิจหลักของงานวิชาการประกอบด้วยงานต่าง ๆ ทั้งหมด 17 ด้าน ดังนี้

- 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
- 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ
- 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 6) การวัดผล ประเมินและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้
- 9) การนิเทศการศึกษา
- 10) การแนะแนว
- 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา พ.ศ.2550, กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550.

13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14) การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบัน
อื่นที่จัดการศึกษา

15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการของสถานศึกษา

16) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนใช้ในสถานศึกษา

17) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จากขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่
จะเป็นผู้กำหนดทิศทางงานวิชาการ โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำ เป็นนักวางแผน นักจัดองค์กร ผู้ประสานงาน ผู้
แก้ไขความขัดแย้ง ผู้แก้ปัญหา ผู้จัดระบบงาน ผู้บริหารการเรียนการสอน นักบริหารบุคลากรและทรัพยากร
รวมทั้งเป็นนักประเมินผลในเวลาเดียวกันอีกด้วย ถ้าผู้บริหารมีความเข้าใจในการบริหารงานวิชาการอย่างดี
แล้วย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ดีขึ้นอีกด้วย

1.4 แนวคิดและหลักการในการบริหารงานวิชาการ

ซุ่มศักดิ์ อินทร์รักษ์¹¹ ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการที่สำคัญดังนี้

1. หลักการพัฒนาคุณภาพ (Quality management) เป็นการบริหารเพื่อนำไปสู่ความเป็น
เลิศทางวิชาการ องค์ประกอบของตัวชีวิตเป็นตัววัดผลผลิต และกระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากร
และผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพเป็นที่ยอมรับในระดับสากลมากขึ้น โดยอาศัย
กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การควบคุมคุณภาพการตรวจสอบคุณภาพและการประเมินผล

2. หลักการมีส่วนร่วม การปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการบริหารได้อย่างต่อเนื่องและ
สม่ำเสมอ โดยหลักการมีส่วนร่วม เป็นการเสนอแนะการพัฒนาในงานวิชาการ โดยอาศัยความร่วมมือจาก
หลายฝ่าย จึงอาจดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการวิชาการ โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาคุณภาพได้มาก
ขึ้น

3. หลักการ 3 องค์ประกอบ (3-Es) ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด

3.1 หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เป็นไป
ตามขั้นตอนและกระบวนการ มีปัญหานั้นสามารถจัดการดำเนินการแก้ไขได้ การมีประสิทธิภาพเน้นไปที่
กระบวนการ การใช้กลยุทธ์และเทคนิคต่างๆที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

3.2 หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง การได้ผลผลิต ตามวัตถุประสงค์ที่
กำหนดไว้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.3 หลักประหยัด (Economy) หมายถึง การใช้เวลาน้อย การลงทุนน้อย การใช้กำลัง
หรือแรงงานน้อย โดยไม่ต้องเพิ่มทรัพยากรการบริหาร แต่ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง

4. หลักความเป็นวิชาการ หมายถึง ลักษณะที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชาการ ได้แก่
หลักการพัฒนาหลักสูตร หลักการเรียนรู้ หลักการสอน หลักการวัดผลประเมินผล หลักการนิเทศการศึกษา
และหลักการวิจัย เป็นต้น หลักการเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์

¹¹ ซุ่มศักดิ์ อินทร์รักษ์, การบริหารงานวิชาการ, บัณฑิตภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วิทยาเขตปัตตานี, 2545.

สรุปได้ว่า หลักการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การให้ความรู้ทางด้านวิชาการ และการจัดกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ต้องดำเนินการในเชิงของการพัฒนาโดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ เพื่อให้เด็กไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

1.5 การบริหารวิชาการตามแนวคิดการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและการบริหารแบบมีส่วนร่วม

จากแนวคิดและหลักการในการบริหารงานวิชาการข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักการมีส่วนร่วมเป็นอีกหลักการหนึ่งที่น่าสนใจและสามารถนำมาใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากมาตรา 39 และมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และจัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนงานของสถานศึกษาด้านต่าง ๆ นั้น งานดังกล่าว ได้แก่ งานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา จึงเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management-SBM) ที่มุ่งเน้นให้การบริหารสถานศึกษา การบริหารการจัดการเรียนการสอน มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และมีมาตรฐานสอดคล้องกับความมุ่งหมายในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับความต้องการและความถนัดของผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

สิ่งสำคัญในกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานที่เด่นชัด คือนั้นระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่บทบาทของผู้มีส่วนร่วมเป็นแบบหุ้นส่วน หรือเป็นผู้ร่วมหุ้น (partner) เป็นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ ส่วนเสีย และรูปแบบการมีส่วนร่วมที่นิยมใช้กันมาก คือ การบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน ร่วมกันมีบทบาทในการบริหารสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตอบสนองหรือให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง และตอบสนองชุมชนโดยตรงให้มากที่สุด¹²

และจากการบริหารวิชาการตามแนวคิดการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและการบริหารแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า เป็นหลักการบริหารที่มีความสำคัญมากเพราะนอกจากทุกคนจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพแล้วยังส่งผลดีโดยตรงต่อผู้เรียน คือ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณภาพตามความต้องการของสังคม และที่สำคัญแนวคิด OKRs ก็เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ดีว่าเป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่น่าสนใจต่อการศึกษา

¹² อุทัย บุญประเสริฐ, การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ดาราศาสตร์และเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

2. แนวคิดเกี่ยวกับ Objectives & Key Results (OKRs)

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการหาข้อมูลเกี่ยวกับ Objectives & Key Results (OKRs) ของนกดล ร่มโพธิ์¹³ และประชาชาติธุรกิจ¹⁴ สามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับ Objectives & Key Results (OKRs) ได้ดังนี้

OKRs นิยมใช้ในองค์กรธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นลูกค้า และผลลัพธ์ที่คาดหวังคือได้ผลที่ชัดเจนตรงไปตรงมาที่สุด เหมาะกับองค์กรที่ต้องการพัฒนาตนเองเพื่อการแข่งขัน และในประเทศไทยได้มีการนำ OKRs มาใช้ในหลาย ๆ องค์กรมากขึ้น โดยเฉพาะองค์กรธุรกิจที่มีการพัฒนารูปแบบโครงสร้างขององค์กรที่ล้ำหน้าไปมาก โดยนกดล ร่มโพธิ์¹⁵ ได้เห็นถึงประเด็นปัญหาด้านระบบการศึกษาในประเทศไทย ที่หลายภาคส่วนพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาของไทย และส่วนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาไทยได้คือการสร้างระบบการบริหารโรงเรียนให้ดีขึ้นคุณภาพ เพื่อที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน เพราะเหตุนี้ นกดล ร่มโพธิ์ จึงลองปรับเอาระบบของ OKRs มาใช้ในการบริหารงานในโรงเรียนก็น่าจะเป็นประโยชน์ และได้ผลลัพธ์ที่ดีเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจ

Objectives and key results (OKRs) คือ วิธีการตั้งเป้าหมายของแต่ละบุคคลในองค์กรให้มีเป้าหมายที่สอดคล้องกันทั้งองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ซึ่งเป็นการบอกจุดมุ่งหมายขององค์กรในระดับต่าง ๆ และมีผลลัพธ์หลัก คือ วิธีการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยกำหนดค่าความสำเร็จที่ทำให้จุดมุ่งหมายนั้นบรรลุผล ซึ่งระบบ OKR จะทำให้บุคลากรทุกคนในองค์กรทราบวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้องค์กรก้าวไกลไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่ง OKS ส่วนใหญ่จะทำเป็นรายไตรมาสและรายปี

การสร้างวัตถุประสงค์หลัก (Objectives) จะต้องสร้างให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร ควรมีประมาณ 3-5 ข้อ เพื่อให้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสามารถหาผลลัพธ์ได้จริง วัตถุประสงค์หลักจะมีลักษณะในเชิงคุณภาพ เช่น เพิ่มความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เพิ่มรายได้ เป็นต้น โดยพยายามหลีกเลี่ยงการตั้งวัตถุประสงค์ในสิ่งที่เราทำเป็นประจำ (Routine Jobs) แต่ควรสร้างวัตถุประสงค์ที่จะทำให้เราได้ผลลัพธ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น มีความท้าทายความสามารถของผู้ปฏิบัติงานและสามารถปฏิบัติงานได้จริง และที่สำคัญวัตถุประสงค์ที่ตั้งต้องสามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าวัตถุประสงค์ของเรามีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์หลักขององค์กรอย่างไร

ส่วนผลลัพธ์หลัก (Key results) เป็นการวัดว่าวัตถุประสงค์ที่เราสร้างขึ้นแต่ละข้อนั้น จะทราบได้อย่างไรว่าเราจะประสบความสำเร็จ โดยผลลัพธ์หลักจะเป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณ อาจเป็นการวัดผลลัพธ์หรือการวัดกระบวนการที่มีการกำหนดค่าเป้าหมายอย่างชัดเจนและมีผลลัพธ์ไม่ควรเกิน 5 ข้อต่อ 1 วัตถุประสงค์

เมื่อสร้างวัตถุประสงค์หลัก (Objectives) และได้ค่าผลลัพธ์หลัก (Key results) แล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนจะเป็นผู้ประเมินผล โดยจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาประเมินผลงานของครู โดยพิจารณาจากความสำเร็จของ OKRs ของครูแต่ละคนว่ามีส่วนช่วยให้ OKRs ของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าวิชาการและผู้อำนวยการที่ตั้งไว้สำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งระหว่างการดำเนินการในช่วงแต่ละไตรมาสอาจ

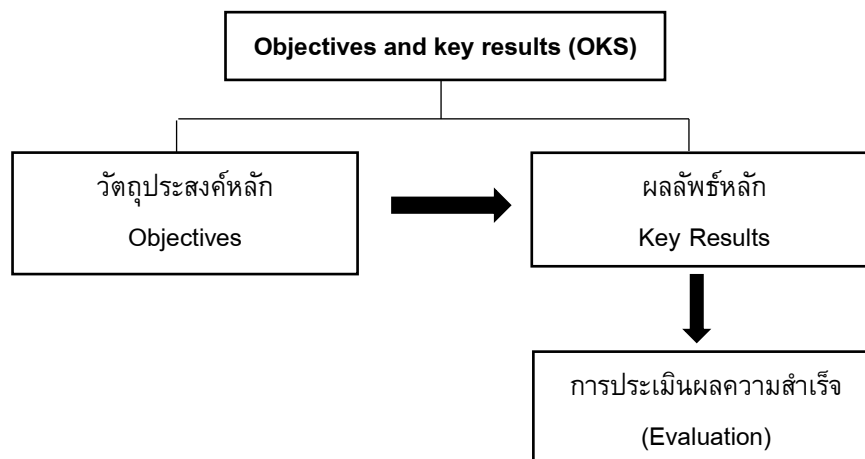
¹³ นกดล ร่มโพธิ์, พัฒนาการและชีวิตด้วยแนวคิด OKRs. (นันทบุรี: เอ็นพี อินเทลลิเจนซ์, 2561)

¹⁴ ประชาชาติธุรกิจ, เข้าใจ “OKR” ดีแค่ไหน ?, สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2562, จากเว็บไซต์

<https://www.prachachat.netcsrhr/news-209471>

¹⁵ นกดล ร่มโพธิ์, พัฒนาการและชีวิตด้วยแนวคิด OKRs. (นันทบุรี: เอ็นพี อินเทลลิเจนซ์, 2561).

มีการพูดคุยเพื่อดูความก้าวหน้าของ OKRs ของครู เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา รวมถึงการช่วยแก้ไขปัญหา และเมื่อการดำเนินการ OKRs สิ้นสุดระยะเวลาหรือครบตามไตรมาสแล้วจะถูกใช้เป็นข้อเสนอแนะให้กับครูผู้สอนนั้นเอง เขียนสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1: Objectives and key results (OKS)

3. การนำ Objectives & Key Results (OKRs) ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการ

การนำ Objectives & Key Results (OKRs) ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการ ต้องเริ่มจากการอธิบายทำความเข้าใจให้บุคลากรในองค์กรเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด OKRs จากนั้นออกแบบวัตถุประสงค์และผลลัพธ์หลักให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันทั้งองค์กร โดยสื่อสารให้ทุกคนเข้าใจถึงวิธีการใช้ OKRs ก่อนการนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนหลัก 2 ขั้นตอน ดังนี้

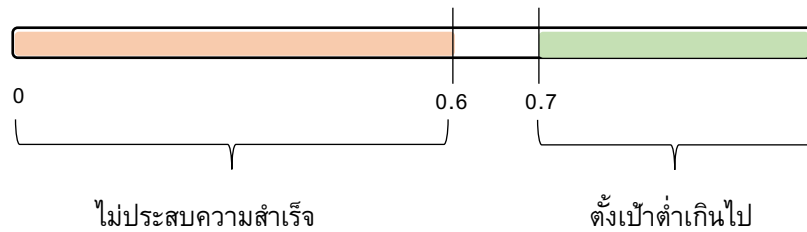
ขั้นตอนการตั้งวัตถุประสงค์ (Objectives)

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนตั้งวัตถุประสงค์หลักขององค์กร ประมาณ 3-5 ข้อ โดยจะต้องมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กร และระบุให้ชัดเจนว่าวัตถุประสงค์หลักที่ผู้บริหารโรงเรียนตั้งขึ้นนั้นจะมีส่วนช่วยให้วัตถุประสงค์รองลงมาประสบความสำเร็จได้อย่างไร
2. หัวหน้าวิชาการสร้างวัตถุประสงค์ ของฝ่ายวิชาการขึ้นมา และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลัก (Objectives) ของโรงเรียนที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ตั้งไว้
3. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ สร้างวัตถุประสงค์ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Objectives) ของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และวัตถุประสงค์หลักของผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้ตั้งไว้
4. ครูแต่ละคนสร้างวัตถุประสงค์ ของตนเองขึ้นมา และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Objectives) ของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าวิชาการและวัตถุประสงค์หลักของผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้ตั้งไว้

โดยในการตั้งวัตถุประสงค์ ควรตั้งวัตถุประสงค์ให้โอกาสความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จอยู่ที่ 70%-80% เพราะการตั้งวัตถุประสงค์ที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จได้ 100% แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายนั้นง่ายเกินไป

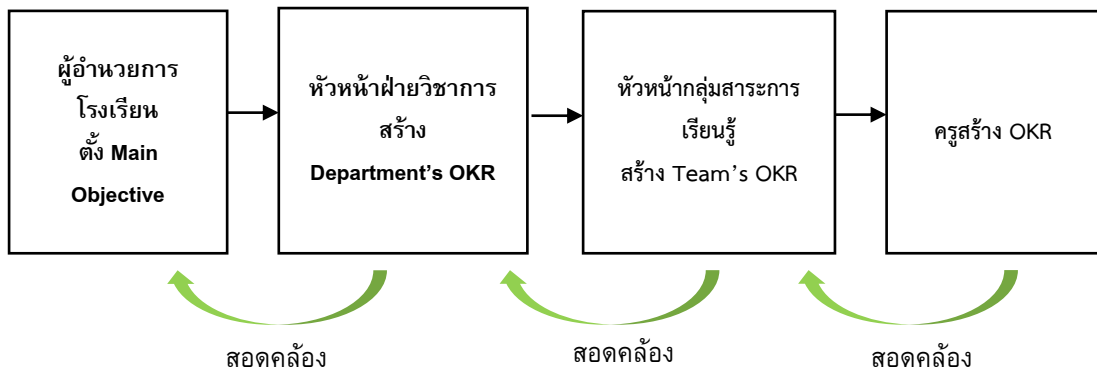
ขั้นการหาผลลัพธ์หลัก (Key results)

1. การหาผลลัพธ์หลัก (Key results) จะต้องวัดผลได้ง่ายและมีค่าเป้าหมายที่ชัดเจน
2. จะต้องวัดผลเชิงปริมาณได้อย่างชัดเจน โดยเป้าหมายที่ตั้งไว้ต้องสามารถนำมาแปลงเป็นคะแนนที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 1 เช่น ถ้าคะแนนอยู่ระหว่าง 0.6-0.7 เป็นระดับคะแนนที่เราควรตั้งเป้าหมายหลักไว้ ถ้าทำได้ต่ำกว่านี้ผลลัพธ์คือไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าระดับคะแนนสูงกว่านี้แสดงว่าตั้งเป้าหมายต่ำเกินไป เขียนสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2: การวัดผลเชิงปริมาณ

จากขั้นตอนการนำ Objectives & Key Results (OKRs) ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการ สรุปได้ว่า เป็นการเริ่มต้นจากผู้อำนวยการโรงเรียน เพราะท่านเปรียบเสมือน CEO ของบริษัทตั้งวัตถุประสงค์หลักขึ้นมา แล้วส่งต่อวัตถุประสงค์หลักไปยังหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูตามลำดับ โดยให้ผู้บริหารในแต่ละระดับสร้างผลลัพธ์หลักสำหรับวัตถุประสงค์ทุกตัวที่สร้างขึ้นและจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักผู้บริหารในแต่ละระดับ กล่าวคือ ครูจะต้องสร้าง OKR ให้สอดคล้องกับหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่, หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องสร้าง Team's OKR ให้สอดคล้องกับหัวหน้าฝ่ายวิชาการและผู้อำนวยการโรงเรียน, หัวหน้าฝ่ายวิชาการจะต้องสร้าง Department's OKR ให้สอดคล้องกับ Main Objective ของผู้อำนวยการโรงเรียน เขียนสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3: ขั้นตอนการนำ Objectives & Key Results (OKRs) ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการ

ทั้งนี้ทั้งนั้นการทำ OKRs ควรมีการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ มีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนสำหรับการบรรลุความสำเร็จของวัตถุประสงค์และผลลัพธ์หลัก ควรสร้างระบบการรายงานผลที่ทำให้ข้อมูลเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้โดยตรง และทุกครั้งเมื่อมีการวัดผลเกิดขึ้น จำเป็นต้องมีข้อคิดเห็นต่อผลที่ได้รับ แต่ผลที่ได้รับนั้นจะต้องไม่ใช่เป็นการทำโทษหรือลงโทษครู แต่เพื่อประโยชน์ทางการจัดการเรียนการสอนของครู การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

นภดล ร่มโพธิ์¹⁶ ได้ยกตัวอย่างการใช้ OKRs ในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนตั้งวัตถุประสงค์หลักนักเรียนในโรงเรียนต้องอ่านออกเขียนได้ โดยมีผลลัพธ์หลัก (Key Results) คือ จำนวนนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ลดลงเหลือต่ำกว่า 1% ของนักเรียนทั้งหมดในไตรมาสนี้

2. หัวหน้าฝ่ายวิชาการรับวัตถุประสงค์หลักของผู้อำนวยการโรงเรียน มาตั้งวัตถุประสงค์และส่งต่อให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยรับวัตถุประสงค์ จากหัวหน้าฝ่ายวิชาการ มาตั้งวัตถุประสงค์และส่งต่อให้ครู

4. ครูภาษาไทยตั้งวัตถุประสงค์ ของครูขึ้นมา โดยจะต้องมีความสอดคล้องกับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หัวหน้าฝ่ายวิชาการและผู้อำนวยการโรงเรียน เช่น

วัตถุประสงค์ (Objective) ทำให้นักเรียนในชั้นเรียนตั้งใจเรียนภาษาไทย

ผลลัพธ์หลัก (Key Results)

1. มีคนขาดเรียนในชั้นเรียนภาษาไทยต่ำกว่า 1%

2. ผลสอบวิชาภาษาไทยเฉลี่ยเกิน 70%

3. ทำการสอนเสริมสำหรับผู้ที่ยังสอบตกอย่างต่ำ 30 นาทีต่อวัน เป็นต้น

เมื่อครบไตรมาส ถ้าผลลัพธ์ไม่ถึงเป้าหมายที่ครูได้ตั้งไว้ ก็สามารถมานั่งคุยกัน ตามลำดับชั้น เช่น สมมุติว่ามีหัวหน้าครูด้านภาษาไทย ก็คุยกับครูภาษาไทยว่า ทำไมนักเรียนขาดเรียนเยอะ ทำไมผลสอบภาษาไทยยังไม่ดีขึ้นตามที่ควรจะเป็น เป็นต้น เพื่อช่วยกันหาวิธีทางแก้ไขต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ออกมาตรงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในไตรมาสนี้ก็สามารถเปลี่ยน OKRs ใหม่ที่ทำหายกว่าเดิมและต้องทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จากตัวอย่าง OKRs ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ถ้าครูทำได้ตามวัตถุประสงค์ของตนเองที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของผู้อำนวยการได้สำเร็จ จะทำให้ระบบการประกันคุณภาพที่เน้นหลักฐานเอกสารลดน้อยลงได้ และจะส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนดีขึ้น อีกทั้งยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ระยะเวลาให้การดำเนินการอาจจะประเมินในแต่ละเดือน

¹⁶ นภดล ร่มโพธิ์, **OKRs** กับการบริหารโรงเรียน. 2561, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://storylog.co/category/knowledge>.

แต่ละภาคการศึกษา หรือปรับตามเหมาะสมกับ เพื่อให้สอดคล้องกับกับระบบการวัดและการประเมินผลของการศึกษาไทย

4. ประโยชน์ของการนำ Objectives & Key Results ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

- 4.1 เกิดนวัตกรรมใหม่ในการจัดการเรียนการสอนของครู จากวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นจากผู้อำนวยการโรงเรียนมาถึงบุคลากรระดับต่าง ๆ ในโรงเรียน
- 4.2 ยกระดับคุณภาพของผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น
- 4.3 เกิดความร่วมมือกันระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียน ครูและบุคลากรในโรงเรียน
- 4.4 องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปทั้งองค์กร เนื่องจากวัตถุประสงค์ในแต่ละระดับมีความสัมพันธ์กันทั้งระบบ

5. ข้อจำกัดของการนำ Objectives & Key Results ไปใช้ในการบริหาร

- 5.1 การตั้งวัตถุประสงค์และผลลัพธ์จะเปลี่ยนทุกไตรมาส หากวัตถุประสงค์ใดยังไม่สำเร็จอาจต้องหาวิธีการใหม่ จะส่งผลให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง สามารถแก้ไขได้โดยการปรับระยะเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับระบบการวัดและการประเมินผลของการศึกษาไทย เช่น กลางภาค ปลายภาค หรือทุกภาคเรียน เป็นต้น
- 5.2 การสร้างผลลัพธ์ที่มีจำนวนมากเกินไปหรือน้อยเกินไป และบางครั้งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถแก้ไขได้โดย จะต้องทบทวนทุกครั้งที่มีการตั้ง OKRs ว่ามีตัววัดเยอะหรือน้อยไปจากวัตถุประสงค์หรือไม่ หรือมีตัววัดที่สะท้อนสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ เพื่อจะได้มี OKRs ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด
- 5.3 วัตถุประสงค์ในองค์กรไม่สอดคล้องกัน สามารถแก้ไขได้โดยหัวหน้างานควรพิจารณา OKRs ของลูกน้องตั้งแต่ต้นว่าของใครไม่สอดคล้องกับ OKRs ของหัวหน้า ถ้าไม่สอดคล้องให้รีบปรับเพื่อให้สอดคล้องกันและดำเนินการในขั้นต่อไปได้
- 5.4 ในด้านธุรกิจ OKRs ถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมิน จึงทำให้บอกเป้าหมายที่ตั้งเป้าหมายไว้ทำหาย อาจจะไม่สำเร็จ ทำให้ไม่ได้รับการขึ้นเงินเดือนหรือไม่ได้รับโบนัส แต่ในระบบโรงเรียน OKRs ไม่ได้นำมาใช้ในการขึ้นเงินเดือนหรือหักเงินเดือนแต่อย่างใด แต่เป็นการช่วยกันพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นหลัก

บทสรุป

การนำแนวคิด Objectives & Key Results (OKRs) มาใช้ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการดำเนินงานด้านการบริหารสถานศึกษาของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยครูเป็นผู้ใช้กระบวนการต่าง ๆ มาแก้ปัญหาสู่นักเรียนเป็นลำดับ อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการศึกษา อีกทั้งเมื่อสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้จะเป็นการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ร.ส.พ., 2546
- กมล ภูประเสริฐ. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์, 2547
- เจริญ ภัคดีวานิช. งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544
- ชาลินี ฉายารัตน์. ปัญหาและแนวทางการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1. งานนิพนธ์หลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2550
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. การบริหารงานวิชาการ. บัดดาเน่ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2545
- ทัศนีย์ วงศ์เย็น. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, 2553.
- นภดล ร่วมโพธิ์. พัฒนาองค์กรและชีวิตด้วยแนวคิด OKRs. นนทบุรี: เอ็นพี อินเทลลิเจนซ์, 2561.
- นภดล ร่วมโพธิ์. OKRs กับการบริหารโรงเรียน. 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2562, จากเว็บไซต์ <https://storylog.co/category/knowledge>
- ประชาชาติธุรกิจ. เข้าใจ “OKR” ดีแค่ไหน ?. 2561. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จากเว็บไซต์ <https://www.prachachat.net/csrhr/news-209471>
- รุ่ง แก้วแดง. ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, 2553.
- วิศรา พุ่มดอกไม้. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริการและจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 2. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.
- สมกิต บุญยะโพธิ์. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547
- สุทธิรา เกษมราษฎร์. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เห็นผู้เรียน เป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนุสรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

อุทัย บุญประเสริฐ. การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำรา
และเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ภาคผนวก

ผู้เขียน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (Nakhon Lampang Buddhist College's Journal)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2562 – ธันวาคม 2562)

Volume 8 No.3 (September 2019 – December 2019)

ISSN 2350-9953 (Print)

ISSN 2672-9830 (Online)

พระราชปฏิญาณโกศล

กฤตสุชิน พลเสน

ไพรัช พันชมภู

จुरี สายจันเจียม

เนาวรัตน์ ผดุงกิจ

อนันต์ อุปสอด

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

พระพิษณุพล สุวณฺณรูป

พระมหากীরติ วรกิตติ

พระครูปลัดอุทัย รตนปญฺโญ

ประเวช วัฒนาแก้ว

สิริพร ครองชีพ

ฐาปกรณ์ อ่วมสภิตย์

พรทิพย์ ช่วยเพล

พระใบฎีกาเอกวัฒน์ ธมฺมานนฺโท (เบิ่งปลุก)

จีระศักดิ์ ปันลำ

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาปรัชญา คณะศาสนา

และปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและ

ปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

อาจารย์ประจำ วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

อาจารย์ประจำ วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

อาจารย์ประจำ วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

นิสิตคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

รักษศรี เกียรติบุตุร	อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
ชานิกา ฉัตรสูงเนิน	อาจารย์คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง
ปานณนาถ ศักดิ์ศิริคุณ	อาจารย์คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง
เพียงกานต์ นามวงศ์	อาจารย์คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง
ศิริขวัญ ปัญญาเรียน	อาจารย์คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง
พระชลญาณมุนี	อาจารย์หน่วยวิทยบริการคณะสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดใหญ่อินทาราม (พระอารามหลวง)
ณัฐดนัย แก้วโพรงาม	อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ธีระวัฒน์ แก้วลังกา	อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ	อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
จิรพันธ์ บุญลอง	นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
ศานิตย์ ศรีคุณ	สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
นิถุมล ทานาค	นักศึกษาระดับปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ศักดิ์ชาย นาคนก	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
รัชนี วิเศษประสิทธิ์	นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พระสิทธิศักดิ์ พรหมสิทธิ์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
ยุทธนา พูนเกิดมะเร็ง	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

สุรพงษ์ คงสัตย์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
จำนงค์ ปุผาลา	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
ประพันธ์ นึกกระโทก	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
บุษยลักษณ์ อรชุน	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์	อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ปาณิสรา เทพรักษ์	เลขานุการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัย สงฆ์นครลำปาง
ชลธิดา ณ ลำพูน	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช ภัฏเชียงใหม่ (วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน)
บุญยณัฐ บัวราช	ครู โรงเรียนเพียรปัญญา สังกัดเทศบาลนครรังสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพินบูลสงคราม
พระครูสุตชาภรณ์	อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ณภัสสรส์ เหมาะะประสิทธิ์	อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ลินดา พัฒนพงษ์	อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์	วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัย ศรีปทุม
สวพร บุญญผลานันท์	วิทยาลัยบัณฑิตศึกษา ด้านการจัดการ มหาวิทยาลัย ศรีปทุม
เกรียงไกร สัจจะเหตุทัย	วิทยาลัยบัณฑิตศึกษา ด้านการจัดการ มหาวิทยาลัย ศรีปทุม

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ชื่อบทความ

.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ :

.....

สถานที่ทำงาน :

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1. คุณภาพทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่น่าเสนอต้องผ่านการวิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

ดีมาก เหตุผล

.....
.....

ดี เหตุผล

.....
.....

พอใช้ เหตุผล

.....
.....

ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....
.....

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

ประโยชน์ทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน : มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

2. และการเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน : มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

☐ ดีมาก	☐ ดี
☐ พอใช้	☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

- เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข
- เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1.

2.

3.

ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1.

2.

3.

ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....
.....

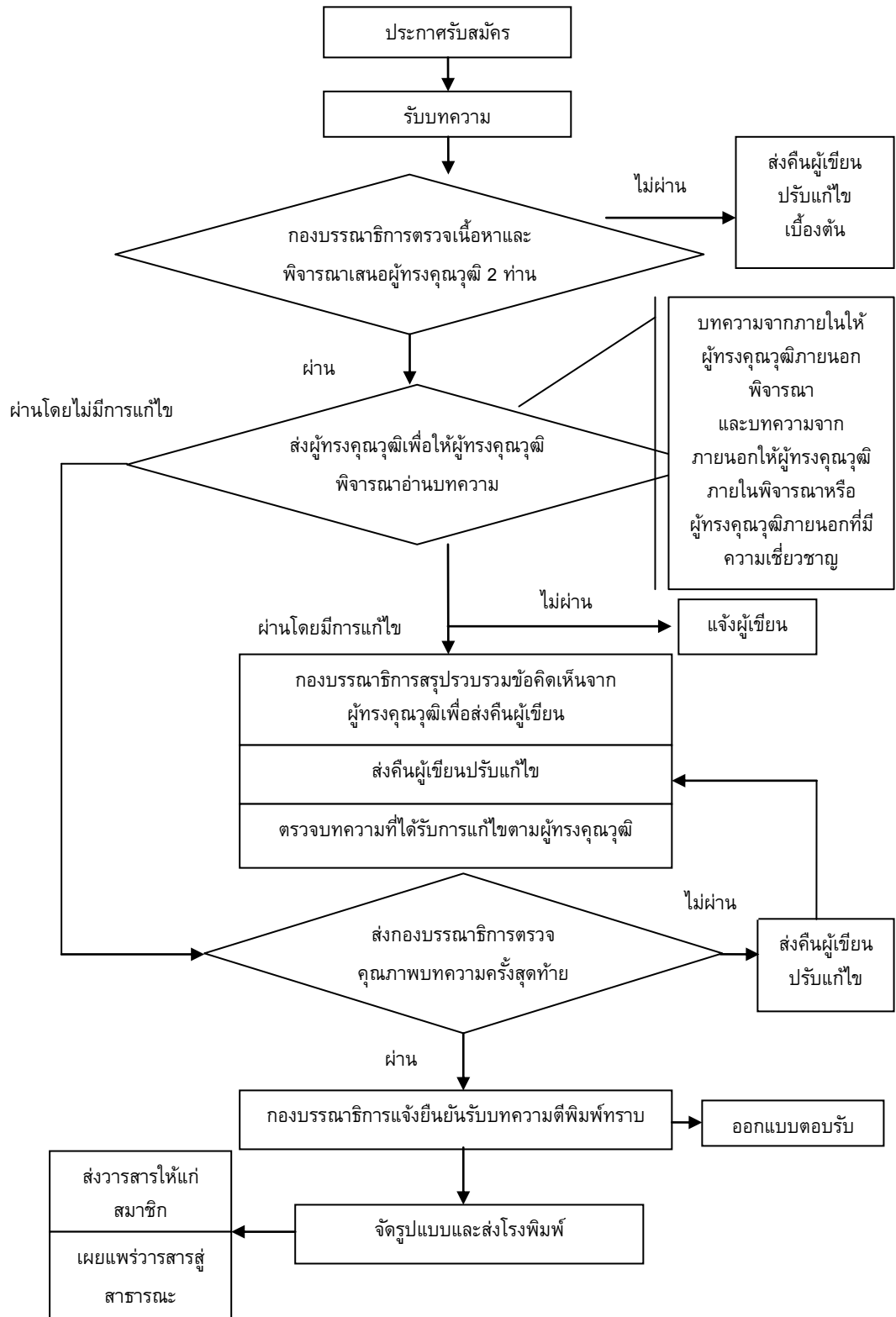
ลงชื่อ.....

()

ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ : หากมีประเด็นชี้แนะอื่น ๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติมจากนี้ได้

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
เลขที่ 662 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130
โทรศัพท์ 0 5420 9454

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการศึกษา/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น คณาจารย์ นิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงาน ผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จะต้องส่งบทความออนไลน์มายัง journal.mculampang.com ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

1. **ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้**แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษการใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียน ภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. **ขนาดของต้นฉบับ** ใช้กระดาษขนาด A4 (8.5 x 11 นิ้ว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3. **ชนิดและขนาดตัวอักษร** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร Browallia New

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้นิพนธ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ
- เชิงอรรถหน้าแรกที่เป็นที่อยู่ของผู้นิพนธ์ใช้ตัวอักษรขนาด 12 pt. ตัวปกติ

4. **จำนวนหน้า** ความยาวของบทความ 7-15 หน้า รวมตาราง รูป ภาพ และเอกสารอ้างอิง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปแบบ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีที่มีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (:)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานการวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงเชิงอรรถ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

รูปแบบ

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า(ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่าง

1 ชุ.ชา. (บาลี) 27/855/191.

1.2 หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์,ปีที่พิมพ์), หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 38.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2994), p.69.

1.3 วารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปัญโญ, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, *The Maha Bodhi*, vol. 77 No.1: 10-15.

1.4 วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

อนุวัติ กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2557.

1.5 สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างภาษาไทย

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557.

1.6 เว็บไซต์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [วัน เดือน ปี].

ตัวอย่างภาษาไทย

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศนโยบาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7 กันยายน 2555].

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personality, New York: Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

ตัวอย่างภาษาไทย

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

2) วารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อ
เรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
(มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

3) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียน. “ชื่อเรื่อง”. ชื่อปริญญา. ชื่อแผนกวิชาหรือคณะ:มหาวิทยาลัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของ
พระพุทธเจ้า”. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

4) สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างภาษาไทย

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
18 กรกฎาคม 2557.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ธรรมประกาศโนบาย.[ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [7
กันยายน 2555].

6) ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personality, New York: Harper and Row Publishers, 1970.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

ใบสมัครสมาชิก

วันที่สมัคร.....

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี การศึกษา.....อาชีพ.....

สถานที่ส่งเอกสาร บ้าน

 ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail:.....

กรุณาส่งหรือโทรสารใบสมัครมายัง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
เลขที่ 662 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์ 52130
โทร/โทรสาร : 0-5420-9454, 06-2174-3987